

provincie limburg

Limburgs
Parlement

Concept Notulen Statencommissie Leefomgeving (LEO) van 23 mei 2025

Inhoud

Presentiellijst	4
1. Opening, mededelingen voorzitter, inventarisatie rondvraag/mondelingen mededelingen portefeuillehouder/actualiteiten IPO en vaststelling agenda	6
2. Spreekrecht externen	6
3. Notulen	6
4. Overzicht aanbevelingen, moties en toezeggingen	6
5. Voorraadagenda	6
6. Lijst (AVG) ingekomen stukken en (AVG) uitnodigingen	7
7. MILIEU, ENERGIE EN KLIMAAT	7
7.1. Zienswijze PS inzake begroting Omgevingsdienst Zuid-Limburg	7
7.2. Zienswijze PS inzake begroting RUD Limburg-Noord.....	18
7.3. G-25-005 Statenvoorstel inzake kenbaar maken wensen en bedenkingen omtrent de delegatie van bevoegdheden aan de Bestuurscommissie WRL, brief GS van 22 april 2025 (GS DOC-00768187).....	24
8. REGIONALE BEREIKBAARHEID EN OV	42
9. RUIMTELIJKE ONTWIKKELING	42
10. LANDELIJK GEBIED	43
10.1. Sonderend stuk inzake concept voorontwerp Limburgs Offensief Stikstof, brief GS van 22-4-2025	43
11. SLUITING	111

Presentielijst van de leden van de commissie LEO voor de vergadering van 23 mei 2025

Voorzitter

Depondt-Olivers, mevrouw M.L.H.
Jenneskens, MA, mevrouw M.T.P.

Griffie

Birgelen-Droog, mevrouw L.G.M. van
Hees, mevrouw S.P.E. van
Oppen, C.M.P.J. van

Leden

Partij

Aanwezig:

Bosch, M. Th.	PVV
Boven, mevrouw I.	Partij voor de Dieren
Franssen, R.F.R.P.	BBB
Franssen, R.J.H.	LOKAAL-LIMBURG
Hanegraaff, dr. M.C.	CDA
Hermans, L.J.	PVV
Hoks, F.J.R.	PVV
Ijpelaar, W.A.J.	CDA
Jetten, mevrouw T.G.M.	GroenLinks
Loomans, ir. P.J.M.	Horizon
Maillé, S.	VVD
Megens, B.J.M.H.	PVV
Nijenhuis, D.J.	BBB
Nijskens, H.L.M.	VVD
Pol, mevrouw H.A. van der	BBB
Schuuring BA, mevrouw E.A.	PvdA
Sol MSc, H.P.A.	GroenLinks
Waajen-Crins, mevrouw drs. A.P.H.	CDA
Wesseling, mevrouw A.	D66
Wolters, mevrouw L.C.C.M.	PvdA
Wolters Gregório, J.	SP
Zeedzen, D.	BBB

Afwezig

Fischer, mevrouw A.M.J.N.	50PLUS
Mertens, mevrouw mr. K.G.M.	GroenLinks

Het College van Gedeputeerde Staten

Caldenberg, M. van
Faassen, L.A.L.
Kuntzelaers, J.J.M.
Theuns, M.L.M.

Burgercommissieleden

Beckers, N.J.H.T.	JA21
-------------------	------

Beucken, L. van den
Erkamp, F.H.A.M.
Est, drs. A.M.B. van
Luttels, B.J.G.
Roso, R.L.W.
Scholte, L.A.M.
Timmermans, H.A.M.

LOKAAL-LIMBURG
50PLUS
50PLUS
BBB
JA21
Forum voor Democratie
Partij voor de Dieren

Overige aanwezigen

De heer Beerens (aantal boeren rondom Sarsven en De Banen)
De heer Broex (Nederlandse Fruittelers Organisatie (NFO))
De heer Eijking (Limburgs Agrarisch Jongeren Kontakt)
De heer Hanssen (PRO Eijsden-Margraten)
De heer Van Iersel (persoonlijke titel)
De heer Ten Kate (persoonlijke titel)
De heer Kemper (Biologisch Limburg)
De heer Lansbergen (Plattelandscoöperatie)
Mevrouw Van Lier (persoonlijke titel)
De heer Marcellis (Producenten Organisatie Varkenshouderij (POV))
De heer Nicolaes (Groen als Gras)
De heer Rompelberg (Limburgse Land- en Tuinbouwbond)
De heer De Rond (Livar)
De heer Schreurs (persoonlijke titel)
De heer Sprangers (Stichting Natuurlijk Geuldal)
De heer Thijssens (Rundveestudieclub Zuid-Limburg)

Notulist

Het Notuleercentrum

1. Opening, mededelingen voorzitter, inventarisatie rondvraag/mondelingen mededelingen portefeuillehouder/actualiteiten IPO en vaststelling agenda

De voorzitter: Goed. Goedemorgen allemaal. Als de leden van de commissie hun plaats willen innemen ... Goedemorgen. Het is vandaag 23 mei, een paar minuten over 10.00 uur. Ik open de commissievergadering LEO. Ik heb daar twee mededelingen bij. De eerste is dat we een afmelding hebben ontvangen van mevrouw Mertens, die we vanaf deze plek veel beterschap wensen, en de tweede is dat het een commissievergadering is. Dat betekent dus dat u allen geacht wordt op uw plek te blijven zitten en het woord te voeren via het microfoontje dat voor u staat. De prachtige interruptiemicrofoon die u voor u ziet, gaan we vandaag niet gebruiken. Goed, dan kijk ik even rond of er vanuit de zijde van de commissie vragen zijn voor de rondvraag. Nee. Ik zie schuddende hoofden. Dan kijk ik even naar de zijde van GS. Heeft u mededelingen voor de rondvraag? Ook niet. Dan kunnen we door naar de vaststelling van de agenda. Dat doe ik met de vermelding dat die, omdat we de vergadering op 13 juni vervolgen, gewijzigd is. Dat betekent dat we de volgorde iets hebben gewijzigd en dat het onderdeel mobiliteit naar 13 juni is verplaatst, zodat er vandaag voldoende tijd is voor sprekers en de behandeling van het Limburgs Offensief Stikstof. Dan kijk ik even rond of de commissie akkoord kan gaan met de voorliggende agenda. Daar zie ik geen reactie op. Dan stel ik de agenda vast.

2. Spreekrecht externen

De voorzitter: Dan ga ik door naar agendapunt 2. Er hebben zich zestien sprekers gemeld voor agendapunt 10.1 over het Limburgs Offensief Stikstof. Die sprekers zullen voorafgaand aan het agendapunt spreken, zoals te doen gebruikelijk in een commissievergadering.

3. Notulen

De voorzitter: Dan ga ik verder naar agendapunt 3, de notulen. Ik heb geen opmerkingen ontvangen over de notulen van 18 en 24 april. Ik stel dus voor dat we die ongewijzigd vaststellen. Check.

4. Overzicht aanbevelingen, moties en toezeggingen

De voorzitter: Dan ga ik verder naar het overzicht van aanbevelingen, moties en toezeggingen. Daar heb ik ook geen opmerkingen over ontvangen, dus ik stel voor dat we die ongewijzigd vaststellen. Ook daar zie ik geen reactie op.

5. Voorraadagenda

De voorzitter: Dan kom ik bij de voorraadagenda. Dan wil ik het volgende aan u voorleggen. Tijdens de laatste Statenvergadering heeft Gedeputeerde Faassen toegezegd in kwartaal 4 van dit jaar een sonderend stuk aan u voor te leggen met een plan van aanpak voor de verbetering van de natuurcompensatie. Gezien de agenda van de commissie in het vierde kwartaal wil ik voorstellen om dit te verplaatsen naar het eerste kwartaal van 2026, omdat er dan pas één Statenvoorstel op de agenda staat. Gaat u hiermee akkoord. Ik zie een aantal knikjes. O, ik zie een opmerking van de heer Wolters Gregório van de SP. De heer Wolters Gregório.

De heer Wolters Gregório (SP): Ja, dank u wel, voorzitter. Het is niet zozeer een opmerking, maar meer een vraag. Q1, dat zijn natuurlijk drie maanden. Dan is mijn vraag of we hem dan wel in de

eerste vergadering of in de eerste reeks gaan behandelen of in de tweede. Het is natuurlijk vrij interpreteerbaar als we alleen maar zeggen 'Q1'.

De voorzitter: Dat is een terechte vraag. Het voorstel is om die dan in de eerste LEO-vergadering te behandelen van het jaar 2026. Ja? Ik zie een instemmende blik. Dan kijk ik even rond of de commissie hier verder mee akkoord kan gaan. Ik zie daar geen handjes. Ik zie zelfs een duimpje. Dan stel ik dat bij dezen vast. Dan stel ik de voorraadagenda vast met die wijziging.

6. Lijst (AVG) ingekomen stukken en (AVG) uitnodigingen

De voorzitter: Goed. Dan hebben we de lijst met ingekomen stukken en uitnodigingen. Die stel ik ook vast.

7. MILIEU, ENERGIE EN KLIMAAT

7.1. Zienswijze PS inzake begroting Omgevingsdienst Zuid-Limburg

De voorzitter: Dan kunnen we verder naar het eerste inhoudelijke agendapunt. Dat is het onderdeel milieu, energie en klimaat. Dan beginnen we bij agendapunt 7.1, de zienswijze van PS inzake de begroting Omgevingsdienst Zuid-Limburg. De behandeling daarvan vindt plaats in één termijn, waarbij tevens eventuele zienswijzen kunnen worden benoemd. Ik verzoek u daarbij om deze duidelijk te formuleren. Het is een commissievergadering en u krijgt drie minuten per fractie. Dan kijk ik even rond. Ik wilde aan mijn linkerkant beginnen, maar ik zie daar iemand heel hard schudden, dus dan begin ik aan mijn rechterzijde bij de fractie van de BBB. Ik weet niet wie ik daar het woord van mag geven? De heer Franssen.

De heer Franssen (BBB): De Omgevingsdienst Zuid-Limburg. De begroting die voorligt is in lijn met het door de Staten gestelde zorgdragen voor robuustheid. Voorafgaand aan de begroting ... de verwachtingen, de ramingen uit het verleden, geven een goede indicatie voor de toekomst. Die zullen naar alle waarschijnlijkheid ook nu, gegeven onze recentelijke toevoeging, gedaan worden binnen het stuk. Er is, conform het aangeboden stuk, geen mogelijkheid tot significante bezuinigingen gedaan. Er wordt gesproken van een beleidsarme voortgang van de omgevingsdienst in haar groei naar de wens naar robuustheid. Het weerstandsvermogen is opgehoogd en er heeft zelfs een uitkering plaatsgevonden of een verrekening in 2024, een uitkering in 2025 dan. Mochten de cijfers in 2025 ook die verrekening of eventuele uitkering laten zien, dan hopen wij wel dat dan rekening wordt gehouden met het eventuele ravijnjaar in 2026. Niet dat we voor 2025 dat geld uitbetaald krijgen en in 2026 extra geld moeten bijbetalen. Dat is even een gedachte om mee te geven. Daarnaast is het de wens van de Staten, zoals ook gesteld wordt in een van de vorige commissievergaderingen, dat de begroting voor 2026 op zijn minst in het laatste kwartaal van 2025 wordt aangeleverd en niet in het lopende jaar dat de begroting al onderweg is. Dus de conceptzienswijze die voorligt kunnen wij als BBB onderschrijven. Die kan gehandhaafd blijven en in principe naar ODZL gezonden worden namens ons. Dank u.

De voorzitter: Dan dank ik de fractie van de BBB. Keurig binnen de tijd. Dan ga ik naar hun achterbuurmannen van de Partij voor de Vrijheid. Ik zie dat ik de heer Bosch daar het woord mag geven.

De heer Bosch (PVV): Ja, voorzitter. U vraagt aan ons een zienswijze inzake de Jaarrekening 2024 en de Ontwerpbegroting 2026-2029. Wat betreft de zienswijze kunnen wij instemmen met de brief. Dat

is de brief GS DOC-00772240. Die volgen wij. Dan heb ik nog wat vragen betreffende de ontwerpbegroting. De prioritering ODZL maakt geen duidelijke keuzes over wat niet gedaan of afgeschaald wordt. Er wordt gesproken over krapte op de arbeidsmarkt, maar tegelijkertijd groeien de formatie en inhuur. Prioriteren betekent ook kiezen welke niet-wettelijke taken worden gestopt. Dat is een vraag. Toezicht realisatie. Slechts 75% van de oorspronkelijke toezichtdoelen is gerealiseerd. Dit komt door de capaciteitsverschuiving richting Omgevingswetimplementatie. De aangepaste planning is gehaald, maar de oorspronkelijke prestatieafspraken niet. Dan heb ik nog wat betreft de Omgevingswet/DSO. ODZL erkent knelpunten in de uitvoering. DSO is niet gebruikersvriendelijk. Vergunningaanvragen zijn onvolledig, versnipperd en moeilijk te toetsen. Er is sprake van recreatief in plaats van preventietoezicht. Dit ondermijnt de effectiviteit en kost veel capaciteit. Wat doet u daarmee en wat is de planning daarvoor? Dan hebben we de ontwerpbegroting. Daar hebben we ook nog wel wat kritische opmerkingen over. De robuustheid mag geld kosten, maar ODZL moet na 2026 stabiliseren. Structurele groei zonder een aanvalpad is natuurlijk onacceptabel wat dat betreft. Dan het tweede, ODZL wil plustaken structureel gaan uitvoeren vanaf 2027, zonder dat het effect op kosten, capaciteit en resultaat helder is. Dit vergroot de organisatie kunstmatig. Ook hier hadden we graag een antwoord op gehad. Dan hebben we de Omgevingswet. ODZL mist grip op uitvoering door tekortschietende DSO, gebrekkige indiening en inefficiënte opvolging. De structurele impact wordt niet financieel gecompenseerd door het Rijk. Is dat zo? Dan hebben we nog een aantal vragen. Waarom wordt de verbreding van taken nagestreefd voordat basistaken structureel op orde zijn? Hoe wordt het succes van de robuustheidsoperatie gemeten en wanneer is deze afgerond? Waarom stijgt de begroting na 2026 door als robuustheid is bereikt? Wat zijn de daadwerkelijke kosten en baten van de Omgevingswet/DSO. Tot zover mijn vragen. Dat was het in de eerste termijn. Er is maar één termijn. Dank u.

De voorzitter: Dat concludeert u terecht. Dank u wel, de heer Bosch. Dan ga ik naar mevrouw Waajen-Crins namens het CDA.

Mevrouw Waajen-Crins (CDA): Dank u wel, voorzitter. Voorzitter, ODZL bevindt zich op een belangrijk kruispunt. 2026 wordt het jaar waarin de dienst moet aantonen robuust te zijn. We steunen de ingezette lijn van de structurele versterking, maar we vinden ook dat de Provincie er scherp op moet toezien dat de extra middelen die de Staten beschikbaar stelden tijdig en correct worden verwerkt in de begroting. We verwachten van ODZL transparantie, uitvoeringskracht en samenwerking, want alleen dan kunnen we de grote maatschappelijke opgaven klimaat, energie en gezondheid echt aan. We hebben toch nog een aantal vragen. Vraag 1: wanneer dient – volgens mij zijn die al eerder gesteld, als ik goed geluisterd heb – ODZL de noodzakelijke begrotingswijziging in? Nog in 2025 – volgens mij had dat de voorkeur ook van mijn collega – of pas begin 2026? Vraag 2: hoe borgt de Provincie dat de extra middelen van € 1,4 miljoen daadwerkelijk aan versterking van VTH-taken wordt besteed? Vraag 3: hoe voorkomt de Provincie dat de bezuinigingsdruk bij gemeenten ten koste gaat van de robuustheid van ODZL? Vraag 4: wat doet ODZL concreet om de uitstoot van ZZS, zeer zorgwekkende stoffen, te verminderen? Vraag 5: welke investeringen doet ODZL in datagedreven toezicht, zoals bijvoorbeeld AI en digitalisering? Zijn we daar ook al op weg binnen ODZL? Dank u, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik naar uw buurman, de heer Van den Beucken namens LOKAAL-LIMBURG.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Ja, dank u. We hebben alweer een begroting. Die staat natuurlijk vooral in het teken van een robuuste omgevingsdienst, maar wel een beleidsarme. Als je die twee termen tegenover elkaar zet, dan lijkt dat een beetje een contradictie te zijn. Het is

beleidsarm en tegelijkertijd moeten we gaan werken aan een veel robuustere organisatie. Dat botst een beetje. Ik begrijp wel dat die beleidsarm is, maar misschien kan de Gedeputeerde mij toch nog een beetje geruststellen, dat dat geen echte contradictie is. Zo klinkt het wel. De extra middelen die bij de keuze voor het robuustheidsscenario zijn vrijgespeeld, zitten natuurlijk nog niet in die ontwerpbegroting. Het is wel van wezenlijk belang dat die middelen daarin terechtkomen. Uiteindelijk hebben we daar ook een besluit over genomen. Volgens mij koppel ik dat ook even terug aan dat wat mevrouw Waajen zei over de € 1,4 miljoen. Op het moment dat er een gewijzigde begroting is, lijkt het mij dat eens goed naar voren moet komen wat er met die € 1,4 miljoen gedaan wordt. Dat gaf u ook al aan, geachte buurvrouw. We ondersteunen de procesmatige zienswijze van het College om in ieder geval de betreffende begrotingswijziging dit jaar nog aan te leveren en niet pas volgend jaar. Het DSO-systeem, daar is al over doorgevraagd. Geen bezuinigingen lijkt me ook vrij logisch. We blijven ons trouwens nog wel zorgen maken, nog steeds, over het menselijke kapitaal. Dat moet ook goed in het vizier blijven. Dan wil ik nog iets vertellen over de jaarrekening. We hebben er natuurlijk wettelijk gezien helemaal geen recht toe om er een zienswijze op in te dienen, maar ik vind wel: jaarresultaten hebben natuurlijk altijd een invloed op het komend jaar en ook de begrotingen daarna. Dus het lijkt ons wel een goede zaak dat het College eens met de omgevingsdienst aan tafel gaat om het financiële resultaat, specifiek wat betreft de provinciale taken, zoals wij die opgedragen hebben, goed in beeld te krijgen. Ik denk dat we het daarbij kunnen laten, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik naar de rij achter u: mevrouw Wolters van de Partij van de Arbeid.

Mevrouw Wolters (PvdA): Dank u wel, voorzitter. We hebben dit stuk en ook de aanvullende middelen die zijn vrijgespeeld in het Statenvoorstel uitvoerig besproken. De Partij van de Arbeid heeft verder geen opmerkingen op het stuk en stemt in met de voorgestelde zienswijze die het College heeft neergelegd. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Uw buurman, de heer Sol.

De heer Sol (GroenLinks): Dank u, voorzitter. Ja, ook wat ons betreft geen opmerkingen over de brief. Nog wel een vraag over de jaarrekening. In de toelichting is opgenomen dat het positieve resultaat terugvalt aan Provincie en gemeenten, maar ik begrijp uit de teksten van de omgevingsdienst zelf dat het Algemeen Bestuur ook een ander besluit had kunnen nemen, namelijk om ook boven op het weerstandsvermogen toch te besluiten om dat positieve resultaat aan reserves toe te voegen. Daar zou ik ook best wel goede redenen voor kunnen bedenken, gelet op alle ontwikkelingen in taken en ook het feit dat we in de discussie dit voorjaar hebben gezegd: oké, het robuuste scenario is voor nu prima, maar eigenlijk zouden we ook wel verder vooruit willen kijken. Dus ik ben benieuwd of de Gedeputeerde iets meer kan zeggen over de afweging die daarover is gemaakt. Daar wil ik het bij laten.

De voorzitter: Dank u wel, namens GroenLinks de heer Sol. Dan kijk ik naar de Socialistische Partij, de heer Wolters Gregório.

De heer Wolters Gregório (SP): Dank u wel, voorzitter. Ook wij kijken uit naar een robuuste Omgevingsdienst Zuid-Limburg en zo meteen ook die van Noord-Limburg. Alle vragen die ik had zijn inmiddels al gesteld. Wij kunnen ons ook vinden in het voorstel van het College. Ik doe het lekker kort vandaag.

De voorzitter: Als we deze spirit erin houden, wordt dit een vlotte vergadering. Ik kijk naar uw buurman, de heer Loomans namens Horizon.

De heer Loomans (Horizon): Ik sluit me gewoon aan bij de woorden van mijn voorgangers. Wat dat betreft zijn we lekker snel klaar vandaag.

De voorzitter: Goed. Dan ga ik hier naar mijn ... Aan de linkerzijde zitten rechtse partijen. Dat is altijd een beetje verwarrend in de politiek. Ik weet niet wie ik het woord ... Ik geef eerst het woord aan de heer Roso en daarna ga ik naar ik denk de heer Maillé van de VVD. De heer Roso, JA21.

De heer Roso (JA21): Ja, dank u wel, voorzitter, dat u even tijd gaf om te gaan zitten. RUD Zuid-Limburg. We hebben een aantal vragen al gehoord. Ik wil me graag aansluiten bij een aantal opmerkingen en vragen van mevrouw Waajen en van de heer Van den Beucken. Die ga ik niet herhalen. Wij kunnen ons in basis vinden in de zienswijze zoals die voorligt. Daar gaan we het maar bij laten, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Maillé namens de VVD.

De heer Maillé (VVD): Ja, dank u wel, voorzitter. Het meeste is inderdaad al gezegd, dus ik kan het ook kort houden. Al lezende het stuk realiseerde ik me 'goh, wat ben ik nu eigenlijk aan het lezen?' aangezien de financiële vertaling van de robuustheidsslag die we onlangs met elkaar hebben ingezet nog ontbreekt in het stuk. Daarvoor is een begrotingswijziging nodig. Wij ondersteunen als VVD dan ook het initiatief of voorstel van het College om een zienswijze in te dienen om die vertaalslag al dit jaar zichtbaar te hebben middels een begrotingswijziging. Verder hebben wij op dit moment geen vragen of opmerkingen.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik naar de achterste rij en dan begin ik bij de heer Erkamp van de partij 50PLUS.

De heer Erkamp (50PLUS): Dank u wel, voorzitter. Voorzitter, de conceptbrief van de Statencommissie LEO aan de Omgevingsdienst Zuid-Limburg met als onderwerp de zienswijze van deze commissie op de Ontwerpbegroting 2026 dekt de lading van dat wat GS heeft verwoord in de brief van 22 april 2025 over dit onderwerp aan Provinciale Staten. 50PLUS kan zich vinden in deze conceptbrief aan de ODZL. Bij dit agendapunt staat dat PS bij de behandeling de voorlopige Jaarrekening 2024 van de Omgevingsdienst Zuid-Limburg kan betrekken. Wettelijk kan voor de voorlopige Jaarrekening 2024 geen zienswijze bij ODZL ingediend worden. In de brief van GS aan PS wordt 50PLUS getriggerd door twee zinnen. 'Wij stellen vast dat de jaarrekening een getrouw beeld lijkt te geven van de financiën over het jaar 2024. Uit de Jaarrekening 2024 is het financiële resultaat op specifieke, door de Provincie aan ODZL opgedragen taken niet te destilleren.' GS geeft aan dat het een getrouw beeld lijkt te geven. Dit klinkt als 'het lijkt dat er geen lijken in de kast zijn'. Waarom kan GS niet stellig zijn over de financiën over 2024, vraagt 50PLUS zich af. Waarom accepteert GS dat uit de Jaarrekening 2024 niet is te destilleren het financiële resultaat op deze specifieke, door de Provincie en ODZL opgedragen taken? 50PLUS is van mening dat dit bij de Jaarrekening 2025 niet meer kan. Is GS het met ons eens en gaat GS de boodschap overbrengen aan ODZL? Ons standpunt wordt ingegeven door het feit dat middels het budgetrecht van Provinciale Staten middelen beschikbaar worden ingesteld, zoals laatst additionele middelen voor ODZL in het aangenomen Statenvoorstel op 21 maart jongstleden. Daarbij komt dat PS ook nog een controlerende taak heeft. Tot zover.

De voorzitter: Dank u wel aan de heer Erkamp. Dan ga ik naar uw buurman, de heer Timmermans namens de Partij voor de Dieren.

De heer Timmermans (Partij voor de Dieren): Dank u wel, voorzitter. Veel van onze vragen zijn al gesteld. Wij kunnen ook instemmen met de zienswijze. We hebben alleen nog één wens. We vinden het namelijk onwenselijk dat ODZL het percentage van maximaal 15% gegrond verklaarde bezwaren beroepschriften als prestatie-indicator voor kwaliteit hanteert. Het kan immers juist getuigen van kwaliteit en responsiviteit om gegronde bezwaren serieus te nemen. We verzoeken het Dagelijks Bestuur daarom ook om deze indicator te schrappen en in plaats daarvan in te zetten op juridisch houdbare besluitvorming en voldoende personele capaciteit om dit te waarborgen. Tot zover, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. We hebben het nu natuurlijk wel over het indienen van zienswijzen en niet per se over wensen en bedenkingen. Ik kijk even naar de zijde van GS, die daarop heel mooi gaat reflecteren, denk ik, met uw goedvinden. Dan geef ik tot slot het woord aan mevrouw Wesseling namens D66.

Mevrouw Wesseling (D66): Dank u wel, voorzitter. Zoals veel fracties al hebben aangegeven, ook D66 deelt het belang van een tijdige verwerking van ons Statenbesluit inzake de robuuste ODZL in de begroting. In die zin ondersteunen wij ook de voorgestelde zienswijze. Daarnaast hebben we wel nog een aantal vragen. De jaarrekening van ODZL kent positieve resultaten, dat deels voortkomt uit onderbesteding, met name door de vacatureruimte en lagere opleidingskosten. Tegelijkertijd weten we dus ook dat ODZL echt voor een forse inhoudelijke opgave staat om uiteindelijk robuust te worden. Maar het invullen van die vacatures blijft lastig. Werkdruk neemt ook toe, lezen we. Aan welke mensen zijn er dan eigenlijk de grootste tekorten? Waarom zijn die opleidingskosten nou precies lager uitgevallen? Hoe zorgt ODZL ervoor dat er wel meer vacatures ingevuld gaan worden? Dat is een heel lastige opgave. Daar zijn ook niet altijd klip-en-klare antwoorden op, maar hopelijk toch enige reflectie daarop van de Gedeputeerde. Ook het actualiteitspercentage van vergunningen voor majeure risicobedrijven blijft steken op 85%. Verwacht het College dat dit percentage aan het eind van het jaar weer omhoog zal gaan? Is er ruimte voor een actualisatieslag in die natuurwetgeving? Tot zover.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Wesseling. Dan kijk ik naar de zijde van GS. Kunt u direct antwoorden? Dan geef ik het woord aan Gedeputeerde Van Caldenberg.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ja, voorzitter, dat gaan we in ieder geval proberen. Of dat allemaal gaat lukken ... Er zitten ook best een aantal relatief technische vragen bij die u gesteld heeft. Daar gaan we zo goed mogelijk antwoord op proberen te geven en anders zullen we daar mogelijk een schriftelijke reactie op geven, mocht dat nodig zijn. Voor wat betreft de politieke duiding gaan we dat uiteraard in volledige omvang vandaag proberen te doen. Laat ik daarbij beginnen met de constatering – daar ben ik heel blij mee – dat u de zienswijze die het College voorstelt eigenlijk allemaal onderschrijft. Dat is een zienswijze op de door ODZL opgestelde begroting, conceptbegroting, om daar een procesmatige zienswijze – dat zei de heer Van den Beucken denk ik terecht – op in te dienen. Dat kan ook niet anders, want een begroting in concept was van ODZL klaar op het moment dat wij in februari het Statenvoorstel over de robuustheid klaar hadden. Dat maakte dus ook dat daar nog een formele verwerking van moet gaan plaatsvinden. We hebben met deze zienswijze – ik ben blij dat uw Staten dat ondersteunt – eigenlijk aan ODZL gevraagd om dat ook zo snel mogelijk te gaan doen. Hoe werkt dat dan formeel? U kunt een zienswijze indienen. Uiteindelijk beslist het Algemeen Bestuur van ODZL. Ik moet heel eerlijk zeggen: het zou in theorie zo kunnen zijn dat het Algemene Bestuur van ODZL deze zienswijze naast zich neerlegt en dat niet doet. Ik zou het in die zin heel erg

jammer vinden ... Ik heb op dit moment ook niet de signalen dat ODZL dat niet gaat doen. We hebben ook wel het vertrouwen dat onze zienswijze daarin gehonoreerd wordt, maar dat komt op een later moment in het Algemeen Bestuur aan de orde. Dan is het misschien goed om u even te herinneren ... Ik denk dat ik dan ook wel bij de heer Bosch kom. Hij zegt: er moeten duidelijke keuzes gemaakt worden over de prioritering. Uw Staten heeft in februari een heel duidelijk signaal afgegeven middels het Statenvoorstel. Wij zullen in onze opdrachtverlening aan ODZL – en in die zin sturen richting de begroting – er ook op sturen dat we de taken die u daarin heeft opgenomen in de begroting terug gaan vinden. Dat betekent dat we de aanbevelingen die de Zuidelijke Rekenkamer u heeft voorgelegd, met uw positieve besluitvorming daarover in februari, gaan implementeren. Dat is ook echt wel noodzakelijk. Dat is geen luxe, want we constateren ook dat als het gaat over vergunningverlening ... Volgens mij maakten een aantal van u daar een opmerking over, dat we daar wel wat extra slagkracht kunnen gebruiken. Maar ook als het gaat over toezicht bijvoorbeeld op zeer zorgwekkende stoffen kunnen we ook echt wel wat extra slagkracht gebruiken. U heeft daar zelf in uw wijsheid al toe besloten. Dat is wat we uitvoeren en wat we willen implementeren. Dan denk ik dat een aantal van u ook een opmerking gemaakt heeft over de jaarrekening. In datzelfde Statenvoorstel van februari zat al een prognose van een jaarrekeningresultaat van € 0,5 miljoen. Dat was een prognose die we in die zin ook hebben ingezet om het effect van de groei naar robuustheid al wat te dempen. Dat zit al in dat Statenvoorstel verwerkt. Feit is dat wij een prognose hadden van € 0,5 miljoen positief financieel resultaat, maar dat dat in de praktijk uiteindelijk bij het vaststellen van de jaarrekening € 1 miljoen is geweest. Daarmee is het dempende effect voor de Provincie als een van de deelnemers in de gemeenschappelijke regeling nog beter. Dat is een beter financieel resultaat. Ik denk ook dat ik ... Dan kom ik dadelijk bij de heer Roso, als hij dat goed vindt. Dan antwoord ik ook even in de richting van mevrouw Wesseling. Financiële onderuitputting komt ergens vandaan en dat heeft eigenlijk ... Ja je zou kunnen zeggen 'dat is financieel positief', maar eigenlijk heb je dan inhoudelijk te weinig stappen kunnen zetten. Dat wordt voor een belangrijk deel ook veroorzaakt door nog niet ingevulde vacatures. Daar wordt hard op ingezet. Er wordt dus naar gestreefd die onderuitputting weg te halen, ondanks dat dat in financiële zin een mooi resultaat heeft. De komende jaren zullen we zien, ook op het moment dat dit Statenvoorstel wordt verwerkt ... Die groei van de robuustheid gaan we blijven zien. Daarna ... Dat was een vraag van de heer Bosch: hoe kan het dan dat daarna in de prognose ook kostenstijgingen door zijn gevoerd? Ja, dat heeft ook voor een deel te maken met stijging van loonkosten, waar je autonoom geen invloed op hebt. Maar binnen de bandbreedte die wij in uw Statenvoorstel hebben opgeschreven, lijkt dat vooralsnog prima te kunnen en zal dat niet verder doorstijgen. Dan denk ik toch dat ik hem richting de heer Roso ...

De voorzitter: Er is een vraag van de heer Roso, JA21.

De heer Roso (JA21): Ja, even een stukje terug naar de beantwoording van de Gedeputeerde. Onze prognose was dat er € 0,5 miljoen aan resultaat uit kwam. Uiteindelijk is dat € 1 miljoen geworden. Voor de Provincie is dat in basis positief. Maar de vraag is meer: hoe kunnen we naar de toekomst toe die inschatting beter maken? Het is in dit geval twee keer zoveel. Wat hebben we geleerd om die prognose te verbeteren?

De voorzitter: De Gedeputeerde.

Gedeputeerde Van Caldenberg: We constateren dat iedere begroting altijd een inschatting is. Dat is het eigenlijk. Het zou fantastisch zijn als het resultaat exact hetzelfde zou zijn als de begroting. Dat gebeurt bij deze organisatie zelf, bij de Provincie, niet. Dat gebeurt bij geen enkele gemeenschappelijke regeling. Wat je probeert is de ambities die je hebt zo goed mogelijk financieel te vertalen. Gedurende een jaar zijn er ontwikkelingen die soms een versnelling geven en dan een plus

opleveren. Aan de andere kant, soms zijn de factoren in werkelijkheid wat weerbarstiger en dat levert dan onderuitputting in dit geval op. We proberen wel ... Dat is echt ook een doorontwikkeling. Dan zeg ik 'we'. In dit geval bedoel ik ODZL en niet de Provincie, maar de organisatie ODZL. Die probeert wel ook in hun data en in hun P&C-cyclus dit soort zaken te verbeteren. U heeft gezien dat deze dienst wat minder robuust was, maar dat betekent ook dat het inzicht krijgen in dit soort gegevens soms ook wel wat minder robuust was. Het helpt dat deze organisatie robuuster wordt gemaakt, juist ook om dit inzicht te kunnen verbeteren. Dan voorzitter, met uw goedvinden; er waren een aantal mensen die iets zeiden over een aankomend ravijnjaar en de gevolgen daarvan voor de gemeente. De constructie van die € 0,5 en € 1 miljoen als ingroei geldt voor de Provincie, maar dat was het resultaat voor de Provincie. Dat resultaat was voor ODZL als totaal groter. In die zin hebben ook de gemeenten gebruik kunnen maken van die ingroei met het oog op het ravijnjaar. Daar zijn er ook weer wat ontwikkelingen in algemene zin ten opzichte van het ravijnjaar. Ja, er zit gewoon ... Daar bent u als Staten zich van bewust en daar ben ik blij om: er zit gewoon spanning in. Het robuuster worden van toezicht op milieu en handhaving in een weerbarstige financiële tijd vraagt niet een soort van kaasschaaf zoals je dat misschien bij sommige andere gemeenschappelijke regelingen op gemeenteniveau vaak ziet, allemaal een nullijn. Hier is het echt de noodzaak – dat komt ook uit het rapport van de Commissie Van Aartsen – dat er echt geïnvesteerd wordt om dit robuuster te maken, in de wetenschap dat de financiële middelen soms onder druk staan. We zien dat dat – dan loop ik al een beetje vooruit op het agendapunt dadelijk – in Zuid-Limburg het geval is, maar dat zal ook in Noord- en Midden-Limburg een slag gaan vergen. Zoveel is ook helder. Wij zijn in ieder geval hoopvol dat we gewoon ook die koers kunnen blijven volhouden. Dan, voorzitter, ga ik naar de wat meer inhoudelijke vragen per spreker. Dan kom ik bij de vraag over het DSO, in eerste instantie van de heer Bosch. Er zijn er meerderen die daar iets over gevraagd hebben. Dat DSO, dat Digitaal Stelsel Omgevingswet, is iets dat vrij recent is ingevoerd. Daar zijn we in die zin ook nog wel lerende in. Dat is ook een uitdaging, ook voor de uitvoeringsorganisaties, om daar op de juiste manier mee om te gaan. In die zin is het niet vreemd dat we in deze fase daarmee te maken hebben, omdat de Omgevingswet en het digitale stelsel nou eenmaal nog niet zo lang aanwezig zijn. Het toezicht ... Daar kwamen een aantal zaken op uit. Het toezicht op die inrichtingen wordt conform het Statenvoorstel van februari wel geïntensiveerd op de inrichtingen die voor het provinciaal bevoegd gezag aan de orde zijn. Dat betekent dat we wat vaker en ook wat vaker onaangekondigd langsgaan. Dan stelde de heer Bosch de vraag over de plustaken en het kunstmatig vergroten. Wij gaan vergroten op basis van de opdracht die u gegeven heeft in het Statenvoorstel. Dat is op basis ook van de inhoudelijke afweging op basis van de aanbevelingen van de ZRK. Dat is dus niet kunstmatig, maar wel noodzakelijk om dat toezicht op orde te krijgen. Even kijken. Wanneer is dat robuustheidstraject afgerond? Er wordt verwacht dat alle omgevingsdiensten in ons land in april 2026 voldoen aan die robuustheidscriteria. Daar komen met enige regelmaat visitatiecommissies voor langs, om te beoordelen of die ook zo ver zijn. Op dit moment zijn zeker niet alle diensten in Nederland, ook ODZL en de RUD Limburg-Noord, robuust. Ik heb wel echt de goede hoop, ook met het besluit dat u in februari heeft genomen, doorvertaald in de begrotingswijziging, dat wij het Rijk ervan kunnen overtuigen dat in april 2026 ODZL gaat voldoen aan die robuustheidscriteria. Dat is denk ik gewoon een positieve ontwikkeling. Even kijken. Waarom wordt verbreding nagestreefd voordat de basistaken op orde zijn? Dat is in die zin tweeledig te beantwoorden. Enerzijds vanuit onze provinciale rol. Wij voeren – dat zei ik al eerder – het door u besloten Statenvoorstel uit, maar ook de gemeenten hebben taken die zij moeten inbrengen. Vanuit de rol als lid van het Provinciebestuur hopen wij heel erg dat die gemeenten er ook voor gaan zorgen de komende jaren dat zij ook die bijdrage gaan leveren aan het robuuster maken van deze dienst en dat zij ook het besluit gaan nemen om de taken die ze nog niet hebben ingebracht op orde te gaan brengen. Even kijken. Die heb ik beantwoord. Ja. Dan kom ik bij de vraag van mevrouw Waajen. Ik heb geconstateerd dat de heer Franssen van de BBB een gloedvol betoog heeft gehouden, maar niet

echt concrete vragen heeft gesteld. Hij steunde dit wel. Ik check dat nog heel eventjes voordat ik dadelijk zijn vragen vergeet. Dan kom ik bij de vragen van mevrouw ...

De voorzitter: Ik zie de heer Franssen, voor wie luistert, instemmend knikken, dus hij is het met u eens, Gedeputeerde.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Kijk, voorzitter. Dit is echt een mooie bevestiging. Even kijken. Wanneer dient ODZL zo'n noodzakelijk begrotingswijziging dan in? Op dit moment is het dus nog niet, zoals ik toelichtte, zeker dat dat dan gaat gebeuren, maar ik heb er goede hoop op dat we in het najaar een begrotingswijziging krijgen, waarover we u dan kunnen informeren. Even kijken. Hoe borgt de Provincie dat de extra middelen worden besteed aan de robuustheid? Hoe doen we dat? Dat doen we specifiek bij de opdrachtverlening die wij gaan doen aan ODZL als Provinciebestuur. De opdrachtverlening voor 2025 voorzien wij van de zomer. Het zou mij een lief ding waard zijn dat wij de opdrachtverlening voor 2026 ook bij de begroting van 2026 in orde kunnen maken. Dat betekent ook dat je, in tegenstelling tot waar we in het verleden mee te maken hebben, het moment van opdrachtverlening en het moment van begroten veel dichterbij elkaar kan brengen, waardoor je een veel realistischere begroting kunt maken.

De voorzitter: Ik zie een vraag van mevrouw Waajen-Crins van het CDA daarover.

Mevrouw Waajen-Crins (CDA): Dank u wel, voorzitter. Ja, ik hoor u zeggen: het zou mij een lief ding waard zijn. Dat vind ik heel mooie woorden, maar kunt u dat concretiseren? U zegt: het zou mij een lief ding waard zijn als we dat dichterbij elkaar krijgen voor de opdrachtverlening 2026. Wat is daar dan voor u nodig en is uw inschatting dat u dat haalt?

De voorzitter: De Gedeputeerde.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ik constateer dat we zowel in de opdracht van 2024 ... Die hebben we als ik mij niet vergis in augustus 2024 pas verstrekt als Provincie aan ODZL, dus eigenlijk acht maanden nadat het jaar was begonnen. We zitten nu in de fase dat we de opdrachtverlening op basis van het Statenvoorstel ... We moesten eerst zorgen dat we ook de financiële dekking van u hadden. Dat wordt geformaliseerd bij de voorjaarsnota, maar vooruitlopend daarop zijn we wel de opdrachtverlening helemaal aan het voorbereiden, zodat we ook direct als we de middelen hebben kunnen verlenen, dus dat we voor de zomer zitten. Maar ja, dat vergt eigenlijk ook gewoon goed inzicht in de cijfers vanuit onze organisatie bij ODZL om ervoor te zorgen dat wij ook die reële inschatting kunnen maken bij de opdrachtverlening en dat wij ook goed kunnen sturen. Dat is vooral van belang. U heeft een Statenvoorstel ingediend, heeft daar middelen voor vrijgemaakt. Dus dat wij ook goed kunnen sturen op die begroting. Met name intern moeten we ook zorgen dat we dat scherp op orde hebben. Die slagen zijn we aan het maken. Ik hoop heel erg dat we de opdrachtverlening voor 2026 ook in 2025 nog kunnen afronden.

De voorzitter: Dat levert een vervolgvraag op. Mevrouw Waajen.

Mevrouw Waajen-Crins (CDA): Ja, ik hoor u weer zeggen: ik hoop. Ik heb u gevraagd: wat heeft u daarvoor nodig? U zegt: ik ben ermee bezig. Het zou heel fijn zijn als wij een toezegging kunnen ontvangen, dat u zegt: wij gaan dat in 2025 redden.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ik ga heel even achter mij kijken of we dat kunnen.

De voorzitter: Uw microfoontje staat nog aan, dus als u die heel even uitzet ... Dit wordt heel erg wisdom of the crowd zo.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ja. Het antwoord daarop in de richting van mevrouw Waajen: enerzijds, daarvoor zijn we afhankelijk van een deel van ODZL. Dat heeft te maken met het werkprogramma dat zij voorzien. Hoe eerder wij dat werkprogramma ook hebben, hoe eerder wij dat ook kunnen matchen met de opdrachtverlening. Zodra wij dat werkprogramma van ODZL hebben, is het onze intentie om dat in ieder geval dit jaar te doen. Het is geen belofte, dat dat keihard is, maar het is me eigenlijk een lief ding waard dat we dat gewoon zo snel mogelijk kunnen doen en we niet iedere keer achter de feiten aan blijven hobbelen. Dat willen we doen. De heren van ODZL zitten ook op de tribune. Die kunnen formeel u geen toezeggingen doen, maar die hebben het wel gehoord. Even kijken. Wat doet het College concreet om ZZS te verminderen? Enerzijds toezicht verhogen, maar we gaan daar ook echt, ook via een Statenvoorstel, wat extra capaciteit op inzetten. Dat betekent ook bijvoorbeeld de vermijdings- en reductieprogramma's, die we bij bedrijven gaan uitvragen, waarbij ze verplicht zijn die elke vijf jaar gewoon op te leveren. In het Statenvoorstel stond ook die beruchte camera, die de heer Nijskens nog wilde kopen via Ali Express destijds. Dat gaan we niet meer doen. Maar ODZL gaat ook over wat technische middelen waarmee ze de detectie kunnen doen. Dankzij het besluit van uw Staten zelf. Dus u mag uzelf daarmee complimenteren. Wat dat betreft wordt er in die zin hard gewerkt. Mevrouw Wolters omschreef dat destijds als 'eerst maar eens even leren lopen en daarna misschien leren rennen'. Er zijn in de wereld van ZZS echt nog flink wat stappen te winnen. Op ieder moment van de dag komt er ook nieuwe kennis bij en worden er soms nog nieuwe zeer zorgwekkende stoffen ontdekt. Dat maakt ook, als het gaat over toezicht en handhaving daarop, dat je ook die ontwikkelingen moet bijbenen. Met het Statenvoorstel heeft u ODZL in ieder geval in staat gesteld om die inhaalslag ook te maken. Is het daarmee dan 100% perfect? U heeft een keuze gemaakt om niet voor het plusscenario te kiezen, dus daarmee heeft u ook zelf die afweging gemaakt in het Statenvoorstel, ook een beetje met het oog op het andere wat mevrouw Waajen belangrijk vindt, het financieel wel in de grip houden van de dienst. Welke investeringen – de laatste vraag van mevrouw Waajen – in datagedreven toezicht, AI en digitalisering worden gedaan? Daar is ODZL mee bezig. Dat kunt u ook wel aantreffen in stukken die hier voorliggen. Daar worden volgens mij ook extra mensen voor geworven. Volgens mij is er zelfs als het gaat over digitalisering en bedrijfsvoering een heel aparte tak/afdeling opgezet. Dat was eigenlijk eerst iets wat je er een beetje bij deed en nu hebben we toch echt kennisspecialisten daarvoor in dienst genomen. Daar wordt in die zin extra toezicht op gehouden. Er komt onder meer een dashboard waarin we dit soort gegevens kunnen monitoren. Wat er ook gebeurt ... We leven niet in een soort van vacuüm in Limburg. Andere omgevingsdiensten in het land zijn ook bezig met het ontwikkelen van dit soort techniek. In samenwerking met ODNL – niet ODZL – wordt ook gekeken of we die kennis en ervaring met elkaar kunnen delen. De kennis op het gebied van milieutoezicht wordt in het hele land ook opgeplust. Daar kunnen we ook in Limburg ons voordeel mee doen. Dan de heer Van den Beucken. Die vroeg naar de tegenstelling tussen robuustheid aan de ene kant en aan de andere kant een beleidsarme begroting. Ja, een beleidsarme begroting; in die zin, deze begroting is gebaseerd op de prognoses van ODZL om de stappen te maken naar robuustheid voordat wij als Staten ervoor gekozen hebben het rapport van de Zuidelijke Rekenkamer te implementeren. Die keuze heeft u als Staten gemaakt. In die zin zitten in deze begroting, zoals die nu aan u voorligt, geen nieuwe politieke keuzes. Die heeft u ondertussen wel gemaakt. Vandaar dat wij de zienswijze aan uw Staten voorleggen om ook de politieke keuzes die u gemaakt heeft te verwerken. Even kijken. Wat gebeurt er met de extra € 1,4 miljoen. Is dat terug te zien? Dat is precies het antwoord. Het is positief dat dat binnenkomt. Tegelijkertijd is dat onderuitputting. Maar er is al geanticipeerd in het Statenvoorstel op dat er een positief resultaat zou zijn. Even kijken. Dan had de heer Van den Beucken de vraag of wij als College om tafel wilden gaan zitten met de omgevingsdienst. Zelf zit ik natuurlijk in het Algemeen en Dagelijks

Bestuur en ook ambtelijk zitten we met een grote samenwerking om tafel en houden we wat dat betreft ook echt wel die vinger stevig aan de pols en proberen we verbeterlagen te maken om ervoor te zorgen dat we de data die we wel nodig hebben beter inzichtelijk krijgen. Dan mevrouw Wolters van de Partij van de Arbeid. Die had geen vragen.

De voorzitter: Ik ga u heel even onderbreken, want de heer Van den Beucken heeft nog een vraag voor u namens LOKAAL-LIMBURG. De heer Van den Beucken.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Ja, dank u. Ik had er van tevoren natuurlijk al vertrouwen in. Ik wist al dat u natuurlijk regelmatig met dezen en genen om de tafel zat. Maar mij ging het er specifiek om; als het dan gaat over resultaat op alle dingen die de Provincie bij deze omgevingsdienst heeft uitgezet, ten opzichte van het generieke resultaat ... Wij zijn vooral nieuwsgierig naar dat Limburgse deel. Dat was eigenlijk de vraag, waarom dat aan tafel zitten misschien nog eens een keer extra zou kunnen gebeuren.

De voorzitter: De Gedeputeerde.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ja, voorzitter, het antwoord in de richting van de heer Van den Beucken is dat we daarmee bezig zijn en dat we dit gesprek ook echt voeren ... Dat doen wij overigens niet alleen, dat doen de gegevens ook, want ook zij zijn soms op zoek naar: wat is nou het deel van mijn gemeente, kunnen we dat wat meer inzichtelijk maken? Als het gaat om de data, AI en het verbeteren van de P&C-documenten; ja, dat is het gesprek dat wij ook voeren met de directie van ODZL, juist om ervoor te zorgen dat we dit soort gegevens specifiekere kunnen krijgen. Daarbij zeg ik wel in de richting van de heer Van den Beucken: dit is een gemeenschappelijke regeling. Dat betekent dat je daarmee effectiever en in veel gevallen ook efficiënter door samen te werken een aantal taken kunt uitvoeren. Waar we voor moeten waken is dat we in de film, in die gemeenschappelijke regeling, met elkaar te maken krijgen als dat iedereen alleen nog maar wil betalen voor zijn eigen deel en dat niemand zich meer verantwoordelijk voelt voor het geheel. Dat betekent namelijk dat er constant een 'ik wil niet betalen voor mijn buurman'-scenario ontstaat. Als iedereen dat doet, wordt het niet effectiever en efficiënter. Onder de streep is het wel goed om dit inzichtelijk te maken, om dit gesprek op een goede manier te faciliteren. Dat is de uitdaging die er is. Dat heeft er ook mee te maken; dat is misschien dan nog de inhoudelijke component die daarbij hoort ... Milieurisico's houden niet op bij de gemeentegrens of bij de provinciegrens, dus je wilt het gesprek ook voeren over: wat is nou het risico van een bedrijf in gemeente X voor een andere gemeente? Soms beslaat een risicodragend bedrijf best een groot gebied. Dan wil je niet dat een gemeente alleen maar betaalt voor de bedrijven die op zijn eigen grondgebied liggen. Dan krijg je daardoor een heel scheve verhouding van het werk dat de omgevingsdienst doet, met recht en rede in samenwerking.

De voorzitter: Goed, Gedeputeerde. U had 22 minuten spreektijd. Ik weet dat we eerst moeten lopen voordat we rennen, maar ik heb u ook gezien op de Venloop, dus het wordt toch tijd om eventjes de pas erin te zetten, zeg ik vriendelijk.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ja, voorzitter, dat ga ik proberen. Mevrouw Wolters had geen vragen, dus dat helpt. Dan het positieve resultaat van de jaarrekening van de heer Sol. Volgens mij heb ik die ondertussen beantwoord. Daar ga ik van uit. Even kijken.

De voorzitter: Ik zie een vinger voor u, dus ik ga er even niet van uit. De heer Sol van GroenLinks heeft een vraag.

De heer Sol (GroenLinks): Ja, dank u, voorzitter. Ja, u heeft wel iets gezegd over het resultaat, maar ik ben toch wel nieuwsgierig naar de afweging die in het Algemeen Bestuur is gemaakt – daar heb ik u nog niet op gehoord – over de keuze tussen toch reserve zelf opbouwen, ook gelet op alle ontwikkelingen, en retourneren.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Daar kan ik wel iets over zeggen en daar heb ik ook al iets over gezegd, in de zin van: we hebben ervoor gekozen om in relatie tot het ravijnjaar, wat met name bij Provincies en gemeenten speelt, ook te kijken: hoe kun je nou die groei die ontstaat door robuustheid als een soort van ingroeimodel laten ontstaan, waardoor je het resultaat dat je behaald hebt in 2024 financieel kan gebruiken? Veel gemeenten doen dat ook. De Provincie heeft daar in het Statenvoorstel ook een prognose over gemaakt. Hoe kun je er nou voor zorgen dat je dan een soort van zachte landing krijgt, zodat je niet op de gemeentelijke of provinciale begroting in één keer een heel grote stap moet nemen. Dat is de overweging geweest. Tegelijkertijd, ik begrijp wel waar de heer Sol vandaan komt. Het zou voor de uitvoering uiteindelijk helpen dat er een robuuste financiële positie van de omgevingsdienst is. Maar dit is de discussie zoals we hem gehad hebben en daarom hebben we de keus gemaakt zoals we hem gemaakt hebben. Dan de heer Wolters Gregório en de heer Maillé. Die hadden geen vragen, waren wel akkoord met de zienswijze. De heer Erkamp van 50PLUS. Dat heb ik hier staan. Hier staat de heer Wetemans, maar die is zeker weten niet van 50PLUS.

De voorzitter: De heer Erkamp bedoelt u, denk ik, van 50PLUS. We kunnen uw bordje niet goed zien door hoe we nu zitten. Daar moest ik zelf net ook even voor zoeken. Ja, dank u wel. Fijn ook. De heer Roso is een goede presentator vandaag. De Gedeputeerde.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Kijk. Dat is helemaal goed. Even kijken. Dat ging over de financiën. Ik heb daar eigenlijk iets over gezegd. We zijn constant in gesprek om ervoor te zorgen dat we deze gegevens beter inzichtelijk en beter herleidbaar krijgen. Dat is eigenlijk het gesprek dat ik net ook met de heer Van den Beucken heb gehad. Dan de heer Timmermans van de Partij voor de Dieren. Dat ging over het schrappen van de indicator van het kwaliteitscriterium. Ik snap inhoudelijk wat de heer Timmermans zegt. Ik zou dat in deze fase echter nog niet doen. Dit gaat eigenlijk over een indicator voor de kwaliteit van de uitvoering van de dienst. Ik snap heel goed uw inhoudelijke streven om ervoor te zorgen dat het helemaal omhooggaat, maar dan hebben we in ieder geval een indicator voor de kwaliteit van de uitvoeringsdienst en dat is wat we aan u rapporteren. Dan mevrouw Wesseling. Dat was de laatste. Waarom zijn de opleidingskosten lager uitgevallen? Dat heeft voor een belangrijk deel te maken met het niet vinden van personeel. Als je nieuw personeel invoert, op een nieuwe functie, moet je ook opleiden. Als je dat personeel niet vindt, kun je ook niet opleiden. Maar wat wel gebeurt – daar ben ik wel positief over – is dat ODZL echt stevig bezig is met een arbeidsmarktcampagne. Onlangs, als het gaat over een middelgroot bedrijf, is het in Limburg door onderzoek gekozen tot een van de beste werkgevers, zo niet de beste. Dan moet ik even niet liegen. Dus ja, ik ben wel positief over de stappen die ODZL zet om dat personeel te vinden. Voorzitter, dan heeft mevrouw Wesseling een vraag. Dat helpt mij weer bij mijn spreektijd.

De voorzitter: Ja, daar bent u al overheen overigens, maar we zijn zeer coulant op dit moment. Mevrouw Wesseling van D66.

Mevrouw Wesseling (D66): Dank, voorzitter. Worden die opleidingsbudgetten dan ook aangewend om bijvoorbeeld in omscholing te kunnen voorzien? Als we nu overblijven en er is geen nieuw personeel om op te leiden, dan kunnen misschien wel via omscholing diezelfde opleidingsbudgetten worden ingezet om zo meer capaciteit te krijgen.

De voorzitter: De Gedeputeerde.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Er wordt geen mogelijkheid onbenut gelaten, mevrouw Wesseling, dus zowel inhuur als omscholing en doorstroming binnen de organisatie. Er wordt overal naar gekeken. Even kijken. Is er dan ruimte voor een actualisatieslag in de natuurwetgeving? De VTH-taken met betrekking tot de natuurwetgeving worden niet door ODZL uitgevoerd, maar dat doen we als Provincie zelf met onze eigen VTH-afdeling. In die zin is het een interessante vraag, maar het raakt niet aan het onderwerp van vandaag. De vraag ten aanzien van de ZZS heb ik net al beantwoord in de richting van mevrouw Waajen. Voorzitter, mijn excuses voor de vertraging. Ik moet daarbij toegeven dat collega Theuns had aangegeven: probeert u wat tijd te nemen, want ik ben er pas om 11.00 uur.

De voorzitter: Ja, waarvan akte. Ik was hem serieus net een appje aan het sturen met: dit komt wel goed. Waarvan akte. We hebben één termijn. Die hebben we nu afgerond. Dan wil ik heel even met u concluderen dat ik één zienswijze heb gehoord. Een aantal van u heeft er al op gereflecteerd in de bijdrage. Dat gaat, toch maar even heel technisch, over de zienswijze vanuit de zijde van GS die bij ons is binnengekomen: 'Wij verzoeken u derhalve om de desbetreffende begrotingswijziging 2026 niet pas begin 2026 in procedure te brengen, maar dit nog in het najaar van 2025 te doen.' Over die zienswijze hebben een aantal partijen al aangegeven dat ze ermee kunnen instemmen en hem wensen in te brengen. Ik kijk even rond of dat voor iedereen geldt. Ik zie daarbij instemmend knikken. Dan brengen we die zienswijze in. De Griffie zorgt voor de verzending van de brief met die zienswijze erin. Dan ronden we dit agendapunt af.

7.2. Zienswijze PS inzake begroting RUD Limburg-Noord

De voorzitter: Dan gaan we verder naar agendapunt 7.2. Dat is de zienswijze Provinciale Staten inzake begroting RUD Limburg-Noord. Ik stel, terwijl er hier eventjes gewisseld wordt, voor: we gaan precies hetzelfde doen als bij het vorige punt, maar dan voor deze begroting. U krijgt als commissie 3 minuten per fractie. De Gedeputeerde krijgt opnieuw 22 minuten. Die hoeven niet op, want de heer Theuns is volgens mij al bijna in huis, zeg ik daarbij. Dan houden we het even een klein beetje spannend. Ik zie dat de heer Roso er nu klaar voor zit, dus da begin ik aan mijn linkerzijde. De heer Roso namens JA21.

De heer Roso (JA21): Ja, voorzitter. Dan gaan we het nu aan de andere kant doen. De rechtse partijen zitten inderdaad links vandaag voor u, dus dat is wel wennen, maar misschien is het ook wel eens een keer lekker. We hebben net Zuid-Limburg gehad. We gaan nu over naar Noord-Limburg. We hebben verschillen in de organisatiestructuren daarvan. Daar zijn we in basis geen voorstander van, maar dat mag geen verrassing meer zijn voor iedereen. Dan gaan we kijken naar het jaarverslag en de conceptbegroting. Dan zie je dus – wat ook bij de vorige al voor een gedeelte gezegd is – enerzijds de beleidsarme begroting, anderzijds de forse uitbreiding. Ook hier is rennen een goed idee voordat misschien lopen daadwerkelijk onder de knie is. Verder valt ons, als je gewoon kijkt naar de jaarstukken, op dat bijvoorbeeld het ziekteverzuim bij het coördinatiecentrum wel heel erg hoog is. Dat is meer een technische vraag. 11,61%. Dat betekent gewoon dat een op de negen niet aanwezig is. Dat vind ik vrij veel. Maar ja, dat is natuurlijk aan de organisatie zelf. Maar ik vind daar wel iets van. Verder moeten we goed kijken naar de prioriteiten. De zienswijze is helder in prioritering, transparantie in de prestaties en een kritische toets op noodzaak van de overheid en informatiegroei. Daar wil ik het bij laten, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Dan kijk ik naar de heer Maillé van de VVD.

De heer Maillé (VVD): Dank u wel, voorzitter. Vanuit onze zijde kan ik het kort houden. Anders dan bij ODZL hebben we als Provincie geen taken belegd bij de RUD Limburg-Noord. In die zin dragen we ook alleen bij aan het coördinatiecentrum. Die kosten worden geïndexeerd. Verder is de begroting voor ons beleidsarm, dus in die zin hoeven wij wat ons betreft ook geen zienswijze in te dienen.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik verder naar de heer Erkamp van 50PLUS.

De heer Erkamp (50PLUS): Dank u wel, voorzitter. 50PLUS volgt het advies van GS om geen zienswijze in te dienen bij de RUD Limburg-Noord over de Ontwerpbegroting 2026. Voorzitter, bij dit agendapunt staat dat PS bij de behandeling de voorlopige Jaarrekening 2024 van de RUD Limburg-Noord kan betrekken. Ook wordt 50PLUS getriggerd door de zin: 'Ons College stelt evenwel vast dat de jaarrekening een getrouw beeld lijkt te geven van de financiën over het jaar 2024, zoals verwoord in de brief van GS.' 50PLUS vraagt zich dan ook af waarom GS niet stelliger kan zijn over de financiën over 2024. 50PLUS is van mening dat zo'n opmerking, 'het lijkt', bij de Jaarrekening 2025 niet meer kan. Voorzitter, laat ik positief afsluiten met een 'ja' op de vraag of wij van mening zijn dat het Conceptjaarverslag 2024 en de Jaarrekening 2024 van RUD Limburg-Noord kunnen worden vastgesteld. Tot zover.

De voorzitter: Dank u wel. Ik ga naar uw buurman, de heer Timmermans van de Partij voor de Dieren.

De heer Timmermans (Partij voor de Dieren): Ja, dank u wel, voorzitter. Wij kunnen ook heel kort zijn. We hebben alleen een vraag aan de Gedeputeerde. Wat geeft het College het vertrouwen dat het verbeterplan waar de RUD Limburg-Noord nu mee bezig is wel adequaat is, terwijl het vorige dat kennelijk niet was? Tot zover.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Wesseling, D66.

Mevrouw Wesseling (D66): Dank, voorzitter. D66 maakt zich zorgen over de constatering dat niet-basistaken dit jaar voor het eerst regionaal zijn meegenomen in de planning, maar niet uitvoerbaar bleken. De oorzaken zijn wederom een gebrek aan capaciteit, het ontbreken van een registratie in de monitor en het inzetten van capaciteit op andere taken. Dit wijst wel op structurele knelpunten, die ook niet gemakkelijk overwonnen kunnen worden. Het feit dat dit nu spaak loopt is zorgelijk, zeker met het oog op de verdere groei van het takenpakket onder de Omgevingswet. Graag een reflectie van het College daarop. Dan nog een aantal vragen. Hoe gaat de RUD Limburg-Noord waarborgen dat ook niet-basistaken structureel worden meegenomen in de programmering, monitoring en uitvoering? Hoe wordt in de begroting rekening gehouden met de noodzakelijke ondersteunende functies en faciliteiten die ook nodig zijn voor het uitvoeren van die basistaken? Welke plannen liggen er om extra capaciteit te krijgen? In 2023 heeft de RUD Limburg-Noord geprobeerd om extra toezichthouders aan te stellen voor controle op de energiebespaarverplichtingen, mede gefinancierd ook vanuit SPUK-gelden. Vanwege krapte op de arbeidsmarkt is dat echter niet gelukt. Gaat het enkel om kwantitatieve of ook om kwalitatieve krapte? Hoe gaan we dit op de lange termijn oplossen? Zijn er plannen om de benodigde expertise wel structureel binnen de RUD Limburg-Noord op te bouwen of om mensen extra aan te trekken? Tot zover.

De voorzitter: Dank. Dan ga ik verder naar uw buurman, de heer Wolters Gregório van de SP.

De heer Wolters Gregório (SP): Dank u wel, voorzitter. Het galmt en echoot een beetje in de zaal af en toe. De RUD Noord- en Midden-Limburg, daar hebben we ons in het verleden vaker over uitgesproken als PS en ook wij als SP. Het mag duidelijk zijn welke richting we op willen. Er wordt vandaag veel gesproken over eerst leren lopen voordat je kunt gaan rennen, maar ik denk dat een robuuste Omgevingsdienst Noord- en Midden-Limburg eerst nog een keer geboren moet worden. Dus laten we vandaag ook niet te veel doorgaan over zienswijzen op dit stuk, maar vooral kijken naar de toekomst en scherp in de gaten houden of alle beoogde plannen ook werkelijkheid gaan worden en tijdig bijsturen, mocht dat toch niet de realiteit zijn. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Ik ga naar uw buurman, de heer Sol namens GroenLinks.

De heer Sol (GroenLinks): Ja, dank u, voorzitter. Ja, ik wou 'kruipen' toevoegen aan het repertoire, maar mijn buurman maakt het nog wat scherper. Alle gekheid op een stokje, eens met de conclusie dat wij geen zienswijze over deze begroting zouden moeten indienen. De zorgen over met name de vraag – even los van het tempo van de beweging – of iedereen wel dezelfde kant op beweegt, die zijn nog niet helemaal voorbij. Maar dat is meer een verzuchting die past in een ander vakje.

De voorzitter: Dan geef ik het woord aan mevrouw Wolters. Mevrouw Wolters en niet mevrouw Wolters Gregório. Dat zou heel verwarrend zijn. Die is er niet. Nee, mevrouw Wolters namens de Partij van de Arbeid.

Mevrouw Wolters (PvdA): Dank u wel, voorzitter. Ik maak het rijtje af. Er werd hier gesproken over 'pasgeboren', 'kruipen' en ik voeg daar 'slakkengang' aan toe. Ik maak me daar heel veel zorgen over, ook omdat inderdaad in het stuk wordt geschetst dat de begroting beleidsarm is, want er komt nog van alles aan. Het tijdspad van dat alles zit ongeveer ergens begin juli, vlak voordat de recessen van onze medeoverheden en onszelf beginnen. Als ik dat ambtelijk even moet bekijken: op het moment dat hier iets bekend over is, over mogelijke keuzes die gemaakt gaan worden, gaan wij kijken naar een situatie die waarschijnlijk nog langer dan een half jaar gaat duren. Op het moment dat wij een RUD Limburg-Noord willen hebben die op 1 april 2026 robuust is, dan ben ik bang dat wij hier moeten gaan voorspellen dat dat niet haalbaar is op deze manier. Ook in het stuk vind ik dat er onvoldoende richting wordt gegeven aan eventuele scenario's die worden bekeken. Ik begrijp dat de Gedeputeerde aangeeft: op dit moment; het is aan de gemeenten en zij moeten vooruit bewegen, dus wij doen heel even niets in essentie, totdat zij een keuze hebben gemaakt. Wij doen iets vanuit een ander perspectief, niet zozeer vanuit onze rol als onderdeel van de RUD Limburg-Noord. Maar ik had eigenlijk gehoopt dat de Gedeputeerde kan reflecteren op of er toch iets gedaan kan worden aan de snelheid waarmee dit voortkruipt. Want inderdaad, eerst leren lopen en dan rennen, maar met deze slakkengang hoeft het ook niet te gaan. Dat zijn eigenlijk de zorgen die wij hierover uiten. Dat heeft er ook toe geleid dat wij op dit moment niet zo goed weten of een zienswijze bij zou kunnen dragen aan het versnellen van dit proces. Hier houd ik het voorlopig even bij.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik naar de heer Van den Beucken van LOKAAL-LIMBURG.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Ja, voorzitter, in eerste instantie kan LOKAAL-LIMBURG begrijpen dat geen zienswijze ingediend wordt. We hebben daar slechts € 102.000 in dat coördinatiecentrum zitten. Van de andere kant hoor ik ook een aantal zorgen. Met name van mevrouw Wesseling en mevrouw Wolters, zonder Gregório trouwens, hebben daar ook al op gereflecteerd en stellen er een aantal vragen bij. Natuurlijk komt er een moment dat de gemeenteraden en PS een besluit moeten nemen over die robuustheid, over het takenpakket dat de RUD gaat hebben, fte's. Een totale ontvlechting gaat eraan komen. Dat is eigenlijk wel de vraag nog. Er komt een ontvlechting van

die RUD zoals die er nu is. Wat betekent dat voor het coördinatiecentrum? Heeft dat coördinatiecentrum iets te maken met die ontvlechting en hebben wij dus als Provincie zijnde er ook iets mee te maken? Zit daar enige relatie, is mijn vraag. Dan hoorde ik nog een opmerking over een getrouw beeld van de financiën. Ja volgens mij is dat natuurlijk iets anders dan het financiële verhaal zelf, de financiële toestand zelf. Wat ik wel heb gezien, althans, zo heb ik het begrepen, is dat het weerstandsvermogen wat aan de krappe kant is. Dat zou ook nog een zorg kunnen zijn. Terug eventjes naar het besluit dat dan straks genomen wordt. Dan zullen wij als LOKAAL-LIMBURG ook wat dieper ingaan op de wijze waarop die robuustheid dan plaats moet gaan vinden. Daar kun je nu in deze begroting natuurlijk niet zoveel over zeggen, denk ik. Dan moeten we dan met zijn allen gaan kijken of de omgevingsdienst in plaats van een beetje kan kruipen misschien wel een beetje kan dribbelen, daarna kan gaan lopen en misschien ooit kan gaan rennen. Voor nu is het te vroeg om een zienswijze daarop in te dienen, maar ik heb wel met belangstelling geluisterd naar de vragen die om mij heen al gesteld zijn en ik zal met evenzoveel belangstelling natuurlijk de beantwoording van de Gedeputeerde afwachten.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Waajen namens het CDA.

Mevrouw Waajen-Crins (CDA): Dank u wel, voorzitter. Ja, ook voor ons is het helder dat er op dit moment geen zienswijze ingediend hoeft te worden. Dit dossier is al vele malen op tafel geweest. Er is heel veel over gesproken. Er zijn zelfs sprekers geweest van een aantal Noord-Limburgse gemeenten. Die hebben gezegd: maakt u zich geen zorgen, Provinciale Staten. Het komt allemaal goed. Toch sluit ik graag aan bij de vragen die er liggen over het vertrouwen in het verbeterplan. Ik sluit aan bij de vragen over het tempo van de verbetering. Ik zou de Gedeputeerde juist willen vragen om te reflecteren op onze rol daarin, want als ik de beeldspraak nu allemaal hoor over een baby die nog geboren moet worden of een baby die misschien al een beetje kan kruipen, hopelijk goed gaat lopen en mogelijk rennen, dan denk ik: u zult dat als geen ander weten in deze levensfase. Een baby kun je ontzettend helpen door hem te stimuleren. Wellicht kunt u daar nog eens op reflecteren, of wij genoeg doen om Noord-Limburg en de Noord-Limburgse gemeenten genoeg te prikkelen en te stimuleren om hier wat tempo te maken en een verbeteringslag te maken. Verder heb ik hier op dit moment niets aan toe te voegen. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. De nieuwsgierigheid naar de opvoedfilosofie van de Gedeputeerde stijgt, maar ik ga eerst even naar de Partij voor de Vrijheid. Ik denk dat ik de heer Hermans nu het woord mag geven.

De heer Hermans (PVV): Ja, dank u wel, voorzitter. De RUD Limburg-Noord heeft een ambitie uitgesproken onder de naam Omgevingsdienst Noord- en Midden-Limburg bij de top 5 omgevingsdiensten te komen en dit te realiseren voor of op 1 april 2026. Ik ben minder pessimistisch dan sommige sprekers voor me. Ik geef hun toch het voordeel van de twijfel. De Provincie belegt op dit moment geen taken bij de RUD Limburg-Noord en betaalt slechts een vast bedrag ten behoeve van het coördinatiecentrum. Wij dienen geen zienswijze in tegen de Ontwerpbegroting 2026. We vragen ons wel af of de Provincie na die datum, dus na 1 april 2026, wel voornemens is eventueel taken te beleggen bij de dan ontstane ODNML. Tot zover, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik tot slot naar de fractie van de BBB. De heer Franssen.

De heer Franssen (BBB): Dank u wel, voorzitter. Veel is gezegd. Op de eerste plaats zijn wij het eens met de brief die voorligt, waarin staat dat we geen zienswijze gaan indienen. Daarnaast hebben we zorgen inderdaad over de voortgang van de robuustheid en wat dat al dan niet robuust zijn

betekent voor onze burgers. We hebben er net even om gelachen. We hebben het net over een baby gehad, over kruipen. Misschien moeten we kijken, als alles niet lukt, wanneer we kunnen spreken over een abortus. Spreekwoordelijk uiteraard dan. Het sluit ook aan bij de woorden van mijnheer Roso net. Wanneer is het mogelijk om naar één omgevingsdienst over te gaan. Daar wou ik het bij laten.

De voorzitter: Goed. Dan dank ik de commissie en dan kijk ik naar de Gedeputeerde. Die is klaar om tot beantwoording over te gaan. U heeft 22 minuten. Ze hoeven niet op. Gedeputeerde.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Voorzitter, de opvoedfilosofie van de Gedeputeerde; ik ben wel blij dat die van de Gedeputeerde is en niet van sommige sprekers. Collega Theuns heeft nog geen kinderen en ik ben eigenlijk ook blij dat dat nog niet zo is, als ik dat zo hoor. Alle gekheid op een stokje, ik denk dat u de spagaat waarin we zitten met de Omgevingsdienst Limburg-Noord goed beschrijft met zijn allen. Ons College heeft in een eerdere fase ook redelijk klip-en-klaar aangegeven dat wij vinden dat de wijze waarop het nu georganiseerd is nooit kan gaan voldoen aan de robuustheidscriteria, zoals beschreven door de staatssecretaris. Die staatssecretaris is eigenlijk ook tot diezelfde conclusie gekomen. Met andere woorden, er is een moment geweest waarop het College – zij het vanuit een andere portefeuille van collega Demollin, die op dit moment wordt waargenomen door collega Satijn – in het kader van interbestuurlijk toezicht in de richting van de gemeenten heeft geacteerd. Dat was ook best een signaal, dat je vanuit interbestuurlijk toezicht mee gaat kijken bij gemeenschappelijke regelingen. Tegelijkertijd – dat zeg ik ook in de richting van mevrouw Waajen – proberen we wel ook mee te werken om te kijken: hoe kun je dan de stap zetten? Het College is ook wel heel helder dat wij nog geen taken gaan inbrengen bij een dienst die nog niet robuust is. Wij hebben nu taken bij ODZL georganiseerd. Ook die hebben een groeiproces door te maken, maar de analogie die de heer Wolters Gregório volgens mij noemde, van 'laat eerst dan maar een omgevingsdienst een keer geboren zijn'; om voor de conceptie nou al taken daaraan toe te bedelen gaat het College ook wel wat ver. Dus wij hebben in ieder geval een omgevingsdienst waarvan wij denken dat die in april 2026 wel robuust is. Daar hebben wij al onze provinciale taken belegd. Daar willen we ze voorlopig ook houden. De suggestie die de heer Franssen doet over mogelijk een keer een fusie; laten we eerst dit traject maar eens met elkaar doorlopen. Dat lijkt mij op dit moment het meest reële scenario om te doorlopen. Uw Staten kan altijd natuurlijk nog een keer met elkaar de discussie voeren over hoe dat zou moeten. Er zit ook een stelselwijziging aan te komen vanuit de staatssecretaris die daar mogelijk ook wel wat helderheid over gaat scheppen, maar daar hebben wij ons dan ook toe te verhouden. Even kijken. Dan in de richting van de heer Roso. Die stelde een specifieke vraag over het ziekteverzuim. Toen had hij het over een op de negen. Maar er zijn op dit moment geen negen mensen in dienst bij de Omgevingsdienst Noord-Limburg. Volgens mij zijn het alles bij elkaar een fte of zes. Dat maakt ook dat als één of twee mensen ziek zijn, dat verzuimpercentage natuurlijk ook in één keer heel snel omhoogschiet. Dat heeft alles te maken met de wijze waarop dat nu in het netwerkconstruct is georganiseerd, namelijk dat alle toezichthouders, alle handhavers, alle juristen, eigenlijk gewoon in dienst zijn bij de gemeente. Daarmee is het coördinatiecentrum eigenlijk niet veel meer dan een coördinatiecentrum van een gemeenschappelijke regeling, iemand die de notulen maakt van de vergadering van het Algemeen Bestuur en nog een paar ondersteunende functies uitvoert, maar het is geen robuuste dienst zoals we dat zouden wensen. Dan kom je ook bij dit soort percentages uit. Dan komt misschien ...

De voorzitter: Er is nog een vraag voor u van de heer Roso.

De heer Roso (JA21): Ja, die was eigenlijk al van voordat de beantwoording van mij begon. Ik hoorde de Gedeputeerde net zeggen dat er een wijziging aan zit te komen vanuit de staatssecretaris. De vraag is of de Gedeputeerde al een tijdstip weet.

De voorzitter: De Gedeputeerde.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Dat dacht de Gedeputeerde wel te hebben, ware het niet dat we nog niet hebben dat tijdspad dat de staatssecretaris ons beloofd heeft. Dus wij zijn in afwachting van het ontvangen hiervan, wij als IPO in een soort van concept. Vervolgens gaat het dan voor formele consultatie. Ja, wij hadden eigenlijk verwacht dat dat er in april zou hebben gelegen, maar dat ligt er nog niet. Het is ons beloofd door staatssecretaris Jansen. Zodra we daar stappen in kunnen zetten, zullen we dat ook doen. Misschien dat het nog wel goed is ... Een aantal van u zei: wat geeft nu het vertrouwen dat het nu wel gaat vliegen? Dat tegelijkertijd afgezet tegen de zorgen over het tijdspad. Dat haakt natuurlijk wel in elkaar. U heeft net als ons College geconstateerd op de vrijdag voor carnaval – dat was een van de stukken die de heer Bots toen nog schreef tussen alle uitroepingen van prinsen en zo maar door – dat er ten opzichte van de situatie toen wij hierboven in de Veldekezaal met de insprekers zaten in ieder geval in woord een koerswijziging is aangekondigd. Het feit dat dat is ontstaan, is denk ik een positieve ontwikkeling. Daarna hebben ook een aantal vergaderingen van het Algemeen Bestuur plaatsgevonden, waarbij informerend deze koerswijziging ook is gedeeld. Besluitvormend heeft het Algemeen Bestuur dat nog niet vastgesteld. Dat is voorzien in de vergadering van 26 juni, voor de zomer. Daarvoor heeft u de mededeling portefeuillehouder ontvangen over informatiesessies voor gemeenteraadsleden en Statenleden. Eentje heeft gisteren plaatsgevonden en de andere gaat volgens mij komende maandag plaatsvinden, dus u kunt daar nog bij gaan kijken. Dit om geïnformeerd te worden over wat dat gaat betekenen en welke stappen daar gezet worden. Reden waarom wij ook nu in deze fase geen zienswijze hebben ingediend vanuit de rol die we hebben vanuit de inhoud is dan ook omdat we dat proces ook een kans willen geven. De gemeenten lijken nu een stap te willen zetten en wij willen niet nu vanuit de inhoud een zienswijze hier gaan indienen van: u bent niet robuust, u zult en u moet. Maar we willen dit juist doen in samenwerking. Dat betekent ook dat de mensen vanuit onze organisatie ook echt aan het meedenken zijn in het proces om te komen tot die robuuste dienst, samen met heel veel ambtenaren van de gemeenten. Dus daar proberen op samen te werken. Daarnaast hebben we wel gewoon de formele interbestuurlijke toezichtrol, waarbij we hebben aangekondigd dat we meekijken. Dat blijven we ook gewoon doen. Maar mevrouw Wolters schetst het wel terecht: dat tijdspad is niet vanzelfsprekend en dat is heel ambitieus. Een plan van aanpak voor de zomer vaststellen en in april 2026 robuust zijn, dat is heel hard werken. Op dit moment is de projectorganisatie die daar aan het werk is hoopvol dat dat lukt, maar laat ik ook maar delen dat wij de zorg die u hebt ook niet vanzelfsprekend weg kunnen nemen, want ook voor ons is er echt wel een zorg. Dat zou betekenen dat we bijvoorbeeld bij het oprichten van de nieuwe gemeenschappelijke regeling twee keer langs Provinciale Staten zouden moeten. U weet wat voor cycli daaraan vasthangen, alleen al vanwege dat traject. Dus het wordt keihard werken. Maar ja, ik wil ook niet de mensen die zich daar nu voor aan het inzitten zijn en keihard werken demotiveren door daar een heel boze zienswijze over in te steken. Ik wil eerder stimuleren om die stappen te gaan zetten. Dat is eigenlijk de reden waarom die ook nu op inhoud niet hier voorligt. Volgens mij was ik dan wel klaar. Dat had u graag.

De voorzitter: Als voorzitter heb ik geen enkel oordeel, Gedeputeerde. Als Statenlid wel. Nee. De Gedeputeerde is klaar met zijn beantwoording. Ik zie geen handjes van vragen vanuit de zaal. Dan concludeer ik dat we aan het einde zijn gekomen van de inhoudelijke behandeling. Na de complete circle of life die we hebben doorlopen van rennen naar lopen naar kruipen naar conceptie komen we dan nu bij het inbrengen, waarmee dat normaliter toch begint, en concludeer ik dat wij op dit moment geen zienswijze willen inbrengen en dat de Griffie de brief zal verzenden zonder zienswijze. Goed. Dan gaan wij zo verder naar agendapunt 7.3, wensen en bedenkingen bevoegdheden

Bestuurscommissie WRL. Ik schors de vergadering voor een kleine drie minuten, vijf minuutjes, om even van plek te wisselen en de handen te wassen. De vergadering is geschorst.

7.3. G-25-005 Statenvoorstel inzake kenbaar maken wensen en bedenkingen omtrent de delegatie van bevoegdheden aan de Bestuurscommissie WRL, brief GS van 22 april 2025 (GS DOC-00768187)

De voorzitter: Goed. Als alle leden van de commissie hun plaats weer willen innemen, dan gaan we zo de vergadering hervatten. Goed. Ik heropen de vergadering. Na de vruchtbare behandeling van het vorige agendapunt gaan we verder naar 7.3, het Statenvoorstel inzake kenbaar maken van wensen en bedenkingen omtrent de delegatie van bevoegdheden aan de Bestuurscommissie WRL. Bij dit Statenvoorstel wordt uw commissie gevraagd eventuele wensen en bedenkingen te benoemen. U kunt deze – dat vraag ik u vriendelijk, doch dringend – als u deze wil indienen alvast sturen naar onze commissiegriffier. Haar e-mailadres is spe.van.hees@prvlimburg.nl. Dan ga ik beginnen aan de eerste termijn van de commissie. We vergaderen in principe in twee termijnen. Daarvoor heeft u in de eerste termijn vijf minuten. Dan begin ik om het spannend te houden dit keer bij de BBB, de heer Nijenhuis. Ik zat naar uw buurman te kijken, omdat hij net het agendapunt deed. Maar de heer Nijenhuis.

De heer Nijenhuis (BBB): Wij wilden het ook een beetje spannend houden, voorzitter. Dank u wel. Na de rampzalige overstromingen van juli 2021 is binnen één jaar de bestuursovereenkomst voor het programma WRL door het Rijk, Provincie, Waterschap Limburg en de 31 Limburgse gemeenten getekend. Een voortvarend begin, zou je zeggen. Maar inmiddels lijkt het tempo er behoorlijk uit. Misschien door personeelstekorten, maar wellicht ook door trage besluitvorming. Nu ligt het voorstel voor om een Bestuurscommissie WRL in te stellen, omdat er een juridische entiteit nodig is om tot besluitvorming en draagvlak over te gaan, waarvan bij de bestuurlijke regionale actietafel, het RAT, geen sprake was. De vraag die dat bij ons oproept is: waarom nu pas? Er zijn een aantal scenario's verkend, waarvan twee vormen van een centrumregeling, een regeling die overigens ook niet onze voorkeur heeft. Daarnaast de nu in te stellen bestuurscommissie, waaraan GS haar bevoegdheden overdraagt. Gaat deze governance en bijbehorende overdracht van bevoegdheden nu een versnelling aanbrengen in de besluitvorming, en wat belangrijker is, een versnelling in de uitvoering van maatregelen? Maatregelen waarop bewoners in de stroomgebieden van met name de Geul, de Geleenbeek en de Roer inmiddels met smart zitten te wachten. Op bladzijde 4 staat dat bij de instelling van de bestuurscommissie PS het budgetrecht over de programmamiddelen van het Rijk en van de Provincie behoudt. Ik neem aan dat ik dat mag lezen als: met de instelling blijft het budgetrecht bij PS. Wat de financiën betreft heb ik nog wel een opmerking of een vraag. Die 15% die overgedragen wordt als bevoegdheid om voor proceskosten in te zetten; 15% van € 600 miljoen lijkt me een behoorlijk fors bedrag. Misschien moeten we daar nog eens over discussiëren. Tot zover mijn inbreng, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik door naar achter u en daar zie ik de heer Scholte namens Forum voor Democratie.

De heer Scholte (Forum voor Democratie): Dank u wel, voorzitter. FVD is niet per se tegen het instellen van een bestuurscommissie voor het WRL-programma. We begrijpen ook inderdaad sinds de overstromingen dat er behoefte is aan snelle besluitvorming, zeker bij acute wateropgaven. Dit willen we ook zeker niet in de weg staan. We zijn wel in het algemeen kritisch op opkomende bureaucratie en het gebrek aan het nemen van verantwoordelijkheid. Uit het stuk kan ik lastig inschatten of dit een verbetering wordt of juist een verslechtering. Een soort bedrijfskundig schema, organogram of iets in

die richting zou ons wel helpen om die inschatting beter te kunnen maken, om te zien waar er precies verantwoordelijkheid voor is. De gegeven informatie vonden we toch wel beperkt op dat gebied. Daarbuiten zien we wel risico's, vooral waar het gaat om het volledig delegeren van subsidiebevoegdheden. Het gaat hier toch om € 600 miljoen aan publieke middelen. De bestuurscommissie mag de subsidies verdelen. Mijn vraag is: van hoeveel procent van die € 600 miljoen wordt verwacht dat het naar subsidies gaat? Subsidies zijn een politieke keuze en daarmee het terrein van de Provincie. Door die bevoegdheid over te dragen vermindert niet alleen de controle van PS, maar ontstaat ook het risico dat niemand meer aanspreekbaar is. GS kan dadelijk zeggen: dat ligt bij de commissie. Ik ga er niet over. Dat is toch wel iets waar wij zorgen over hebben. Niet dat dat gaat gebeuren, maar toch, dat risico ontstaat wel. Het is een trend dat er complexe structuren komen en bureaucratie en dat creëert een gebrek aan verantwoordelijkheid, waarbij vooral diverse partijen naar elkaar wijzen. Waar wij voor pleiten is dat er toch altijd politiek ingegrepen kan worden en dat subsidiekaders in hoofdlijnen door de Provincie vastgesteld kunnen worden. Mijn vraag is: hoe kijkt de Gedeputeerde hiernaar? We willen niet dat zomaar geld wordt verdeeld zonder politieke controle. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik naar de fractie van de PVV, de heer Bosch.

De heer Bosch (PVV): Ja, voorzitter. We behandelen nu het stuk Delegatie Bestuurscommissie WRL. Het doel en de aanleiding hiervan is dat het voorstel beoogt een bestuurscommissie in te stellen, voor de uitvoering van het programma Waterveiligheid en Ruimte Limburg, WRL, dat voortkomt uit de overstromingen van 2021. Het beoogde is een gezamenlijke aanpak met € 600 miljoen publiek geld, gericht op klimaatadaptatieve maatregelen, waterbeheer en een gebiedsgerichte samenwerking. Dan hebben we de governance. De Bestuurscommissie WRL krijgt bevoegdheden overgedragen van GS: subsidieverlening, het aangaan van overeenkomsten, opdrachtverlening, begrotingsbesteding en zelfs het voeren van rechtszaken. Na instelling is PS geen partij meer in de besluitvorming. Ze wordt alleen nog geïnformeerd. De financiële constructie. Er is sprake van drie geldstromen: het Rijk, de Provincie, gemeenten, waterschap. GS blijft formeel budgethouder, maar de bestuurscommissie krijgt het budgetbestedingsrecht voor € 320 miljoen. De verantwoording verloopt via het SiSa-principe. Dan vragen wij ons af: de verantwoording van het SiSa-principe is administratief en niet politiek. PS mist zicht op de concrete bestedingen. De 15% proceskosten van de € 600 miljoen, zijnde € 90 miljoen, is voor ons stevig aan de hoge kant. Zelfs buitenproportioneel. Dan hebben we de verantwoording. GS kan het delegatiebesluit formeel intrekken, maar dat is bestuurlijk zeer ingrijpend. PS heeft geen structurele controlemiddelen na delegatie. Het Rijk financiert mee, maar neemt niet deel aan de besluitvorming. De rol van het Rijk is vrijblijvend? Dat is onze vraag. PS dreigt informatieslachtoffer te worden. Dan hebben wij qua Statenvragen nog: wie draagt bestuurlijk en juridisch de eindverantwoordelijkheid voor foutieve subsidietoekenningen? Waarom wordt 15% voor de proceskosten gereserveerd? Waarom heeft het Rijk geen stem ondanks € 300 miljoen bijdrage? Worden alle subsidieregelingen vooraf voorgelegd aan PS? Hoe kan PS terugdelegatie van de bevoegdheden afdwingen? Tot zover.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik naar de fractie van het CDA, mevrouw Waajen.

Mevrouw Waajen-Crins (CDA): Dank u wel, voorzitter. Ja, wij hebben het stuk heel anders gelezen, denk ik. 'Vertel', hoor ik achter mij. Graag vertel ik daarover. We hebben ...

De voorzitter: De heer Bosch, wilt u uw microfoontje uitzetten? Ja. Ga door.

Mevrouw Waajen-Crins (CDA): We spreken vaak over deregulering, meer vertrouwen, ‘we hebben het allemaal te complex gemaakt’. Ik heb dit stuk nou juist gelezen en in de fractie besproken als: er moet goed samengewerkt worden om tot resultaten te komen. En ja, daarvoor moeten meerdere partijen elkaar de hand reiken en meerdere partijen ook afspreken: wij doen dat samen. Ik vond het heel erg positief dat er gezocht is naar een zo eenvoudig mogelijke structuur om dat te gaan doen. Dus ik heb dit stuk heel positief gelezen. Desalniettemin hebben we een aantal vragen nog aan GS. Kunt u ons aangeven welke kaders wij hebben meegegeven? De vorige vragen gingen allemaal over het democratisch gehalte en: hoe blijven wij aan zet? Er zijn vragen gesteld over: waar ligt dan precies de verantwoordelijkheid? Als ik even simpel redeneer, geven wij als Staten u kaders mee. U gaat aan de slag met een stukje uitvoering. Mijn eerste vraag is: kunt u ons die kaders die hieronder liggen dan nog even aangeven? De tweede vraag is: kunt u ons toch toezeggen dat u ons iets meer informeert? Als ik het stuk goed gelezen heb, dan staat er wel in dat GS geïnformeerd wordt over hoe een en ander loopt in het hele programma, maar ik vind het wel belangrijk dat wij ook goed geïnformeerd worden, om te kunnen controleren of u ook voldoet aan de kaders die wij u hebben meegegeven. Dan heb ik nog wat technische vraagjes. Mijn eerste vraag: ook het Rijk zit adviserend in het RAT. Mijn vraag ging ook over die 15%, financiële afspraken. 15% mag naar het proces gaan, staat hier in het voorstel, maar is dat ook voor het Rijk akkoord? Met andere woorden, is deze overeenkomst getoetst aan het landelijk beleid of krijgen we dadelijk van de landelijke overheid te horen dat 15% te veel is en dat we subsidies moeten gaan terugbetalen? Daar had ik graag nog antwoord op. Kan GS ons actief informeren, omdat u met het Rijk regelmatige evaluatiemomenten heeft gepland, waarbij u de uitvoering van het programma, de bestuursovereenkomst en de bestuurscommissie bespreekt. U schrijft in het stuk dat daarmee de formele aanhaking van het Rijk is geborgd, maar wij zijn juist heel erg nieuwsgierig, als u dat evalueert – omdat wij hier een stuk delegeren en uit handen geven – hoe dat loopt. Dus niet alleen: hoe loopt het WRL inhoudelijk en schieten we ook op met de projecten en programma’s? Maar ook: hoe loopt dit nu in die delegatie? Volgens mij waren dat mijn belangrijkste vragen. Ja. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik naar mevrouw Wolters namens de Partij van de Arbeid.

Mevrouw Wolters (PvdA): Dank u wel, voorzitter. Ook de Partij van de Arbeid heeft het stuk positief gelezen, net als mevrouw Waajen. Wij denken ook dat dit een belangrijke stap vooruit is voor een versnelling in het proces. Ik denk inderdaad ook dat het wel slim is om van tevoren duidelijk te krijgen welke eisen nu het Rijk ook heeft gesteld – niet alleen het Rijk, maar ook de kaders die wij hebben meegegeven – aan de besteding van die programmamiddelen. Dat was mij niet helemaal duidelijk uit het stuk, maar dat was ook de enige vraag die ik op dit moment voor de Gedeputeerde heb. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Jetten namens GroenLinks.

Mevrouw Jetten (GroenLinks): Dank u wel, voorzitter. Een helder stuk. We vinden het ook begrijpelijk dat GS dit doet. Het voorkeursscenario vinden we ook logisch. Toch hebben wij een aantal vragen aan GS. Inhoudelijk zijn we iets kritischer op de doelen, maar dan meer vanuit de hoe-vraag. Er wordt nu vooral gekeken vanuit waterveiligheid. Dat is ook logisch, want dat was de aanleiding. Maar er is niet gekeken naar droogte of effecten op de Kaderrichtlijn Water, het logisch gebruik van land, dat soort zaken. Dus de multidisciplinaire blik missen wij. Verder zouden wij graag iets meer zien van hoe de gemeenschap mee wordt genomen, waar een gemeente voor aan de lat staat. Met dit voorkeursscenario hebben de gemeenteraden en het AB geen plek in de procedure. Dus met andere woorden: hoe wordt ‘iedere Limburger telt’ tot uitvoering gebracht? Wij hebben ook de vraag: zijn er voorbeelden van risico’s bij het beleggen van het mandaat tot het besluit nemen van GS? Algemeen.

Wat wij zien is dat GS alle vertrouwen heeft in de kundigheid van het waterschap. Dat vinden we natuurlijk heel erg goed. Tegelijkertijd vinden we dat misschien te goed, want wat is het belang van onze Provincie? Denk aan leefbaarheid, voldoende water, de eerdergenoemde KRW, de waterveiligheid, de landschappelijke kwaliteit. We moeten met zijn allen zorgen dat deze punten gewaarborgd zijn en blijven. Even denken, wat nog meer? Volgens mij had ik ... Even nog kijken. Het is zoveel dat ik op had geschreven. Wat ik nog weet; ja, hoe houdt deze commissie toezicht/controle op de uitvoering, vooral op het behalen van de doelen? Ook dat is ons nog niet volledig duidelijk. Wat ik ook nog wil zeggen: op provinciaal niveau zouden wij toch wat meer sturing willen geven, omdat er zoveel facetten aan vasthangen. Denk aan woningbouw, stikstof, natuur, landbouw, mobiliteit, industrie en bedrijven. De vraag is: worden voor die periode de vrijheid, de gebiedsontwikkeling en de sturing van je landelijk gebied elders belegd? Tot zover mijn vragen, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik naar de heer Wolters Gregório van de Socialistische Partij.

De heer Wolters Gregório (SP): Dank u wel, voorzitter. Ook wij hebben het stuk positief gelezen. Alle complimenten zijn denk ik al uitgedeeld daarvoor. Ik heb wel nog twee inhoudelijke vragen. De eerste van de twee is: op welke wijze kan GS ons als PS goed op de hoogte houden van alle ontwikkelingen in deze constructie? Dat is net ook al gezegd: hoe blijft de controle op de uit te geven € 300 miljoen bij ons liggen? De tweede vraag die ik heb is: zit er ook een bijdrage vanuit Europese cohesiefondsen voor Limburg in? Dat zijn namelijk potjes voor ongeveer € 13 miljard bij elkaar. Kunnen wij daar ook aanspraak op maken, hebben we dat al gedaan of zijn die cohesiefondsen niet voor waterveiligheid, maar alleen voor waterkwaliteit bijvoorbeeld? Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Dan kijk ik naar de fractie van de VVD, de heer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Ja, dank u wel, voorzitter. Soortgelijke vragen als die al gesteld zijn hadden wij natuurlijk ook en dan met name: hoe wordt PS meegenomen in de informatie en vanuit het budgetrecht? Wij hadden eigenlijk gelezen dat die 15% voor procesmiddelen alleen betrekking heeft op het rijksdeel en op het provinciale deel. Graag daar een bevestiging of een ontkenning op. Als dat eerste zo is, dragen de gemeenten en het waterschap dan niet bij aan procesmiddelen, omdat die op hun eigen balansen blijven staan? Dan een beetje formeel: hoe werkt het stemrecht binnen de bestuurscommissie. Slecht denkend: er zitten vier gemeenten, één Provincie, één waterschap. Daarmee zouden de gemeenten als het ware dominant kunnen zijn in de bestuurscommissie. Zijn er afspraken gemaakt over hoe dat zal gaan? Normaal gesproken zal niet gestemd worden, maar je weet maar nooit. Dan ook een beetje een technische: er wordt gesproken over nevenfuncties die ongewenst zijn. Kunt u een voorbeeld geven van welk soort nevenfuncties ongewenst is? Ik neem aan dat onze portefeuillehouder in de bestuurscommissie gaat deelnemen. Hij heeft dan als nevenfunctie Gedeputeerde Water. Kan dat ... Het lijkt me niet dat dat bedoeld is als een ongewenste nevenfunctie. Het is maar van welke kant van de ongewenstheid je redeneert. Als laatste vraag: ik meende eigenlijk dat wij € 50 miljoen bij zouden dragen aan waterveiligheid en dat dat in het eerste bestuursakkoord met het Rijk is geland. Hier is er sprake van € 20 miljoen. Is er een knip gemaakt ergens, waardoor maar 20 miljoen in dit programma landt en die € 30 miljoen elders ingezet wordt? Voorzitter, dat waren mijn vragen. Op dit moment hebben wij geen formele wensen die we willen indienen.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik naar uw buurman, de heer Beckers namens JA21.

De heer Beckers (JA21): Dank u wel, voorzitter. Ja, we zijn hier omdat Limburg in 2021 overstroomde. Dat was heel ernstig. De belofte daarna was helder: dit mag nooit meer gebeuren. Maar vandaag bespreken we een bijna nieuwe bestuurslaag. Wat begon eigenlijk als een programma

voor waterveiligheid is naar onze mening uitgegroeid tot een redelijk breed beleidsvehikel. Het gaat over klimaatbewustzijn, zelfredzaamheid, internationale samenwerking, communicatiestrategieën en tot € 90 miljoen aan proceskosten en mogelijke subsidies voor ngo's die we nooit kunnen controleren. We creëren hier naar onze mening een bestuurslaag die honderden miljoenen uitgeeft zonder dat er een orgaan is dat echt een vinger aan de pols houdt. GS mag sturen, PS mag lezen en het Rijk mag luisteren, maar niemand controleert dus heel stevig en transparant, op de account na. De politieke controle is er naar onze mening niet. Ik heb wel wensen en bedenkingen, maar die zal ik in de tweede termijn indienen. Daarnaast willen wij nog zeggen: als we het geld beschikbaar stellen, dan moeten we ook enige invloed houden op de besteding. Dat is geen wantrouwen. Dat is democratisch toezicht. Dat is ook zorgen dat we het oog houden op het echte doel, namelijk waterveiligheid voor Limburgers. Dat was het.

De voorzitter: Dank u wel. Mag ik u toch vragen om uw wensen en bedenkingen nu al kenbaar te maken? U heeft in principe dadelijk nog genoeg spreektijd en dan heeft de rest ook even tijd om erover na te denken. Dan kan GS in zijn eerste termijn daar ook op reflecteren in ieder geval. Zou u dat nu vast willen doen?

De heer Beckers (JA21): Ja. Subsidiekaders en subsidieregelingen van significante omvang, nader te bepalen, die gefinancierd worden vanuit de middelen op de provinciale balans vooraf delen met Provinciale Staten ter beoordeling. De commissie rapporteert tweemaal per jaar rechtstreeks aan PS met meetbare voortgangscijfers, een overzicht van verstrekte subsidies en uitgevoerde uitgaven. Internationale samenwerking is alleen toegestaan als die aantoonbaar leidt tot fysieke maatregelen binnen Limburg. Overheadkosten worden gemaximeerd op 5% van het totale budget. Alle subsidieontvangers boven de € 50.000 worden vooraf alleen gemeld aan PS, inclusief doel, selectieproces en verwachte uitkomst. Dat was het.

De voorzitter: Dan ga ik verder naar mevrouw Wesseling namens D66.

Mevrouw Wesseling (D66): Dank, voorzitter, en dank voor het stuk. D66 is akkoord met het instellen van een bestuurscommissie. Daar is ook al veel over gezegd, maar graag sluit ik me aan bij de woorden van mevrouw Waajen van het CDA. Wel heeft D66 nog een wens die we willen voorleggen met betrekking tot de diversiteit van die bestuurscommissie. D66 gelooft dat een divers en evenwichtig samengesteld bestuur bijdraagt aan de kwaliteit van het besluitvormingsproces en ook een positieve invloed heeft op kansengelijkheid. Om deze reden zouden we het College willen vragen om bij die samenstelling van de bestuurscommissie te streven naar een evenredige verhouding van mannen en vrouwen. Middels deze wens wil D66 het College dan ook aanmoedigen tot een diverse samenstelling, waarbij we uiteraard ook enige flexibiliteit en ruimte bieden. Echter beperkt diversiteit zich natuurlijk niet alleen tot genderdiversiteit, maar ziet het bijvoorbeeld ook toe op aspecten als culturele achtergrond, stad versus platteland of leeftijd. Graag verzoeken we dan het College ook om in de breedte rekening te houden met een diverse samenstelling. Ik heb deze wens ook zojuist op de mail gezet richting de Griffie-ondersteuning.

De voorzitter: Ik zie dat dat vragen oplevert van de heer Nijskens en mevrouw Waajen. Ik geef eerst het woord aan de heer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Ja, voorzitter, in algemene zin vind ik dat natuurlijk een heel nobel streven dat hier geuit wordt, maar mensen komen met name op basis van hun functie in de gremia, waardoor ze afgevaardigd worden in de bestuurscommissie. Het zou heel raar zijn als wij op zoek gaan naar mensen uit minderheden, man/vrouw of met een specifieke leeftijd om aan een diversiteitsvraagstuk

te voldoen, die niet direct de competenties bezitten of niet eens zelfs bestuurlijke functies hebben in de gremia. Ik weet niet of dit nou net een commissie is waarvoor zo'n wens makkelijk is. Ik zou eigenlijk liever een onderbouwing van D66 willen, waarom ze dat toch doen voor deze commissie.

De voorzitter: Keurig met een vraag aan het einde. Het gekke is, de commissie kijkt mij aan bij haar vragen, maar mevrouw Wesseling gaat daarop reageren. Mevrouw Wesseling.

Mevrouw Wesseling (D66): Dank u wel en dank voor uw vraag, de heer Nijskens. Diversiteit is iets wat we in de breedte moeten proberen aan te moedigen. Zoals ik al zei, volgens mij komt het de kwaliteit alleen maar ten goede. Helemaal eens, deze bestuurscommissie wordt niet uit willekeurige mensen samengesteld, dus dat maakt het ingewikkelder. Daarom hebben we ook juist nadrukkelijk in deze wens enige flexibiliteit proberen te behouden. Maar mocht bijvoorbeeld een gemeente twijfelen tussen twee Collegeleden, wie ze daarvoor aan zullen dragen, en vijf van de zes leden is al man, dan zouden wij dus de bestuurscommissie willen aanmoedigen om dan op dat moment toch voor dat vrouwelijke bestuurslid te gaan ten behoeve van diversiteit. Maar we hebben hem dus bewust ... De formulering kan ik eventueel nog oplezen. Ik weet niet of dat helpt. We hebben de formulering zo proberen neer te zetten dat het echt een streven is en een aanmoediging is voor de bestuurscommissie en geen harde vereiste. De wens die ik heb genoteerd is om bij de samenstelling van de bestuurscommissie te streven naar een evenredige verhouding van mannen en vrouwen en daarbij ook rekening te houden met diversiteit in de bredere zin van het woord.

De voorzitter: Oké. Ik zie dat er een vraag is van mevrouw Waajen. Mevrouw Waajen, CDA.

Mevrouw Waajen-Crins (CDA): Dank u wel, voorzitter. Ja, mijnheer Nijskens heeft eigenlijk precies verwoord wat mijn eerste reactie was op de wens. Vindt mevrouw Wesseling niet dat we daarmee toch op de stoel van een gemeente of een waterschap gaan zitten?

De voorzitter: Mevrouw Wesseling.

Mevrouw Wesseling (D66): Nee, dat vind ik niet, voorzitter. We zeggen niet wie er wel of niet in de bestuurscommissie mag. We geven aan dat we belang zien bij een evenwichtig samengestelde commissie ten behoeve van de kwaliteit. We vragen daarbij om waar mogelijk daar rekening mee te houden. We proberen in die zin de bestuurscommissie ook in positieve zin aan te mogen, zonder daarbij per se heel harde eisen op te leggen. Dus in die zin gaan we niet op iemands stoel zitten en zeggen we niet wat wel of niet mag, maar we willen het gewoon meegeven als extra aanmoediging voor diversiteit.

De voorzitter: Ik zie een vraag van mevrouw Jetten van GroenLinks.

Mevrouw Jetten (GroenLinks): Het is eigenlijk geen echte vraag. Met deze toelichting van D66 kan GroenLinks deze oproep ondersteunen.

De voorzitter: Dat is geen vraag, maar dank u voor uw bijdrage. Dat gaan we allemaal aan het einde doen. Voordat ik het vergeet ga ik verder naar mijnheer Timmermans van de Partij voor de Dieren.

De heer Timmermans (Partij voor de Dieren): Dank u wel, voorzitter. Onze vragen en wensen zijn reeds aangegeven, dus we laten het hierbij.

De voorzitter: Dank u wel. Dan de heer Erkamp namens 50PLUS.

De heer Erkamp (50PLUS): Dank u wel, voorzitter. Nadat de inrichting van een governancestructuur middels twee scenario's is onderzocht, is gekozen voor een delegatie van bevoegdheden aan de Bestuurscommissie WRL, wat nu gemotiveerd voorligt. 50PLUS stelt vast dat PS op een grotere afstand komt te staan. Hoe denkt GS deze bedenkingen bij ons weg te nemen? GS kan het delegatiebesluit ten alle tijde intrekken, waardoor de bevoegdheden weer aan GS toekomen. Dat staat in de brief van GS. Zo is dat ook verwoord in artikel 20, opheffing van het conceptinstellingbesluit, in het Provinciaal Blad. Voor 50PLUS is het onduidelijk en niet beschreven welke rol is weggelegd voor PS zodra dit speelt. Onze wens is hier duidelijkheid over te krijgen en dit zo nodig te beschrijven. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Wilt u uw microfoontje even uitzetten? Goed. Dan zijn we aan het einde gekomen van de eerste termijn van de commissie. U kunt direct reageren? Dan geef ik het woord aan de Gedeputeerde.

Gedeputeerde Theuns: Dank u wel, voorzitter, en dank aan de commissie voor alle gestelde vragen en opmerkingen, met de geuite wensen en bedenkingen. Ik zal eerst even iets algemeen vertellen, dan even de vragen beantwoorden en dan kom ik tot slot – dat volgt dan ook uit mijn betoog – bij de appreciatie van de geuite wensen en bedenkingen. Misschien even toch de aanleiding van dit voorstel. De heer Nijenhuis begon er ook mee: in 2021 de overstromingen. Die beelden hebben we allemaal nog goed op ons netvlies staan. Daarna is er in overheidstermen met heel hoge snelheid een programma gevormd dat denk ik ook gewoon recht doet aan de majoriteit van de opgave van ons regionale watersysteem, waarbij een bestuursakkoord is gesloten met het Rijk, wat een totale omvang kende van destijds € 1,2 miljard, waarbij de helft daarvan, € 600 miljoen, bedoeld is voor het hoofdwatersysteem en de andere helft daarvan, € 600 miljoen, voor het regionale watersysteem. Dat is de scope van WRL. Daar draagt het Rijk dus aan bij, in totaal voor het WRL-deel voor € 300 miljoen. Daar dragen het waterschap en ook de Provincie aan bij. Ook de gemeenten dragen daaraan bij, waarbij voor de gemeenten hun bijdrage nog nader gespecificeerd wordt op basis van waar de maatregelen landen. De Provincie – uw Staten – heeft daar inderdaad in de vorige coalitieperiode, Statenperiode, € 50 miljoen in totaal uitgetrokken en in een programmareserve gestopt. Dat is meteen de vraag van de heer Nijskens. Daarin is tot op heden € 20 miljoen geoormerkt voor het hoofdwatersysteem, waarvan dan weer € 12 miljoen voor Zuidelijk Maasdal, € 8 miljoen voor Venlo-Vierwaarden en € 20 miljoen is gelabeld aan WRL. Dus dat is waar het verschil tussen die € 20 en € 50 miljoen vandaan komt. € 10 miljoen is nog te labelen. Dat wordt continu via uw eigen P&C-cyclus gedaan. In de voorjaarsnota bijvoorbeeld staat ook weer een toekenning of een onttrekking van middelen uit die reserve voor in dit geval Zuidelijk Maasdal. Daar beslist uiteindelijk u over. Dat programma is supersnel gevormd. Daar is een regionale actietafel, de RAT, voor gevormd. Nog niet als commissie, maar uiteindelijk een bestuurlijk platform, waarin gemeenten, Rijk, Provincie en waterschap met elkaar besluiten namen. Maar die besluiten waren in feite geen besluiten. Uiteindelijk is het programma WRL gehost via de hostorganisatie en dat is de Provincie Limburg. Ik ben voorzitter van de RAT vanuit mijn functie als Gedeputeerde. Op het moment dat wij met elkaar de begroting voor WRL vaststelden, dan stelden we die eigenlijk niet vast, maar dan zeiden wij als RAT dat we het daarmee eens waren en vervolgens moest hier in huis het College van GS als bevoegd bestuursorgaan van de hostorganisatie uiteindelijk daadwerkelijk de begroting vaststellen. Alles verliep en verloopt nog steeds tot op heden via de hostorganisatie. U heeft voortgangsrapportages van het programma WRL gezien en u ziet dat de moeilijkheden van het programma ... Er zijn weinig indicatoren die op rood staan, maar dat wat op rood staat, heeft allemaal te maken met personele bezetting, met uiteindelijk de capaciteit om dingen te kunnen doen, de moeilijkheid ook gewoon om mensen in het civieltechnische domein te kunnen vinden. U kunt zich voorstellen dat ook dat soort

zaken allemaal lopen via de hostorganisatie. Dus het programma beslist dat het iemand nodig heeft en vervolgens mag de programmamanager hier in huis met de mensen die daar hier als Provincie Limburg voor verantwoordelijk zijn gaan spreken om te kijken of die capaciteit dan ook nodig is. Dat moet op de borden geplaatst worden hier. Dan moet je hier nog een keer door de hele molen. Dat bevordert de snelheid niet altijd, zal ik maar even diplomatiek uitdrukken. Hier wordt daar natuurlijk ook op een zeer zorgvuldige manier naar gekeken, maar je moet als programma continu door twee hoepels, waarbij je aan de voorkant met al je projectpartners of programmapartners af aan het stemmen bent, en je dan vervolgens hier in huis daar nog een keer doorheen moet. Wij vonden dat op de langere termijn een onwenselijke situatie, ook omdat bijvoorbeeld de deelnemers aan de RAT ... Die zaten daarin. Er zat iemand in die uit het noorden van de provincie kwam, uit het midden, uit het zuiden. De Provincie zat daarin. Waterschap zat daarin. Maar die personen waren niet door de regio aangewezen als formeel de vertegenwoordiger van die regio in de RAT. Wij vonden, gelet op de doorgroefase waar het programma in zit ... Je bent drie jaar geleden, twee en een half jaar geleden begonnen met een idee in een kamertje, waar een bestuursovereenkomst is gesloten. Inmiddels ben je een volwaardig programma aan het worden. Daar past ook echt een vertegenwoordigende governance bij, waarbij die governance ook echt besluiten kan nemen, binnen de bevoegdheden die daarbij passen, waarin mensen ook echt namens een regio kunnen spreken, zeker als we zo meteen naar de stroomgebiedsaanpak gaan. We beginnen in Maastricht Heuvelland. Dan wil je ook dat als daar besluiten worden genomen, diegenen die aan tafel zitten daar ook echt mandaat of bevoegdheid toe hebben. Dat heeft ertoe geleid dat we een aantal situaties hebben verkend – u heeft dat in het Statenvoorstel ook kunnen lezen – waarbij uiteindelijk de bestuurscommissie eruit is gekomen. De bestuurscommissie ... Dat heb ik in een aantal inbrengen teruggehoord. Om dat meteen even goed neer te zetten: er verandert eigenlijk voor PS helemaal niets. Wij leggen geen bevoegdheden van PS op een plek waar ze eerst niet lagen. Het is alleen GS – ook niet een van de andere organisaties die deelneemt binnen het programma WRL – die bevoegdheden uiteindelijk delegeert aan de bestuurscommissie. Dus het is niet zo dat het Rijk bevoegdheden delegeert. Het is niet zo dat het waterschap dat doet. Het is niet zo dat gemeenten dat doen. Het is alleen het bestuursorgaan GS dat dat doet. Dat betekent dat er voor PS eigenlijk niets verandert, omdat dat ons als GS niet ontslaat van gewoon onze actieve informatieplicht naar Provinciale Staten, dat u nog steeds gewoon het budgetrecht heeft. Waarbij u eerst een kader meegaf aan GS, doet u dat nu nog steeds, alleen leggen wij een deel daarvan dan ook weer door naar de bestuurscommissie. Maar die bestuurscommissie legt gewoon verantwoording af aan GS en via GS ook weer aan PS, maar dat is niet op een directe manier. Dus de bestuurscommissie legt niet direct verantwoording af aan PS, maar legt verantwoording af aan degene waar ze haar bevoegdheden van gekregen heeft en dat is GS. Wij doen dat vervolgens weer aan u. Dus voor u verandert er uiteindelijk niets. Ik hoorde ook een aantal vragen: blijven wij het budgetrecht houden? Ja, dat blijft u houden. Krijgt u twee keer per jaar een voortgangsrapportage? Ja, die krijgt u via GS, dus niet van de bestuurscommissie, maar via GS. Bijvoorbeeld in september staat geagendeerd de basisrapportage voor het programma WRL. U heeft al een aantal voortgangsrapportages gehad, maar het is nog niet door u gekenmerkt als formele basisrapportage. Dat gaat u in september van dit jaar doen. Dan krijgt u dus ook gewoon twee keer per jaar, conform uw eigen Regeling Grote Projecten, een rapportage van GS. Die wordt doorgestuurd. Dat om neer te zetten waar wij vandaan komen. Dan zal ik toch ook even de vragen aflopen. Ik ga ze gewoon even langs in volgorde. Dan begin ik bij de BBB. Ik hoorde ook in een aantal inbrengen, ook van de heer Nijenhuis, 'juridische entiteit.' Het loopt in deze discussie voor een deel door elkaar. Ik begrijp dat ook. Het is wel een juridische entiteit straks, de bestuurscommissie, maar dan namens het bestuursorgaan GS. Dus het is geen eigen rechtspersoonlijkheid straks, de bestuurscommissie. De bestuurscommissie mag bijvoorbeeld subsidies toekennen, mag juridische procedures voeren, maar dan wel binnen de rechtspersoonlijkheid nog steeds van de Provincie Limburg, want daar krijgt ze haar bevoegdheden van gedelegeerd. Het is straks geen eigen

rechtspersoonlijkheid die op afstand staat van de Provincie. U vroeg ook: blijft dat budgetrecht bij PS? Het antwoord daarop is dus gewoon: ja. Het budgetrecht, voor zover dat de Provincie toekomt, valt gewoon bij uw Staten. Ik heb ook veel vragen gehoord over de 15% proceskosten die daarin genoemd staan. Die 15% komt eigenlijk voort uit het reglement van de regionale actietafel, wat in december 2022 al is gesloten tussen de verschillende samenwerkingspartners binnen WRL. Daar is toen reeds de afspraak gemaakt met elkaar, dus daar heeft het Rijk ook mee ingestemd – een vraag van mevrouw Waajen – maar ook waterschap, Provincie en gemeenten, dat niet meer dan 15% gebruikt mag worden voor de proceskosten. Dat kan inderdaad ... In potentie gaat dat om enorme bedragen. Om even de vergelijking met het Zuidelijk Maasdal of met Vierwaarden te maken, waar je in de systematiek zit van verkenning naar planuitwerking naar uiteindelijk uitvoering ... Ook verkenningen van dat soort dossiers; het zijn langlopende dossiers. Het gaat toch ook vaak om tientallen miljoenen, om alleen al zo'n verkenning op te leveren. Dan moet je nog naar de planuitwerking en dan moet je uiteindelijk ook nog naar de uitvoering. Dus we hebben met elkaar ook de laatste keer dat we dit document met elkaar hebben besproken als partners binnen WRL uitgesproken dat dat zo laag mogelijk moet blijven, die kosten, maar we moeten er ook niet voor weglopen dat ook de planvorming van dit soort langdurige trajecten – WRL heeft een tijdsduur van zo'n vijftien jaar – in de vele miljoenen en misschien ook wel tientallen miljoenen zal lopen. Dat is misschien niet fijn om aan te horen, maar dat is wel natuurlijk gewoon de realiteit, hoelang het duurt om dat soort trajecten met elkaar te doorlopen. Dus die 15% is in die zin ook geen vreemde binnen grote infrastructurele programma's, zoals we die in Nederland kennen.

De voorzitter: Ik zie een vraag van de heer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Ja, voorzitter, in artikel 6, lid 3, wordt verwezen naar de budgetten uit lid 1. Dat is dus alleen cofinanciering Rijk en regionale financiering van de Provincie. In lid 2 staat de regionale financiering van het waterschap en de gemeenten. In de beantwoording gaf de Gedeputeerde aan dat die 15% eigenlijk ziet op het volledige budget. Lees ik het fout? Hoe zit het precies?

De voorzitter: De Gedeputeerde.

Gedeputeerde Theuns: Nee, de heer Nijskens heeft het zeer goed gelezen. Inderdaad, in dit instellingsbesluit wordt alleen gesproken over het deel van het Rijk en over het deel van de Provincie. Maar daaronder: al reeds sinds december 2022 liggen er tussen de verschillende samenwerkingspartners van WRL afspraken dat dat geldt voor het totaal. Maar hier gaat het over dit deel, omdat wij natuurlijk alleen over ons eigen deel kunnen spreken. Wij kunnen niet hier als GS iets delegeren wat gaat over bevoegdheden van het waterschap. Dat kunnen wij als GS en u vervolgens ook als PS niet doen. Daar kunnen we ons niet over uitlaten. Dus u heeft het heel scherp gelezen, maar weet dus dat daaronder afspraken liggen voor het totale bedrag. Even kijken. Dan had ik verder van de BBB geen vragen. De heer Scholte van Forum vroeg: kan er in het definitieve Statenvoorstel een visualisatie worden toegevoegd. Wat mij betreft zeg ik dat toe en proberen wij dat tijdig in het Statenvoorstel te verwerken, zodat het ook in die zin misschien iets helderder voor u wordt. U vroeg ook: hoeveel van die in totaal € 600 miljoen zal uiteindelijk in subsidies worden weggezet? Dat valt nu gewoon simpelweg nog niet te zeggen, maar het zal een zeer, zeer, zeer aanzienlijk deel van die € 600 miljoen zijn, want dat is natuurlijk uiteindelijk de manier om maatregelen uitgevoerd en ook gefinancierd te krijgen.

De voorzitter: De heer Scholte heeft daar een vraag over.

De heer Scholte (Forum voor Democratie): Nee, dat begrijp ik wel, maar zijn er wel gegevens uit het verleden, hoe dat gegaan is? Dat ligt er natuurlijk al. Hoe is dat in het verleden gegaan? Kan op basis daarvan wel een inschatting gemaakt worden?

De voorzitter: De Gedeputeerde.

Gedeputeerde Theuns: Het antwoord is: nee. Het programma WRL heeft eigenlijk geen referenties. Dit is vrij uniek, hoe we dit op deze manier met elkaar doen. Dat wil ik ook wel even benadrukken. Het programma WRL is natuurlijk ook op de landelijke beleidstafel Hoogwaterveiligheid echt gezien of geoormerkt als een voorbeeldprogramma, gelet op hoe we hier de regionale wateroverlast met elkaar aanpakken. Maar we zijn de laatste tijd ook steeds meer met elkaar tot de conclusie gekomen dat dit ook een voorbeeldprogramma is in de zin van: hoe gaan overheden het in de toekomst, bij dit soort complexe opgaven, die over de individuele verantwoordelijkheden van individuele partners heen gaan, op een goede manier met elkaar organiseren? U heeft gisteren misschien het Kamerdebat dat gaat over het landelijk gebied gehoord, waar ook gesproken is over de € 300 miljoen die aan De Peel gekenmerkt is. Daar zal een vergelijkbare vraag naar boven komen, namelijk: hoe gaan we dat in dat gebied met elkaar organiseren? Dat gaat over bevoegdheid van individuele Provincies, over die van het Rijk, over die van gemeenten heen. Daar is het programma WRL denk ik echt een voorbeeld binnen Nederland. Dat wordt ook door het Rijk zo gezien. Hoe kan je dat op een goede, werkbare manier organiseren en tegelijkertijd ook ieders individuele verantwoordelijkheden respecteren?

De voorzitter: Dat levert nog een vraag op van eerst de heer Scholte en dan de heer Nijskens.

De heer Scholte (Forum voor Democratie): Ja, dus de Gedeputeerde zegt dat een substantieel percentage van die € 600 miljoen uit handen wordt gegeven. Ik begrijp uit de inbreng van de Gedeputeerde dat bepaalde operationele zaken uit handen worden gegeven. Dat begrijp ik wel. Niet ieder detail hoeft hier besproken te worden. Maar ja, die subsidies; ik snap niet waarom dat gedeelte dan uit handen wordt gegeven. Sommige zaken begrijp ik wel, maar dit begrijp ik eigenlijk niet. Kan de Gedeputeerde dat beter toelichten?

De voorzitter: De Gedeputeerde.

Gedeputeerde Theuns: Ja, het is niet uit handen geven. Dat ziet u denk ik toch niet helemaal goed. U had ook een vraag: er wordt hier geld verdeeld zonder politieke controle. Ik durf te beweren dat de politieke controle uiteindelijk op het verdelen van geld binnen het programma WRL sterker wordt hiervan. Ik zal u dat toelichten. Uiteindelijk: de middelen die binnen WRL worden verdeeld, die via subsidies worden weggezet moeten passen binnen het financieel kader, zoals niet alleen dit huis heeft meegegeven, maar ook zoals het Rijk het heeft meegegeven en zoals de andere programmapartners dat hebben meegegeven. Dat geef je niet helemaal uit handen, maar je geeft kaders waarbinnen het programma uiteindelijk kan opereren en dan zorg je dat iemand niet meer over drie lagen heen hoeft. De andere programmapartners, de gemeente en het waterschap, zijn zo meteen ook echt in vertegenwoordigende zin onderdeel van de bestuurscommissie. Er zal op enig moment ... € 600 miljoen is een hele hoop geld, maar ook dat zal niet genoeg zijn om alle wensen die er in de hele provincie zijn uit te kunnen voeren. Dus je krijgt zo meteen misschien toch ook een lichte vorm van concurrentie tussen verschillende stroomgebieden. Dan moet uiteindelijk wel een besluit worden genomen over welk deel van de middelen naar welk gebied in Limburg gaat. Dan helpt het dus als iemand die letterlijk vertegenwoordigend daar zit, als bijvoorbeeld wethouder Water namens een hele regio, daarover meepraat. Ik durf te zeggen dat uiteindelijk de controle op de uitgaven van de

middelen versterkt wordt door de nieuwe structuur in plaats van de suggestie die dan gewekt wordt dat dat zwakker zal worden.

De voorzitter: Dan is er nog een vraag van de heer Nijskens, VVD.

De heer Nijskens (VVD): Ja, voorzitter, die vraag over de subsidie triggerde mij wel. Het alternatief is dat de bestuurscommissie zelf opdrachten zou moeten gaan doen als aanbestedende dienst. Wie zet dadelijk eigenlijk opdrachten weg waarvoor de bestuurscommissie subsidies gaat verlenen? Zijn dat individuele gemeenten of is dat het waterschap? Wie gaat dadelijk daadwerkelijk aannemers opdrachten verlenen?

De voorzitter: De Gedeputeerde.

Gedeputeerde Theuns: Dat kan in de praktijk straks gaan verschillen. Uiteindelijk krijg je een stroomgebiedsplan. Laten we Maastricht Heuvelland als voorbeeld nemen. Daar moeten een aantal maatregelen straks in worden gedaan en dan zal met elkaar bekeken moeten worden of dan misschien de gemeente de logische partij is die die maatregel gaat wegzetten of dat dat bijvoorbeeld te maken heeft met iets gemeente-overstijgends en dat dat straks het waterschap is. Dat moet in de praktijk met elkaar worden bepaald, wie dat is. Van geval tot geval kan dat gaan verschillen.

De voorzitter: Gaat u verder.

Gedeputeerde Theuns: Ja, ik was aangekomen bij de vragen van de heer Bosch van de PVV. Die zegt: PS mist het zicht daarop. Ik benadruk dus nogmaals: u krijgt gewoon twee keer per jaar een voortgangsrapportage. Voor uw zicht verandert er dus eigenlijk helemaal niets. Het ontslaat GS ook gewoon niet van de verantwoording die wij nu al hebben en ook straks hebben aan PS. De 15% en de proportionaliteit daarvan, daar heb ik iets over gezegd. U vroeg ook naar de rol van het Rijk en of die vrijblijvend is. In alle openheid hebben wij daar met het Rijk natuurlijk ook best wel over gesproken. In welke rol komt het Rijk aan tafel in de bestuurscommissie? Maar het is een bestuurscommissie van een decentrale overheid, namelijk van de Provincie. Dan kan het Rijk daar in ieder geval volgens haar eigen kaders niet in besluitvormende zin in deelnemen. Dat betekent dat het Rijk niet als besluitvormende partij deelneemt aan de bestuurscommissie. Dat betekent echter niet dat de overkoepelende structuur, namelijk de bestuursovereenkomst die we hebben met de minister ... Daar is het Rijk gewoon de partner in. Wij spreken dus ook één of twee keer per jaar met de verantwoordelijke bewindspersoon, of iemand die namens hem gedelegeerd is, over de voortgang van het programma WRL. Er staat hier 'toehoorder'. Dat klinkt misschien in eerste instantie vrijblijvend, maar het Rijk is en blijft gecommiteerd als volwaardig partner aan WRL. U vroeg ook nog: als het om foutieve toekenningen gaat, wie is dan straks verantwoordelijk? Iemand die bevoegd is om subsidies toe te kennen, mag ze straks bij een foute toekenning ook weer terugvorderen. Maar uiteindelijk gebeurt alles binnen de verantwoordelijkheden zoals ze dus ook in dit geval gedelegeerd zijn en kan dat dus ook helemaal via GS en uiteindelijk ook weer teruglopen naar PS. Dat verandert uiteindelijk niet. Dat gebeurt allemaal binnen diezelfde rechtsverantwoordelijkheid. Waarom heeft het Rijk geen stem? Die vraag heb ik beantwoord. Dan kom ik bij de bijdrage van mevrouw Waajen. 'Kunt u ons aangeven welke kaders wij hebben meegegeven?' Ja, ik heb al eerder gezegd dat u via de begroting een programmareserve van die € 50 miljoen heeft ingesteld. Daar zijn een aantal kaders bij meegegeven. Dat zijn bijvoorbeeld de kaders waar u over gaat. Dat vindt u in uw eigen financiële documenten. 'Kunt u ons wat meer informatie toezeggen?' Ik zeg u dus toe, maar dat is eigenlijk geen toezegging, want die krijgt u al: een voortgangsrapportage. Op 19 september wordt die behandeld in de Staten als basisrapportage.

De voorzitter: Er is een vraag over. Maar u doet dus eigenlijk niet de toezegging? Dat is even fijn voor het verslag. Het is al regulier. Oké. Mevrouw Waajen.

Mevrouw Waajen-Crins (CDA): Ja, dank u wel. Dan stel ik u nu toch een vraag en die kan eventueel in de tweede termijn beantwoord worden. In de verordening staat: 'Gedeputeerde Staten kunnen van de in het 2e lid bedoelde stukken, die onder de verantwoordelijkheid van de programmamanager WRL blijven, kennisnemen.' Dat is artikel 15, lid 4. Mijn vraag is: als ik zoiets lees, dan denk ik altijd: ik wil als provinciaal Statenlid ook wel in de positie blijven om ergens iets te kunnen controleren en iets te kunnen vinden. Wellicht kunt u op dat artikel zo meteen ook nog even reflecteren. Wat betekent dat dan voor de rol van PS? Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Terwijl in het hele land de basisvaardigheden omlaaggaan, wordt er hier heel scherp gelezen, concludeer ik. De Gedeputeerde.

Gedeputeerde Theuns: Ja, dat is alleen maar goed, voorzitter, als dat gebeurt. Artikel 15 gaat ook over de openbaarheid van de vergaderingen van de bestuurscommissie. Die kent eigenlijk een vergelijkbare lijn, zoals ook de vergaderingen van het College van GS. Die zijn besloten. De stukken die daar behandeld worden zijn in principe openbaar, tenzij de aard van de stukken dat tegenstaat en dingen vertrouwelijk moeten blijven. Maar dat betekent dat voor u als PS dat altijd al dan niet binnen vertrouwelijkheid opvraagbaar is. Dus voor uw controle verandert er niets. U kunt de stukken van de bestuurscommissie via de u ter beschikking gestelde wegen altijd zien, zoals u ook de stukken van het College kan inzien. Dus ook daarin heeft u gewoon de volledige controle, zoals u die op dit moment ook heeft. Dat brengt mij bij de bijdrage van mevrouw Wolters. Die vroeg nog: welke eisen stelt het Rijk? Ik denk dat ik daar al wat over gezegd heb. Dan kom ik bij mevrouw Jetten. Die zegt: het gaat eigenlijk alleen over waterveiligheid en we missen die brede blik. Pijler 2 binnen het programma WRL gaat juist over: hoe passen we water en bodem sturend toe binnen het programma WRL en hoe gaan we om met die rol in de ruimtelijke ordening, met meer natuurinclusieve oplossingen? Uiteindelijk is natuurlijk het hoofddoel – dat blijft ook zo – waterveiligheid, maar het heet niet voor niets het programma WRL, met de R, dus de ruimtelijke ordening, de manier waarop we dat met elkaar doen. Je kunt niet alles oplossen met waterbuffers. Dat is nou net een van de basisprincipes onder het programma. Dus ik denk toch dat dat goed daarbinnen geborgd is. Hoe worden gemeenten daarin meegenomen? Ik heb daar net iets over gezegd. Straks zijn wethouders ook echt formeel vertegenwoordigers namens een stroomgebied. Net als wij als College van GS; ook wethouders hebben natuurlijk gewoon een actieve informatieplicht richting gemeenteraden, net zoals DB-leden dat richting het AB van het waterschap hebben. Dat verandert niet. U vroeg ook nog naar voorbeelden van risico's. In de nota staat dat denk ik aangestipt. Het kan natuurlijk zo zijn dat los van wettelijke dingen, die natuurlijk gewoon nooit veranderen, je binnen een organisatie werkafspraken hebt, waarbij bijvoorbeeld de werkafspraken binnen het orgaan Provincie Limburg niet per se matchen met werkafspraken als: hoe gaan we met dingen om binnen het Waterschap Limburg? Als u van risico's zou willen spreken; dat zijn natuurlijk dingen waar ook het programma in de praktijk tegenaan loopt, dat iets wat bij het waterschap gewoon praktijk is binnen dit huis toch anders wordt gezien. Daar moet je met elkaar over in gesprek. Daar zijn we ook met elkaar over in gesprek. Daar stel je dan een reglement voor op, het AO/IB, als ik me niet vergis. Daar gaan we in het najaar met elkaar over besluiten. Dat moet klaar zijn voordat de bestuurscommissie daadwerkelijk effectief is. Daarin zeg je dus: hoe ga je om met bijvoorbeeld conflicterende werkafspraken binnen de verschillende projectpartners? Dat is een voorbeeld van een risico van het instellen van een bestuurscommissie. Hoe houdt de commissie toezicht? Aan de commissie wordt gewoon gerapporteerd vanuit het programma. De commissie rapporteert vervolgens weer aan GS, maar er wordt ook natuurlijk aan de

andere programmapartners gerapporteerd. U vroeg ook: geven we nou een stukje sturing in het landelijk gebied weg? Nee, want uiteindelijk moet alles natuurlijk passen ook binnen de kaders zoals u die in ieder geval vanuit dit huis heeft meegegeven. Alleen voor de direct dagdagelijkse aansturing delegeer je natuurlijk een aantal zaken naar de bestuurscommissie, maar dat verandert niet de grip die die Provincie heeft op bijvoorbeeld de inrichting van het landelijk gebied. De heer Wolters Gregório van de SP vroeg naar de controle van PS. Ik denk dat ik daar wel het nodige over gezegd heb. Het Europese cohesiefonds. Ik durf dat niet zo te zeggen. Ik weet niet of daar inmiddels een antwoord op is gekomen, maar anders kom ik daar in de tweede termijn even op terug. Het doet bij mij niet meteen een belletje rinkelen dat we daar al iets op hebben zitten, maar dat check ik nog even. Dat brengt me bij de heer Nijskens van de VVD. De 15%. Daar heb ik al een aantal keer iets over gezegd. U vroeg naar het stemrecht binnen de commissie. Ook daar is veel over gesproken, waarbij nu in het reglement staat dat dat in principe geschiedt op basis van unanimiteit. Dan is natuurlijk de vraag: wat doe je op het moment dat iets niet unaniem is? Het zal natuurlijk straks, zeker als je naar de uitvoering van maatregelen toe gaat, best denkbaar zijn dat dat op enig moment kan ontstaan. Het feit dat er een programma is en dat er een bestuurscommissie is, betekent niet dat er niet uiteindelijk gewoon nog steeds individuele overheden zijn met hun eigen wettelijke taken en bevoegdheden. Uiteindelijk, als we er niet in unanimiteit uit komen, dan vallen we gewoon terug op ieders wettelijke taken en bevoegdheden en zullen we op die manier zaken uit moeten gaan voeren, maar het streven is gewoon unanimiteit. Welke escalatie je toepast op het moment dat dat niet zo is; ook daar maken we werkafspraken met elkaar over. Maar nogmaals, iedereen blijft gewoon een individuele overheid met eigen wettelijke taken en bevoegdheden. Dat verandert niet. U vroeg naar voorbeelden van ongewenste nevenfuncties. Iemand zou bijvoorbeeld lid kunnen zijn van PS en tevens ook portefeuillehouder Water in een gemeente. Dat zijn onverenigbare functies. Dus op het moment dat iemand ook lid is van uw Staten, kan die niet ook als portefeuillehouder Water namens een gemeente deelnemen in de bestuurscommissie. Dat zou bijvoorbeeld een ongewenste functievermenging kunnen zijn. De verdeling van de € 50 miljoen, daar heb ik iets op gezegd. De bijdrage van de heer Beckers. Ik kom zo meteen even op de appreciatie van de wensen en bedenkingen. Van de Partij voor de Dieren had ik geen vragen. D66, mevrouw Wesseling, dat doe ik dan ook even zo meteen. De heer Erkamp had het nog over PS, dat op grote afstand komt te staan. Ja, dat spreek ik dus echt tegen. Ik hoop dat ik daarnet voldoende duidelijk heb kunnen maken dat er voor PS niet zozeer iets verandert. Dan de appreciatie van de wensen en bedenkingen. Misschien even beginnend met de wens die mevrouw Wesseling uit. Hoezeer ik ook onderschrijf dat het goed zou zijn als binnen het openbaar bestuur, zeker in Colleges, veel mensen van diverse achtergronden en ook van verschillende genders aanwezig zijn, sluit ik wel aan bij wat de heer Nijskens daar ook al op zei. Het is uiteindelijk het stroomgebied bijvoorbeeld dat haar eigen vertegenwoordiger kiest en uiteindelijk een stem kiest binnen de bestuurscommissie. Dus op het moment dat de portefeuillehouders Water allemaal mannen zijn met een westerse achtergrond, dan kun je deze wens wel uiten, maar dan is de kans vrij groot dat het een man met een westerse achtergrond ook wordt die de regio vertegenwoordigt. Ik onderschrijf het streven daarnaar, maar uiteindelijk kunnen wij dit in de praktijk niet waarmaken en moet ik dat dus ook ontraden.

De voorzitter: Dat levert een vraag op van mevrouw Wesseling.

Mevrouw Wesseling (D66): Ja, dank, voorzitter en dank ook voor de toelichting van de Gedeputeerde. Zouden wij als Provincie zijnde wel als wens richting de rest van de commissie kunnen meegeven dat indien mogelijk wij het prettig zouden vinden als daar rekening mee wordt gehouden? Of kunnen wij daar helemaal niets in betekenen buiten onze eigen stoel die we aanleveren?

De voorzitter: De Gedeputeerde.

Gedeputeerde Theuns: Ik zou zeggen: zorg dat in uw eigen partij mensen van diverse achtergrond goed vertegenwoordigd zijn in maart bij de gemeenteraadsverkiezingen en zet allemaal in op de portefeuille Water. Dan kunnen we dat waarmaken. Nee, maar alle gekheid op een stokje, ik kan uw wens zoals die hier geuit is ... Ik wil hem best overbrengen, maar de formele wens ga ik ontraden, omdat we dat gewoon niet kunnen waarmaken op die manier. Maar ik wil dat best namens u overbrengen in de volgende vergadering.

De voorzitter: Gaat u verder.

Gedeputeerde Theuns: Dan kom ik bij de wensen en bedenkingen van JA21. Ik pak ze er even bij. De eerste is: subsidiekaders en subsidieregelingen van significante omvang, die gefinancierd worden uit middelen op de provinciale balans, inclusief rijksbijdragen, worden vooraf gedeeld met Provinciale Staten ter beoordeling. Het zal u niet verrassen, maar op basis van mijn betoog net: ik ga dat ontraden. Nu is het een bevoegdheid van GS. GS delegeert dat aan de bestuurscommissie. Uiteindelijk wordt PS daarover geïnformeerd, nu al en dat zal natuurlijk straks ook gebeuren. U heeft alle mogelijkheid om daarover geïnformeerd te zijn en daar uiteindelijk ook op in te grijpen op het moment dat u vindt dat we buiten de kaders gaan. Maar dit is echt een vermenging van de rollen van GS en PS, dus dat ontraad ik. Nummer 2: de commissie rapporteert tweemaal per jaar rechtstreeks aan Provinciale Staten met meetbare voortgangscijfers, een overzicht van toegekende subsidies en feitelijke uitgaven. Ook die ga ik ontraden, omdat u hier suggereert dat de commissie rechtstreeks aan PS zou moeten rapporteren. Wat wel zo is, is dat de commissie tweejaarlijks aan GS rapporteert en wij sturen die rapportage ook, met daarop het oordeel van GS over de rapportage, door naar uw Staten. Dus er wordt denk ik in uw wens voorzien, maar niet op de manier zoals u dat hier ziet, want dat kan niet rechtstreeks, dus ook die ontraad ik. Nummer 3 gaat over de beperking van internationale samenwerking. Die is alleen toegestaan indien ze aantoonbaar en rechtstreeks bijdraagt aan fysieke maatregelen binnen de Provincie Limburg. Dat ga ik ontraden, omdat het inhoudelijk gezien niet zo verstandig zou zijn om te zeggen dat alle fysieke maatregelen binnen Limburg moeten landen. We weten op dit moment al dat als je hier vlak over de grens gaat richting de Voerstreek; op het moment dat je daar water op een betere manier vast kan houden en er loopt ook een concrete verkenning om, zoals dat zo mooi heet, nature-based solutions in dat gebied toe te passen ... Al het water dat daar in de grond blijft zitten komt al niet meer in de Geul of in een andere waterloop terecht, ook niet in Limburg. Dus wij pleiten er juist voor vanuit het stroomgebied denkend om ook maatregelen aan de andere kant van de grens mee te kunnen financieren. Daar trekken overigens ook de Belgen zelf de portemonnee voor. Dus dat ontraad ik. Nummer 4: begrenzing overhead op 5%. Ja, het zal geen verrassing zijn. Ook die ontraad ik dus, gelet op wat ik daarnet in de beantwoording heb gezegd. Nummer 5: alle subsidieontvangers boven de € 50.000 worden vooraf gemeld aan Provinciale Staten, inclusief doel, selectieproces en verwachte uitkomst. Dat sluit aan bij uw wens en bedenking nummer 1. Dat ontraad ik dus, want dat is een bevoegdheid die GS heeft. Nummer 6: de beperking van de looptijd en de verplichte evaluatie. 'De Bestuurscommissie WRL wordt ingesteld voor een maximale looptijd van drie jaar, waarna een verlenging alleen mogelijk is na expliciete evaluatie en goedkeuring door Provinciale Staten.' Het programma WRL kent een looptijd van zo'n vijftien jaar. Het is wat ons betreft dus onwenselijk dat de structuur die je daarvoor inricht voor drie jaar is, als we weten dat dat aan de voorkant veel langer gaat zijn. Maar dat ontslaat ons natuurlijk niet van het feit dat we tussentijds gaan evalueren met elkaar of dat op een goede manier gaat. Je ziet eigenlijk nu al dat we na twee en een half jaar kiezen voor een andere structuur. Als dat in de toekomst nodig is, zullen we dat niet nalaten, maar op deze manier ga ik deze bedenking ontraden.

De voorzitter: Dank u wel. Ik zie een vraag van mevrouw Wesseling nog voor u.

Mevrouw Wesseling (D66): Dank, voorzitter. Met de toezegging van de Gedeputeerde dat hij bij de eerstvolgende vergadering ook die wens voor diversiteit ter sprake wil brengen, wil ik graag mijn formeel geformuleerde wens ook intrekken. We vinden het heel belangrijk dat hier breder aandacht voor is, maar met de woorden van de Gedeputeerde heb ik daar vertrouwen in.

De voorzitter: Goed. Dat gezegd hebbende; dat had u ook mooi mogen doen in uw tweede termijn, maar daar ga ik nu wel gewoon aan beginnen dan. Zet u even uw microfoontje uit. Dan begin ik weer aan de rechterzijde bij de heer Nijenhuis van de BBB.

De heer Nijenhuis (BBB): Dank u wel, voorzitter. Ja, ik heb even het antwoord op de 15% moeten laten indalen. Andersom beredeneerd zou het me heel erg geruststellen, het antwoord, als dat betekent dat 85% begint bij de uitvoering van de maatregelen en het aanbesteden van die maatregelen. Maar als ik in artikel 6, lid 3, kijk wat er verstaan wordt onder proceskosten, dan staat er toch echt genoemd: programmasturing, programmabeheersing, hostorganisatie (het voeren van financiële, HR-, salarisadministratie- en juridische, financiële en fiscale advisering) en huisvesting. Daar komt het woord planvorming toch niet in terug. Dus de definitie van wat dan proceskosten zijn zou ik dan toch wel graag wat beter gedefinieerd willen hebben, om daar wat meer comfort bij te krijgen. Ik ben ook even geïnteresseerd in het antwoord op mijn vraag of dit nu daadwerkelijk gaat betekenen dat we ook versneld in de besluitvorming ... Waar we het de hele ochtend al over hebben, hoe wij in overheidsorganen met de snelheid van besluitvorming kunnen dealen.

De voorzitter: Dank u wel. Ik ga naar de heer Scholte, Forum voor Democratie.

De heer Scholte (Forum voor Democratie): Ja, wij kijken uit naar de bedrijfskundige modellen die zijn toegewezen. Daar zijn we blij mee. Dan kunnen we tenminste goed beoordelen of dat een verbetering of een verslechtering is. Ten aanzien van de volledige delegatie begrijpen we een aantal elementen, die op zich wel goed zijn toegelicht, zoals operationele zaken. Maar van de subsidies zijn we echt nog niet overtuigd. Zoals ik het nu begrijp worden de kaders inderdaad gesteld door de Provincie, maar de individuele subsidies kunnen nog steeds binnen de nieuwe commissie worden afgegeven. Het is mij nog steeds niet duidelijk waarom dat is en waarom dat een verbetering is. Daar zijn we gewoon nog niet overtuigd. Als dat nog een keer goed toegelicht kan worden, zouden we dat appreciëren. Dank u, voorzitter.

De voorzitter: Goed. Dan ga ik naar de PVV-fractie, de heer Bosch.

De heer Bosch (PVV): Ja, voorzitter, ik heb nog een vraag. Is aanvullende informatievoorziening aan PS voorzien buiten de SiSa? Dat had ik ook nog graag geweten. Dat was het voor ons wat dat betreft.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Waajen, CDA.

Mevrouw Waajen-Crins (CDA): Ja, misschien heb ik het gemist. Dat kan. Dat sluit ik niet uit. Ik heb volgens mij ook gevraagd ... Kijk, wij krijgen informatie over hoe het programma loopt, via GS, maar ik heb ook gevraagd ... Het is een vrij uniek programma. Het is een groot programma. Het is eigenlijk ook een beetje pionieren van u als College en van het waterschap en van de gemeente over hoe je dit nou bestuurlijk doet. We vinden het lef om dit zo weg te zetten en te delegeren. Maar het zou toch goed zijn om dat een keer zonder hele zware evaluaties ... Er moeten juist vooral niet heel veel uren in gaan zitten. Maar het is goed om het daar op termijn eens een keer over te hebben. Hoe gaat dat nou met die delegatie? Hoe bevalt dat de Staten? Hoe bevalt dat u? Hoe bevalt dat het waterschap?

Hoe bevalt dat de gemeente? Omdat het een vrij nieuw instrument is. Volgens mij heb ik daar geen antwoord op gehad.

De voorzitter: Dank u wel. Ik kijk naar de PvdA-fractie. Geen inbreng in de tweede termijn. GroenLinks? Geen inbreng. SP, de heer Wolters Gregório.

De heer Wolters Gregório (SP): Ja, dank u wel, voorzitter. Bedankt voor de beantwoording in de eerste termijn. Die was denk ik heel erg helder. De vraag over het cohesiefonds; als dat niet nu mondeling kan, mag dat ook schriftelijk. Daar heb ik niet zo'n haast mee. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. VVD, de heer Nijskens. Nee. De heer Beckers van JA21.

De heer Beckers (JA21): Ja, dank u wel. Ik vond de beantwoording van de Gedeputeerde heel verhelderend. Ik kan me wel aansluiten bij de vragen van de heer Nijenhuis. Ik had eigenlijk zelf ook begrepen onder artikel 6, lid 3, dat daar inderdaad administratie, advisering, huisvesting, communicatie en programmasturing onder valt. Daar ben ik wel benieuwd naar het antwoord. Ik had nog een vraag. Dan moet ik heel even kijken. Ik heb de Gedeputeerde een aantal keren horen zeggen: voor PS verandert er eigenlijk niets. Het is nu toch zo: die € 320 miljoen staat nu op onze balans. Er is nu nog niets gedelegeerd in principe. Voor ons zou de situatie nu zijn: als u aan het geld wil komen, moet u met een Statenvoorstel komen. Dat is eigenlijk de vraag. Dus dan zou er in principe wel iets veranderen, toch? Daarbij kan ik misschien zeggen dat ik sowieso mijn wensen en bedenkingen nummer 2, nummer 3, afhankelijk van de beantwoording ook nummer 4, nummer 5 en nummer 6 wil laten vervallen. Dus alleen nummer 1 en op basis van de beantwoording nummer 4 blijven staan.

De voorzitter: Dank u wel. Ik kijk even naar de fractie van D66. Nee, geen inbreng? Partij voor de Dieren niet. 50PLUS, de heer Erkamp. Geen inbreng. Goed. Dan heeft u best wat vragen gekregen. Kunt u die meteen beantwoorden? Ja? Oké, dan geef ik het woord aan de Gedeputeerde voor zijn tweede termijn.

Gedeputeerde Theuns: Ik zal in ieder geval een poging daartoe doen. Om meteen even te beginnen bij de heer Nijenhuis en de heer Beckers vroeg daar ook naar: die 15%, hoe zit dat nou precies? Ik kan u in ieder geval twee dingen toezeggen. **We zullen dat onderdeel maken** – voor zover het dat niet is, maar zodat het helder en inzichtelijk is en dat zullen we dan ook binnen het programma vragen – **van elke voortgangsrapportage, zodat u daar ook concreet zicht op houdt**. Ik kan ook zorgen dat u voor de behandeling uiteindelijk in de Staten een overzicht heeft: wat valt daar dan allemaal onder? Wat zijn bijvoorbeeld in de lopende periode van het programma al voor kosten gemaakt die daaronder vallen? Dan zult u zien dat dat een breed aspect is van kosten, maar ik snap wel dat u daar gevoel bij wil krijgen. Ik kan u daar gewoon over informeren. Wat mij betreft mag u dat noteren als toezegging.

De voorzitter: Dus we noteren dat voor de behandeling in Provinciale Staten u dat overzicht met daarin de projecten ... Kun tu hem even zelf goed formuleren?

Gedeputeerde Theuns: De Gedeputeerde zegt toe voor behandeling in Provinciale Staten inzichtelijk te maken welke kosten vallen onder de noemer proceskosten en dat aan de Staten te rapporteren.

De voorzitter: Dank u wel.

Gedeputeerde Theuns: U vraagt: gaat dit versnellen? Ja, als we dachten dat dit niet zou gaan versnellen, dan zouden we dit zeker niet doen. Dus wij hebben de stevige overtuiging dat dit het zaakje gaat versnellen. We moeten in de toekomst met elkaar blijven evalueren of dat nog steeds het geval is, maar wij doen dit juist ook om te versnellen. Dat wil ik zeker benadrukken in de besluitvorming. Individuele subsidies. De heer Scholte vroeg daar ook naar. Laat ik u een voorbeeld geven van wat de afgelopen tijd al hebben gehad. We hebben bijvoorbeeld in het kader van de kansenregeling, die binnen het programma WRL is opengesteld, voor maatregelen die je snel uit zou kunnen voeren met effect, geld toegekend aan een hoogwatergeul in Nijswiller. Dat ging in totaal om, als ik het me goed herinner, € 500.000. Dat is een maatregel die in is gebracht vanuit de gemeente. Daar heeft vervolgens niet alleen de gemeente, maar ook het waterschap naar gekeken, net als wij. We hebben dat met elkaar besproken in de RAT en met elkaar gevonden en geconstateerd, met adviezen vanuit de individuele ambtelijke organisaties, dat deze past binnen de subsidieregeling/kansenregeling, zoals die is opgesteld en dat daar geld naartoe moet. Dat hebben we in de RAT zo met elkaar bepaald. Maar uiteindelijk neem je dat besluit pas een aantal weken, hier in dit huis, in het College van GS, als een nota wordt ingebracht in de Collegevergadering met precies datzelfde advies, waarbij ik ook dat advies dan weer uitdraag in de Collegevergadering. Dan wordt het de facto een hamerpunt. Vervolgens wordt de subsidie dan ook uitgekeerd via dit huis. Dus in het kader van snelheid, waar ik u volgens mij allemaal voor heb horen pleiten, is het bijna onzinnig om dat op die manier met elkaar iedere keer opnieuw bij elke individuele subsidie te doorlopen. Als wij met elkaar kaders hebben vastgesteld waar een subsidieregeling aan bij zou moeten dragen, hoeveel geld ernaartoe mag, wat wel effectief wordt gevonden en wat niet, dan moet je uiteindelijk gewoon binnen die kaders snel tot subsidieverlening over kunnen gaan en dan moet dat niet via GS nog een keer moeten lopen en al helemaal niet, zou ik zeggen, via PS, als je de snelheid erin wilt houden. Dat is dan de suggestie die nu in ieder geval in wens en bedenking nummer 1 van JA21 wordt gedaan. Dan weten we zeker dat we de snelheid eruit halen. Het gaat uiteindelijk om goede kaders aan de voorkant, op basis waarvan je snel in de uitvoering aan de slag kan. Helderder dan dat kan ik het niet uitleggen. De heer Bosch vroeg nog: krijgen wij als Staten ook nog informatie buiten de SiSa? U wordt niet geïnformeerd in de SiSa-systematiek. De SiSa-verantwoording gaat richting het Rijk. U als Staten ontvangt tweemaal per jaar de voortgangsrapportage. Dat is wat u als Staten krijgt. SiSa heeft geen betrekking op waar u als Staten over geïnformeerd wordt. Dat is de verantwoording naar het Rijk. Ik hoorde mevrouw Waajen ook nog vragen: hoe worden wij nou als PS geïnformeerd over dat delegeren? Dat is voor ons nieuw. Dat snap ik. Ik kan me ook goed voorstellen dat wij in de oplegger van de voortgangsrapportage van het programma, die wij als GS aan PS sturen, ook in ieder geval de komende keren steeds expliciet stilstaan bij: hoe werkt dat delegeren van die bevoegdheden nou voor GS en wat zien we daar in de praktijk? Komen we voor ons gevoel meer of minder op afstand te staan? Gaat dit sneller? Ik wil u toezeggen dat we in de eerstvolgende voortgangsrapportage en de oplegger daarvan van GS expliciet bij dat onderdeel, waar u naar vraagt, stilstaan. Dan heb ik alleen nog de vraag van de heer Wolters Gregório openstaan. Die ging over het cohesiebeleid. Inmiddels is mij digitaal ingefluisterd dat die wegen worden verkend. Stel, dat leidt inderdaad tot een toekenning van middelen vanuit Europa aan het programma, dan zou je de individuele bijdrage van programmapartners naar rato kunnen verlagen. Maar zo ver zijn we nog niet. Of we hebben misschien uiteindelijk meer middelen ter beschikking en dan kunnen we meer doen. Dat moeten we dan op dat moment bezien, maar daarover kunnen we nu nog niets zeggen.

De voorzitter: De heer Wolters Gregório had een vraag, maar zit nu te glimlachen. Helpt u uw voorzitter even.

De heer Wolters Gregório (SP): Ja, dank u wel, voorzitter. Ik zag de verwarring in uw ogen, maar de vraag die ik wilde stellen heeft de Gedeputeerde net beantwoord. Als we meer middelen hebben – in plaats van allemaal iets minder gaan uitgeven – kunnen we misschien ook meer doen. Ik ben blij dat die denkrichting er ook in zit.

De voorzitter: Prettig dat de telepathie toch gewoon werkt in deze grote zaal. De Gedeputeerde.

Gedeputeerde Theuns: Ja, precies die vraag zou perfect passen binnen de kaders waar uw Staten over gaan. Dat gaat over het budgetrecht. Dat is dan precies een vraag die denk ik ook aan Provinciale Staten gesteld zou moeten worden, als dat aan de orde komt. Ik was aan het einde, volgens mij, voorzitter.

De voorzitter: Goed. Dan hebben wij met elkaar twee termijnen doorlopen. Dan concludeer ik dat er twee toezeggingen gedaan zijn. Allereerst dat er voor de Statenvergadering een overzicht komt van middelen en ... We hebben dit goed opgeschreven. U heeft het goed herhaald. Er komt in ieder geval voor PS een overzicht en de Gedeputeerde heeft heel goed gezegd wat erin zat. **Er komt tevens bij de evaluaties een oplegger – dat is de tweede toezegging die ik heb genoteerd – die ook ingaat op de evaluatie van deze manier van werken in die bestuurscommissie met de delegatie van bevoegdheden.** Ik hoop niet dat iemand deze toezegging zo moet formuleren, want daar praat ik veel te snel voor. Goed. Ja, ik zie nog een vraag van mevrouw Wesseling.

Mevrouw Wesseling (D66): Dank, voorzitter. Volgens mij wil de Gedeputeerde die beantwoorden met **dat hij ook heeft toegezegd dat hij bij de eerstvolgende vergadering ter sprake gaat brengen dat het wenselijk is om rekening te houden met diversiteit, waar mogelijk.**

De voorzitter: De Gedeputeerde.

Gedeputeerde Theuns: Dat. **En ik heb ook nog een visualisatie in het Statenvoorstel toegezegd aan de heer Scholte, die beeldender moet maken wat in de tekst al staat opgeschreven.**

De voorzitter: Waarvan akte. We hebben dus vier toezeggingen genoteerd bij dezen. Dan hebben we de wensen en bedenkingen verzameld en heeft de heer Beckers aangegeven dat hij in ieder geval de eerste in stemming wilde brengen en de vierde ook? Daarvoor kijk ik nog heel even naar de heer Beckers.

De heer Beckers (JA21): Nee, de vierde hoeft niet meer.

De voorzitter: Oké. Dus dan hebben wij één wens en bedenking, waar ik nu met u over ga stemmen. Ik lees die even voor, met assistentie van onze fantastische Griffie. De wens van JA21 is: transparantie en betrokkenheid bij subsidieregelingen/subsidiekaders. Subsidieregelingen van significante omvang, bijvoorbeeld boven de € 250.000, die gefinancierd worden uit middelen op de provinciale balans, inclusief rijksbijdrage, worden vooraf gedeeld met Provinciale Staten ter beoordeling. Dat was de eerste wens en bedenking van JA21. Dan kijk ik naar uw commissie en dan vraag ik u ... We stemmen hierover. Uw wens en bedenking komt in het Statenvoorstel als daar een meerderheid voor is in deze commissie. Dus ik vraag: wie steunt deze wens/bedenking? Ik zie dat daar drie stemmen voor zijn. Dat betekent dat er geen meerderheid is en we deze dus niet meenemen of doorgeleiden in het Statenvoorstel en in het ontwerpbesluit. Dan ga ik even met u afconcluderen. De eerste vraag is: is dit Statenvoorstel behandelrijp? Is er iemand die dit Statenvoorstel niet behandelrijp acht? Nee. Oké. Dan moeten wij met elkaar bepalen of dit een hamerstuk of

bespreekstuk wordt. Dan wijs ik u er heel even op dat conform het Reglement van Orde, Provinciale Staten, artikel 29, wij dit stuk in één termijn behandelen, omdat de bevoegdheid tot privaatrechtelijke handeling bij GS ligt, en dat we er daarbij van uitgaan dat dit stuk alleen een behandelstuk is als een fractie voornemens is om er een motie of amendement op in te dienen. Ik kijk even rond. Is er iemand voornemens een motie of amendement in te dienen? Is er iemand van mening dat dit een bespreekstuk moet zijn? Nee. Dat zie ik ook. Dan concludeer ik dat we dit Statenvoorstel doorgeleiden als hamerstuk naar de Statenvergadering. Dan komen we tot een afronding van dit deel van de agenda. Oké, ik moet nog even verder in de agenda.

T9673 Gedeputeerde Theuns zegt toe in de oplegger van de Voortgangsrapportage WRL die op 19 september 2025 wordt behandeld in PS expliciet stil te staan bij de praktijkervaringen van GS met het delegeren van bevoegdheden.

T9674 Gedeputeerde Theuns zegt toe een visualisatie op te stellen van de (nieuwe) governance van WRL en deze toe te voegen in het definitieve Statenvoorstel.

T9675 Gedeputeerde Theuns zegt toe voor behandeling van de Wensen en Bedenkingen inzake de Bestuurscommissie WRL in de Provinciale Statenvergadering inzichtelijk te maken welke kosten vallen onder de noemer 'proceskosten' en dit aan de Staten te rapporteren.

T9676 Gedeputeerde Theuns zegt toe in de eerstvolgende RAT-vergadering te pleiten voor een optimale man-vrouw verdeling in de bestuurscommissie WRL.

7.4.1 Rondvraag

7.4.2 Mondelinge mededelingen portefeuillehouder

7.4.3 Actualiteiten IPO

De voorzitter: Voor agendapunt 7.4.1 tot en met 7.4.3 zijn geen punten aangedragen.

8. REGIONALE BEREIKBAARHEID EN OV

8.1.1 Rondvraag

8.1.2 Mondelinge mededelingen portefeuillehouder

8.1.3 Actualiteiten IPO

De voorzitter: Dan ga ik door naar agendapunt 8.1. Ook daar, op regionale bereikbaarheid ... Sorry, maar kun je heel even in stilte de zaal verlaten? Agendapunt 8, regionale bereikbaarheid en OV. Daar zijn geen punten voor aangedragen.

9. RUIMTELIJKE ONTWIKKELING

9.1.1 Rondvraag

9.1.2 Mondelinge mededelingen portefeuillehouder

9.1.3 Actualiteiten IPO

De voorzitter: Dan gaan we naar agendapunt 9.1, ruimtelijke ontwikkeling. 9.1.1 tot en met 9.1.3. Ook daar zijn geen punten aangedragen.

9.2 Lunch in Prandium

De voorzitter: Dan ga ik door naar agendapunt 9.2. Dat is een zeer heuglijk feit, want dat is de lunch. Dan schors ik de vergadering voor 45 minuten. Dat betekent dat ik u allen om 13.30 uur hier terugverwacht om de vergadering te hervatten. De vergadering is geschorst.

[SCHORSING]

10. LANDELIJK GEBIED

10.1. Sonderend stuk inzake concept voorontwerp Limburgs Offensief Stikstof, brief GS van 22-4-2025

De voorzitter: Dames en heren, mag ik iedereen verzoeken zijn plek in te nemen. Het is 13.30 uur geweest. Dan heropen ik deze vergadering. Ik heet u allemaal weer welkom of alsnog welkom. Want we hebben wel wat wisselingen in bezettingen gehad. In elk geval ook welkom aan de insprekers. Die zitten al gereed op de tribune. En ook de mensen die het anderszins in dit huis willen volgen, die zijn beneden. En uiteraard ook iedereen die thuis achter het scherm of waar dan ook zit. Ik ga even een paar huishoudelijke mededelingen doen. Gewoon even als reminder. U weet dat dit in navolging van de bijeenkomst is die wij in februari hebben gehad, ook over stikstof. Wij hebben aangegeven dat het mogelijk is om per fractie twee woordvoerders te hebben. Dat betekent als uw fractie normaliter twee of meer zetels in een commissie heeft, dan mag u gezellig naast elkaar gaan zitten. Mocht dat niet zo zijn, de eenmansfracties mogen ook twee woordvoerders hebben, maar dan moeten ze wel even wisselen tussendoor. Dat is bekend. Om verwarring te vermijden ... Normaliter als u in deze zaal zit en u wilt interrumpen, dan loopt u naar voren. Dat doet u nu niet. We doen net alsof we in de Veldekezaal zitten. Als u wilt interrumpen steekt u gewoon uw hand op en dan krijgt u van mij het woord. Eens even kijken. Het is dus gewoon een reguliere commissievergadering, zij het dat het een gecombineerde vergadering van LEO en ESA is. Insprekers die gaan zo meteen inspreken op volgorde van aanmelding. Dat heeft de Griffie allemaal netjes bijgehouden. En ik noem zo meteen steeds twee namen. En dan komt de eerste hierachter de kathedraal staan en de tweede, daar staat een stoeltje die u niet kunt zien, maar daar staat een stoel waar u alvast kunt gaan zitten. En dan ga ik steeds de volgende... En dan gaat dat zo door. Dan gaat dat vrij snel. Wij hebben normaal een reglement van orde dat stelt dat het inspreken vijf minuten per persoon is met een maximum van 30 minuten all-in. Dat betekent als er meer dan zes personen zijn, dat we dat niet halen. Gezien de importantie van deze discussie hebben wij voorgesteld... Er zijn zestien insprekers vandaag, het zijn er nog steeds zestien, hè? Ja, om ieder drie minuten spreektijd te geven. Dan heeft ook iedereen de ruimte om een inbreng te leveren. Er loopt in het spreekgestoelte, zult u zo meteen zien, ook een klokje mee. Dus u kunt dan zelf met een schuin oog in de gaten houden of u een beetje binnen de tijd blijft of niet en na drie minuten zal uw voorzitter u ook een signaal geven. Dan even de orde van de vergadering. We zitten hier een beetje statisch bij elkaar. De Veldekezaal is meestal wat gezelliger, zal ik maar zeggen. Dat neemt niet weg dat we gewoon een formele vergadering hebben. Dus dat betekent dat we geen tussentijdse reacties of anderszins gaan hebben en ons gewoon houden aan de vergaderorde. Dat geldt ook voor de mensen op de publieke tribune. Ik begrijp dat u het misschien zo hier of daar wel eens niet eens zou kunnen zijn met een uitspraak van deze of gene, maar vriendelijk verzoek om dat in ieder geval niet publiek te maken, maar even voor u te houden. Na het inspreken van een ieder individueel krijgt de commissie de gelegenheid tot het stellen van een verhelderende vraag aan de spreker. En daarna kan de spreker die geweest is weer gewoon plaatsnemen op de publieke tribune. Eens even kijken. Mijn griffier, heb ik alles gezegd wat gezegd moest worden? Dan starten wij nu met de insprekers. Eens even kijken, dan ga ik netjes dat lijstje met de volgorde ... De eerste spreker is de heer Van Iersel, die spreekt op persoonlijke titel en de tweede is de heer Ten

Kate. Die zal zo meteen aan de beurt zijn en die mag even op een stoel wachten. Mijnheer Van Iersel, dan geef ik u het woord en zoals gezegd, u heeft drie minuten.

De heer Van Iersel: Dank u wel, voorzitter. Geachte voorzitter, geachte leden van de commissie. Mijn naam is Marc van Iersel, melkveehouder in Nederweert, aan de rand van de grote Peel. Ik spreek hier vandaag ernstige zorgen uit over het stikstofbeleid en in het bijzonder het Limburgs Offensief Stikstof, het LOS. De stikstofwetgeving is vastgelopen. Wat ooit begon als natuurbeleid is veranderd in een juridisch keurslijf waarin stikstofreductie een doel op zich is geworden. En het LOS kiest ervoor om daar nog verder in te gaan met een aanpak waarbij de Provincie weer een nieuwe groep pasmelders creëert. Een aanpak van prachtige woorden op papier met onhaalbare doelen en een aanpak waarbij iedereen juridische munitie krijgt om alle ontwikkelingen te frustreren. Een aanpak die voortbordurt op het PAS. Het koppelen van modelberekeningen aan de zich dagelijks veranderende natuur. In de afgelopen twintig jaar is er in en rond de Grote Peel zo'n € 300 miljoen uitgegeven aan natuurherstel, inclusief de kosten van de Lbv- regeling. Er zijn bedrijven gestopt, percelen verwaterd, grond opgekocht en toch staan we nog steeds op hetzelfde punt. En nu wordt exact dezelfde lijn doorgezet, zonder evaluatie of reflectie. Wat daarbij volkomen ontbreekt is een eerlijke afweging van sociaaleconomische gevolgen. Het LOS stuurt op het behalen van depositiewaarden. Maar er wordt niet gekeken naar de gevolgen van ondernemers, gezinnen en hele dorpen. En ondertussen blijven we doen alsof vergunningverlening nog mogelijk is. Terwijl het vereiste van additionaliteit betekent dat voor nieuwe initiatieven vrijwel geen ruimte zal zijn. En dan is er nog het fundament onder dit beleid. De natuurdoelanalyses. Wat blijkt is dat die deels gebaseerd zijn op habitats waarvan de status onbekend is of waarvan geen noodsituatie is vastgesteld. Met andere woorden, we proberen herstel te meten, zonder dat we weten waar we begonnen zijn. Hoe kun je dan bepalen of maatregelen effectief zijn, laat staan of ze voldoende zijn? Wat verwacht u wanneer een rechter de resultaten zal gaan toetsen? De aanpak van het LOS lijkt bovendien sterk op de richting van het in de wet vastleggen van een stikstofreductieverplichting. Daarmee lopen we het risico dat straks niet alleen nieuwe maar ook bestaande vergunningen juridisch moeten worden ingetrokken. Dus niet alleen boeren maar ook industrie, woningbouw en infrastructuur komen dan klem te zitten. De Provincie plaats zichzelf hiermee in een juridische fuik, zonder terugweg. En dat alles terwijl de financiële dekking ontbreekt. Het Rijk heeft geen harde toezeggingen gedaan, maar de Provincie voert het beleid wel alvast uit. Wat als de steun uitblijft? Draait Limburg dan zelf op voor de kosten, de schade en de rechtszaken? Mijn oproep aan u is duidelijk: Stop het LOS. Niet omdat we tegen natuur zijn, integendeel. Maar omdat dit beleid onuitvoerbaar, juridisch instabiel en sociaal ontwrichtend is. Kies voor een benadering met verstand, evenwicht en vertrouwen.

De voorzitter: Dank u wel. Perfecte timing. Voordat ik de zaal de gelegenheid geef u een vraag te stellen. Ik zie dat de mensen die eerst beneden waren inmiddels naar boven zijn gekomen. Ik weet niet of u dat meegekregen heeft, maar die zitten nu allemaal achter u. Ik herhaal even mijn oproep. Dit is een officiële vergadering. Ik begrijp dat het onderwerp misschien hier of daar wat reactie of emotie zou kunnen oproepen. Maar vriendelijk verzoek om als u het ergens juist wel of juist niet mee eens bent om dat even voor u te houden. En niet publiek te maken in deze zaal, zodat deze vergadering ook gewoon ongestoord kan verlopen. Dan kijk ik even in de zaal of er bij de commissieleden verhelderende vragen zijn aan de heer Van Iersel. Ja, mijnheer Scholte.

De heer Scholte (Forum voor Democratie): Voorzitter, wat verwacht de inspreker dat dit voor invloed heeft op zijn bedrijf als melkveehouder?

De voorzitter: Mijnheer Van Iersel.

De heer Van Iersel: Ja, heel even kort iets anders. Ik ben destijds... vijftientwintig jaar geleden... Mijn afstudeerstuk ging onder andere over de Natuurbeschermingswet. Ik heb in 2007 een NB-vergunning aangevraagd en die heb ik in 2015 gekregen. Dus acht jaar aanvraagervaring. Ik heb het stuk gelezen en als ik dan heel praktisch kijk, kan ik dan naar de Provincie gaan en zeggen van: 'Beste Provincie, als ik nu een aanvraag doe, of over drie jaar, kunt u mij dan een vergunning geven?' Dan denk ik niet dat ik een antwoord krijg. En als dat betekent dat we weer... We staan vanaf 2015 stil, al weer bijna tien jaar. Gaan we weer tien jaar stilstaan? Welk bedrijf kan tien jaar stilstaan? En dat geldt niet alleen voor mijn bedrijf, maar ook vanuit de industrie komen die geluiden natuurlijk ook veel meer. Ik denk niet dat er in dit gebouw wordt beseft wat de rem door alle ontwikkelingen is. Misschien moet ik verwijzen naar de Gedeputeerde die daar in februari een lezing over hield van wat hij allemaal tegenkwam. Schijnbaar is dat hier nog niet ingedaald.

De voorzitter: Oké. Dank u wel, mijnheer Van Iersel. Geen andere vragen meer. Dan verzoek ik u om weer plaats te nemen op de publieke tribune. Dan vraag ik de heer Ten Kate om hierachter de kathedertoren te staan en de heer Sprangers om alvast op de stoel plaats te nemen. En de heer Ten Kate spreekt ook in op persoonlijke titel.

De heer Ten Kate: Geachte Statenleden. Ik ben Mayco Ten Kate, een trotse jonge Limburgse melkveehouder die vol vertrouwen naar de toekomst wil kijken. Maar voor hoe lang nog? Graag vertel ik u wat de impact op mij is geweest van de afgelopen zes jaar, waarin we zoeken naar een oplossing voor deze stikstofproblematiek. Al zes jaar ben ik als jonge boer de boksbal voor provinciaal en landelijk beleid. Elke ronde een nieuwe klap maar nooit een eerlijk gevecht. Van het kaartje van Van der Wal, dat ondanks de impact nog enigszins duidelijk was, tot het LPLG waar we mochten meepraten maar de Provincie uiteindelijk toch haar eigen koers voer. En nu ligt er weer een plan, maar dit keer zonder realiteitszin en zonder enig toekomstperspectief. De boodschap is telkens dezelfde. We mogen kiezen wat we doen, maar de uitkomst staat al lang vast. Over twee jaar zal ik de laatste melkveehouder in onze straat zijn. Toen ik dat hoorde kreeg ik er letterlijk buikpijn van. Prachtige bedrijven die hun zaken op orde hadden, die stoppen er allemaal mee. En dat zet mij ook aan het denken. Ook wij hebben onze zaken op orde. Wij zijn klaar voor de toekomst. Maar waarom zou ik doorgaan als ik kijk wie er om mij heen stoppen. Je zal verwachten dat het stoppen van collega's juist ruimte en perspectief biedt voor degenen die door willen gaan. Al helemaal in een provincie met het laagste aantal bedrijfsopvolgers en relatief ook nog eens het meeste aantal bedrijven heeft dat meedoet met de opkoopregelingen. En juist dit wordt volledig genegeerd in dit plan. Dus de Provincie mag zich in de handen knijpen dat ik nog geen besluit heb genomen over mijn toekomst. Maar als melkveehouder nabij de Peel staat eigenlijk geschreven: 'Stop maar, er is hier geen ontwikkeling meer nodig en pas als de KDW gehaald is mag je weer een vergunning gaan aanvragen.' Terwijl die KDW pas gehaald kan worden als er in Nederland, Duitsland en België geen enkele economisch activiteit zal zijn. Dus dan vraag ik mij af hoe jij dat serieus op gaat schrijven? En ik wil juist ontwikkelen. Ik wil investeren in reducerende maatregelen. En ik wil gaan investeren in dierenwelzijn. Maar dan heb ik wel zekerheid en betrouwbaarheid nodig. En ik heb een stip op de horizon nodig waar ik de komende tien tot vijftien jaar naartoe kan gaan werken. Ik ben 31 jaar. En ik wil melkveehouder blijven Niet omdat ik vastzit in traditie, maar omdat ik geloof in dit vak, in innovatie en in mijn bedrijf. Maar de vraag is niet of ik doorga. De vraag is of ik dat in Limburg doe of dat ik beter kan gaan verkassen naar een land waar wel toekomst wordt gegund aan boeren die willen investeren, verduurzamen en verbeteren. Niet omdat ons bedrijf niet goed draait, niet omdat ik het niet wil, maar omdat u mij hier geen kans geeft. En dat breekt mij, niet alleen als ondernemer, maar ook als mens. Daarom doe ik een beroep op u. Geef jonge boeren weer vertrouwen. Kies voor beleid dat perspectief biedt aan de mensen die willen blijven, die willen investeren en die klaar staan om de toekomst van de

landbouw in Limburg vorm te geven. Ik wil geen afscheid nemen van Limburg, maar dan moet Limburg ook geen afscheid nemen van boeren zoals ik. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Als u even blijft staan, dan kijk ik even of er in de commissie nog vragen zijn aan u. Nee. Dan verzoek ik u om weer plek te nemen op de publieke tribune. En dan vraag ik de heer Sprangers naar voren. En de heer Hanssen om alvast hier op de stoel plaats te nemen. Mijnheer Sprangers.

De heer Sprangers: Geachte aanwezigen. SNG was blij verrast, Stichting Natuurlijk Geuldal, door de vele stevige maatregelen opgenomen in het LOS. Maar geborgd of niet geborgd, dat is de vraag. Want we lezen dat het LOS enerzijds kiest voor een geborgde aanpak. Maar dat het anderzijds de status heeft van een vrijwillig programma. Wat is het nu? Het is of juridisch geborgd, dus met afrekenbare doelen binnen een bepaald tijdspad waarbinnen de stappen die genomen worden duidelijk zichtbaar zijn, of op vrijwillige basis en dus niet geborgd. Kunt u SNG uit de verwarring helpen en klare wijn schenken? Toezicht en handhaving. Intensief toezicht en strenge handhaving zijn onmisbaar. Dit bewijst een recent artikel uit 'Mijn Oogst' over de structureel gebrekkige naleving van spuitvoorschriften door een derde van de boeren. Is de Provincie doordrongen van de noodzaak van intensief toezicht en strenge handhaving? En hoe gaat de Provincie dit organiseren? Welke concrete maatregelen neemt men hiertoe? Binnen welk tijdspad? En hoeveel middelen worden hiervoor vrijgemaakt? De Provincie wil verschillende vormen van landbouw. SNG is voorstander van biologische landbouw, want volgens de Wageningen Universiteit versterkt deze de natuur, de lage ammoniakemissies, lagere nitraatuitspoeling, lager antibioticagebruik, nauwelijks gifgebruik en hogere biodiversiteit. Bovendien is er sprake van flinke reductie van broeikasgassen en van bodems die beter bestand zijn tegen droogte, natte perioden en weersextremen en draagt het bij aan de KDW-doelen. Wat wilt u nog meer? De Provincie kan biologische landbouw bevorderen door in het Provinciehuis eten en drinken aan te bieden waarvan de ingrediënten voor een steeds toenemend aandeel afkomstig zijn uit de biologische land- en tuinbouw. Wie van u wil dit oppakken? De Provincie wil minder verantwoording vooraf en meer monitoring van doelen bereiken achteraf bij de toekenning van rijksmiddelen. Dit heeft het gevaar dat de objectieve maatstaven voor de juiste manier van besteding opzij worden gezet. Daarom ziet SNG de gevraagde flexibiliteit niet zitten. Zeker niet als er minder verantwoording vooraf hoeft plaats te vinden. Bij monitoring van doelbereik achteraf, verlies je controle op het opstellen van het doel, de middelen en de grootte van de financiële ondersteuningsaanvraag. Niet doen dus. Tot slot, commissieleden, vergeet de zesde grootste stikstofuitstoot van Limburg niet. Dit lawaaiige bedrijf met een omzet van een middelgrote supermarkt vormt een directe bedreiging voor de economie van Zuid-Limburg en stoot bovendien massa's aan giftige en ziekmakende stoffen uit. Het sluiten van deze kostbare, structureel verlieslatende en volslagen overbodige toko zou een aanzienlijke bijdrage aan de oplossing van de stikstofproblematiek van Limburg betekenen. Ik dank u.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Sprangers. Ik kijk even of er een vraag vanuit de commissie aan u is? Niet. Dan dank ik u. En dan verzoek ik u weer plaats te nemen. Dan mijnheer Hanssen. Mijnheer Hanssen spreekt in namens ... moet ik PRO of P.R.O. Eijsden-Margraten zeggen?

De heer Hanssen: Ja, dat is de partij PRO uit Eijsden-Margraten.

De voorzitter: Oké. Dan is het aan u ... O, wacht even, excuus. Ik vraag de heer Eijking om alvast plaats te nemen op de stoel hiervoor. Ga uw gang.

De heer Hanssen: Geachte aanwezigen. Als lokale politieke partij worstelen wij ook met verschillende belangen in het kader van ruimtelijke ontwikkelingen. En met de rol van de stikstof erin. Zoals u

wellicht bekend is hebben wij middels onze motie 'Stem voor de natuur' geprobeerd om in deze belangenafweging ook het belang van de natuur te borgen. En dat zien we ook terugkomen in deze brief van het LOS. Dus dat is fijn. We lezen ook met goedkeuring dat bij gebiedsprocessen er samen met alle gebiedspartners eerst nog in fasen een gezamenlijke visievorming en planuitwerking nodig is. De kennis en de expertise van lokale partners is van groot belang, zoals dat ook onder 4.2 in het LOS wordt benoemd. En daarbij denk ik dan met name ook aan de plaatselijke natuurverenigingen, stichtingen die zich inzetten voor de lokale natuur dat ze vaak een generatie lang doen. We pleiten er dan ook duidelijk voor dat in de uitvoering van de voornemens van de LOS in duidelijke protocollen wordt opgenomen hoe de lokaal aanwezige expertise op natuurgebied actief wordt ingezet bij de totstandkoming van gebiedsgerichte ontwikkelingen. Dan, om te komen tot een gunstige staat van instandhouding van de natuur, zijn naast reductie van stikstofneerslag en bijvoorbeeld herstel van ecologische condities ook robuuste ecologische verbindingen tussen verschillende natuurgebieden van belang. Zoals dat ook op pagina 30 van het LOS wordt uitgelegd. Met name bij bevolkingsgebieden tussen Schiepersberg en Bemelerberg binnen onze gemeente gaat het om relatief kleine gebieden met vaak geïsoleerde populaties van doelsoorten waarvoor ecologische verbindingzones van groot belang zijn. De Provinciale weg N278 tussen Maastricht en Aken ligt als een belangrijke barrière tussen deze gebieden en het Savelsbos van het zuiden. Binnen het project Poort van het Heuvelland is ook een ecologische verbinding tussen die gebieden voorzien. We willen dan graag ervoor pleiten dat binnen het LOS dit soort projecten, deze soort ... [3:49:43], zoals die vermeld zijn in de drie hoofdcriteria van de LOS, expliciet worden meegenomen in de ontwikkeling van specifieke plannen voor de focusgebieden, met name hier de Schiepersberg en de Bemelerberg. En daarbij graag ook nadrukkelijk kijken naar de mogelijkheden om nog te verwerven gronden voor nieuwe natuur voor het verbeteren van ecologische verbindingen ter plekke in te zetten. En tenslotte willen wij vragen om de planvorming en de uitvoering van de plannen zo breed en zo vroeg mogelijk te communiceren met inwoners, belanghebbenden en de lokale bevolking in het algemeen. Waarbij ook ruimte gegeven moet worden aan de input van lokale gemeenschappen. Op deze wijze wordt draagvlak voor het beleid geschapen en wellicht ook geborgd. En ik dank u voor uw aandacht.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Hanssen. Ik kijk even naar de commissie. Zijn er vragen aan de heer Hanssen? Zo niet, dan dank ik u zeer. U kunt terug naar de publieke tribune. En de heer Eijking kan alvast hier komen staan. En ik vraag de heer Marcellis om alvast op de stoel plaats te nemen. Mijnheer Eijking.

De heer Eijking: Dank u wel. Geachte mevrouw de voorzitter, geachte Statenleden, vandaag sta ik hier namens het LAJK, het Limburgs Agrarisch Jongeren Kontakt. Een vereniging met meer dan 640 jonge boeren, boerenzonen, dochters en jongeren die zich verbonden voelen met het platteland en de agrarische sector. En onze vereniging groeit nog steeds. En dat is bijzonder. Want wie wil er in deze tijd nou eigenlijk nog boer worden? Wij willen dat omdat wij geloven in de toekomst van de landbouw. Omdat wij geloven in ons vak. In gezond ondernemerschap, in zorg voor onze dieren, voor onze gewassen, onze omgeving, de natuur en bovenal voor voedselzekerheid. 640 mensen die u mogelijk met deze plannen bent vergeten. Want dat voelen wij zo. Terwijl overal om ons heen bedrijven stoppen, regels zich opstapelen, onzekerheid onderhand de norm is geworden, staan wij hier. Omdat wij geloven in voedselzekerheid voor alle Nederlanders. Dus ook voor de mensen uit Limburg. Wij voelen ons als jonge generatie zeker net zo verantwoordelijk voor alles wat er speelt. Ook wij begrijpen de noodzaak en willen bijdragen dat we van het slot afkunnen. Maar om te kunnen investeren in de toekomst moet die toekomst er wel zijn. En dat is precies waar het wringt in het Limburgs Offensief Stikstof. Een offensief waar wij als LAJK volledig los van staan. Een goed plan ontstaat in samenspraak met de praktijk en niet vanachter de tekentafel. En ook de rekentafel is in dit geval achterwege gelaten. Want het LOS is niet doorgerekend. En er is dus geen garantie dat de

plannen zoals ze hier staan ook daadwerkelijk vergunningverlening op gang kunnen helpen. Zelfs de schrijvers van het LOS geven toe dat pas na uitvoerige monitoring en na uitvoeren heel beperkt ruimte kan ontstaan voor vergunningverlening. Maar als dat zover is zijn we al jaren verder. Zijn er dan nog wel jonge boeren? Is er dan nog wel landbouw in de provincie? Het LOS spreekt over perspectief, maar biedt dat perspectief niet. Wat wij zien zijn vooral verboden en beperkingen. Dit plan vraagt veel van ons maar geeft eigenlijk niets terug. Er is dus geen perspectief en geen garantie voor de toekomst. Onze leden geloven in ons bedrijf, in ons vak, in onze toekomst. Een toekomst voor de landbouw. Maar elke nieuwe regel en elk plan zonder garantie, zonder echt perspectief, drukt dat geloof steeds verder weg. Wij als jonge agrariërs staan voor grote keuzes. En daar hebben wij duidelijkheid voor nodig. En wat is die duidelijkheid? Een doorgerekende langetermijnvisie met garanties op perspectief. En dat perspectief is nu minimaal. Herstel van het verdienvermogen. De basis die wij nodig hebben mag niet verder afbrokkelen om een duurzame toekomst op te bouwen. En is er dan ook nog zorg om de lage percentages bedrijfsopvolging die er nu al zijn vanuit natuurlijke uitstroom? We moeten niet gedwongen zijn om een toekomst elders te zoeken. Dat moet je als Provincie niet willen. U benoemt de blijversaangepak als perspectief. Maar dat voelt nu als een goedmakertje voor alle beperkingen en verplichtingen die met het LOS worden opgelegd. En we willen een eerlijke ruil voor alles wat we inleveren. Wij kunnen niet verder zonder een eerlijk tegenvoorstel dat onze continuïteit waarborgt. Wij leveren in. Maar wat krijgen wij er voor terug? Wij moeten een belangrijke keuze maken. Maar ook u als Provincie staat voor een keuze. Laat u ons los? Of kiest u ervoor om ons vast te houden? Om ruimte te geven en samen te bouwen aan een landbouw voor Limburg. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Eijking. Zijn er vragen vanuit de commissie aan de heer Eijking. Nee. Dan mag u plaatsnemen op de tribune. Dan mag de heer Marcellis achter de kathedraal gaan staan en vraag ik de heer Rempelberg om alvast op de stoel te gaan zitten. Daar is de stoel. Ja, een beetje lastig te zien vanuit die hoek, maar hij staat hier schuin achter de heer Marcellis. De heer Marcellis spreek in namens de Producenten Organisatie Varkenshouderij. Ik had overigens net inderdaad even vergeten om de heer Eijking voor te stellen, maar dat had hij zelf al gedaan. Mijnheer Marcellis.

De heer Marcellis: Goedemiddag, mijn naam is inderdaad John Marcellis. En ik spreek hier in namens de Producenten Organisatie Varkenshouderij. Dus ook voor alle Limburgse varkenshouders. Om u aan te geven wat het LOS voor de varkenshouderij betekent, wil ik het verhaal van een jonge varkenshouder met u delen. Zijn naam is Michel van Aard, 30 jaar oud, samenwonend en een zoontje van nog geen jaar oud. Sinds dit jaar is Michel mede-eigenaar geworden van het ouderlijk bedrijf. Het is een varkensbedrijf met 600 zeugen. De biggen worden op het eigen bedrijf als vleesvarkens grootgebracht. Daarnaast heeft het bedrijf een akkerbouwtaak met 130 hectare landbouwgrond. Er wordt mais geteeld voor het eigen varkensvoer. Ook krijgen de varkens restproducten uit de voedingsmiddelenindustrie. Michel probeert grondstofkringlopen waar mogelijk te sluiten. De zonnepanelen op het bedrijf zorgen dat het bedrijf energieneutraal is. Het heeft drie werknemers, die lokaal wonen, in dienst. En het is een normaal varkenshouderijbedrijf. Michel wil het bedrijf graag voortzetten en ook nog zelfs overdragen aan de volgende generatie. Dit is echter niet meer zo normaal als dat het vroeger was. Heeft Michel toekomstperspectief? Zoals u weet stoppen er veel varkensbedrijven middels de opkoopregelingen. En dat heeft enorm veel invloed op de dieren aantallen en de mestproductie in onze provincie. Maar zeker ook in Nederweert. Nederweert staat als gemeente op plaats 5 in de Lbv-lijst met de meeste stoppers. Heeft u in de gaten wat dit doet met het buitengebied, met onze omgeving? Het wordt er niet levendiger van. En dit alles voor het van slot halen van Limburg. Stikstofreductie om de natuur te redden. De KDW moet gehaald worden. Maar is dat werkelijk de reden dat de natuur niet is zoals vijftig jaar geleden? Wij hebben als sector altijd

verantwoordelijkheid genomen en hebben al 85% stikstof en 54% methaan gereduceerd. Ik ben trots op onze innovatieve varkenshouderijen. En we zullen ook wel moeten, want iedere tien jaar komen er nieuwe eisen. Meer dierenwelzijn bijvoorbeeld. Hiervoor hebben we ruimte op onze bouwvlakken nodig. Maar wist u dat als dieren meer leefruimte krijgen ze dan nog meer stikstof uitstoten? Ik denk dat, als we de tijd krijgen, we ook hiervoor een oplossing kunnen vinden. Maar dan moeten we wel de tijd krijgen. In het LOS wordt het belang van een concreet perspectief voor agrarische ondernemers genoemd, alsook de blijversaanpak. Het blijft echter zoeken naar dat perspectief. Wij vinden het niet terug in het LOS. Daarom zal ik u vertellen wat de Limburgse varkenshouders nodig hebben om te kunnen blijven boeren. Het behoud van locaties en ruimte om te ontwikkelen op de locatie. Sturen op de staat van natuur op basis van metingen, waarnemingen en feiten. Een duidelijk toekomstperspectief voor de komende vijftien tot twintig jaar. Snellere vergunningverlening en een goed verdienmodel voor de hele varkenshouderij. Wij vragen u dan ook om bij de verdere uitwerking van het LOS nadrukkelijk de samenwerking te zoeken met Limburgse varkenshouders. Stop met regelgeving die alles onmogelijk maakt waardoor veel van mijn collega's hun bedrijf beëindigen. Geef toekomstperspectief. Zonder boeren geen leefbaar buitengebied. En geen duurzaam, betaalbaar, Nederlands voedsel meer, wat geproduceerd is met de hoogste voedselveiligheid en dierenwelzijnseisen van Europa. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Zijn er vragen vanuit de commissie aan de heer Marcellis? Nee. Dan verzoek ik u om weer plaats te nemen. Ik verzoek de heer Rompelberg om hierheen te komen. En ik verzoek de heer Kemper om alvast hier op de stoel plaats te nemen. En mijnheer Rompelberg, voor zover u dat nog niet wist, is van de LLTB.

De heer Rompelberg: Ja, dank u wel, voorzitter. Hier sta ik weer inderdaad. Ja, dank dat ik hier inderdaad namens de Limburgse Land- en Tuinbouwbond mag inspreken. Ik denk, de wereld van vandaag verandert heel snel. Geopolitieke spanningen maken het belang van energie-, voedsel- en defensie zekerheid pijnlijk duidelijk. Juist in die context is het zaak om bij plannen als het Limburgs Offensief Stikstof, het LOS, niet alleen naar de natuurdoelen te kijken maar ook naar onze verantwoordelijkheid voor voedselproductie, werkgelegenheid en leefbaarheid in het buitengebied. De LLTB maakt zich grote zorgen over het huidige LOS. Waarom? Omdat het geen balans biedt, omdat het geen vertrouwen wekt, en omdat het, zoals het er nu ligt, geen toekomstperspectief biedt voor de meeste agrarische ondernemers in Limburg en de bedrijfsontwikkeling op slot zet. Dat geldt voor de gangbare land- en tuinbouw, maar net zo zeer voor de natuurinclusieve, extensieve en biologische bedrijven. Geen vergunningverlening betekent geen financiering en dus ook geen transitie. Laat me drie kernpunten noemen. Ten eerste, het LOS zet zwaar in op natuur. Maar laat de vergunningverlening voor boeren feitelijk vastzitten. De ruimte die overblijft is minimaal. En die wordt ook nog eens gedeeld met woningbouw, infrastructuur en industrie. De kans dat een gemiddeld agrarisch bedrijf kan doorgaan of verduurzamen is daarmee verwaarloosbaar. Ten tweede, de stikstofdoelen zijn niet realistisch. Limburg kiest voor normen die strenger zijn dan het landelijke beleid. Terwijl dat landelijke beleid nog niet eens definitief is vastgesteld. We begrijpen de ambitie, maar als het doel onhaalbaar is, raakt het raakvlak zoek. En ten derde, het LOS legt de lasten vrijwel uitsluitend bij de landbouw. Andere sectoren blijven buiten beeld. Er wordt nauwelijks gekeken naar alternatieve maatregelen van onderop, naar de haalbaarheid of naar de effecten op de landbouwsector zelf. En in een provincie waar landbouw, natuur en gemeenschappen nauw met elkaar verbonden zijn, kunnen we het ons niet veroorloven één sector buitenproportioneel te belasten. Voorzitter, dit alles leidt tot grote onzekerheid. Niet alleen voor vergunning en investeringen, maar ook voor het voortbestaan van gezinsbedrijven. Over het behoud van een vitaal platteland en ja, ook onze voedselzekerheid. Het kan en moet dus fundamenteel anders. Voor het huidige LOS is geen draagvlak in de agrarische sector en dan gaat het niet werken. En dat is jammer, want ook de LLTB

wil dat dit dossier wordt opgelost. Wij roepen u dan ook op het LOS niet overhaast vast te stellen. Ga met de sector terug naar de tekentafel en laat zien dat het credo van de Provincie Limburg, we doen het samen, geen holle frase is en dat werkelijk elke Limburger telt. Werk aan een gebiedsgerichte aanpak waarin maatwerk, innovatie en samenwerking centraal staan. Geen generieke zone voor opgelegde managementmaatregelen, maar doelsturing en ruimte voor boeren om zelf keuzes te maken op basis van hun kennis en ervaring. De LLTB is graag bereid, samen met de Provincie volgens de landelijke lijn, de LTO-lijn, en met gebiedsgerichte aandacht een beter LOS te maken dat wel draagvlak heeft. Een deadline van 1 juli voor een alternatief is daarom echter veel te vroeg. Wij willen meewerken aan oplossingen en een robuuste toekomstbestendige landbouw. Maar dan moet er wel perspectief zijn. Want beleid dat boeren en tuinders geen tijd meer geeft, is beleid waarmee we Limburg verliezen. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Rompelberg. Zijn er vragen vanuit de zaal? Mevrouw Van der Pol. En dan de heer Megens.

Mevrouw Van der Pol (BBB): U geeft aan dat de stikstofdoelen uit het LOS niet realistisch zijn. En dat er een kop op zit hier in de Provincie. Kunt u uitleggen wat u daarmee bedoelt?

De heer Rompelberg: Ja, de Provincie Limburg.

De voorzitter: Mijnheer Rompelberg.

De heer Rompelberg: O, sorry. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Ja, even voor de notulist. Anders weet deze misschien niet wie aan het spreken is. Mijnheer Rompelberg.

De heer Rompelberg: Ja, dank u wel, voorzitter. Sorry, ik was wat snel. Ja, de Provincie Limburg heeft in het LOS inderdaad opgeschreven dat ze de KDW- doelen in 2030 willen halen, terwijl die landelijk in 2035 gehaald moeten worden. Dat is al feitelijk niet realistisch. Dus 2030 lijkt mij zeer onrealistisch.

De voorzitter: Oké. De heer Megens.

De heer Megens (PVV): Ja, dank u wel, voorzitter. Ja, ik ben eigenlijk benieuwd, het College doet altijd voorkomen alsof dat LLTB te allen tijde met het College aan tafel zit bij het opstellen van zulke documenten als dit. Mijn vraag is hoe vaak hebt u hierover ook overleg gehad met het College?

De voorzitter: Mijnheer Rompelberg.

De heer Rompelberg: Nou in Limburg, zoals ik ook in mijn inspraak zei, werken we samen. We hebben daarvoor sinds we al bezig zijn met LLTB een plattelandscoalitie. Echter, goed, in dit plan hebben wij aan de voorkant relatief weinig tot geen inspraak gehad en daardoor is er voor dit plan geen draagvlak in onze sector. En daarom zitten we hier ook met zoveel mensen in deze zaal vanuit onze sector. En dat was, wat mij betreft in elk geval, niet nodig geweest.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Schuurding.

Mevrouw Schuurin (PvdA): Ja, even een verhelderende vraag. Hoor ik de heer Rompelberg nou zeggen dat dit plan niet met de plattelandscoalitie besproken is?

De heer Rompelberg: Het is daar kort ...

De voorzitter: Mijnheer Rompelberg.

De heer Rompelberg: Sorry. Sorry, voorzitter. Het plan is daar wel kort gedeeld maar het is niet in zoverre met instemming van de partijen naar buiten gebracht. Er is inspraak gevraagd. En vervolgens heeft de Provincie Limburg op eigen houtje het verder uitgewerkt en naar buiten gebracht.

De voorzitter: Oké. Geen verdere vragen. Dan verzoek ik u om op de tribune plaats te nemen. De heer Kemper om hier achter de microfoon te staan. En voordat ik dat vergeet, mijnheer Kemper spreekt in namens Biologisch Limburg. En ik vraag de heer Nicolaes om alvast op de stoel plaats te nemen. Mijnheer Kemper.

De heer Kemper: Ja. Geachte voorzitter, commissieleden. Ik ben dus Gerard Kemper en ik spreek hier vandaag namens Biologisch Limburg. De vereniging van de Limburgse boeren en tuinders van onze provincie voor de biologische sector. Ik ben hier eigenlijk met een duidelijke oproep. Laat het buitengebied straks niet leeg achter. Geef de biologische landbouw ook ruimte om een rol te vervullen tegen die gevoelige natuurgebieden. Wij maken ons grote zorgen over hoe het LOS er nu voor ligt. Blijkbaar is de enige effectieve manier om snel van het stikstofslot af te komen zorgen dat bedrijven, die het dichtst bij die stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden liggen, te bewegen hun NB-vergunning te laten intrekken. Hier wordt helemaal geen onderscheid gemaakt tussen of het bedrijf nou biologisch, extensief, innovatief is. En al die vormen hebben natuurlijk wel een rol te vervullen in ons landschap, in onze voedselvoorziening. En ook om die natuur goed te kunnen onderhouden. Door de nadruk op middelen in plaats van doelen te leggen, worden die vormen van landbouw allemaal beperkt. Ook voor de biologische sector. Als u een gebied heeft leeggeveegd, zal daar nooit meer iets mogelijk zijn dat je een gebied met landbouw kunt onderhouden. Juist de biologische landbouw kan een sleutelrol hierin spelen. De principes van de biologische bedrijfsvoering dragen bij aan doelen op het gebied van natuur, bodem en water. Dat is niet alleen om het hier even te zeggen. Dat is ook wetenschappelijk onderbouwd in rapporten van de WUR. En dat is biologische landbouw, en dat is eigenlijk ook de enige vorm die daar op gecontroleerd wordt, wat wettelijk, Europees en wereldwijd erkend is. Dus je hoeft daar geen nieuwe vormen van controle voor op te zetten, want het zit geborgd in het systeem. Maar ondanks die bewezen bijdrage, biedt het LOS ook voor onze sector dus geen mogelijkheden. Dat is een gemiste kans. Zowel gangbare als biologische landbouw leveren al jaren lang een heel belangrijke bijdrage aan hoe onze provincie eruit ziet. De verschillende bedrijfsmodellen met verschillende uitgangspunten vullen elkaar ook aan. Dus we zullen ze beiden nodig hebben. Wij vragen u dan ook voorkom een kaalslag op het platteland en geef ruimte aan boeren en tuinders. Gangbaar, biologisch omdat zij bijdragen aan een goede invulling van dat gebied. Dank u.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Kemper. Mijnheer Nijenhuis.

De heer Nijenhuis (BBB): Ja, mijnheer Kemper, dank u wel voor uw bijdrage en uw verbindende woorden. Kunt u misschien een voorbeeld geven waarin ook de biologische sector of misschien moet ik zelfs zeggen, zelfs de biologische sector gaat lijden onder dit voorstel in LOS?

De voorzitter: Mijnheer Kemper.

De heer Kemper: Ja, zoals ik ook zei, in de wetgeving maakt het niet uit wat voor bedrijfsvoering je hebt. Zelfs een biologisch melkveebedrijf wat regeneratief werkt kan in de ogen van de wet nog gewoon piekbelaster zijn en is daarom ongewenst. En er worden ook, als het kan, procedures tegen gevoerd en die verdwijnen uit dat gebied. Terwijl die juist dat gebied heel goed aanvullen en eigenlijk verrijken met meer diversiteit en dergelijke. En ja, in dit plan wordt daar eigenlijk geen ruimte voor gegeven. Eigenlijk wordt er in de hele wetgeving geen ruimte voor gegeven omdat er geen aparte regel voor is.

De voorzitter: Dank u wel. Andere nog? Zo niet, dan vraag ik u om op de tribune plaats te nemen. Dank u wel. Ik vraag de heer Nicolaes om alvast naar voren te komen. De heer Nicolaes is van Groen als Gras. En ik vraag de heer Thijssens om alvast op de stoel plaats te nemen. Mijnheer Nicolaes.

De heer Nicolaes: Geachte commissieleden, voorzitter. Mijn naam is Jacques Nicolaes, melkveehouder in het Heuvelland en deelnemer aan het project Groen als Gras. Ik stel het op prijs dat ik de gelegenheid krijg om namens alle deelnemers van Groen als Gras onze zorg uit te spreken over het Limburgs Offensief Stikstof. Groen als Gras is een koploperproject. Mede ondersteund door de Provincie, met een dertigtal actieve melkveehouders in Zuid-Limburg. Het project heeft als doel om op een praktische wijze alle emissies van een veehouderijbedrijf te minimaliseren. En we sluiten voor een belangrijk deel aan bij het landelijk programma Netwerk Praktijkbedrijven. De resultaten die we creëren borgen we in de KringloopWijzer. Het Limburgs Offensief Stikstof ondermijnt ons gedachtegoed. We hebben ons tot doel gesteld om de melkveehouderij in Zuid-Limburg, behoudens het natuurlijke verloop, op het huidige peil te houden. Het LOS is vooral gericht op zoneren, extensiveren en daarmee saneren en biedt weinig tot geen toekomstperspectief. Dit zal leiden, sterker nog, dit leidt tot een kaalslag onder de melkveehouders en het Limburgs landschap. Door de afname van de veehouderij zullen er ook vele negatieve effecten ontstaan. Jullie moeten dan denken aan de afname van grasland, wat inmiddels al heel goed waarneembaar is. En daarmee de toename van erosie. De afname van de biodiversiteit. De afname van het organische stofgehalte van de boeren. Met het gevolg dat er meer CO₂-uitstoot plaatsvindt. Het verhogen van het nitraatgehalte in het bodemvocht. De Kaderrichtlijn Water zal nog moeilijker, wellicht onhaalbaar zijn. En de landschappelijke uitstraling devalueert. De melkkoe zal uit het landschap verdwijnen. En het geheel zal toeristisch minder aantrekkelijk worden. Groen als Gras bevat al deze elementen en heeft zich ten doel gesteld om deze elementen op een praktische wijze te bewaken en met draagvlak te creëren. De landbouw heeft al heel veel reducties in emissies uitgevoerd. We kunnen nog veel meer uitvoeren, maar dan moeten we wel beschikken over de juiste vergunningen. Mocht dat LOS al stikstofruimte creëren, wat wij niet verwachten, dan zal deze niet beschikbaar komen voor de landbouw. De landbouw kan op deze manier nooit en te nimmer uit de stikstofspagaat komen. Er is bij ons totaal geen draagvlak voor LOS. Alle initiatieven worden platgeslagen en de motivatie, in het bijzonder bij jonge ondernemers, daalt tot beneden nul. Wij zijn van mening dat autonome ontwikkeling en innovatie zullen leiden tot een aanvaardbaar niveau, met reële natuurdoelen en een economisch perspectief. Echter, zonder economie geen natuur. We kunnen niet goed doen als we rood staan. Afrondend, voorzitter. In een tijd dat burgerparticipatie hoog op de agenda staat, wordt hier een plan gepresenteerd, waar wij, de melkveehouderij, totaal niet aan het woord zijn aan de voorkant. En achteraf in een onredelijk tijdsplan belanden en moeten reageren. Commissieleden, wij erkennen de urgentie van het probleem en zijn bereid, en hebben ons al bereid getoond, om aan de voorkant mee te denken. Breng het Limburgs Stikstof Offensief terug naar de tekentafel en zoek naar draagvlak. Een draagvlak bij de sector die het moet gaan uitvoeren. Wij zijn bereid om dat te doen. We zijn er al mee bezig. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Nicolaes. Zijn er vragen aan de heer Nicolaes? Mevrouw Van der Pol.

Mevrouw Van der Pol (BBB): Dank u wel voor uw bijdrage. Groen als Gras loopt nou al een aantal jaren. Welke resultaten heeft het project tot op heden bereikt?

De voorzitter: Mijnheer Nicolaes

De heer Nicolaes: Ja, voorzitter, afgelopen woensdag jl. zijn de eerste resultaten van Groen als Gras gepresenteerd. Een vijftientigtal melkveehouders zaten bij elkaar in een schuur. De plannen zijn gepresenteerd. En we zijn verrast, positief verrast, de mensen wisten zelf niet dat ze al op zulk niveau bezig waren. We zitten ruim onder de landelijke normen hier in ons Limburgse land. Maar voorzitter, en dat wil ik dan ook even gezegd hebben, het is heel erg moeilijk om mensen die zulke resultaten neerzetten te confronteren met een programma als LOS. Want die mensen waren gemotiveerd, die gingen ervoor, die hadden de goede richting te pakken. En ze worden nu volledig, zoals ik u al gemeld heb, platgeslagen met het LOS. De motivatie zal niet toenemen met deze programma's.

De voorzitter: Dank u wel. Mijnheer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Ja, dank u wel, voorzitter. Mijnheer Nicolaes, ik hoor u spreken over een gesubsidieerd Groen als Gras. U wordt gesubsidieerd door de Provincie als ik het goed heb.

De heer Nicolaes: Het is een koploperproject.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Een koploperproject. Juist, zoals u het verwoordde, u heeft een evaluatie gehad. Mag ik ervan uitgaan dat de evaluatie ook bij de Provincie terechtkomt en hoopt u dan ook met uw uitkomsten dat in feite dit doorgevoerd wordt of in de praktijk wordt overgenomen door de ambtenaren c.q. het College? Is dat uw verwachting en uw hoop dan?

De voorzitter: Mijnheer Nicolaes.

De heer Nicolaes: Ja, de resultaten zullen gebundeld worden en zullen gedeeld worden naar de Provincie toe. Wat wij hopen en verwachten is dat wij dit programma kunnen doorzetten. Dit programma aan een breder aantal mensen kunnen aanbieden. En dit programma is ook nooit klaar. Wij zullen ons constant blijven aanpassen aan datgene wat er nodig is. Dat is de grote kracht van dit programma, dit is een programma wat ontstaan is van onderop, vanuit de ondernemers zelf. En dit is een programma wat uitgevoerd wordt op een praktische wijze. Als je iets uitvoert op een praktische wijze, dan krijg je de handen op elkaar. Ga je het opleggen, dan gaan de hakken in het zand.

De voorzitter: Oké. Anderen nog? Zo niet, dan dank u wel, mijnheer Nicolaes. U kunt plaatsnemen op de tribune. Mijnheer Thijssens neemt plaats achter de kathedraal. En hij is van de Rundveestudieclub Zuid-Limburg. En ik vraag de heer De Rond om alvast op de stoel plaats te nemen.

De heer Thijssens: Dank u wel, voorzitter. Beste Statenleden. Ik ben Paul Thijssens, voorzitter van de Rundveestudieclub Zuid-Limburg. Een vereniging van 70 leden, maar voornamelijk melkveehouders die door willen met hun bedrijf. En waarom sta ik hier? Omdat er alweer gesproken wordt over de boeren in plaats van met de boeren. De agrarische sector is belangrijk voor de

Limburgse economie. Voor onze voedselproductie en als belangrijkste gebruiker en beheerder van ons buitengebied. Voor de beleving van ons cultuurlandschap. De melkveehouderij is belangrijk voor behoud van grasland en het tegengaan van erosie. Dat staat letterlijk geschreven in het LOS, vet gedrukt. Maar daar is in dit plan helemaal niets van te merken. Bedrijfsvoering wordt ons onmogelijk gemaakt. Vooral de opeenstapeling van maatregelen, als bufferzones, intrekken van latente ruimten, emissiebeperkende maatregelen, maken het straks onmogelijk om een melkveehouderijbedrijf te exploiteren in Zuid-Limburg. Als dit plan doorgaat zijn er in mijn ogen alleen in de toekomst nog koeien te zien in de GaiaZOO. In het stuk staat ook dat er voor behoud van het verdienmodel afspraken gemaakt moeten worden met de voedselketen, om op deze manier een eerlijke prijs te waarborgen. Dit is een belofte die in het verleden al meerdere keren is gedaan, maar nooit gelukt is. Er is altijd een marktwerking die de prijs bepaalt. De toekomst van de melkveehouderij in Zuid-Limburg hangt aan een zijden draadje door het LOS. Ook is er grond nodig voor nieuwe natuur. Zoals binnen en buiten Natura 2000-gebieden, om ontwikkelruimte te bieden aan de blijvers. Maar waar moeten de gronden voor de blijvers vandaan komen? Met alle opgaven die dit plan behelst? En uitbreiding van de natuur leidt alleen tot extra beperkingen in de toekomst. En wanneer wordt er eens onderzoek gedaan naar de werkelijke staat van de natuur, in plaats van aannames? En waarom nu al zo'n zwaar pakket van maatregelen in Limburg, terwijl er in de landelijke politiek nog knopen doorgehakt moeten worden? Het Rijk werkt aan een pakket voor doelsturing. Wacht dan ook met dit LOS totdat meer duidelijk is over de maatregelen voor doelsturing. Onze buurlanden, ja, die lachen ons letterlijk uit, met de maatregelen die we hier nemen. Terwijl de grote depositie uit het buitenland komt. En er worden nog gewoon vergunningen verleend en stallen gebouwd. Tot slot, ga als Provincie actief aan de slag met het in kaart brengen van bedrijven die graag willen stoppen. Want die zijn er ook. Zie af van dit pakket met draconische maatregelen die ons als melkveehouders de kop kost. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Thijssens. Zijn er vragen aan de heer Thijssens? Mijnheer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Ja, dank u wel, voorzitter. Ik hoor u zeggen bij de afname van melkveebedrijven betekent dat dat er in feite land of weilandgrond, hè, grassen zullen verdwijnen? En zeker, wij zitten in het Heuvelland. Mag ik mijn zorg met u delen, en misschien dat u dat kunt bevestigen, als die gronden straks gebruikt zullen worden voor agrarische doeleinden, dus omgeploegd worden en het geen weilanden meer zijn, dat we dan zeer zeker meer uitspoeling krijgen?

De voorzitter: Mijnheer Thijssens.

De heer Thijssens: Dat kan ik zeker beamen. Veehouders die stoppen zullen waar mogelijk hun graslanden ploegen, wat leidt tot meer erosie. Maar wat ik verder ook belangrijk vind zijn de bufferzones die genoemd worden rondom de Natura 2000-gebieden. Er worden bufferzones van 250 meter beschreven, waar geen mest, geen kunstmest en geen bestrijding meer mag plaatsvinden. Ja, dat geeft onmogelijke situaties voor de melkveehouderij. Zelfs biologische melkveehouderij is daar niet meer mogelijk.

De voorzitter: Dank u wel. Andere vragen nog? Nee. Dan verzoek ik u om op de tribune plaats te nemen. Ik vraag de heer De Rond om hier achter de microfoon plaats te nemen. De heer De Rond is van Livar. En ik vraag de heer Broex om alvast op de stoel plaats te nemen. Mijnheer De Rond.

De heer De Rond: Geachte voorzitter, geachte commissieleden. Mijn naam is Frank De Rond. Ik ben directeur van Livar, het Limburgs kloostervarken. Wij houden onze varkens allemaal in Limburg met respect voor dier, mens en omgeving. Onder meer op de kloosterboerderij van de Trappist abdij

Lilbosch in Echt. Midden in het kleinste Natura 2000-gebied van Nederland. Onze varkens worden gehouden volgens de hoogste dierenwelzijn standaard volgens de Dierenbescherming. Het driesterren Beter Leven keurmerk. Samen met de trappistenmonniken van abdij Lilbosch zetten we ruim vijftig jaar in op dierenwelzijn, kringlooplandbouw, samenwerking met de natuur en het sluiten van regionale ketens. En toch sta ik hier vandaag met grote zorgen en ook veel vragen. Het LOS in zijn huidige vorm zet bedrijven en initiatieven op slot, die voorop lopen in een transitie naar een duurzamere landbouw. Hoe kan het zijn dat we in een plan, dat de natuur centraal stelt, geen woord terugvinden over dierenwelzijn? En hoe kan het dat innovatieve omschakelingen naar extensieve houderijsystemen met hogere welzijnsniveaus worden belemmerd? Een belangrijk knelpunt is de afoming bij intern salderen, die ik in het plan meen te lezen. Bedrijven die willen verduurzamen door een stal aan te passen, hun dieren aantallen te verlagen of diervriendelijker te gaan werken worden afgestraft doordat stikstofruimte verloren gaat. Projecten en ontwikkeling, na positieve weigering, moeten mijns inziens doorgang kunnen vinden, zonder afoming. Livar heeft twee voorbeelden van bedrijvenomschakeling waarbij die omschakeling nu stil ligt als gevolg van de recente uitspraak van de Raad van State over intern salderen in december vorig jaar. Bedrijven die alles op alles hebben gezet om het beter te doen, maar nu financieel vastlopen door een beleidswijziging. Dit soort initiatieven zouden juist de ruimte moeten krijgen. En dat geldt ook voor bedrijven die storsrijke mest produceren. Het stro dat uiteindelijk in die mest komt is immers niet alleen goed voor het dier, maar ook voor de bodem. Voor het actieplan nitraatrichtlijnen is het zelfs een bodemverbeteraar die stikstofuitspoeling helpt voorkomen. Zou dat niet juist beloond en gestimuleerd moeten worden? Waarom worden innovatieve systemen zoals dagontmesting, waarvan de werking weliswaar nog niet officieel erkend is, maar die in de praktijk wel effect hebben, volgens de RUG, afgestraft als we juist innovatie nodig hebben om verder te komen. Ten slotte. Gelden de bufferzones en andere generieke maatregelen ook voor gebieden die niet stikstofgevoelig zijn, zoals abdij Lilbosch? Voorzitter, commissieleden, wij vragen niet om uitzonderingsposities, maar om erkenning voor wat er al gebeurt. Voor ondernemers die willen en kunnen veranderen. Geef ruimte aan vernieuwing. En beloon dierenwelzijn. Houdt ruimte in de regelgeving om maatwerk te kunnen leveren en voorkom dat innovatieve vooruitstrevende boeren tussen wal en schip kunnen vallen. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Zijn er nog vragen aan de heer De Rond? Nee. Dan dank ik u hartelijk. U kunt weer op de tribune plaatsnemen. De heer Broex neemt nu plaats achter de kathedraal. Hij spreekt in namens de Nederlandse Fruittelers Organisatie. En ik verzoek de heer Lansbergen om alvast op de stoel plaats te nemen. Mijnheer Broex.

De heer Broex: Voorzitter, dank u. Dames, heren, mijn naam is Thomas Broex, fruitteler in het mooie Zuid-Limburg. Ik ben kringvoorzitter van de Nederlandse Fruittelers Organisatie Limburg. Wij willen onze grote zorg uitspreken over het LOS. Gebrek aan participatie en transparantie. Het Provincie coalitieakkoord vermeldt onder perspectief landelijk gebied moet het, kan het, werkt het en er is uitgesproken dat er met de sector moet worden gesproken en niet over de sector. Dat is duidelijk niet gelukt. Het LOS is niet samen met de agrarische sector tot stand gekomen. Er is geen voorafgaande consultatie geweest met betrokken agrarische partijen. Ondanks de grote impact op de bedrijfsvoering van agrarische bedrijven in Limburg. Het LOS is over de schutting gegooid en er is een belachelijk korte reactietijd geboden. De LLTB heeft namens de sector in de plattelandscoalitie aangegeven dat er geen draagvlak was voor het LOS met de inhoud zoals die er nu ligt. Daar is niet naar geluisterd. En het vinkje 'participatie uitgevoerd' is gezet. Dit is geen daadwerkelijke participatie. Onevenredige gevolgen voor fruittelers in de nabijheid van Natura 2000-gebieden of beekdalen. De voorgestelde bufferzones en maatregelen brengen veel onzekerheden met zich mee over het behoud van bemesting en gewasbescherming. Wanneer dit niet meer vanuit goed agriculture participe kan worden uitgevoerd, dan worden de fruittelers keihard getroffen. Dit terwijl de fruittelers via projecten

als 'Duurzaam schoon grondwater', 'Help het plan agrarisch waterbeheer' sinds 2007 al flinke stappen hebben gezet om emissie naar omgeving en grondwater tot een minimum te beperken. Wij vragen u om in plaats van bufferzones gebiedsgericht maatwerk toe te passen. Vragen als moet het, kan het, werkt het, zijn essentieel om te komen tot maatwerk en behoud van perspectief voor de fruitteelt in Limburg. Door dit LOS zijn de gevolgen voor de fruitteeltsector in de provincie Limburg dramatisch. Dit is voor ons onacceptabel. En de mooie bloesem zal verdwijnen. Voorzitter, dank u.

De voorzitter: Dank u wel. Ik kijk even naar de zaal. Zijn er vragen aan de heer Broekx? Mijnheer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG) Ja, dank u wel, voorzitter. Wij als LOKAAL-LIMBURG hebben al jaren onze zorgen uitgesproken door het verdwijnen van heel veel mooie bloesem in het Limburgse landschap. En u zult kunnen bevestigen, en wij hebben dat gezien vanuit cijfers, dat in feite uw sector qua hectares al wat afgenomen is of al redelijk wat afgenomen is. Maar u zegt in uw bewoording het zal zeker dramatische gevolgen hebben. Kunt u die term nader toelichten?

De voorzitter: Mijnheer Broex.

De heer Broex: Voorzitter, zeker. Goed, wij produceren fruit. Fruit is in één keer het eindproduct dat aan onze bomen hangt. De consument is dusdanig verwend dat ze een perfect stuk fruit willen hebben op de fruitschaal. Ze willen gewoon niet een deukje, een butse of een vlekje erop. Nou, daar hebben wij gewasbescherming voor nodig om onze planten te beschermen tegen schimmels en insecten. Nou, als we die ruimte niet meer hebben dan is zelfs ook de biologische fruitteelt ten dode opgeschreven.

De voorzitter: Oké. Dank u wel. Andere vragen nog? Dan dank ik u, mijnheer Broex. U kunt plaatsnemen op de tribune. Mijnheer Lansbergen spreek in namens de Plattelandscoöperatie. Die neemt nu plaats achter de kathedraal. En ik vraag mevrouw Van Lier om alvast naar voren te komen. Mijnheer Lansbergen.

De heer Lansbergen: Voorzitter, Statenleden, commissieleden. Mijn naam is Hans Lansbergen. Ik kom uit Meijel en ben bestuurslid bij de Plattelandscoöperatie. Onze coöperatie telt ruim 400 leden. Boeren en burgers die samen bouwen aan een aantrekkelijk duurzaam platteland. We willen bruggen slaan tussen boerderij en maatschappij. Tussen boer en burger. Tussen producent en consument. Wij geloven in de verbinding, in de samenleving, in perspectief. Maar voorzitter, wij zijn erg geschrokken van het Limburgs Offensief Stikstof. Niet alleen van de inhoud, daar kom ik zo op terug, maar van het proces. Vanuit de Plattelandscoöperatie werken wij iedere dag aan verbinding tussen de agrarische sector en de samenleving. En dan horen we steeds dat we het samen doen. Dat is een mooie gedachte en onze leden geloven daar ook in. Maar bij de totstandkoming van de LOS is daar niets van gebleken. Geen uitnodiging, geen afstemming, geen gezamenlijke verkenning. Niet met ons en niet met andere sectororganisaties. En niet met de agrarische ondernemers. Het plan lag er ineens en viel rauw op ons dak. Voor velen voelde het als 'het komt over ons heen'. Dan de inhoud. Veel zorgen zijn al genoemd door anderen. Maar ik wil graag de nadruk leggen op de sociale economische gevolgen van dit plan. Als dit beleid leidt tot grootschalige krimp van de agrarische sector dan raken we meer kwijt dan alleen bedrijven. Dan verliezen we ook de ruggengraat van onze dorpen, de betrokkenheid, de verenigingen, de vrijwilligers, het landschap, de mensen die zorgen voor het onderhoud van ons mooie buitengebied, de structuur in de dorpen en de lokale economie. We lazen dat de Provincie samen met de LLTB werkt aan blijversaanpak. Dat stemde hoopvol. Maar het LOS leidt tot minder ruimte, minder perspectief, minder vertrouwen. Dan vraag ik u voor wie is nu de

blijversaanpak bedoeld? Zijn het de beloftes met inhoud of blijft het bij mooie woorden? Voorzitter, de Plattelandscoöperatie blijft zich inzetten voor het verbinden. We willen onderdeel zijn van de oplossing. Maar dan moeten we wel serieus genomen worden als partner. En met de LOS een plan dat perspectief biedt. Een plan dat niet alleen natuur ontwikkelt, maar ook toekomst bouwt. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Lansbergen. Zijn er vragen aan de heer Lansbergen? Mijnheer Nijenhuis.

De heer Nijenhuis (BBB): Ja, dank u wel, mijnheer Lansbergen. U raakt me met de woorden over de ruggegraat voor de plattelandsgemeenschap. Ik heb er hier in dit gezelschap wel vragen over gesteld. En bent u het met mij eens dat economie op het platteland geen onderdeel is van de leefbaarheid maar de basis is van de leefbaarheid?

De voorzitter: Mijnheer Lansbergen.

De heer Lansbergen: Ik deel de mening volledig.

De voorzitter: Oké. Anderen nog aan de heer Lansbergen? Zo niet, dank u wel, mijnheer Lansbergen. Dan vraag ik mevrouw Van Lier, zij spreekt op persoonlijke titel, om alvast achter de kathedraal te gaan staan. En ik vraag de heer Schreurs om alvast naar voren te komen. Mevrouw Van Lier.

Mevrouw Van Lier: Ja, geachte aanwezigen. Mijn naam is Miriam van Lier. Samen met mijn man en onze oudste zoon hebben wij een akkerbouwbedrijf dat gelegen is in het Beekdal van de Roggelsebeek in Roggel. Er zijn plannen om de beek te herinrichten in het kader van de KRW De Roggelsebeek stroomt door Natura 2000-gebied het Leudal in. Onze zoon is 25 jaar oud en wil in de toekomst het bedrijf graag voortzetten. Verder ben ik bestuurslid van de LLTB regio Midden-Limburg. De beken die in het cluster Midden-Limburgse beken worden genoemd zijn probleembeken. Het zijn beken die de afgelopen twintig tot vijftientwintig jaar zijn heringericht in het kader van de KRW om de waterkwaliteit te verbeteren en die vanaf het begin niet naar behoren hebben gefunctioneerd. In natte periodes wordt het water onvoldoende afgevoerd en in droge periodes wordt het water onvoldoende vastgehouden. Nu blijkt daar ook nog dat in al die jaren de waterkwaliteit nog steeds niet op orde is. De herinrichtingen hebben handenvol geld gekost en agrariërs zitten met de problemen. Nu moeten er opnieuw maatregelen genomen worden. Waar krijg ik de garantie dat met deze nieuwe maatregelen de waterkwaliteit wel wordt verbeterd en wij als agrariërs niet met nog meer problemen worden opgezadeld? Voor het Natura 2000-gebied Leudal wordt het verhogen van de beekbodem als herstelmaatregel in het stuk genoemd. Vanuit het hydrologisch vervolgonderzoek Leudal wordt naar deze maatregel gekeken. Voor dat het eindrapport is besproken, laat staan is vastgesteld, staat deze maatregel al in het LOS. Dus ongeacht de uitkomst van dit onderzoek, ongeacht de gevolgen voor de agrarische sector wordt deze maatregel al ingevoerd. Dat vind ik onbehoorlijk. Ook wordt er binnen het LOS gesproken over beregeningsbeperkingen en verboden. Uit onderzoek rondom het Leudal blijkt dat beregening een te verwaarlozen invloed heeft op het grondwaterpeil. Zonder water kunnen wij op de kwalitatief goede zandgronden geen voedsel produceren. En dat geldt ook voor meststoffen. In de buurt van Sarsven en De Banen hebben we ook percelen liggen. In het verleden hebben we dure peilgestuurde drainage aangelegd om het water juist langer vast te houden en de grondwaterstand te verhogen. Nu lees ik dat men daar juist drainage wil gaan verwijderen. De peilgestuurde drainage is blijkbaar voor niets geweest. Het zal u niet verbazen dat mijn vertrouwen in de overheid momenteel heel erg ver te zoeken is. Ook worden er hectares nieuwe natuur buiten het

Nationaal Natuurnetwerk voorgesteld. Ik vraag me af hoe dit bijdraagt aan het natuurherstel binnen de bestaande Natura 2000-gebieden? Richt uw focus eerst op de bestaande natuur, alvorens u nog meer natuur gaat aanleggen waar het ten koste gaat van goede landbouwgrond, die al schaars is. Welk areaal landbouwgrond wordt er eigenlijk door de plannen in het LOS onttrokken aan de voedselproductie? Is verplaatsing van ons bedrijf een optie? Ik vraag het me af waar ik een plek kan vinden waar het hele areaal van ons bedrijf binnen een straal van 12 kilometer te vinden is. Laat ons doen waar we als sector goed in zijn. En dat is het op een duurzame wijze produceren van voldoende veilig en betaalbaar voedsel.

De voorzitter: Kunt u afronden mevrouw Van Lier?

Mevrouw Van Lier: Ja, ik ben klaar. Zeker in deze turbulente tijden. Mijn man en ik hadden gehoopt een mooi levensvatbaar gezinsbedrijf met toekomstperspectief over te kunnen dragen aan onze zoon. Met deze plannen gaat het zeker niet lukken. Mijn oproep aan u is dan ook, zorg voor plannen die goed zijn voor natuur, water en landbouw. Dank u.

De voorzitter: Dank u wel. Ik kijk even in de zaal? Zijn er vragen aan mevrouw Van Lier? Nee. Dan kunt u plaatsnemen. Dan vraag ik de heer Schreurs om naar voren te komen. U spreekt op persoonlijke titel. En ik vraag de heer Beerens om alvast naar voren te komen.

De heer Schreurs: Geachte voorzitter. Geachte leden van Provinciale Staten Limburg. Wij hebben een melkveebedrijf in Siebengewald gelegen nabij de Maasduinen. Het gebied kenmerkt zich door de ingesloten ligging tussen Maasduinen en de Duitse grens. Agrarische ondernemers werken hier door de geïsoleerde ligging van oudsher al veel samen en zijn vanuit die samenwerking aan het kijken of we gezamenlijk met onder andere de gemeente Bergen en Provincie Limburg een gebiedsproces kunnen opstarten. Na bestudering van het sonderend stuk LOS wil ik u graag enkele overwegingen meegeven die betrekking hebben op dit gebiedsproces. Als je een gebiedsproces een kans van slagen wilt geven, zal er een realistisch verdienmodel onder moeten liggen voor de bedrijven die hier aan deelnemen. Dit moet ook langjarig geborgd zijn in verband met financierbaarheid en continuïteit van de bedrijven in het gebied. Dit mis ik in dit stuk. Extra inkomsten uit de markt halen met onder andere branding is niet realistisch, zeker niet op de korte termijn. De uitwerking van de roldoelstellingen op pagina 9 zijn zeer ambitieus. Dit geldt ook voor het tijdspad dat gekozen is. Alleen al de depositie van stikstof uit Duitsland op de Maasduinen is veel hoger dan de kritische depositiewaarde voor de Maasduinen. Beperking van deze aanstoot is een aanname in dit stuk. Hoe kun je deze dan juridisch borgen voor de vergunningverlening? De optelsom van generieke maatregelen en gebiedsgerichte maatregelen maken een gebiedsproces erg ingewikkeld. Bij extensivering worden al stappen gezet in vermindering van emissies. Extra eisen voor emissiearme vloeren leiden dan tot extra kosten zonder veel milieuwinst. Bedrijven rondom Natura 2000-gebieden krijgen hierdoor een extra concurrentienadeel ten opzichte van bedrijven die verder weg liggen. Terwijl je ze juist nodig hebt om het gebied te beheren. De Maasduinen is een smal en langgerekt gebied. Door hier met zones rondom te gaan werken, met vergaande beperkingen op zowel bemesting en het toepassen van gewasbeschermingsmiddelen, heeft enorme consequenties. Bijna alle grondgebonden bedrijven gelegen rondom de Maasduinen verdienen hierdoor hun huidige verdienmodel en financierbaarheid. Als deze maatregelen al op 1 januari 2027 moeten ingaan, hoe kunnen bedrijven zich hier op aanpassen? Dat lijkt me een onmogelijke opgave. Mij is niet geheel duidelijk wat er bedoeld wordt met structurele extensieve landbouwgronden. Als het gaat om extensief beheer van het grasland is het de vraag wie deze gronden gaat beheren gezien het grote aantal stoppende rundveehouders rondom de Maasduinen. Bij het verankeren van managementmaatregelen, zet je de bedrijfsvoering op slot en hou je geen rekening met weersinvloeden en dergelijke. Het moet gaan om

het halen van de gestelde doelen. Doelsturing is een beter instrument dan verhogen van de regeldruk. Tot slot wil ik meegeven dat dit sonderend stuk in de huidige vorm een enorme impact heeft op de leefbaarheid van de plattelandsgemeenschap in de Maasduinen. Gooi niet het kind met het badwater weg. Je hebt de paar nog resterende bedrijfslocaties en agrariërs met hart voor het gebied keihard nodig om het gebied op een nette manier te beheren. Ik dank u voor uw aandacht.

De voorzitter: Dank u wel. Ik kijk even naar de commissie of er nog vragen zijn. Nee. Dan dank ik u, mijnheer Schreurs. En dan vraag ik mijnheer Beerens naar voren. En voor zover mijn informatie reikt zijn dan alle insprekers aan de beurt geweest. Ja, ik heb gelukkig niemand overgeslagen. Dan aan u het woord, mijnheer Beerens. En u spreekt in namens de boeren rondom Sarsven en De Banen.

De heer Beerens: Ja, dank u wel. Ik ben Rik Beerens, 28 jaar jong. Samen met mijn jongere broer hebben wij op twee locaties een pluimveehouderij. En met onze ouders een akkerbouwbedrijf in Nederweert-Eind, gemeente Nederweert. Op beide locaties zitten we in een straal van één kilometer van het Natura 2000-gebied Sarsven en De Banen af. Ik sta hier voornamelijk namens de agrarische ondernemers die rondom dit gebied zitten. Wij zijn ernstig geschrokken van de plannen in het LOS. De afgelopen tien jaar zijn bij ons vijf landbouwbedrijven in de buurt binnen die één kilometerstraal overgenomen door een volgende generatie boerenzonen. Wij hebben het overgenomen met het oog op een duurzame voortzetting van de bedrijven van onze ouders. Zelf ben ik vijf jaar geleden in het bedrijf gestapt, toen de stikstofcrisis net bekend was. Toch wilden we deze stap zetten omdat we wisten dat er in Nederland genoeg landbouwbedrijven waren die wilden stoppen en met een landelijke provinciale opkoopregeling wilden meedoen. Dit zou namelijk weer perspectief kunnen bieden voor de blijvende bedrijven. Ook bij ons in de buurt hebben bedrijven meegedaan met regelingen, waardoor wij als agrariërs bij Sarsven en de Banen ervan uitgingen dat de depositie zou afnemen, waardoor wij verder konden blijven gaan met onze ondernemingen. Nu valt ons rauw op ons dak dat dit niet het geval blijkt te zijn, althans, volgens de rekenmodellen. De Provincie wil nog drie veebedrijven uitkopen, zonder enige vorm van overleg met ons en onze sector is dat plan tevoorschijn gekomen. Wij begrijpen als boeren goed dat we voor de natuur moeten zorgen. Wij werken immers in en met de natuur. Maar het kan niet op deze manier. Er wordt ons geen enkel toekomstperspectief geboden. En we hebben geen kans gehad om te overleggen over andere maatregelen die goed zijn voor de natuur en wij wel gewoon op onze locatie kunnen blijven zitten. Onze thuislocaties hebben namelijk niet alleen een financiële waarde, maar misschien nog wel veel belangrijker, een emotionele waarde. We hebben de unieke kans gekregen om de bedrijven die onze ouders en grootouders hebben opgebouwd te mogen voortzetten in een geweldig buurtschap. Vol trots boeren we hier. En dit wordt ook enorm gewaardeerd door onder andere onze dorpsgenoten. Met dit plan zou het betekenen dat drie van deze fantastische bedrijven moeten verdwijnen. Daarnaast wordt met deze regeling voor de bedrijven die overblijven het ook extreem lastig gemaakt om hun bedrijf voort te zetten. Met de regels die komen omtrent gebruik van grond, niet meer mogen bemesten, beregenen of onze gewassen beschermen, kunnen wij stoppen met het telen in de nabijheid van de Banen. Onze grond en daarbij ook de pensioenen van onze ouders worden eigenlijk gewoon waardeloos waardoor wij met miljoenen schuld bij de bank blijven zitten en daar geen vergoedingen voor krijgen. Daarnaast hebben verschillende bedrijven in 2017 al meegewerkt met het realiseren van het natuurgebied Sarsven en De Banen, zoals ze nu zijn, door mee te doen aan ruilverkaveling. Achteraf gezien hadden we dat beter niet kunnen doen, want om de zoveel jaren komen er toch weer nieuwe regels bij. Het democratisch gehalte van het hele proces is ver te zoeken tot op heden. Het ergste is nu dat je elke dag opstaat en elke dag naar bed gaat met 'wat hangt er nu weer boven ons hoofd?' De plannen raken ons emotioneel zeer erg, terwijl we altijd bereid zijn om in gesprek te gaan. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Beerens. Ik zal er even niets van zeggen. Zijn er vragen aan de heer Beerens vanuit de zaal? Nee. Dan dank ik u. U kunt plaatsnemen op de tribune. Dan gaan wij nu

beginnen aan de feitelijke behandeling van het stuk. Ik leg dat ook even voor de tribune uit hoe dat werkt. Mijnheer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Voorzitter, ik zou u willen verzoeken om een schorsing van tien minuten.

De voorzitter: Ja? Oké.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Om eventueel plaatsen te wisselen. Eventueel naar het toilet te gaan en vandaar die tien minuten.

De voorzitter: Dat tweede zullen we niet controleren. Wacht even. Momentje, momentje, momentje, voordat iedereen gaat opstaan. Ik moet even ... Het verzoek van de Gedeputeerde is of hij eerst even de reflectie mag geven. En dan gaan we daarna schorsen en dan gaan we daarna starten met de behandeling. Is dat akkoord? Ja? Oké, dan geef ik het woord aan de heer Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Ja, dank u wel, voorzitter. Ja, ik begrijp dat we daar eigenlijk allemaal stil van zijn. Dat voel ik ook zo. We hebben de emotie gevoeld. En ik moet eigenlijk in ... Ik heb er al eerder over nagedacht. Want ik zit hier nu niet de eerste keer dat ik dit hoor, hè. Ik heb de afgelopen weken veel appjes, mailtjes gehad en ik moet jullie eerlijk bekennen, dat als ik hier zit en ik voel dat, dan moet ik denken aan de woorden van Remkes. En die zei: 'Ik heb de wanhoop, maar dan niet gezien, maar vandaag gehoord in de stem van redelijk denkende mensen.' Dat is wat ik er eigenlijk over wil zeggen. En dat trek ik me ook aan, en dat trekken wij ons als College aan. En er ligt een opgave voor ons. Dat hebben we vandaag gehoord. De sector heeft een hand uitgestoken naar ons, om het samen met hun te doen. We hebben gedacht door middel van een PLC dat van te voren op te halen, maar ik durf onmiddellijk toe te geven dat dat onvoldoende is. De tijd is te kort geweest. Dus daar zullen wij als College op gaan reflecteren en daar iets van vinden. De bedoeling van het LOS was juist vergunningen te verlenen. En juist te voorkomen dat vergunningen ingenomen worden. Dat is de insteek. Het moest van onderop gedragen en vrijwillig zijn. Dat was de insteek en is nog steeds de insteek. Maar gehoord hebbende wat we hier vandaag gehoord hebben ligt er een opgave voor ons als College. En dat zullen we oppakken. Dat wilde ik als reflectie geven op de insprekers. Waarvoor dank.

De voorzitter: Oké. Dank u wel. Dan is het nu 14.50 uur. Dan stel ik voor dat we schorsen tot 15.00 uur en dan gewoon weer in deze zaal terugkomen. Akkoord?

[SCHORSING]

De voorzitter: Wij gaan de vergadering hervatten. Dan was dit het einde van de schorsing. Voordat we met de behandelingen gaan beginnen, ga ik even nog een beetje uitleggen, ook voor de mensen op de tribune. Even voor de commissie: u heeft een lijst van relevante stukken, die vindt u bij de agenda. Daar ziet u ook de technische vragen en antwoorden die een aantal partijen hebben gesteld. Waarom zeg ik dat? Een oproep aan u om zo meteen geen technische vragen te stellen. De kans is redelijk aanwezig dat ze al gesteld zijn en het antwoord daar ook al bij zit. En anders, als er nog echt nabranders zijn kan dat altijd apart. Maar het verzoek is om ons hier vooral ook in de politiek-inhoudelijke discussie te begeven. Er zijn twee woordvoerders, daar heb ik aan het begin van de vergadering al iets van gezegd. De afspraak is, in het Presidium gemaakt, dat we ons houden aan de normale afspraken: vijf minuten per fractie en ook het vastgestelde aantal interrupties per fractie. Aangezien de aard van het onderwerp zal deze voorzitter daar een beetje soepel mee omgaan. Met

‘een beetje’ bedoel ik niet vijftien minuten, maar u begrijpt mij wel. En u ziet naast de Gedeputeerde Faassen ook de Gedeputeerden Kuntzelaers en Theuns aanwezig zijn. Mochten er specifieke vragen van uw kant zijn die meer op hun beleidsterrein liggen, dan kunnen zij dat ook beantwoorden. U heeft een aantal sonderende vragen voorgelegd gekregen. Die ga ik niet herhalen. Het is misschien wel handig voor de tribune, voor de formaliteit. Ik doe het toch maar even. Vraag 1) Kunt u zich vinden in de beschrijving van het concept-voorontwerp LOS, specifiek ten aanzien van het adagium ‘zelf verantwoordelijkheid te nemen in de aanpak’? Vraag 2) Bent u het eens met de focus op de vier gebieden? Vraag 3) Bent u bereid eigen middelen vrij te maken en het voorstel van GS hiervoor € 7 miljoen vrij te maken te ondersteunen en dit door middel van een begrotingswijziging voor de begroting 2026 vast te stellen? Ik stel voor dat ik begin bij D66 en dan zo achter weer bij de heer Loomans uitkom, als u dat goed vindt. Mevrouw Wesseling, aan u het woord. En even voor de tribune: een sonderende behandeling is een behandeling in één termijn. Dat betekent dat alle fracties nu de gelegenheid krijgen om te reageren, vragen te stellen aan het College. En dan zal het College daarop reageren. En net zoals dat in de Tweede Kamer ook wel werkt is er gelegenheid om ook straks te interrumperen op elkaar of op de Gedeputeerde. Mevrouw Wesseling.

Mevrouw Wesseling (D66): Dank, voorzitter. D66 dringt er al sinds het schrappen van het Nationaal Programma Landelijk Gebied op aan: er moet een plan komen, een plan met echt perspectief. Perspectief voor onze natuur, die op veel plekken in Limburg zwaar onder druk staat. Maar ook perspectief voor de agrarische ondernemers, die al jaren in onzekerheid leven. En ook voor onze economie en voor onze energie-infrastructuur. Want zonder duidelijk stikstofbeleid blijft Limburg op slot. Allereerst wil D66 daarom onze waardering uitspreken richting het College, dat er nu eindelijk een plan ligt om van start te gaan. Want voorzitter, we beseffen dat het geen eenvoudige opgave is. De stikstofproblematiek raakt mensen diep. Het gaat over familiebedrijven, over Limburgs landschap, over de toekomst en over bestaanszekerheid. En dat roept emoties op. En dat is ook begrijpelijk. Maar voorzitter, stilstand is geen optie. Het is geen papieren probleem en uitstel biedt geen zekerheid. Uitstel biedt zeker geen perspectief aan agrarische ondernemers die nu juist duidelijkheid nodig hebben om keuzes te maken voor de toekomst. We waarderen het dat Limburg niet langer wacht op het Rijk, maar zelf met een voorstel komt. Alleen zo komen we vooruit. Wel heeft D66 daarbij nog een aantal kritische kanttekeningen en vragen voor het College. Het LOS zet in op een geborgde aanpak, maar gaat ook uit van een vrijwillig programma onder de Omgevingswet. En wat betekent dat nu precies? Welke maatregelen wil het College inzetten om borging te realiseren en welke niet? Hoe evalueert u of deze maatregelen voldoende zijn om natuurherstel te borgen? En wanneer bent u van plan om deze aanpak al dan niet bij te stellen, indien nodig? Voorzitter, slapende vergunningen en ongebruikte emissieruimte kunnen op termijn leiden tot nieuwe stijging van stikstofuitstoot. En D66 leest dat het College gaat onderzoeken hoe deze ruimte verwijderd of beperkt kan worden. En kunnen we latente, ongebruikte ruimte niet direct schrappen in vergunningen? En zo nee, wat moeten we dan precies doen om dat wel te bewerkstelligen? Want het College in Brabant heeft hier reeds mogelijkheden voor bekeken en heeft hier inmiddels een aanpak voor. Wat kunnen we leren en hoe voorkomen we dat Limburg werk en onderzoek overdoet? Op welke termijn kunnen we resultaten verwachten van het onderzoek? En verwacht GS hierover te kunnen gaan op een verbod op de latente ruimte? Voorzitter, met € 7 miljoen aan Provinciale middelen vertrouwen we met het LOS ook vooral op rijksbijdragen. En hoewel de plannen daar ook steeds meer vormkrijgen, zijn ze voor een deel steeds nog onzeker. En wat gebeurt er als rijksmiddelen uitblijven of minder ruim blijken dan gehoopt? Welke maatregelen gaan dan voor? D66 is bereid de € 7 miljoen aan middelen vrij te maken en voorfinanciering is voor ons dan ook geen probleem – als we de middelen van het Rijk maar krijgen. Daarnaast lezen we dat wanneer de ministeriële commissie klaar is, we de nieuwe inzichten meenemen in onze eigen aanpak en die daarop aanpassen en versterken. Maar wat bedoelen we daar precies mee? Gaan we dan weer stoppen met ons beleid en moeten we dit dan ook zien als iets

tijdelijks? D66 mist in het LOS een duidelijke visie op natuurinclusieve landbouw als toekomstperspectief. Op welke manier ondersteunen we de agrarische ondernemers die juist actief willen bijdragen aan herstel van biodiversiteit? En zouden we hierbij niet juist goed kunnen aanvullen op rijksbeleid? Voorzitter, het is goed dat we nu ook gaan handhaven op overtredingen. Wel nog een aantal vragen daarover. Hebben we daar nu voldoende capaciteit voor beschikbaar? Daarnaast pleit D66 ook al jaren voor het voeren van actief grondbeleid. En het is ook dus goed om te lezen dat we daarmee aan de slag gaan. Maar volstaat ons huidige grondbeleid daar eigenlijk in? En tot slot voorzitter, hoe ziet de tijdlijn eruit? Wanneer gaan we aan de slag met dit pakket van maatregelen? Veel moet ook nog worden onderzocht. Komen de resultaten daarvan nog voor de wijziging van de Omgevingsverordening of pas daarna? En wat bedoelde de Gedeputeerde zojuist tijdens zijn inleiding met dat hij naar aanleiding van de insprekers gaat evalueren en opnieuw in gesprek wil gaan? Wat betekent dat ook concreet voor het stuk dat hier voorligt? Tot zover.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Wesseling. Dan ga ik naar mevrouw Boven van de Partij voor de Dieren.

Mevrouw Boven (Partij voor de Dieren): Ja dank u, voorzitter. Het is overduidelijk: vluchten kan niet meer. Tijdrekken en niets doen heeft nu verstrekkende consequenties. Beslissingen om de natuur... [5:06:09] te stoppen zijn zo lang uitgesteld dat nu aan de noodrem is getrokken. De achteruitgang van de natuur, maar ook de juridische realiteit door de uitspraken van de Raad van State noopt tot urgente actie. Het is goed te zien dat GS bereid is hierin stappen te zetten. Het plan kijkt gelukkig integraal naar alle aspecten die nodig zijn om de Natura 2000-gebieden te redden. Wat wij als Partij voor de Dieren missen is aandacht voor dierenwelzijn. Wil de Gedeputeerde dierenwelzijn alsnog als impactonderwerp meenemen? Wij denken ook dat er veel effectievere oplossingen zijn dan nu voorliggen. Namelijk, 70% van de dieren uit de vleesindustrieketen bevrijden en alle landbouw biologisch maken. Helaas zal daarvoor vandaag geen meerderheid worden gevonden. Dus nu enkel een aantal opmerkingen, suggesties en vragen over dit sonderende stuk. De belangrijkste maatregelen zijn samenvattend als volgt opgeschreven in het voorliggende stuk. Extensieve landbouwgronden in bepaalde overgangszones rondom Natura 2000; agrarische natuur- en landschapsbeheer vooral in de groenblauwe mantel; in de groenblauwe landbouwzones alleen ruimte voor natuurinclusieve landbouw; binnen het Natuurnetwerk Limburg is alleen nog ruimte voor landbouw die gericht is op behoud en versterking van dit netwerk; binnen bestaande bebouwing is er alleen ruimte voor kleinschalige, niet-milieubelastende landbouw. Betekent dit vijf verschillende regimes voor vijf verschillende gebieden? Dat klinkt nogal ingewikkeld en daarmee moeilijk te realiseren, te borgen en te handhaven. Zijn deze gebieden alle vijf in de POVI, die volgende week ter inzage komt, als aparte en onderscheidende gebieden ingetekend? Welke normen gaan in deze gebieden gelden? En waar zullen die op zijn gebaseerd? En hoe wordt gezorgd dat deze maatregelen ook daadwerkelijk op korte termijn tot uitvoering komen? Zeker als ook gesteld wordt dat het vrijwillig zal zijn. Of gaan we toch normen stellen in deze gebieden, in de Provinciale verordening? Tenslotte, wanneer wordt inzichtelijk gemaakt in de uitwerking welke maatregelen in welk tempo welk stikstof- en natuureffect hebben? Wij hebben ook een concrete suggestie voor uitwerking van de te nemen maatregelen, de normering en de handhaving daarvan. Stimuleren alle vijf genoemde gebieden biologische landbouw? Bij de uitvoering is normering en controle vanuit de Skal en beloning vanuit de markt. Een permanente schadevergoeding is vaak niet nodig. Wat wel nodig is, is een overbruggingsregeling voor de eerste paar ravijnjaren. Overgaan op biologische landbouw is een effectieve en zichzelf handhavende manier om stikstofemissies terug te dringen. De effectiviteit is bevestigd in een studie van Wageningen Universiteit. Wil het College een dergelijke overbruggingsregeling voor omschakeling naar biologische landbouw meenemen in de uitwerking van dit plan? In het stuk wordt terecht aangegeven dat veel maatregelen een verandering van

grondgebruik in het landelijk gebied vragen. Het plan is grond aan te kopen van stoppers. Een goed plan. En hoe gaat de Gedeputeerde de concurrerende opkopers van de meest winstgevende gewassen, zoals bollenteelt en aardappelteelt, vóór zijn? Snelheid om te komen tot realisatie is belangrijk. Op welke termijn denkt het College te voldoen aan de voorwaarden van de Raad van State? En welke stappen moeten daar nog voor worden gezet? En zeker de industrie en de mobiliteitssector moeten ook een bijdrage leveren. Het College gaat bezien welke maatregelen grote uitstoters kunnen leveren. Wat is hier het achterliggende plan voor? En wordt Maastricht Aachen Airport als grote uitstoter van stikstof, vlakbij stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden, hierin meegenomen? Ook bij gemeenten zal het roer om moeten. Dat is nog niet het geval. Wij krijgen voorbeelden aangereikt van gemeenten die nu nog steeds omgevingsvergunningen Milieu verlenen zonder toets op stikstofdeposities en additionaliteit – daarmee de Raad van State-uitspraken van december negerend. Hoe gaat de Provincie daar strenger op toezien? Voorzitter, wat betreft de brief van het College: gezien het belang van dit onderwerp mag wat ons betreft zoveel geld vrijgemaakt worden als nodig is om de natuurdoelen te halen en de getroffen agrariërs op weg te helpen in deze grote verandering. En dat was eigenlijk mijn bijdrage die ik voorbereid had. En eerlijk gezegd, een aantal insprekers hebben ook mij geraakt. En ik realiseer me dat, als je zo lang een probleem voor je uit schuift, dat dan de maatregelen veel erger worden en dat er mensen zijn die daar nu de dupe van worden. En ik vind dat we daar rekening mee moeten houden en moeten zorgen dat we dat op een zo goed mogelijke manier kunnen compenseren. Dank u, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Boven. Dan ga ik naar de heer van Est van 50PLUS.

De heer van Est (50PLUS): Dank u wel, voorzitter. Voorzitter, eerst dank aan alle insprekers. Het bestuderen van het LOS ... [5:11:55] het probleem dat de hele economie vastzit, dan denk ik toch zelf terug aan het programma Los Vast, dat in mijn jeugd jaren op zaterdagmiddag van 12:00 uur tot 14:00 uur werd uitgezonden en gepresenteerd door Jan Rietman. Maar het laatste half uurtje van deze show was altijd voor De Dik Voormekaar Show, waar presentator Dik Voormekaar probeerde er een mooie show van te maken, maar hij steeds door mijnheer De Groot werd gesaboteerd. Of het enige analogie is met dit LOS Vast-project, en zo ja wie Dik Voormekaar en wie De Groot is, laat ik graag aan het oordeel van eenieder over. Bij de eerste lezing heeft 50PLUS zich afgevraagd of dit het uitvoeringsprogramma was van Rutte IV met D66-handtekening. Er wordt summier gezegd dat er geen gedwongen uitkoop voor boeren is. Maar voor de rest lijkt de hoofdtak toch bij de landbouwsector te liggen. Voorzitter, het is een sonderend stuk en de drie sonderende vragen die zijn gesteld zal ik proberen te behandelen. En 50PLUS wil niet in de verleiding komen voor uitgebreide verhandelingen over de problematiek en de juistheid van modellen, et cetera. Want daar hebben we gisteren een educatieve uitzending gehad vanuit de Tweede Kamer. Laat ik met de laatste sonderende vraag beginnen: Bent u bereid om € 7 miljoen vrij te maken? Dat lijkt toch wel erg op: wie wil er een ijsje hebben? De vraag is: waar is de dekking hiervan? Gaan we hiervoor op andere gebieden bezuinigen? Zo ja, over welke bezuinigingen hebben we het dan? Gaan we de baten verhogen? Of gaan we het Limburgse spaarvarkentje plunderen, zoals we dat van deze coalitie gewend zijn? Graag enige duidelijkheid hierin. Ten aanzien van de eerste vraag van het adagium om zelf verantwoordelijkheid te nemen in de aanpak, heeft 50PLUS toch enkele kanttekeningen. Op het moment toen ik aan het schrijven was, duurde het nog een half uur voordat het Haagse debat over het verslag van de ministeriële commissie Economie en Natuurherstel inzake stikstofproblemen zou beginnen. Dus de vraag van 50PLUS is of LOS wel een verstandige aanpak is, indien de landelijke randvoorwaarden nog volop in beweging zijn. Want hierbij zijn enkele risico's. Hebben we straks geïnvesteerd in problemen die achteraf geen probleem meer is? En daardoor niet geïnvesteerd in zaken die wel prioriteit hebben? Ook lasen we vorige week het bericht: Europese commissie belooft minder regels voor boeren. Dit betekent dat regels gaan wijzigen en wellicht het meer of minder

aantrekkelijk wordt om te gaan stoppen. Dus in dit kader vinden wij het voorbarig om zelf verantwoordelijkheid te nemen. En dit laat onverlet dat je quick wins of laaghangend fruit, zoals men dit benoemt, natuurlijk niet moet laten hangen. Dit leidt ons tot de tweede sonderende vraag: of we het eens zijn met de focus op de vier gebieden. Het eerlijke antwoord op deze vraag is dat we dit op basis van dit stuk niet kunnen. En wel om het volgende. We ontvangen een uitgebreid rapport, waarin staat dat we een aantal Natura 2000-gebieden hebben. Er worden in paragraaf 3.2 tien generieke maatregelen genoemd. In paragraaf 3.3 gebiedsgerichte maatregelen. En in paragraaf 3.5 weer vijftien verwachte effecten. Het probleem wat 50PLUS hiermee heeft is dat deze zaken niet in samenhang worden gepresenteerd. Dus wat is een Natura 2000-gebied? Welke van de tien maatregelen kunnen hier toegepast worden? Wie van de specifieke maatregelen kunnen hier toegepast worden? Wat zijn de kosten en de mogelijkheden van de te nemen maatregelen? Wat is het effect en ook het sociaal-economische effect van de te nemen maatregelen? En hoe worden de effecten van de maatregelen gemonitord? In Bijlage 2 wordt een aanzet gegeven hiertoe, maar dit zou volgens 50PLUS veel concreter moeten. Voorzitter, het is een sonderend stuk, maar gezien de impact van dit stuk verzoek ik toch om definitieve besluitvorming, om dat samen met de Staten te delen. En tot slot, de reflectie van Gedeputeerde Faassen lijkt eigenlijk op een motie die hij heeft ingetrokken. Dus ik vraag me af: moeten we het dan allemaal nog wel behandelen? Dank u wel.

De voorzitter: Oké, dank u wel mijnheer van Est. Ik ga naar de heer Beckers van JA21.

De heer Beckers (JA21): Ja dank u wel, voorzitter. En bedankt aan de insprekers. Ik denk dat genoeg insprekers hebben laten zien waar precies de pijnpunten zitten, op dit voorstel. Ik zie ook dat inderdaad de Provincie een tussendoel heeft voor 2030 met stikstofreductie, vijf jaar eerder dan het landelijke einddoel. Formeel is dat geen harde verplichting, maar in de praktijk is het wel zo. Het beïnvloedt namelijk de maatlat voor gebiedsprocessen, versnelt de druk op de agrarische ondernemers en vergroot de kans op ingrijpende maatregelen. Voor JA21 is het onmenselijk dat Limburg zichzelf op deze manier beleidsmatig overbiedt ten opzichte van wat wettelijk nodig is. Ik heb de vraag aan de Gedeputeerde: wie in deze organisatie is met het idee gekomen? Wie dacht dat het een goed idee was om een onhaalbaar doel nog sneller te realiseren, gezien de complexiteit en de gevoeligheid van het dossier? Het LOS zet ook in op salderen. Maar dat biedt slechts papieren ruimte. Wat je denkt te besparen voor de natuur wordt in werkelijkheid vaak ingehaald door stikstof uit het buitenland, bijvoorbeeld van een nieuwe stal net over de grens. De depositie verschuift, maar de natuur merkt het verschil niet. En wij hebben er niets aan. Dat is een schijnreductie. Deze voorstellen raken vooral agrarische ondernemers. Zienswijzen van belangenorganisaties laten zien dat er geen vertrouwen is in deze aanpak. Er is geen duidelijk perspectief, geen rechtszekerheid en geen sprake van evenredige lastenverdeling. Er is geen sprake van echte vrijwilligheid. Die druk die straks ... [5:17:38] vergunningen, gebiedsindelingen en financiering, kennen we maar al te goed. Het is precies dat mechanisme waarbij de overheid zegt 'u hoeft niet meer mee te doen', maar ondertussen uw bedrijf onmogelijk maakt als het afwijkt van de lijn. Dat noemen wij geen partnerschap, maar een eenzijdige beleidsdwang. Dan nog de sonderende vragen. Verantwoordelijkheid nemen – ja, daar zijn wij voor, maar ik denk niet dat het in dit voorstel goed naar voren komt. Vraag 2 over de focus op de vier gebieden: dat begrijpen we, maar zonder gebiedsspecifieke toetsing en effectanalyses voor economie en eigendom kunnen wij dat niet steunen. En voor de € 7 miljoen: ja, we willen best het geld vrijmaken, maar ik zie nergens een concreet plan. Geen doel en geen inzicht in besteding. En dan haken wij af. Ik begrijp dat dit volgende maand zou komen. Steun voor het voorstel, nu nog niet. Dat was het.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik naar de heer Nijskens van de VVD.

De heer Nijskens (VVD): Ja voorzitter, dank u wel. Ook dank aan de sprekers en de getoonde emoties. We hebben natuurlijk ook voor deze vergadering al gesprekken gevoerd, ook met sommige mensen die ook nu weer hebben ingesproken. Dus helemaal nieuw was het niet. En toch wil ik zeggen tegen het College: eindelijk. Eindelijk eens ook wat wij buiten op straat horen. Niet alleen van burgers en de bedrijven, maar ook van boeren zelf. En dat was eigenlijk bijna in tegenspraak in alle inspraakreacties die we gehoord hebben. Boeren willen vooruit en die zitten op slot. Boeren willen innoveren, maar ze zitten op slot. Boeren willen veranderen, maar ze zitten op slot. Nu ligt er een aanzet, een concept-voorontwerp – het heeft niet eens een formele status – om juist van het slot te geraken. Om ook boeren een handreiking te doen om hoe nu wel verder. Onlangs hebben we met PS een bezoek gebracht aan een biologische melkveehouder, die inmiddels meer dan 170 hectare grond in gebruik heeft om natuurinclusief, biologisch melk te produceren. En hij doet dat met heel veel plezier. En je ziet gewoon aan de man: het is een veeboer. Dat zijn perspectieven die ook ik proef in het stuk wat hier voorligt. En het zal niet voor iedereen passen. En het zal ook leiden tot mensen die besluiten tot bedrijfsbeëindiging. Toen in 1984 de superheffing kwam, toen telde Limburg 3.000 melkveehouders. Ik was er daar één van. Ik heb het toen nog achttien jaar volgehouden en in 2002 ben ik gestopt. Inmiddels is van die 3.000 melkveehouders 75% gestopt. Niet omdat er een concept-voorontwerp LOS lag. Niet omdat er een stikstofproblematiek was. Natuurlijk speelde dat op veel plaatsen wel een rol, dat regelgeving ging knellen. Of het nu regelgeving was vanuit de sector zelf, vanuit de zuivelfabriek of vanuit de gemeente of de Provincie, Rijk of Europa, maar het leidde tot bedrijfsbeëindiging van mensen die iedere keer zelf de keuze hebben gemaakt. Wat ik hier proef aan de sprekers, herken ik heel goed. Dat zijn mensen die die keuze op dit moment niet kunnen, niet willen en helemaal niet willen maken. Mensen die die keuze wel maken en hebben willen maken, die hebben dat al gedaan. Ook daar zijn mensen van, hier in de zaal aanwezig. En die kijken wel naar een toekomst die voor hun past. En ik hoop oprecht dat de mensen die hier hebben ingesproken een kans zien om hun bedrijf wel voort te zetten. Waarbij in het verleden ontwikkeling van bedrijven vooral stond in het groeien in aantal dieren, in groeien van aantal hectares, zal de ontwikkeling van bedrijven gaan plaatsvinden in een andere richting. In wellicht een hogere toegevoegde waarde per kilo product. Dat zal bedrijven die overblijven in staat stellen om wél de stap naar de toekomst te maken. Wij kunnen de juridische werkelijkheid hier in de Provincie niet veranderen. Dat is onmogelijk. En wij zullen daarnaar moeten handelen. We hebben gisteren het stikstofdebat in de Kamer gezien en daar konden we horen dat zelfs onze minister-president zich had verkeken aan de intensiteit en de complexiteit van het stikstofdossier. En ik denk dat de burger buiten dat helemaal niet beseft, hoe complex het is. Vandaar ook een compliment aan dit College, dat ze deze stap zetten. En ook misschien zelfs vooruitlopen op Den Haag. En dat hier nog in het stuk 2030 staat, terwijl het Kabinet eigenlijk naar 2035 wil, is logisch, omdat het College vooruitliep op de ministeriële commissie.

De voorzitter: Mijnheer Nijskens momentje, er zijn twee mensen die vragen hebben. Sorry, eentje. Mijnheer Megens.

De heer Megens (PVV): Ja dank u wel, voorzitter. Ik hoor graag van de VVD of zij vinden dat we hier in de Provincie een strenger stikstofbeleid moeten voeren dan dat we landelijk willen gaan uitvoeren.

De voorzitter: Mijnheer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Ik heb al veel dingen gezegd, maar dat heb ik helemaal niet gezegd. Ik heb gezegd: wij lopen voor. En ik wilde daar nu aan koppelen, de vraagstelling: we zien waar het Kabinet mee bezig is, we zien dat er een... Ja, volgens mij had de minister een dikke stapel papier met maatregelen, waarvan ze een voor een het tijdspad opnoemde. Verschillende maatregelen zelfs voor de zomer. Of dat haalbaar is, ook in een landelijke politiek waar tegenstanders elkaar in de houdgreep

houden, dat weet ik ook niet. Maar de wil is er. En ik zie ook toch wel een beweging van de deelnemers aan het debat die stappen willen zetten. Ik zie de minder felle houding van de linkse partijen. Ik zie een beweging van mijn eigen VVD en de NSC, die zich half morrend scharen achter het Kabinetsvoorstel wat er nu ligt. En natuurlijk, we hebben een traject te doorlopen, ik meen tot in volgend jaar april dat daadwerkelijk de Omgevingsverordening met bindende regels vastgesteld wordt. Waarin we alle tijd hebben om die regels in overeenstemming te brengen met het landelijke beleid.

De voorzitter: Een vervolgvraag van mijnheer Megens?

De heer Megens (PVV): Ja dank u wel, voorzitter. Ik hoor hier zeggen: we hebben niet gezegd dat dat landelijke beleid, dat we hier strenger moeten. Maar ik hoor wel: vooruitlopend op het landelijke beleid. Volgens mij is landelijk helemaal nog niet precies vastgelegd wat we gaan doen. Dus hoe wil je vooruitlopen op iets wat je nog niet weet wat er gaat gebeuren?

De voorzitter: De heer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Ja, ik heb volgens mij niet heel erg Spaans gesproken. Maar wij zien dat in het land de politiek en iedereen worstelt met de stikstofproblematiek zoals die er nu ligt. We hebben het debat gisteren kunnen volgen en we hebben de stukken, het conceptvoorontwerp wat hier voorligt, hebben we kunnen lezen. Dat noem ik vooruitlopen op een definitief landelijk beleid. Wat ook heel duidelijk in het stuk staat, het is zelfs een eis vanuit de juridische uitspraken: dat het aanpasbaar en bijstelbaar moet. En dat kan natuurlijk twee richtingen op. Iedereen denkt natuurlijk: het kan alleen maar strenger. Maar dat wil niet zeggen dat dat altijd zo is. Dat zijn natuurlijk ook de voorwaarden van een Provinciaal programma. En de vrijwilligheid zit hem niet in vrijwilligheid aan het voldoen aan regels in de Omgevingsverordening. De vrijwilligheid zit hem in het niet verplicht programma binnen de Omgevingswet. Het is een vrijwillig programma. Daar kun je er zoveel van bedenken en dit is er één. Dus daar zou ik ook graag het College op willen laten reflecteren: hoe het College de vrijwilligheid ziet. Want op het moment dat de regel in de verordening staat, is het niet meer vrijwillig, dan is het verplicht. De vrijwilligheid, dat zal waarschijnlijk beperkt blijven tot: geen gedwongen uitkoop. Maar wel naleving van de regelgeving. Dus daar zou ik graag een antwoord van u willen.

De voorzitter: Maar voordat u nu verdergaat met uw betoog, mijnheer Scholte wilde ook nog even op u reageren.

De heer Scholte (Forum voor Democratie): U leek te suggereren, en u zei net ook, dat u tegen verplichte uitkoop bent. Maar vindt u dan als ondernemingspartij het prima dat 300 bedrijven al hebben aangegeven te willen stoppen en nog eens 150 zouden volgen, vindt u dat dan prima als het wel vrijwillig is?

De voorzitter: De heer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Ja voorzitter, ik heb helemaal niet gezegd dat ik tegen onteigening ben. Ik heb alleen gezegd dat ik het College wil laten reflecteren waaruit de vrijwilligheid zit. Of ik tegen onteigening ben of niet, daar heb ik geen uitspraak over ingenomen. Dus ik weet niet waarom u het zegt. En als 300 bedrijven zich daadwerkelijk hebben aangemeld om te stoppen en er is een goede regeling, waar mensen mee vooruit kunnen in hun leven, in hun gewijzigde bedrijvigheid of ik weet niet wat voor activiteit, wie ben ik dan om daar tegen te zijn?

De voorzitter: Mevrouw Van der Pol.

Mevrouw Van der Pol (BBB): En als die bedrijven vrijwillig stoppen omdat het mes zo hard op de keel wordt geduwd, zodat ze niet meer verder kunnen of durven? Vindt u dat ook nog oké?

De voorzitter: Mijnheer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Ja voorzitter, het lijkt er wel op alsof mij verweten wordt dat ik bedrijven het mes op de keel zet. En dat wil ik verre van mij werpen. Iedereen heeft zijn eigen afwegingen. Er zijn mensen, die worden ziek en die kunnen hun beroep niet uitoefenen. Er zijn bedrijven, die liggen op een plaats waar de maatschappij niet vindt dat hun activiteit kan blijven bestaan. Er zijn bedrijven, die liggen op een plaats waar woningen komen. Dat zijn vaak de bedrijven die het minste moeite hebben met te moeten of te mogen stoppen. Er zijn 101 redenen waarom mensen stoppen.

De voorzitter: Mevrouw Van der Pol.

Mevrouw Van der Pol (BBB): Maar op het moment dat wij als overheid iedere keer de wet aanscherpen, veranderen, waardoor mensen financieringen of juist niet aangaan, omdat ze iedere keer worden ingehaald door het overheidsbeleid, vindt u dat oké?

De voorzitter: Mijnheer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Ja voorzitter, ik heb het in de Veldekezaal al vaker gezegd: ik denk oprecht dat de PAS-regeling een goede regeling was. En toch is na juridisch afwegen gebleken dat die onhoudbaar was. Kun je dan tegen mij als Provinciale Statenlid zeggen dat de overheid steeds de regels bijstelt? Wij opereren naar de omstandigheden die buiten ontstaan. En dat zijn geen gewenste omstandigheden, dat zijn dingen die ons overkomen. En wat ik nu zie in dit LOS-programma, is juist dat het College een stap vooruit zet en laat zien: het is ons menens. En zij doen dat om tot een geborgde aanpak van de stikstofcrisis te komen, om wél vergunningen los te maken. Uw eigen minister komt met een drempel van 1 mol per hectare voor vergunningverlening. Daar is wel een generieke aanpak voor nodig, om vanuit de calculator naar de monitor stikstofruimte te verplaatsen. En dat kan alleen als je generieke maatregelen doet om die 1 mol in te kunnen voeren. Zo ver is het. En 1 mol is helemaal niets: een theelepeltje op een hectare. Maar het kan er wel toe leiden dat bepaalde woningbouwprogramma's van het slot komen en het kan er wel toe leiden dat net een PAS-melder die gunstig ligt wél een houdbare vergunning krijgt. En wij hebben ook in de coalitieonderhandelingen gezegd: wij gaan ons inzetten om ook de laatste PAS-melder nog van een vergunning te voorzien. En dit zijn allemaal stappen om dat soort beloftes te proberen in te lossen.

De voorzitter: Nog een vervolgvraag van mevrouw Van der Pol?

Mevrouw Van der Pol (BBB): Ik zal het bij deze laatste houden. Ja, vooropgesteld: wij willen de PAS-melders heel graag helpen. Maar op dit moment, dit plan raakt circa 40% van de landbouwgronden. Dus heel veel bedrijven worden nu opgeofferd voor deze PAS-melders. En op zich, PAS-melders wil ik legaliseren – geen enkele twijfel. Maar is dit niet buitenproportioneel, volgens u?

De voorzitter: Mijnheer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Ik kan niet op de laatste hectare inschatten, uitrekenen wat het exacte effect is. Ik heb een 26-tal technische vragen gesteld. En sommige waren blijkbaar zo ingewikkeld gesteld dat ook de beantwoording nog nader doorvragen nodig heeft. Wanneer is iets proportioneel?

We horen getallen van bedrijven die zich gemeld hebben om uit te kopen. Dat geeft ruimte. Dat wordt ingeboekt als geborgde beperking van de emissie – wat moet leiden tot beperking van de depositie. Inmiddels is er redelijk wat kennis bekend dat emissies – tenminste, van ammoniak, van koude lage bronnen – binnen 500 meter al neerslaat. Dan is een zone van 250 meter vrij logisch. En dan hoeft je geen generieke maatregelen te nemen voor bredere zones. Daarmee kun je een heleboel wegvangen. En als dan, bijvoorbeeld rond De Peel, de hoogwaardige groenteteelt geen kans meer heeft, niet vanuit de stikstof maar juist vanuit gewasbescherming en vanuit beregening, dan geeft dat automatisch kansen voor extensieve graasdierbedrijven of dat nu melkvee of vleesvee is, dat maakt mij helemaal niet uit. Die krijgen weer perspectief. En zoals de huidige regelingen zijn, zijn ze ook voor degenen die stoppen. Het is niet fijn, maar de mensen hebben op eigen beweging die keuze kunnen maken. En sommigen voelen dat als een mes op de keel en sommigen denken: eindelijk. Die zijn er ook. En dat hebben we hier ook vaker gehoord van de Gedeputeerde, dat mensen vragen: komt er een oproepregeling, komt er een oproepregeling? En ja, er zullen bedrijven bij zijn die bijna de complete vergoeding nodig hebben om een financiering af te lossen. Maar er zijn ook bedrijven, die kunnen door.

De voorzitter: Ik ga nog even terug naar de heer Scholte, want die was eigenlijk nog met zijn vervolgvraag bezig. Mijnheer Scholte.

De heer Scholte (Forum voor Democratie): Dat klopt, inderdaad. Voorzitter, VVD gaf net ook aan dat bedrijven ook om andere redenen kunnen stoppen. Maar in het stuk staat juist dat 450 boerenbedrijven willen stoppen door aankondiging van de gepubliceerde regelingen. Dus kan de VVD gewoon eerlijk zeggen, eerlijk toegeven dat het komt door het stikstofbeleid en door de politieke discussie eromheen en niet dat het zomaar gebeurt om andere redenen, voorzitter.

De voorzitter: Mijnheer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Jazeker, natuurlijk, want het zijn natuurlijk de regelingen die bedoeld zijn om bedrijven uit te kopen. Wat gebracht werd als de goudomrande regeling: 20% boven de waarde, mits je aan alle voorwaarden kon voldoen die gesteld werden. En de regelingen in het LOS gaan verder. Daar zit op dit moment nog geen geld onder. Dat zijn juist regelingen vanuit het Rijk, waar geld onder komt. En wij richten ons in het LOS erop dat die regelingen en de financiering van het Rijk, blijven komen. Dus ik weet niet op welke regelingen u doelt, maar dat is een LBV-plus, LBV, MGA en ik weet niet hoe ze allemaal met de afkortingen heten. Maar daar hebben boeren op kunnen intekenen. En ze leverden hun vergunning in en kregen een vergoeding. En konden al dan niet door met iets anders. Voorzitter,...

De voorzitter: U gaat uw betoog afronden?

De heer Nijskens (VVD): Ja, ik ben eerlijk gezegd de draad kwijt van waar ik was. Maar ik denk dat ik het grootste deel van wat ik had willen zeggen, heb gezegd. En dan kom ik bij de drie vragen. Uiteraard kunnen wij ons vinden in de beschrijving van het concept-voorontwerp. Wij geven wel het College mee om te werken aan een tekst waar geen twijfel is over de definities van gebruikte formuleringen. Ik heb een paar van dat soort formuleringen in mijn technische vragen verwoord, maar er staan er veel meer in. Het moet voor iedereen duidelijk zijn, als ze een tekst lezen: dit staat er. Dan de focus op vier gebieden: dat lijkt ons ook een vrij logische. De Peel wordt vanuit het Rijk met name genoemd. Daar is ook € 300 miljoen direct voor beschikbaar. Voor de Maasduinen, kwetsbaar gebied, redelijk afgeschermd: snappen wij dat ook. De Sarsven en De Banen is redelijk in lijn met De Peel: soortgelijke problematiek, maar veel kleiner. En het laatste voorstel, die € 7 miljoen, ik vind het een

beetje raar – er had ook € 24 miljoen of € 1 miljoen of ik weet niet wat kunnen staan. Dus zonder inzicht in waar dat geld naartoe gaat en zonder inzicht van hoe het bedrag gedekt wordt, kunnen we daar niet mee instemmen. Wij zijn uiteraard wel bereid om van een voorstel in deze kennis te nemen en daar een besluit over te nemen. Tot zover, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik nu naar de heer Van den Beucken van LOKAAL-LIMBURG.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Ja, dank u wel. We hebben een aantal sprekers gehoord; dat zijn hoofdzakelijk mensen uit de agrarische hoek. Die hadden vandaag natuurlijk ook op de trekker kunnen zitten of de boekhouding doen of de dieren verzorgen. Maar ze kwamen hier naartoe, om de zorgen met ons te delen. En ik dank hen daarvoor. Ik heb een aantal werkwoorden eens opgeschreven waar zij mee kwamen en die tonen eigenlijk aan waar ze mee worstelen. Het werkwoord: 'saneren', 'afstraffen', 'beperken', 'zoneren' en 'vertrouwen', en vooral het gebrek eraan. En het eerste waar wij wel van schrokken, is de manier waarop zij aangaven dat ze niet betrokken waren. En wij vragen ons af: hoe is dat document nu eigenlijk echt tot stand gekomen? Je mist eigenlijk een soort van participatieparagraaf. Hoe zijn die sectoren betrokken en hoe is die expertise van die agrariërs meegenomen – dat is de vraag die dan als eerste bij ons opkomt. De verantwoordelijkheid: ja, door zelf verantwoording te nemen en voor te sorteren op wat komen gaat, vind LOKAAL-LIMBURG in beginsel dat we goed bezig zijn. Ook wij willen natuurlijk snelheid en meters maken hier in Limburg, voor onze natuur, de waterhuishouding en zeer zeker ook voor ondernemers zelf waaronder veel agrariërs en natuurlijk de economie, woningbouw en infrastructuur. En als we Limburg eerder van het slot kunnen halen voorzitter, dan is dat veel waard. Maar dan dienen er niet meteen van dit soort verzwarende maatregelen genomen te worden, maar meer maatwerk dat van onderop georganiseerd kan worden. Wat we zien is eigenlijk normeringen die boven de landelijke normeringen liggen. Dat maakt zorgen. En dat geldt ook voor het gebrek aan een doorberekening van het LOS. Limburg heeft natuurlijk verder een andere situatie dan de rest van het land – we grenzen voor 75% aan het buitenland. Het ziet ernaar uit dat daar ook gewerkt wordt aan reductie, dus dat zou op den duur een positief effect moeten hebben. En ik vraag aan de Gedeputeerde, dat gaat ook over dit effect: wat is de invloed op de voorgestelde maatregelen binnen dit beleid, die misschien diensgevolge verzacht of geminimaliseerd kunnen worden? De kern is natuurlijk dat agrarische ondernemers fatsoenlijk gecompenseerd moeten worden voor de bijdrage, die ze overigens ook vaak willen leveren en zich vooral gesteund en gewaardeerd moeten voelen. En dat horen we in de reacties niet echt terug. En er wordt verder ook nog in het stuk gesproken over agrarisch natuurbeheer. Wanneer kan een agrariër zichzelf agrarisch natuurbeheerder noemen? Is dat in het kader van dit LOS op een ander niveau komen te liggen? En welk financieel plaatje hangt eraan? Dan gaat het over bouwen. In de optiek van LOKAAL-LIMBURG dient eerst in beeld gebracht te worden hoeveel leegstand er is in de gebouwde omgeving, zodat dat eerst benut kan worden. Dus besparen van mooi Limburgse landschap, minder nieuwbouw nodig. Soms worden er maatregelen genomen die op termijn een vermindering van emissies teweegbrengen, zoals een extra uitvoegstrook op de A73 bij Venlo, die een verbeterde doorstroom gaat brengen. En dat betekent dat er tijdelijk overschrijdingen zijn bij aanleg, maar dat het wel op lange termijn leidt tot reductie. Dus deze tijdelijke overschrijdingen moeten mogelijk gemaakt worden. Die stikstofaanpak heeft natuurlijk ook een zeer sterk verband met de transitie van het landelijk gebied. En meteen aan het begin van dit document wordt aangegeven dat het nog onduidelijk is hoe de nieuwe regering de transitie van het landelijke gebied wil organiseren. We hebben de ambitie om de doelen en de opgaven gebiedsgericht met onze partners uit te werken tot concrete maatregelen – dat staat er. Maar welke consequenties hebben de onduidelijkheden over de transitie van het buitengebied bij het Rijk voor deze ambities en doelen, hier in Limburg? Mijn vraag aan de Gedeputeerde is of er nu zicht is wanneer dat wel in beeld komt bij het Rijk en welke voor- of misschien wel nadelen hiermee samenhangen in het kader van het Limburgs

Offensief Stikstof. En een andere vraag die is blijven hangen gaat over het ontwerp-LOS en het definitieve LOS, dat nog in hetzelfde tijdsbestek klaar zal zijn met de Omgevingsvisie. Mijn vraag is: wat gebeurt er als er vanuit het Rijk een aantal belangrijke uitgangspunten of regels wijzigen na vaststelling van het definitieve LOS en de POVI door het Limburgs parlement? Afgelopen februari gaf de Gedeputeerde aan dat de stikstofruimte die in Limburg vrijkomt, onder andere door opkoopregeling in Limburg, ook hier verzilverd kan worden via een lokale stikstofbank, waarin overigens in dit document de effecten in een matrix als beperkt worden gezien. En de angst was en is, dat deze vrijgekomen ruimte in de nationale stikstofbank verdwijnt en voor andere dingen gebruikt wordt dan het legaliseren van de Limburgse PAS-melders. De vraag aan de Gedeputeerde is nu ook: hoe is die stand van zaken, op dit moment? En hoe komt dat tot uitdrukking in het LOS? Voorzitter, als wij op pagina 17 de regel lezen en we citeren hem even letterlijk: 'Wel willen we samen met de sector onderzoeken of en welke regels...

De voorzitter: Mijnheer Van den Beucken, u pakt nog even een secondetje of 30 of zo?

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Ja, ik ga mijn best doen, voorzitter. Dank u. 'Wel willen we samen met de sector onderzoeken of en welke regels verder aangescherpt kunnen worden, ook om eerdere vergunningverlening mogelijk te maken.' Kunt u ons nader uitleggen wat u daarmee bedoelt? € 7 miljoen, dat lijkt een koopje. Wat is nu € 7 miljoen als je kijkt naar de schade die berokkend wordt aan de agrarische sector, maar ook de economie in de brede zin, de infrastructuur en noem maar op. Dan is natuurlijk die € 7 miljoen niets. Alleen, wat hangt daarachter? Waar komt die € 7 miljoen vanaf? Wat behelst dat allemaal? Dat zullen we nog allemaal door moeten nemen, met zijn allen. Wij hebben er geen zicht op. En ik geloof dat de tijd om is, voorzitter. Ik betreur dat, maar het zij zo.

De voorzitter: Oké, dank u wel. Ik ga naar het CDA. Wie mag ik het woord geven? Mevrouw Waajen.

Mevrouw Waajen-Crins (CDA): Voorzitter, wij hebben de pijn gehoord bij de insprekers. En dat doet ons veel. En het liefste zouden we ze allemaal hun zin geven, want we zien de passie voor het vak en de wanhoop die het LOS bij hen oproept. Al meer dan zes jaar houdt de stikstofdiscussie ons land namelijk in de greep. En nu zijn we op een punt gekomen dat niets doen geen optie meer is. Elke ontwikkeling zit op slot, niet alleen hier van de insprekers. Of het nu gaat om woningen bouwen, om wegen aanleggen, om kabels aanleggen zodat huizen en bedrijven weer stroom hebben of het spoor verbeteren, duurzaamheidsmaatregelen treffen of onze agrarische sector: niemand en niets kan vooruit. En wij als Staten hebben het College daarom gevraagd niet te blijven wachten op landelijke maatregelen, maar alvast een plan te maken, dat mogelijk de vergunningen lostrekt. En zolang plan A er nog niet is, gaan we aan de slag met plan B. Dat is onze verantwoordelijkheid. Tijdens de voorbereidingen van vandaag hebben we ontdekt dat eigenlijk iedereen vindt dat de vergunningen losgetrokken moeten worden. En zolang we blijven steggelen over de manier waarop, komen we niet vooruit. Dat doet iets met het vertrouwen in de overheid. We kunnen van alles vinden van het voorontwerp dat hier nu ligt en dat doen we zo meteen ook, maar er ligt iets – chapeau! En de eerste stap naar een oplossing is gezet. En in dit voorontwerp is er ook nog ruimte voor verbetering. We hebben ons de afgelopen tijd goed laten informeren. En vele betrokken partijen stellen voor om met concrete alternatieven te komen, die minimaal hetzelfde doelbereik hebben, maar minder lasten voor betrokken bedrijven zouden kunnen hebben. Die ruimte moet er ook zijn. Het CDA nodigt al die partijen uit om met andere ideeën te komen, wel op korte termijn. En die ideeën moeten dan wel tot het doel leiden: vergunningen van het slot. Gebruik het proces de komende maanden dan ook nadrukkelijk om deze verbeterslag te maken, College. Daar is een inspraaktermijn tenslotte ook voor. Neem de punten die aangedragen worden mee naar een definitief ontwerp LOS. We vragen de

Gedeputeerde dan ook om wat meer tijd te nemen voor de inspraaktermijn, zo lang deze maar binnen de planning van de POVI blijven, zodat de verordeningen in 2026 vastgesteld kunnen worden. Kan de Gedeputeerde dit toezeggen? Ten tweede, de landelijke overheid wil graag richting doelsturing via emissienormen. En gisteren hebben we gehoord dat dat ook nog heel wat hobbels heeft, maar de druk van de Kamer is er, op het Kabinet. Het CDA is ook voorstander van doelsturing, maar alleen als dit ook echt leidt tot het lostrekken van de vergunningen. De vraag is dus of doelsturing de juridische toets doorstaat. Kan de Gedeputeerde hierop reflecteren? En ten derde, we lezen in het plan dat er nieuwe natuur aangeplant moet worden. We willen niet dat dit een N2000-status krijgt. Kan de Gedeputeerde dit bevestigen? Volgens mij heb ik die in de antwoorden vanmorgen al gezien. Graag geef ik het woord door, via de voorzitter.

De voorzitter: Aan uw collega Hanegraaff.

De heer Hanegraaff (CDA): Ja voorzitter, als het aan mij had gelegen was het LOS er nooit gekomen. Ik vind het ook een verschrikkelijk plan. Maar daarom wil ik wel even kort uitleggen waarom we dit eigenlijk doen. Het is iets wat ik al vaker heb gezegd: het investeringsklimaat in Nederland staat onder grote druk. De regeldruk is torenhoog, investering en innovatie blijven achter, energie is niet beschikbaar of onbetaalbaar. En de kwaliteit van infrastructuur en onderwijs holt achteruit. Nu komt daar een totaal vergunningslot bij. En vergist u zich niet, deze is desastreus voor het vestigingsklimaat. VNO-NCW berekenen dat we door de stikstofcrisis al € 125 miljard aan buitenlandse investeringen zijn misgelopen. Dat is meer dan 10% van al het geld wat door alle Nederlanders en alle bedrijven in Nederland wordt verdiend in een jaar. En dat is pas het begin. Bouwend Nederland berekende dat maar liefst een kwart miljoen woningen niet gebouwd kunnen worden door stikstofproblematiek, met een economische schade van bijna € 100 miljard. De Einstein Telescope die Limburg de komende decennia wellicht van ... [5:46:30] welvaart moet voorzien, kan wellicht niet gebouwd worden, in dit probleem. Zonder oplossingen dreigt Limburg bovendien zijn industrie kwijt te raken, omdat het niet kan innoveren. Maar het gaat ook nog eens om een derde van de gehele Limburgse economie. Hetzelfde geldt eigenlijk ook voor de agrarische sector, die haar wereldwijde koppositie aan het verliezen is, omdat bedrijven niet meer kunnen innoveren door de vergunningsstop. Voorzitter, elk weldenkend mens zou bij deze rampscenario's toch direct in actiestand komen en een plan A, B en C ontwikkelen? Maar dat gebeurt niet in Den Haag. Sterker, het stikstofdebat gisteren liet zien dat er nog niet eens een plan A is. In de woorden van premier Schoof, de leider van het stikstofdebat: 'Het gepresenteerde plan gaat Nederland niet van het slot halen.' Combineren we dit met de economische rampscenario's, zien we geen enkele andere mogelijkheid om GS te steunen in haar voornemen om parallel aan het Rijk ook eigen plannen te ontwikkelen. Maar wel onder enkele voorwaarden.

De voorzitter: Momentje. Mevrouw Van der Pol.

Mevrouw Van der Pol (BBB): Via de voorzitter, ik begrijp dat mijnheer Hanegraaff gisteren het stikstofdebat heeft beluisterd. Heeft hij ook gehoord de zin waarin, ik geloof minister Schoof toezegde dat in de loop van dit jaar de vergunningverlening weer op gang zou komen? Of heeft hij alleen gehoord dat plan A nog niet leidde tot vergunningen?

De voorzitter: Mijnheer Hanegraaff.

De heer Hanegraaff (CDA): De heer Schoof zei: mogelijk weer op gang zou kunnen helpen. En dat hoopte hij. Nou, als het hem lukt, ben ik de eerste die de champagne opentrekt, maken we hier een danszaal van en gaan we feesten. Maar als ik heel eerlijk ben, ik heb dat vertrouwen niet. En als ik

ook heel eerlijk ben en ik hoorde Schoof praten, heeft hij zelf ook dat vertrouwen niet. Want dat was absoluut niet wat hij uitstraalde, tijdens dat debat. Dus daar gaan ook mijn condities over. Ik zeg ook, we gaan dit parallel aan het Rijk doen. Wij gaan verstandig doen en we gaan zeggen: we gaan een plan B ontwikkelen. Dat is eigenlijk wat ik hier zeg. Daarmee zeg ik niet, als er fantastische plannen uit Den Haag komen, dat we die niet alsnog gaan overnemen. Dat is het punt wat ik wil maken. Oké, die voorwaarden zijn eigenlijk de volgende. Omdat nog niet exact vaststaat welke maatregelen genomen worden, wil het CDA dat gekozen wordt voor de aanpak die economisch het minst schadelijk is voor betrokkenen, zoals de sprekers en eventueel ook andere getroffen partijen. Kan de Gedeputeerde toezeggen dat binnen de grenzen van juridische houdbaarheid – dat is een harde voorwaarde – de economische effecten van verschillende maatregelen onderzocht gaan worden en zwaar zullen meewegen in de besluitvorming? Het LOS gaat vooral over de rol van agrarische bedrijven in deze problematiek, maar het kan natuurlijk niet zo zijn dat enkel de agrarische bedrijven voor een oplossing moeten zorgen. Dus de vraag is: welke maatregelen worden er getroffen om de lasten wel eerlijk te verdelen, over de verschillende economische sectoren? Daarnaast, en dat is ook door een aantal van de sprekers gezegd, en dit kan eigenlijk ook niet: het huidige LOS spreekt over economische kansen voor agrariërs. Maar is volstrekt onduidelijk over de invulling hiervan. Kan de Gedeputeerde aangeven hoe de Provincie agrarische ondernemers dan een realistisch toekomstperspectief gaat bieden, in het kader van het LOS? Tot slot, het CDA verbindt zich vandaag enkel aan het doel om een juridisch houdbaar plan te ontwikkelen, dat de vergunningverlening in 2026 mogelijk maakt, om de genoemde redenen. Maar we staan open voor alternatieve plannen, zolang die maar hetzelfde doel bereiken. Dus we roepen ook iedereen op, ook alle mensen die nu hier in de zaal zitten, om de komende maanden plannen aan te leveren. Maar met de sterke eis dat deze plannen de vergunningverlening in 2026 mogelijk maken en juridisch houdbaar zijn. Dus niet alleen zeggen wat niet kan; geef aan wat dan wél moet om dat voor elkaar te krijgen. Samen met de plannen van het Rijk, kunnen we dan de toekomstige welvaart van Limburg veiligstellen.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik naar de BBB, mevrouw Van der Pol.

Mevrouw Van der Pol (BBB): Goedemiddag, dank voor alle sprekers die hier toch de moeite hebben genomen om hier aanwezig te zijn. Gezien dit aantal sprekers kunnen we ook niet anders concluderen dan dat het LOS leeft. En een enorm effect heeft op de wereld buiten ons. En daarmee ontstaat ook mijn eerste vraag: hoe kijkt het College aan tegen de onrust die is ontstaan aan keukentafels en bij de mensen die uiteindelijk de oplossing moeten aanreiken voor het stikstofprobleem? Naast dat het vrijwillige programma als doel heeft om de vergunningverlening vlot te trekken – wat trouwens uiteindelijk ook een grote wens van onze fractie is – heeft het programma ook vergaande invloed op de gebruiksmogelijkheden van minimaal 36.000 hectare landbouwgrond, 40% van het landbouwareaal. En dat raakt niet alleen de inwoners, de landbouwsector. Het raakt alle inwoners van Limburg. In het stuk wordt stevig ingezet op natuurherstel. Maar het effect op de korte termijn op vergunningverlening is minimaal, zoals ook staat aangegeven op bladzijde 24 van het LOS. De proportionaliteit van deze maatregelen tot het doel, zijn daarom voor onze fractie totaal niet uitlegbaar. Garanties kunnen niet worden gegeven – niet voor het lostrekken van de vergunningen en niet voor de geborgde aanpak voor natuurherstel. En dan denken wij: waarom? Wij geven nu dus al een stevige winstwaarschuwing: gestelde doelen zullen met dit programma niet gehaald worden. Niet omdat de landbouwsector dat niet wil. Die willen meewerken, die willen bewegen, maar vanuit de gebieden waar zij hun kennis en hun oplossingsgerichtheid en alles mee kunnen nemen. Dus betrek hen daar dan ook bij, bij het opstellen van het plan naar werkbare en haalbare maatregelen. Het laatste wat wij als BBB-fractie willen, is dat er beleid wordt gemaakt wat niet effectief is maar zelfs belemmerend werkt. Laat dat gewoon niet gebeuren. Kan GS toezeggen... We hebben iets aan het begin gehoord, maar kunnen ze echt toezeggen dat zij met de diverse belangenorganisaties de

participatie opstart, om tot werkbare maatregelen te komen, met perspectief voor de ondernemers? We roepen GS op om input op te halen, bij de belangrijke stakeholders dus met verstand van de sectoren, die aan de lat staan voor de doelen. We denken hierbij aan: het LAJK, Natuurrijk Limburg, BioLogisch Limburg en ook de LLTB. Wij willen GS ook het volgende meegeven en hopelijk kunnen zij dit toezeggen: u geeft aan dat het LOS een uitvoeringsprogramma is en derhalve een GS-bevoegdheid is. Wij krijgen sterk de indruk forse koppen te zien op het beleidskader en het coalitieakkoord. Maak dan een keus: óf haal de koppen uit het LOS, óf maak er een Statenvoorstel van – de keus laten we bij GS. Voeg een Landbouw Effect Rapportage toe bij het LOS zoals het in het coalitieakkoord zou zijn afgesproken.

De voorzitter: Mevrouw Van de Pol, momentje. Mevrouw Schuurung.

Mevrouw Schuurung (PvdA): Ja dank u wel, voorzitter. Ik heb even een verhelderende vraag. Ik hoor mevrouw Van der Pol praten over koppen. Zou ze dat misschien voor ons ook iets nader kunnen duiden, wat ze daarmee bedoelt en waar ze precies op duidt?

De voorzitter: Mevrouw Van der Pol.

Mevrouw Van der Pol (BBB): Wij zien: aanleg van extra natuur, wij zien het naar voren halen van doelstellingen – dat soort koppen heb ik het over. Het aanscherpen voor gewasmiddelengebruik, meststoffen – dat soort koppen.

De voorzitter: Mevrouw Schuurung.

Mevrouw Schuurung (PvdA): Even een vervolgvraag. Want ik denk dat er een onderscheid gemaakt zou moeten worden in koppen op beleidsdoelstellingen of zijn er onder doelen die we hebben afgesproken extra maatregelen nodig? Want volgens mij hebben we altijd gesproken over: voldoen aan wettelijke natuurdoelstellingen, bijvoorbeeld. En er zijn nu een aantal maatregelen uit de Natuurdoelanalyses gekomen die misschien verder gaan dan we hadden gehoopt of een aantal van ons hadden gehoopt. Ziet u dat onderscheid ook? Of ziet u dat als nieuw beleidsdoel? Want ik denk dat dat handig is om goed inzichtelijk te hebben.

De voorzitter: Mevrouw Van der Pol.

Mevrouw Van der Pol (BBB): Ik zie het voornamelijk uiteindelijk als punt dat GS heel duidelijk moet hebben: waar worden de extra koppen opgelegd en waar niet. Aanvullende maatregelen moeten haalbaar en betaalbaar en van onderop ook gedragen worden. Dat staat ook duidelijk in het coalitieakkoord. En dat zou ik aan het College willen meegeven.

De voorzitter: Gaat u door.

Mevrouw Van der Pol (BBB): Generieke maatregelen doorkruisen de gebiedsgerichte initiatieven van onderop. Laat dit niet gebeuren. Focus op de gebiedsgerichte processen van onderop. En laat de generieke maatregelen over aan het Rijk. Uit de beantwoording van vragen blijkt dat er nog veel onduidelijk is. Gisteren uit het stikstofdebat – wat mijnheer Hanegraaff ook beluisterd heeft en velen met ons – gaf LVVN aan dat voor Prinsjesdag de nodige duidelijkheid wordt geboden. In het licht hiervan vinden wij het wenselijk dat GS ons via een mededeling portefeuillehouder na die Prinsjesdag een doorkijk geeft hoe het LVVN-beleid wordt meegenomen in het definitieve LOS. Kan GS dit toezeggen? Wij roepen het College dan ook op: herschrijf het LOS. Vraag aan PS: kunt u zich vinden

in de beschrijving van het concept-voorontwerp LOS? Wij kunnen ons vinden in de rol van de Provincie in stimuleren en faciliteren van de gebiedsprocessen. De extra koppen, die volgens ons schijnbaar aanwezig zijn op het aangekondigde landelijk beleid wat in de startnotitie 'Nederland van het Stikstofslot' staat opgenomen, vinden wij onverantwoord. Bent u het eens met de vier focusgebieden? Focus op de gebieden waar de grote opgaven liggen, vinden wij prima. Echter, met betrekking tot het Geuldal zijn dusdanig veel aan elkaar gekoppelde Natura 2000-gebieden, dat we moeten constateren dat enige vorm van economische activiteit daar heel moeilijk wordt. Aandacht hiervoor. Bent u bereid eigen middelen vrij te maken voor het voorstel van PS? Dit voorstel is voor ons nog echt onvoldoende. Als dit zo blijft, zullen wij niet alleen ook niet de middelen willen vrijmaken, maar zullen we ook kritisch zijn op andere Statenvoorstellen die relatie hebben met het LOS.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik naar de heer Scholte van Forum.

De heer Scholte (Forum voor Democratie): Voorzitter, ten eerste wil ik net als de anderen alle boeren bedanken, om zich uit te spreken tegen het stikstofbeleid en het LOS. En ik wil hen ook oproepen om dit te blijven doen in de toekomst. Dat heeft echt impact. Maatschappelijke veranderingen komen vaak eerder van onder dan van boven. Voorzitter, dan de inhoud. Wat we hier zien is niet een Provincie die krachtig optreedt voor haar eigen mensen. Nee, we zien een Provincie die meegaat in de logica van het landelijke destructieve stikstofbeleid. Dit in de illusie om invloed te krijgen en in de hoop dat er extra geld vrijkomt vanuit Den Haag voor de Provincie. Alsof het een soort wedstrijd is geworden: welke Provincie haalt het meeste belastinggeld binnen. Maar linksom of rechtsom komt dat van de burger. Als je werkelijk sterk staat, neem je als Provincie stelling in. Dan neem je dat geld niet eens aan. Dat is niet in het belang van Limburg. Het beleid mikt op die snelle stikstofreductie. En iedereen hier weet: dat kan alleen door boeren te laten stoppen. Uit de bijlages blijkt dat ongeveer 80% van de uitstoot komt van landbouw en van het buitenland. Als je het beleid steunt, kies je dus voor minder boeren, punt. Dat andere sectoren, zoals bouw en verkeer, worden genoemd is niets minder dan symboolpolitiek. Hun bijdrage is marginaal. Wees daar eerlijk over. Er is een nieuw Kabinet, met een viersporenaanpak. Gedeputeerde Staten zegt: wij richten ons op spoor één en twee. Maar wij zeggen: kijk juist ook naar spoor vier. Het aanpassen van de Europese regels, het verbeteren van modellen: wacht daarop. Of nog beter, neem initiatief en spreek je daarvoor uit. Laat Limburg daarin voorop lopen. Niet in de uitvoering van beleid waar niemand nog in gelooft.

De voorzitter: Mijnheer Scholte, momentje. Mijnheer Hanegraaff.

De heer Hanegraaff (CDA): Kijk, het allerliefste zou ik dat natuurlijk ook doen: dat we Europese regels aanpassen en dat we ander beleid krijgen. Maar ik neem aan dat de heer Scholte ook beseft hoe lang zo'n proces kan duren. We proberen dit al zes jaar en de kans is niet groot dat we dat in de komende paar jaar voor elkaar gaan krijgen. Hoe gaat de heer Scholte dan aan zijn achterban – waarin heel veel ondernemers zitten – uitleggen dat onze economie helemaal naar de knoppen gaat, dat buitenlandse investeerders niet meer in Nederland willen investeren, dat we 250.000 woningen niet kunnen bouwen, wat € 100 miljard schade gaat opleveren. Hoe gaat u dat dan aan uw achterban uitleggen?

De heer Scholte (Forum voor Democratie): Nou heel simpel voorzitter, dat zijn ook zaken die gewoon in Nederland gedaan kunnen worden. En het is de bedoeling, wat ik aangeef aan Limburg, de Provincie, om zich daarvoor uit te spreken. Wat landelijk gedaan kan worden is: stoppen met de kritische depositiewaarde als norm, en met het AERIUS-model. Dat is niet van de EU, even voor de duidelijkheid, dat is gewoon in Nederland bepaald. Baseer je op de empirische waarnemingen en niet op abstracte modellen. En wat ik ook nog even wil zeggen, is: Nederland rapporteert aan Brussel over

Natura 2000-gebieden en daaruit blijkt dat 80% van de natuur in goede staat is. Dus focus je dan op die 20%. Voorzitter, ik ga verder. En wie denkt dat meewerken loont, zoals andere partijen hier soms denken, moet eens goed kijken naar de PAS-melders. 40 bedrijven in Limburg wachten al sinds 2019 op een vergunning. Al meer dan zes jaar. Ze deden braaf wat er gevraagd werd en kregen niets. Nieuwe aanvragen, die kunnen op de wachtlijst. Succes ermee. De bedrijfsbeëindigingen worden gepresenteerd als succes, in het rapport. 300 boeren hebben zich aangemeld om te stoppen en nog eens 150 zouden volgen. Is dit waar Limburg trots op moet zijn – vraag aan de Gedeputeerde – dat 450 boerenbedrijven verdwijnen? Wat een kille boekhouding, voorzitter. Geen empathie, geen besef dat dit levenswerken zijn. Alsof boeren geen mensen zijn, maar cijfers in een spreadsheet. En ik hoop dat de boeren, zoals de heer Ten Kate en mevrouw Van Lier, blijven en zich niet laten bang maken, maar juist weerstand bieden tegen dit systeem. Zo geeft ook de heer Wolters in een brief aan dat zijn boerderij moet stoppen, als dit beleid wordt doorgevoerd. Bij zijn boerderij wordt overigens voornamelijk prei geteeld. Maar door de extra regels is dat niet meer geschikt. Ik hoop ook dat de heer Wolters blijft strijden voor zijn levenswerk en zijn familie en zijn 30 medewerkers. Kan de Gedeputeerde tenminste de regels van onder andere besmetting schrappen, zodat dit familiebedrijf kan blijven bestaan? En voorzitter, waar nog niemand het over heeft gehad is dat er al gedurfd wordt om te spreken over de herverdeling van grond. Terwijl die grond nog van boeren is. De overheid koopt landbouwgrond op, om het daarna naar eigen inzicht opnieuw in te richten. En voorzitter, maakt u zich vooral niet druk over onteigening. Er wordt enkel gesproken over: gebiedsontwikkeling. Hoe dan ook, de overheid komt wel aan haar grond, als je het maar vriendelijk verpakt. Niet de vrije markt regeert, maar de ambtenaar bepaalt. Het PAS-systeem werd in 2019 afgeschoten, zes jaar geleden. Zes jaar zonder oplossingen en nu moet de Provincie zogenaamd bestuurlijk verantwoord doen, het beste ervan maken. Nee, het geduld is op, het draagvlak is weg, het vertrouwen is al lang verloren. De kans om met een alternatief te komen is verspeeld. Het had al lang geregeld kunnen zijn. Voorzitter, laten we ook duidelijk benoemen: waar gaat dit nu eigenlijk over? Er wordt steeds gesproken over 'de natuur'. Maar in werkelijkheid gaat het over enkele soorten mos en heide. Daarvoor worden boeren uitgekocht, bouwprojecten stilgelegd, mensen rijden als een slak op de snelweg. En ondertussen zijn er echte problemen inderdaad: woningnood, dure boodschappen, onbetaalbare energie. Maar geen zorgen beste mensen, als je thuiskomt na een lange dag werken, kun je nog genieten van een prachtig stukje mos. En wat nog erger is, de belastingbetaler betaalt voor dit circus zelf. Want die € 100 miljoen die de komende twee jaar daar gebruikt wordt voor zogenaamde bronmaatregelen, dat betaalt de belastingbetaler zelf. En de zogenaamde bronmaatregelen voorzitter, is weer een mooi woord wat eigenlijk staat voor: beëindigen van bedrijven. Je zou je ook kunnen afspreken: gaat dit eigenlijk wel over mos en heide? Of over het land dat de overheid graag wil en nu al bezig is met herverdeling? De Provincie moet niet proberen het beste van destructief beleid te maken. Veranderingen komen niet altijd via top-down beleid, maar juist vaak van onder. Zoals de sprekers zich uitspreken tegen dit beleid. Dat heeft vaak enorme impact op het bestuur en de publieke opinie. De Provincie moet tegen Den Haag zeggen: 'Tot hier en niet verder, genoeg is genoeg, te veel is te veel. Wij voeren geen beleid uit dat ons land kapot maakt.' Voorzitter, ik rond af met de volgende vraag. Hoe willen wij de geschiedenis in gaan: als een politiek die alles...

De voorzitter: Mijnheer Scholte, voordat u gaat afronden, mevrouw Wesseling.

Mevrouw Wesseling (D66): Dank, voorzitter. Als ik luister naar het betoog van de heer Scholte klinkt het alsof er helemaal geen probleem is. En klinkt het inderdaad als: we stappen naar de EU en al onze problemen zijn opgelost. Maar is dat niet exact wat Caroline van der Plas anderhalf jaar geleden bij de verkiezingen zei: we slaan met onze vuist op tafel en al jullie problemen zijn opgelost? Zijn dat niet de valse verkiezingsbeloften geweest, waarmee we in deze problematiek zijn? En gelooft de heer Scholte oprecht dat het een verstandig idee is om nu weer dit als oplossing aan te dragen? En denkt

de heer Scholte niet dat de coalitie in Den Haag alles eraan heeft gedaan om die route te proberen te bewandelen, maar dat die simpelweg niet werkte?

De voorzitter: Mijnheer Scholte.

De heer Scholte (Forum voor Democratie): Volgens mij, als ik het goed begrijp, is wat Mevrouw Van der Plas toen zei, ik weet het niet zeker, maar ging dat vooral over Europese commissie. Wat ik nu zeg, wat ik net ook tegen het CDA zei, zijn er ook zaken wat in Nederland geregeld kan worden, met de kritische depositiewaarde en het AERIUS model. Dat kan gewoon gedaan worden. Daar hoeft u niet voor naar de EU te gaan. Kan gewoon ingevoerd worden. Er is helemaal niets aan de hand.

De voorzitter: Mijnheer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Voorzitter, ik wilde eigenlijk niet reageren, maar ik doe het toch. We hebben gisteren de minister-president uitdrukkelijk en heel eerlijk horen zeggen: het probleem is veel complexer dan gedacht en ik heb het zwaar onderschat. Ik denk dat die woorden ook op u betrekking hebben. Want het zit ook in de startbrief van het Kabinet om de KDW uit de wet te halen. Maar er komt iets voor terug. Het wil niet zeggen, als je geen KDW hebt voor de vergunningverlening, dat daarmee de vergunningverlening niet meer getoetst wordt aan stikstof. Is u dat bekend? En op het moment dat je AERIUS uit de wet haalt voor de toetsing, denkt u dan dat er niet een ander instrument nodig is voor de toetsing? En het is natuurlijk heel makkelijk om te zeggen: onbegrijpelijke modellen, en dat slaat helemaal nergens op. We hebben toevallig vanmorgen een inleiding gehad op data en informatie, hier in het Provinciehuis. Alles werkt met modellen. Omdat we de werkelijkheid niet volledig kunnen overzien moet je een versimpelende weergave van de werkelijkheid hebben en dat zijn modellen. Dus als u die vragen kunt beantwoorden.

De voorzitter: Mijnheer Scholte.

De heer Scholte (Forum voor Democratie): Nee, dat is onzin. Modellen zijn helemaal niet nodig. In Duitsland en Frankrijk wordt gewoon empirisch onderzoek gedaan. Daar wordt helemaal niet naar modellen gekeken. Je kunt gewoon metingen doen. En als je geen metingen kunt doen, dan kun je het gewoon empirisch doen. En wat u net zei van 'het is allemaal heel complex': dat klopt, het is veel te bureaucratisch, er zijn veel te ingewikkelde structuren. En daar moet je dus juist vanaf. En het is belangrijk om je daartegen uit te spreken en niet daarin mee te gaan. Want de boeren wachten al meer dan zes jaar, sommigen zelfs tien jaar, heb ik begrepen. En het geduld is op. Op een gegeven moment is het klaar, dan moet je je uitspreken en niet meegaan met dit het beste ervan maken. Ik heb daar geen vertrouwen in, voorzitter.

De voorzitter: Mijnheer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Als vervolgvraag: u roept 'het moet empirisch'. Hoe denkt u dat onze modellen gevuld worden? Dat er iemand gewoon een vinger in de lucht steekt en: nu maak ik een model? Er zitten natuurlijk empirische metingen ... Die worden ook gecontroleerd of de modelberekeningen enigszins in overeenstemming zijn met wat buiten gemeten wordt. Er is in Groningen deze week een project opgeleverd waar nu net blijkt dat AERIUS het zo slecht niet doet. Er is ook gebleken dat AERIUS het wél slecht doet aan de kust. Dat leidt allemaal tot aanpassing en tot verbeteringen. Je kunt niet zomaar buiten gaan meten: er zit 8 microgram stikstof in de lucht, u krijgt een vergunning. Hoe stelt u zich dat voor?

De voorzitter: Mijnheer Scholte.

De heer Scholte (Forum voor Democratie): Dan heeft de VVD mij niet begrepen of ik heb het onduidelijk verteld. Maar het gaat niet alleen over stikstof. Het gaat niet alleen maar over metingen en modellen, over stikstof. Wat ik bedoel is om empirisch te kijken: hoe gaat het nu met de natuur? Hoe gaat het met de bossen? Hoe gaat het met bepaalde plantensoorten? Dat soort zaken, dat is wat ik bedoel. En niet modellen. En die modellen, wat u zegt, dat realistisch is, dat is gewoon een laboratoriummodel. Dat is daarop gebaseerd. Er is geen rekening gehouden met vogels die vliegen. Dat is allemaal niet meegenomen, in dat model.

De voorzitter: Mevrouw Jetten.

Mevrouw Jetten (GroenLinks): Ja, mevrouw Jetten wilde eigenlijk ook geen interruptie plegen, maar dit kan zij niet over haar kant laten gaan, voorzitter. Voorzitter, het lijkt wel rapport op rapport, notitie na notitie, door de wetenschap keer op keer wordt aangetoond hoe slecht het is gesteld met de natuur. En ik hoorde het ook een van de sprekers zeggen, dat dat aannames zijn. Dat zijn feiten. Dat is wetenschappelijk onderbouwd. En ik vind dat we hier moeten debatteren op basis van feiten en niet op aannames. En dat is mijn vraag aan mijn collega: om dat te doen.

De voorzitter: Mijnheer Scholte.

De heer Scholte (Forum voor Democratie): Goed voorzitter, GroenLinks wil feiten. Nou, hier zijn wat feiten. De Europese commissie, die krijgt dan het rapport van Natura 2000. Daaruit blijkt dat 80% van de natuur in Natura 2000 in goede tot uitstekende staat verkeert. Dat is gewoon een feit. De bossen: volgens een bosinventarisatie van Wageningen Universiteit 2022 blijkt dat er 365.000 hectare bos is en dat was in 1970 325.000 hectare. En meer dan 80% van die bomen is gewoon gezond eiken, berken enzovoorts. En naaldbomen zijn zelfs voor 90% gezond.

De voorzitter: Ik wil als voorzitter wel even opletten dat we hier niet een heel technische discussie gaan krijgen over cijfers. Maar ik laat mevrouw Jetten even reageren.

Mevrouw Jetten (GroenLinks): Ja dank u wel, voorzitter. En dan zal ik het kort houden. Dat zijn cijfers over Europa. En cherry picking, dat kunnen wij ook. Want je kunt ook cherry picking van hoe enorm slecht het gesteld is met de biodiversiteit, hoe die achteruit holt. Het afsterven van zoogdieren, de insecten met waanzinnige teruggang. En met alle respect, de natuur is de basis van ons bestaan. Ook wij zijn biologische wezens. En ja, dan kunnen we op onze snelweg misschien zitten, maar dan leven we niet meer. En dan hebben we met zijn allen geen perspectief meer. Dus ik zou dat graag mee willen geven. Ik zal me nu inhouden, voorzitter.

De voorzitter: Nou, dan mag mijnheer Scholte nu gaan afronden.

De heer Scholte (Forum voor Democratie): In ieder geval, GroenLinks wilde feiten. Ik heb feiten gegeven. Ik ga verder met de afronding. Dus hoe willen wij de geschiedenis ingaan? Als een politiek die alles liet gebeuren? Die zweeg terwijl iedereen voelde dat het niet klopte? Die slappe oppositie voerde, die enkel zorgde voor stervensbegeleiding voor boeren? Of als een politiek van kracht, die opstond en zich uitsprak? Of zal dit later de geschiedenis ingaan als een van de grote wereldraadsels, in momenten waarop mensen zich later afvragen: hoe had dit ooit kunnen gebeuren? Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Vriendelijk verzoek aan de tribune om straks maar ergens anders te klappen of mijnheer Scholte achteraf te feliciteren. Ik ga naar de PVV, mijnheer Megens.

De heer Megens (PVV): Ja dank u wel, voorzitter. Allereerst dank aan alle sprekers die hier hebben gesproken. Ik heb een déjà vu. Ik herinner me namelijk de behandeling van dit thema, zo'n drie jaar terug. Daar stond een voorzitter van de LLTB, die zich uitsprak tegen de stikstofkaarten van minister Van der Wal. Deze persoon riep boeren op om op de barricaden te gaan. 'Wij gaan ervoor liggen,' riep hij. En nu? Nu ligt de barricade ineens aan de andere kant. Dezelfde persoon die toen nog opriep tot verzet, is nu onderdeel van dit College. En komt nu met precies zo'n plan zonder perspectief voor de boeren. Dat heet draaikonterij. Voorzitter, dit plan is pure waanzin. Limburg voert stikstofbeleid alsof we in een dictatuur wonen. We ontnemen boeren in Limburg hun perspectief. Terwijl in Den Haag eindelijk wat gezond verstand begint door te sijpelen, met soepelere regels en meer boeren, draait Limburg de duimschroeven aan. Is het College doof voor deze signalen? Of zijn ze gewoon wereldvreemd geworden? Welk perspectief biedt het College nog aan deze boeren? We horen hier graag een antwoord van het College. Dit plan deugt niet, niet voor de boeren, niet voor de economie en niet voor het vertrouwen in de politiek. Waar stond deze aanpak in het coalitieakkoord? Nergens. Het lijkt wel alsof het College stikstof als religie is gaan zien, met zichzelf als hogepriesters en boeren als de zondebok. En waar pakt men het hardste uit? Ja natuurlijk, precies daar waar de boeren wonen. Focusgebieden. Is dit net zo'n doelgroep als voorheen bij de Belastingdienst? Of is dit gewoon boeren wegpesten? Ik zie een interruptie.

De voorzitter: Mijnheer Megens, u begint een beetje op het randje te balanceren met kwalificerende uitspraken. Dus ik verzoek het een beetje netjes te houden. De heer Wolters Gregório wilde reageren.

De heer Wolters Gregório (SP): Ja dank u wel, voorzitter. Ik heb geen vraag, maar mijnheer Megens vroeg waar in het coalitieakkoord dat over stikstof staat. Dat is pagina 24.

De voorzitter: En was er nog iemand net met een vinger? Of niet meer? Mijnheer Scholte.

De heer Scholte (Forum voor Democratie): Ja, de PVV noemt het een dictatuur. En is niet juist het systeem het probleem en niet bijvoorbeeld Schoof of een Gedeputeerde die bevelen geeft? Is niet juist de bureaucratie het probleem en niet dat het één iemand is die dat zomaar bepaalt?

De voorzitter: Mijnheer Megens.

De heer Megens (PVV): Ja dank u wel, voorzitter. Ik doel hier met de dictatuur juist op het feit dat eigenlijk geen enkele boer of organisatie hier gehoord is, in dit plan. En dat noem ik wel een dictatuur. Want volgens mij hebben we hier in dit huis afgesproken dat we met elkaar in gesprek gaan, om zulke processen als dit te gaan doen.

De voorzitter: Mijnheer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Ja, ik heb een vraag aan mijnheer Megens. Realiseert u zich dat dit een concept-voorstel is zonder status, waarvoor de participatie moet gaan starten? Dat alles wat wij tot nog toe tot ons genomen hebben alleen al extra is? De participatie moet nog beginnen. Sprekers hier aanwezig zitten dadelijk aan tafel bij het College. Realiseert u zich dat?

De voorzitter: Mijnheer Megens.

De heer Megens (PVV): Ja dank u wel, voorzitter. Ja, dat realiseer ik me zeker. En volgens mij had die participatie al moeten plaatsvinden, voordat wij hier überhaupt in dit huis nu over dit stuk gingen spreken met elkaar. Ik denk dat dat de juiste volgorde was geweest. Eerst met de mensen aan tafel en dan pas hier met een voorstel komen hoe dat we iets vast gaan stellen.

De voorzitter: Mijnheer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Ja, ik wil niet belerend zijn, maar ik doe het lekker toch. We hebben in de gecombineerde commissievergadering het College gevraagd voor deze nota. En daarin hebben wij niet gezegd: ga vooraf het gesprek aan met de omgeving, in de volle breedte. Stel je voor, het College was met twee blanco A4'tjes naar de buitenwereld gegaan: 'Wij gaan het stikstofprobleem met u oplossen. Wat moeten we doen?' Wat was op papier gekomen? We hebben ook, met alle respect, van de insprekers geen enkele oplossing gehoord. We hebben ook van u geen enkele oplossing gehoord. We hebben alleen een oplossing gehoord die werkt aan een geborgde aanpak, met financiering, met maatregelen, met monitoring en met de verplichting tot bijstelling. Dat leidt tot een oplossing. Wat had u verwacht als je met twee blanco blaadjes naar de omgeving was gegaan? Nu kan de omgeving reageren op de ingevulde tekst. En nu start de participatie. Wat is daarop uw antwoord?

De voorzitter: Mijnheer Megens.

De heer Megens (PVV): Ja dank u wel, voorzitter. Ik ben het niet met u eens. We hebben hier in dit huis volgens mij een Omgevingsverordening. En in die Omgevingsverordening staat ook dat we een omgevingsdialoog starten als we met processen starten. Dus het was op zijn minst gewoon eerlijk en fair geweest om in ieder geval de LLTB en andere organisaties aan tafel te roepen van: goh, wat is jullie idee, hoe kunnen we dit aanpakken?

De voorzitter: Mevrouw Waajen.

Mevrouw Waajen-Crins (CDA): Dank u wel, voorzitter. Ik heb ook een vraag aan de heer Megens. Volgens mij is de PVV-fractie in commissies vaak degene die zegt als er een sonderend stuk wordt besproken: daar doen wij niet aan mee. Dus ik vroeg me even af wat dan nu zo'n stevige woordvoering op toch een sonderend stuk, een voorontwerp – wat door de heer Nijskens terecht nog een keer wordt benadrukt – hoe men tot die afweging is gekomen om hier dan nu wel op een sonderend stuk het woord te voeren.

De voorzitter: Mijnheer Megens.

De heer Megens (PVV): Ja dank u wel, voorzitter. Daar wil ik graag antwoord op geven. De sonderende stukken waar we niet aanwezig zijn, dat zijn stukken die we later nog in de Staten gaan behandelen met een Statenvoorstel. Dit stuk komt niet meer terug als een Statenvoorstel en is enkel een Collegebevoegdheid. Wij hebben hier geen enkele inspraak meer in, verder. Dus dat is de reden waarom wij hier zo'n stevig betoog neerzetten.

De voorzitter: Oké, dan kunt u verdergaan, mijnheer Megens.

De heer Megens (PVV): Ja dank u wel, voorzitter. Dit is gewoon boeren wegpesten. Het College noemt het: natuurherstel. Wij noemen het: landroof, met een groen sausje. Welke zichtbare effecten heeft de uitkoop van boeren tot nu toe gehad, in onze provincie? En dat vraag ik ook aan het College:

welke effecten heeft die uitkoop in het verleden gehad? En dan voorzitter, geen Statenvoorstel, geen enkel sonderend stuk via de commissie. Maar wel vragen voor € 7 miljoen. Alsof het daarmee allemaal geregeld is. Is dit de manier hoe we omgaan met zulke grote vraagstukken in de provincie? Wij zijn hier toch geen bananenrepubliek? Er is toch een afspraak gemaakt om bij grote dossiers de Staten meer invloed te geven? Blijkbaar heeft de sector zelf ook geen invloed op dit stuk gehad. Voorzitter, de PVV gelooft niet in klimaattafels of stikstofmodellen. Wij geloven in boerenverstand. In hardwerkende mensen die het land draaiende houden. Die verdienen geen dwang of uitkoop. Die verdienen het vertrouwen. Stop met dit absurde plan. Geef onze boeren hun toekomst terug. Kom met een nieuw plan, zonder groene gekte. Geen stikstof-heiligverklaring, maar gewoon nuchter en uitvoerbaar beleid met perspectief voor de boer en de economie. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Megens. Dan ga ik naar mevrouw Schuurings van de PvdA.

Mevrouw Schuurings (PvdA): Ja dank u wel, voorzitter. En ook ik wil graag mijn dank uitspreken aan alle sprekers die hier naartoe gekomen zijn vandaag, om hun zorgen en meningen met ons te delen. Het laat zien dat er veel zorgen zijn, dat het leeft. En net als veel van ons heb ik ook veel contact gehad een-op-een met mensen, de afgelopen weken. En ik denk dat het goed is om te benoemen dat wij hun zorgen gehoord hebben. Dat we het meewegen. We zijn op een punt gekomen helaas, dat wat wij ook doen of laten het sowieso pijnlijk zal zijn. Het CDA gaf al een mooie opsomming van een aantal effecten. Het College zelf gaf eerder al aan dat er op dit moment honderden initiatieven en ondernemers zijn die in onzekerheid zitten, omdat hun vergunningaanvraag stilligt. Dat moeten we oplossen en dat moet zo snel mogelijk. Ik heb ongeveer van iedereen die ik de afgelopen weken gesproken heb gehoord, dat ze snappen dat er iets moet gebeuren. Want voorzitter, wat wij te allen tijde moeten voorkomen is dat er een situatie ontstaat waarin iedere ondernemer met een natuurvergunning in deze provincie, vogelvrij verklaard wordt en het afhangt van handhavings- of intrekkingverzoeken welke bedrijven er eventueel moeten stoppen. Dat iets wat er dan moet gaan gebeuren, zal altijd iets zijn waar mensen het niet over eens zijn. En het was voor ons allemaal fijn geweest als het Kabinet hier de afgelopen jaren een duidelijkere rol in had gespeeld. Maar ik denk ook dat gisteren nogmaals duidelijk is geworden dat er concrete maatregelen en opties voorlagen, maar dat het Kabinet daar grotendeels niet uit gekozen heeft. Het IPO, natuurorganisaties en inderdaad zelfs premier Schoof, hebben allemaal aangegeven dat het plan van het Kabinet op dit moment niet voldoende is. Bouwend Nederland, VNO-NCW, de FNV, vele anderen, hebben allemaal geprobeerd te benadrukken hoe pijnlijk de gevolgen van niets doen zijn voor de hele samenleving. En ik kan me dan ook helemaal vinden in de uitspraken van Gedeputeerde Faassen, die ik vanochtend in de krant las: 'We weten niet of Den Haag gaat slagen en daar moeten we niet aan overgeleverd zijn.' Dat betekent dat de Provincies gedwongen worden zelf aan de slag te gaan. En wat betreft de eerste sonderende vraag: wij staan volledig achter dat adagium 'Zelf verantwoordelijkheid nemen in de aanpak'. Het LOS probeert een eerste stap te zetten om deze situatie te doorbreken. En dat vinden wij zeer positief. En ik wil me dan ook graag aansluiten bij de complimenten die eerder zijn uitgesproken, hierover. Daarbij is het goed om op te merken dat de afhankelijkheid van het Rijk sowieso groot zal blijven. We kennen inmiddels ook allemaal de gevlugelde uitspraak van onze Gedeputeerde: geen knaken, geen taken. En ook in dit voorstel wordt rekening gehouden met effectieve, generieke rijksmaatregelen. Verwacht het College dat dit voldoende zal opleveren om mee te nemen in die gewenste borging om die vergunningverlening op gang te helpen? Ik zou daarbij ook op willen merken dat de financiële paragraaf van het stuk nog wel wat uitwerking kan gebruiken. Is er, om aan te tonen dat er voldoende middelen beschikbaar zijn, geen concreter detailniveau nodig, bijvoorbeeld? Inclusief de bijdrages die we van het Rijk verwachten. Ik denk dat ook iedereen het hier erover eens is dat als wij pijnlijke maatregelen noodzakelijk achten, we maatregelen willen nemen die bewezen effect

hebben. En ik vind het dan eigenlijk niet aan mij of aan ons, om precieze maatregelen te bespreken of te benoemen.

De voorzitter: Momentje. Mijnheer Megens.

De heer Megens (PVV): Ja, dank u wel. U zegt: we moeten maatregelen nemen die bewezen effect hebben. Kunt u aangeven welke uitkoop dat er nu is geweest, welke effecten dit al heeft gehad? Want volgens mij heeft dit nog geen enkel effect tot nu toe gehad.

De voorzitter: Mevrouw Schuurin.

Mevrouw Schuurin (PvdA): Ik denk dat op het moment dat er stallen gesloopt worden, dat er activiteiten gestopt worden, dat het een effect heeft. Ik denk dat op dit moment voor ons niet precies inzichtelijk is welke precieze effecten dat op welke gebieden heeft. Maar daar kom ik straks in mijn betoog ook nog even op terug. Dus ik weet niet of de heer Megens daar eventjes geduld in kan hebben. Ik vertrouw erop dat het College gebruik maakt van alle expertise in de samenleving, de wetenschap en jurisprudentie, om te kijken wat de beste, meest effectieve, minst pijnlijke en juridisch houdbare maatregelen zijn. En inderdaad, er werd net ook al opgeroepen: als er iemand of een organisatie goede verbeteringsuggesties heeft, ga ik ervan uit dat het College hiervoor openstaat, de komende maanden. Het op gang brengen van de vergunningverlening en het versnellen van natuurherstel zijn voor onze partij twee topprioriteiten in dit dossier. En ik wil benadrukken dat stikstofreductie, natuurherstel en vergunningverlening ook juridisch onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Want zonder aantoonbare natuurverbetering is er geen juridisch houdbare vergunningverlening mogelijk. De focus op de vier clusters in het stuk, lijkt nu gedeeltelijk gemotiveerd vanuit schaarste. Want we hebben niet de middelen en capaciteit om alles meteen te doen. En dat begrijp ik. De inhoudelijke onderbouwing waarom gekozen wordt voor deze clusters en deze gebieden, vind ik niet altijd even duidelijk terugkomen in het stuk. En ik kan me hier wel iets bij bedenken, maar het lijkt me nuttig om dit toe te voegen en of dit dan de clusters zijn met de grootste urgenties, de grootste uitdagingen of de grote kansen iets duidelijker te benoemen. De VVD kwam er net ook op terug: er zijn een aantal voorwaarden genoemd, ook landelijk, waar een juridisch houdbaar pakket aan moet voldoen om vergunningverlening vlot te trekken. Concrete tussendoelen met voldoende monitoring, waarbij is voorzien in bijsturing, met vooraf vastgestelde doorgerekende en afdwingbare maatregelen indien dat nodig blijkt. En daar hebben wij nog wel een aantal vragen over. Die zijn dus ook vooral gefocust op hoofdstuk 4. De paragraaf Monitoring, Evaluatie en Bijstelling is op dit moment nog vrij beknopt. En in het stuk staat dat de aanpak hiervoor nog verder wordt uitgewerkt, de komende maanden. Dus ik ga ervan uit dat deze ook onderdeel zal worden van het definitieve LOS. En klopt onze inschatting dat dit, wellicht ook afhankelijk van de second opinion die genoemd wordt, de precieze maatregelen doorgerekend worden per Natura 2000-gebied, om te kijken of de verslechtering gestopt wordt en wat de verwachte effecten op het gebied zullen zijn? Zo ja, wordt deze doorrekening ook onderdeel van het LOS? Of komt die op een later moment? En bijvoorbeeld als het gaat om de zonering, wordt aangegeven dat deze zones niet overal even groot hoeven te zijn. Dat er naar maatwerk gezocht wordt. Wordt dit allemaal concreet weergegeven in de definitieve versie? Of kunnen we dat ergens anders verwachten, in de toekomst? In bijlage 1 van het stuk staan inderdaad tussendoelen voor 2030, over stikstofdepositie. Is dit volgens het College inderdaad voldoende aan tussendoelen? Of worden er concretere tussendoelen per gebied en habitat uitgewerkt en toegevoegd, bijvoorbeeld op basis van de natuurdoelanalyses? Als het toch nog lukt om in Den Haag een ei te leggen en het bijvoorbeeld lukt om de rekenkundige ondergrens in te voeren, een onderbouwd alternatief voor de KDW toe te voegen, doelsturing, andere vergunningverlening of wat dan ook, én het lukt om dit juridisch te onderbouwen, lijkt het mij alleen maar logisch dat we ons

stikstofoffensief daarop aanpassen. In de tijd dat we nog toe werken naar een definitieve versie kan dat natuurlijk, maar mocht dat daarna pas gebeuren, op welke wijze is hierin voorzien? In het stuk is nu, soms tussen de regels door en soms specifiek, ook te lezen dat er inderdaad rekening gehouden wordt met zowel generiek landelijk beleid maar ook met een stikstofdaling in het buitenland. Is het mogelijk om nog een toelichting te ontvangen op welke manier dit op dit moment geborgd is? Want ik zag dat in de grafiek gedeeltelijk terugkomen en niet altijd even duidelijk in het stuk.

De voorzitter: Mevrouw Schuuring, gaat u langzaam afronden?

Mevrouw Schuuring (PvdA): Ja. Als laatste inderdaad, ik wou nog iets zeggen over de communicatie rondom het stuk. Want het is een formeel en ook technisch stuk, met een specifieke functie. Maar ook een stuk dat vanwege het onderwerp en de impact veel breder gelezen wordt. En daarom is het denk ik goed om óf in het stuk zelf via een oplegger of via een koppeling met andere stukken, een aantal zaken helderder toe te lichten. Bijvoorbeeld, wat zijn de dingen waarvoor wij als Provincie aan de lat staan, waarvoor zijn we afhankelijk van het Rijk? Wat is de bijdrage die van andere sectoren gevraagd wordt? De intensivering van de Blijversaanpak, die kort genoemd wordt. Maar ook allerlei ander flankerend beleid. Ik denk dat het goed is om dat wat beter te duiden. En of dat nu in dit stuk moet landen of daaromheen, dat maakt ons niet zo veel uit. Maar ik denk wel dat daar ook behoefte aan is. En daar wou ik het voor nu bij laten, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik naar mevrouw Jetten van GroenLinks.

Mevrouw Jetten (GroenLinks): Ja dank u wel, voorzitter. Ook onze dank aan de sprekers. We horen de zorgen, de pijn, de frustratie, de onzekerheid. En ik kom daar zo in mijn bijdrage nog op terug. Goed dat het College het voortouw neemt om tot een gedragen plan te komen om natuurherstel te bevorderen, voornamelijk door beperking van de uitstoot van stikstof. En daarmee het vastgelopen vergunningsproces voor bouwen, wonen, infrastructuur en bedrijvigheid – waaronder dus ook agrarische activiteiten – vlot te trekken. Na jaren van verwaarlozing en negeren van de staat van de natuur blokkeren wettelijke uitspraken de verdere achteruitgang en dwingen overheden tot actie tot herstel van de natuur, conform eigen wetgeving en beleid. Te lang hebben we weggekeken van de achteruitgang van de natuur en de kwaliteit van ons oppervlaktewater. En steeds weer nieuwe geitenpaadjes bewandeld, om maar niet te hoeven voldoen aan onze eigen doelstellingen. En vergetend dat de natuur en het water juist de basis zijn van ons eigen leven als biologische wezens. Voortdurend was groei en economische ontwikkeling prioriteit. Totdat we nu zijn vastgelopen. Voorzitter, in dit concept-voorstel staat onomwonden dat de achteruitgang van onze natuur voor het overgrote deel veroorzaakt wordt door de landbouwsector. En inderdaad dragen ook andere sectoren bij. En die krijgen ook aandacht in het voorstel. Maar de hoofdmoot lag en ligt op de agrarische sector. Ook GroenLinks snapt dat voor de individuele agrariër de ontwikkelingen aan maatregelen desastreus kunnen uitpakken. En als Limburg kennen we de effecten van grootschalige transitie als geen ander. De mijnsluitingen zijn voor velen nog steeds traumatisch en we worstelen nog dagelijks met de effecten. En de noodzakelijke transitie in de agrarische sector is daarmee wat ons betreft te vergelijken en heeft dezelfde impact op individuele levens. En daar moeten we heel zorgvuldig mee omgaan. Dus aan de ene kant compenseren, maar blijvers ook ondersteunen naar een meer natuurinclusieve werkwijze. En dat doet het College met dit voorstel: de noodzaak tot verandering erkennen en daarop proberen te handelen. Ik kan in detail ingaan op de diverse generieke en gebiedsgerichte maatregelen, maar dat voert te veel in detail. GroenLinks kan zich vinden in de aanpak met de tien generieke maatregelen en de vier focusgebieden. Ook de werkwijze en de organisatorische aanpak met een stevig programmateam ondersteunen we. En de monitoring via een extern ecologisch bureau dat de effecten van onze maatregelen op de natuur in kaart brengt,

vinden we een goede aanpak die steun verdient. We hebben natuurlijk ook kritiek en een aantal zorgpunten. Het hele plan wordt vooral gefinancierd met SPUK-gelden en verwachte rijksbijdragen. En gezien de teleurstellende discussie in de Tweede Kamer van gisteren, is GroenLinks ernstig bezorgd of we daarop mogen rekenen. Het hele plan is kwetsbaar, onder andere in zijn financiële vertaling. En wat we vooral niet willen is het verschuiven van de doelen naar een later tijdstip, want dan blijft Limburg op slot. We zijn sterk afhankelijk van de uitvoering van medewerking. En het College stelt zelf dat het LOS alleen van de grond komt als de randvoorwaarden op orde zijn. En daar is het Rijk ook weer voor verantwoordelijk. We zien risico bij de vrijwilligheid van de opkoop. Ziet GS dat ook? De doorrekening van de maatregelen moet nog plaatsvinden. De maatregelen vanuit Rijk en de depositiedaling vanuit buitenland worden als autonoom beschouwd. De afhankelijkheid van externe ontwikkelingen – lees: buitenland – is groot. De doorrekening van de Limburgse maatregelen is klaar per 1 juli. Dan krijgen we een berekening die er vanuit gaat dat er volledige medewerking is van bedrijven. Of krijgen we die dan? Dat is eigenlijk een vraag. En is er al gesondeerd met die bedrijven? Je kunt namelijk pas aannemen dat depositiedaling optreedt als je afspraken op papier hebt. Dan de afhankelijkheid van nieuwe regels in de Provinciale verordening. Een wens op dit vlak maakt duidelijk wat de verwachtingen voor wat betreft de termijnen zijn nadat de Omgevingsverordening... (O, ik ben nog helemaal niet klaar, o jee.) Ik had nog een vraag naar aanleiding van de insprekers. Is het mogelijk om een onderscheid te maken tussen gangbare landbouw en de biologische? Want dat zou heel fijn zijn, omdat juist die maken al een transitie. Juist die manier denken wij dat dat toekomstbestendig is. Op de drie vragen kunnen we kort zijn. Ja, ja en ja. Ga aan de slag en zorg ervoor dat er geen verdere vertraging optreedt. En dan mijn laatste. Voorzitter, het moge duidelijk zijn: voor GroenLinks is en was het ten aanzien van de staat van de natuur al twee voor twaalf. En we steunen dan ook deze concept-aanpak. Maar zijn zeer bezorgd of het wel voldoende is om niet over twaalf uur heen te schieten. Tot zover, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik naar de heer Wolters Gregório van de SP.

De heer Wolters Gregório (SP): Dank u wel, voorzitter. En ook dank aan de insprekers, die hun persoonlijke verhaal met ons durfden te delen. En ik heb bij sommige woordvoeringen van collega's ... **[6:34:37]** populistische en vooral simplistische uitspraken, maar daar is geen enkele Limburger bij gebaat. We staan aan de vooravond van de meest ingrijpende verbouwing van ons landelijk gebied sinds decennia. Maar Nederland is nog niet van het slot, hoorden we gisteren in Den Haag. En dan is het goed dat we niet bij de pakken neer gaan zitten en Limburg wel van het slot willen gaan halen. Waar het Haagse startpakket weinig toekomstperspectief met zich meebrengt en problemen opnieuw voor zich uit schuift, heeft ons LOS de potentie om dat wel te doen, maar probeert dat op dit moment nog niet op de juiste manier. Want waar de rechter richting de overheid heel helder was om snel aan de slag te gaan, is het voorstel ook om dit te gaan doen. De doelen zijn al jaren helder en nu is het juridisch zelfs één voor twaalf, in plaats van twee voor twaalf. Maar hoe komen we daar dan? Dat is mijn eerste vraag aan het College, om kort toe te lichten wat het tijdspad de komende maanden richting een definitief LOS is. Doordat we op slot zitten, gebeurt er al jaren te weinig in onze samenleving. Want infraprojecten lopen vertraging op. En we lezen in de krant dat de bouw van 8.000 woningen in Limburg niet van de grond komt. En alleen al bouwvertraging kost Nederland de komende jaren zelfs € 8 miljard. Een rijk land als Nederland, waar de samenleving gedeeltelijk stilstaat: het is ongelooflijk. Gelukkig willen we als PS en GS er wel schot in brengen met een eigen programma. En dat heeft flink wat laarzen in de aarde. Van alleen zeggen wat niet kan en wat we niet willen, komt alleen weerstand. En dat hebben we de afgelopen dagen wel gemerkt. En ook vandaag laten Limburgers zich weer duidelijk horen over hun zorgen. Wat gaan we wél voor elkaar krijgen, is de hamvraag. En die moet volgens mij veel specifiekere beantwoord worden. We moeten uitvoeringsplannen krijgen die effectief zijn én de levens van agrarische gezinnen niet onleefbaar maken. Dat kan misschien van achter de

tekentafel, maar samen mét de belanghebbenden is, denkt de SP, de beste manier om er ook draagvlak voor te krijgen. Maar ga die gesprekken wel aan met de winstwaarschuwing dat het voor een aantal bedrijven zeker geen leuke uitkomst zal hebben. PAS-melders die al jaren in onzekerheid zitten, moeten weer door kunnen met hun leven. En ook alle blijvers en jonge boeren die vol energie los willen gaan, verdienen onze maximale ondersteuning. Zoek daar binnen een bredere plattelandscoalitie ook het gesprek over op, zodat de uitvoering in het definitieve LOS duidelijk en gedetailleerd is opgenomen en men weet wat er juist wél kan en wat de definitieve verwachtingen zijn. Er staan in dit concept-voorontwerp een heel aantal generieke maatregelen, welke wellicht stikstofreductie zullen opleveren. Maar ze dreigen ook de landbouw die we juist aanmoedigen – kleinschalig en biologisch, bijvoorbeeld – kapot te maken. Er zijn genoeg voorbeelden te vinden die ons in onze opgave juist zullen helpen én de sector overeind houden. Maak daar juist werk van. Meer maatwerk is daar gewoon onnodig. Tot op bedrijfsniveau is denk ik niet realistisch. Maar alle vormen en schaalgroottes van landbouw en veeteelt over één kam scheren is niet de weg. Waar we wel generiek energie in moeten steken, is dat het Rijk met de groothandels en supermarktketens in gesprek gaat over eerlijke prijzen voor de producten van Limburgse boeren. En als dat niet goedschiks tot stand kan komen, dan maar nieuwe landelijke regelgeving laten maken. Zodat alsmaar de bedrijfsvoering moeten vergroten tot het verleden kan behoren en dat het boeren weer wel loont. Dan hebben we als SP nog twee punten waar we ons zorgen over maken en dat zijn: natuurherstel en natuurbeheer én de handhaving op alle maatregelen. Want zoals we bij het voorstel van natuurcompensatie ook al aangaven is personeel schaars. En dat is zeker een probleem bij opgaven waar we als Provincie extra moeten inzetten. Zoek ook hier de samenwerking tussen meerdere sectoren. Want agrarisch en traditioneel natuurbeheer moeten we als overheid niet tegenover elkaar zetten, maar juist verbinden. Ook de handhavingstaak moeten we in dit stuk zeer serieus nemen. En u vraagt PS € 7 miljoen voor de uitvoering vrij te maken. En als er extra middelen voor die handhaving nodig zijn, dan is het verstandig dit in het definitieve LOS ook mee te nemen. Is dat ook aan de orde, vraag ik aan het College. Een laatste veelgehoorde kanttekening bij dit concept-voorontwerp, is dat we alle druk op de agrarische sector zetten. En dat lezen we ook gedeeltelijk zo. Echter zal GS ook op het gebied van mobiliteit en industrie al bezig zijn met het reduceren van die impact op onze natuur. Als SP stellen we voor om ook de huidige en toekomstige inspanningen en keuzes die je als College doet en maakt bij mobiliteit en industrie en eventueel andere sectoren, te specificeren in het LOS. Dan zal er ook meer begrip en welwillendheid ontstaan om als agrarische sector je bijdrage te leveren. En de financiering van bedrijfsvoering misschien weer vlot te trekken. We spreken er vandaag in de commissie sonderend over en er is nog veel werk te verzetten, de komende maanden. Neem alle opmerkingen van vandaag ter harte richting de gesprekken die u als College nog met Limburgers die het treft, over de definitieve uitvoeringsplannen gaat voeren. Zet de oren wide open en stroop de mouwen op. En dan ga ik er vanuit dat we in het najaar een gedegen stuk hebben, waarmee de negatieve gevolgen van de stikstofcrisis voor Limburg worden aangepakt waar we dat zelf al kunnen. Succes aan onze organisatie en de betrokken Limburgers om hier de komende maanden samen uit te komen en medewerking van Den Haag op te eisen. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik last but not least, naar de heer Loomans van Horizon.

De heer Loomans (Horizon): Ja dank u wel, voorzitter. U haalt me de woorden uit de mond, want ik wilde daar net mee openen. Al sinds de jaren 90 weten we dat we in Nederland te maken hebben met een overdadige uitstoot van stikstofverbindingen, die de instandhouding van onze natuur ondermijnt. Een oplossing zou moeten komen vanuit de politiek. Maar omdat de belangen groot zijn en de te maken keuze voor velen pijnlijk, zijn maatregelen bij voortduring vermeden of vooruitgeschoven – net zolang totdat uitspraken van de Raad van State impliciet duidelijk maakten dat het tijd is om knopen door te hakken en er geborgde en gemonitorde maatregelen genomen moeten worden. Maatregelen

die de garantie geven dat de natuur weer naar een gunstige staat van instandhouding kan komen. Maatregelen die ervoor zorgen dat allerlei initiatieven met maatschappelijke meerwaarde, die door stikstof op slot zitten, eindelijk opgestart kunnen worden. Ik moet bekennen dat ik met het nodige wantrouwen begon te lezen in het Limburgs Offensief Stikstof. 'Offensief', jaja. Bang dat dit weer een stikstof-placebo zou zijn, op zoek naar geitenpaadjes, met creatief rekenen en het oprekken van modellen. Maar al lezende sloeg mijn wantrouwen om in waardering. Dit is het eerste actieplan dat ik gezien heb, dat een reëel uitvoerbaar integraal pakket aan maatregelen bevat, dat zomaar tot resultaat zou kunnen leiden. Én stikstofreductie én hydrologie én bestrijdingsmiddelen én extensiveren én toezicht én handhaving én bijstelling als de natuurdoelen niet gehaald worden, én nog meer maatregelen die ik maar even onvermeld laat. Is het een perfect plan? Vast niet. Maar ik denk dat we zes jaar na de verschijning van het rapport Niet Alles Kan de conclusie moeten trekken dat het niet mogelijk is om een perfect plan te maken met alleen winnaars. Hoe je het ook draait of keert, voor een groep ondernemers zal uitvoering van het LOS betekenen dat er een streep gezet wordt door hun toekomstplannen en ze voor moeilijke keuzes komen te staan. Maar het jarenlang leven in onzekerheid is ook niets. Duidelijkheid komt in dit geval met een prijs. En geloof me, ik leef met hen mee. Maar ik zie ook het belang van het beschermen van die Limburgse natuur. Laten we in hemelsnaam een begin maken met concrete maatregelen, voordat de Limburgse biodiversiteit de strijd opgeeft en instort. Ondanks mijn waardering voor het LOS heb ik nog een aantal verduidelijkende vragen. En mocht ik iets over het hoofd gezien hebben in de al beantwoorde technische vragen, alvast mijn excuus. De eerste: hoe denkt het College herstel van natuur te kunnen borgen met een programma dat berust op vrijwillige medewerking? En wanneer kan met de uitvoering van dit pakket van maatregelen worden begonnen? Is hiervoor nou eerst die aanpassing van de POVI vereist en moet de LOS daarop wachten? Of kunnen we voor die tijd al iets doen? En wat ziet het College als een realistische doorlooptijd om voldoende stikstofruimte op te bouwen om Limburg van het slot te krijgen? Welke financiële middelen denkt het College nodig te hebben voor uitvoering van het LOS? Welke bedragen zijn inmiddels definitief toegezegd vanuit het Rijk? Wat wordt er nog verwacht? En wat hebben we extra nodig? En dierenwelzijn wordt in dit stuk nergens genoemd. Is er bij uitvoering van het LOS een mogelijkheid om dierenwelzijn als sturingselement mee te nemen? En welke mogelijkheden ziet het College om ook in andere sectoren tot een reductie van stikstofemissies te komen? Zijn we hierin volledig afhankelijk van het Rijk? Of gaan we alsnog stikstofemissies reduceren door de stekker uit dat dure luchtkasteel naast het Bunderbos te trekken? Voorzitter, politiek gaat over keuzes maken. Soms is dat fijn, bijvoorbeeld iets kan worden uitgedeeld. Maar op andere momenten is het verrekt lastig en emotioneel beladen – zie de zestien sprekers van vandaag. Maar zoals de Gedeputeerde een week geleden op de informatieavond van de LLTB glashelder aangaf: we hebben op dit moment geen andere keus meer. De stikstofemissies moeten omlaag. Dat is de ongemakkelijke waarheid. We moeten verdere achteruitgang van de natuur een halt toeroepen. En de bal ligt bij ons, bestuurders. Helaas heeft het stikstofdebat in de Tweede Kamer van gisteren weer eens duidelijk gemaakt dat er geen spoedige oplossingen uit Den Haag gaan komen. Ik geef het College dan ook groot gelijk dat ze hun verantwoordelijkheid pakken en zelf met een plan komen. Op de drie vragen die ze aan PS stellen, is mijn antwoord dan ook drie keer ja. En ik wens het College wat het LOS betreft veel moed, wijsheid en daadkracht. En ik hoop dat de eerste sporen van herstel van natuur spoedig zichtbaar worden. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Loomans. Dan is dat de eerste termijn van de commissie. Het is nu 16.50 uur. Ik stel voor even te schorsen. Er staat voor de Statenleden – lees: commissieleden – in het Statenrestaurant een snackje klaar. En de bezoekers, als zij dat willen, kunnen achter u, als u door de deuren gaat: er staat voor u ook koffie en thee en wat lekkers klaar. Ik stel voor dat we 17.10 uur hier in de zaal terugkomen. Is dat akkoord?

[SCHORSING]

De voorzitter: Mag ik iedereen verzoeken om weer te gaan zitten. Dan heropen ik de vergadering. Het College is weer compleet, tenminste in deze setting, en de commissie ook, zie ik. Dan gaan wij door met de beantwoording door het College. Ik geef het woord aan de heer Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Dank je wel, voorzitter. Gezien het aantal opmerkingen op het LOS is het ook duidelijk dat het niet alleen bij de insprekers leeft, maar ook bij jullie Staten. Dat mag duidelijk zijn en daar was ik me ook al van bewust. Misschien vooraf, een aantal keer is gevraagd: wat gaan we doen als het Rijk met maatregelen komt? Ja, natuurlijk, die zullen wij meenemen in ons ontwerp of in ons LOS, wat we nog gaan invullen verder. En de rijksregelingen die komen. En als ik kijk naar wat de minister gisteravond ... Ik heb ze nog niet op een rijtje wat ze toegezegd heeft, waar ze voor de zomer mee komt en voor Prinsjesdag. Dan denk ik van nou dat stemt me dan misschien nog hoopvol dat we daar nog een stukje invulling in generieke regels krijgen die ons zeg maar kunnen helpen bij het programma dat we hebben. Dit programma is sowieso een programma dat ... Dat noemen ze mooi adaptief, maar als er dingen in de tussentijd veranderen in Rijk of we aanvullingen geven, stel dat we volgende week een rekenkundige ondergrens hebben van 1 mol, heeft dat natuurlijk consequenties. Duidelijk, die gaan we meenemen. En dan toch een opmerking die een aantal van jullie ook gesteld hebben: hoe gaan we die participatie organiseren? Het is terecht gezegd: we hebben met de Plattelandscoalitie van tevoren overleg gehad. Dit is zeg maar een concept voorontwerp, zoals genoemd, en die echte participatie met die partijen gaat tot 1 juli plaatsvinden, zodat we dan met een eerste ontwerp komen. Daarna volgt nog een tweede ronde, laat dat duidelijk zijn. Die participatie is van wezenlijk belang dat dit stuk zeg maar van onderop, want dat is ook de vraag die jullie stellen, gedragen is. Dus dat traject gaan we nu in met partijen, en dat zullen de partijen zijn zoals genoemd. Dat zijn natuurorganisaties die ook bij de Plattelandscoalitie zitten, dat zijn de terreinbeherende organisaties, maar ook natuurlijk LAJK, die we vandaag gehoord hebben, LLTB zal dat zijn, biologische boeren, Natuurrijk Limburg. De partijen die er in het veld toe doen, die gaan we benaderen en daar gaan we de participatie en ... Hoe zal ik dat zeggen? De ideeën die zij ook zelf hebben ... Dat bleek ook bij een bijeenkomst bij de LLTB dat de LTO zelf geborgde maatregelen voorstelde en daarmee gekomen is. Als dat zo is, kunnen we die natuurlijk goed impliceren. Als die door de sector zelf gedragen zijn, is het ons natuurlijk welkom. Dus dat gaan we doen. Dus verder is het, zoals gezegd, een vrijwillig programma.

De voorzitter: Mijnheer Faassen, een momentje.

Gedeputeerde Faassen: Sorry.

De voorzitter: Mijnheer Nijenhuis.

De heer Nijenhuis (BBB): Dat doet me de vraag opkomen: een eerste participatie, zegt u, duurt tot 1 juli, en een tweede participatie, hoelang gaat die duren? En, als ik me goed heb geïnformeerd, het programma onder de Omgevingswet in deze vorm vereist dan toch ook nog een inzageperiode? Klopt dat?

De voorzitter: Mijnheer Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Daar zal mijn collega Theuns dadelijk antwoord op geven, dus dat zal bij de antwoorden sowieso zijn. Ik geef de antwoorden waar ik denk antwoord op te kunnen geven, en dan zullen mijn collega's antwoorden geven op de vragen die zij zullen beantwoorden. Goed, dus dat

gezegd hebbende, ga ik naar de vragen die er zijn. Het zijn een aantal technische vragen, dus ik wil ze ook gewoon technisch beantwoorden, ook gezien de tijd. We hebben vandaag al veel met elkaar gewisseld, dus ik wil gewoon de feitelijke antwoorden zoveel mogelijk geven op de vragen die we gehad hebben. De eerste vraag van D66 van mevrouw Wesseling is: wat betekent het vrijwillig programma in de Omgevingswet? Het LOS is een programma onder de Omgevingswet. De term vrijwillig betekent dat de Omgevingswet het maken van het LOS niet verplicht voorschrijft. Dat is het technische antwoord. Maatregelen wil het College inzetten om de borging in te zetten en welke niet. Het borgen zal moeten plaatsvinden door de wijziging van de Omgevingswet, maar dat komt dan later. Dat zal aan de orde zijn voor het borgen van de zonering, als die er is, als ook voor het bepalen van de stikstofruimte die vrijkomt door de emissie reducerende maatregelen die nog worden opgevuld. Ook daar zal het Rijk ... En dat zie je in eerste voorzet al bij de brief die de minister gestuurd heeft. Daar is al sprake van een zonering. Die gaan we verwerken. Ook in het debat van gisteren gaven we aanknopingspunten. Die zijn nog niet verwerkt in dit stuk wat we nog moeten maken. Dus dat is het vervolg. Kunnen we latente gebruikte ruimtes schrappen uit de vergunning? Ja, dat zou kunnen, maar we gaan echt expliciet met die sector in gesprek om te kijken wat we verstaan onder latente ruimte, want daar is nog heel veel discussie over. Dat zul je samen met de gemeente moeten doen. Dus dat is iets wat we samen met de sector oppakken om ook te kijken wat dat oplevert. We kunnen allerlei regels verzinnen, maar als het niets oplevert voor de doelstellingen die we hebben, dan gaat het ook niet werken.

De voorzitter: Mevrouw Wesseling.

Mevrouw Wesseling (D66): Dank, voorzitter. Ja, heel kort. Mijn oproep was ook vooral dat de Provincie Brabant heeft het reeds onderzocht en bekeken, en die hebben volgens mij ook de handreiking gemaakt naar andere provincies dat zij daar al mogelijkheden voor hebben verkend. Dus vooral ook de tip om ook van de kennis en expertise die daar zit, gebruik te maken.

De voorzitter: Mijnheer Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Voorzitter, volgens mij heeft mevrouw Wesseling dat de vorige keer in de commissievergadering ook al gezegd. Niet gezegd? Ik dacht dat daar ook een voorstel was. Goed, maar dat nemen we in elk geval mee. Dat mag duidelijk zijn. Ja, wat gebeurt als er minder middelen vanuit de Rijksoverheid komen dan gehoopt? Ja, dat is natuurlijk een discussie, want iemand van u zei het volgens mij, mevrouw Schuurman zei het: geen knaken, geen taken. En dat is natuurlijk wel een ding. Wij gaan hier gebiedsprocessen onderzoeken. Daar hebben we nog middelen voor: SPUK 1- en SPUK 2-middelen. Dus we hebben middelen om dit proces in gang te zetten. Maar als we meer middelen nodig hebben, dan is het Rijk aan het zet. Kijk, het Rijk geeft ons een opdracht die wij moeten uitvoeren als Provincie. Dan is het voor mij ook niet meer als normaal dat het Rijk daarvoor aan de lat staat. Maar dan is het nog zo dat als wij goede gebiedsprocessen opzetten, dan hebben we ook een argument richting het Rijk om geld te vragen, want die vraag gaat komen, dat is 100%. Deze week, voor jullie info ... Misschien mag ik mijn zin afmaken, of niet? Deze week, woensdag, heeft de minister mij zelf gebeld in aanloop naar het debat en daar heeft zij bijvoorbeeld gezegd: wat we in de Peel hebben, daar is geld, daar komt dit jaar al geld. En ik zeg maar: wat is dan uw oproep? Ja, zegt ze, om vergunningverleningen mogelijk te maken. Dat was haar oproep. Ik denk: dat past redelijk goed bij onze opgave. En verder zegt ze: het probleem is de additionaliteit. Ja, dat is mij duidelijk dat dat het probleem is. En daar roept zij ons ... Zij heeft daarin aangegeven: wij komen met de generieke maatregelen. Dat zal rondom de Peel een zonering zijn. En zij vraagt aan ons: hoe gaan we het gebiedsgerichte proces invoeren? Dus zeg maar het regioproces, waar wij als Provincie aan de lat staan, daarvan heeft ze gezegd: ik wil samen met jou een overeenkomst sluiten of een verbinding

sluiten voor de zomer van dit jaar, zodat we dit samen oppakken. Daar heb ik natuurlijk gezegd: dat wil ik graag samen met jullie doen. Dus je ziet ook daar dat het Rijk de behoefte heeft om de Provincie in te schakelen om bepaalde gebiedsprocessen, waar dat nodig is, en daar de medewerking van te vragen. Daarvoor hebben ze ons nodig en daar zullen wij dan ook specifiek de middelen van moeten vragen.

De voorzitter: Momentje, mevrouw Van der Pol.

Mevrouw van der Pol (BBB): U heeft lange zinnen, mag ik dat eerst opmerken? Waar vooral een stuk van de zorgen zit, is: er staat wat geschreven in het LOS over de groenblauwe mantel. We noemen het landbouwzone, maar ik denk dat dat een beetje een verkeerde voorstelling geeft, die 36.000 hectare. Daarin staat: beperking gewasbeschermingsmiddelen, beperking bemesting en beperking beregening. Als we het daarover hebben, als die dingen beperkt worden, die zaken, die handelingen, dan is daar eigenlijk geen agrarische activiteit, ook biologisch niet, ook niet natuurinclusief mogelijk. Dan hebben we het over een afwaardering van € 3,6 miljard. Ga ik er dan vanuit dat die beperkingen niet worden doorgevoerd of wachten we tot we die € 3,6 miljard gaan krijgen of hoe moet ik het zien?

De voorzitter: Mijnheer Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Ja, voorzitter. We zitten hier met een trio en deze vraag: gaan ze in de zonering binnen ... Ook die gerelateerd is aan de POVI. De heer Theuns zal daar dadelijk op terugkomen. Het loopt een beetje ... Ja, sorry?

De voorzitter: Wacht even, volgens mij hoorde ik een of ander raar geluidje. Mijnheer Nijskens, mevrouw Schuurding, mevrouw Waajen. Dan begin ik bij mevrouw Schuurding, want die was volgens mij de eerste.

Mevrouw Schuurding (PvdA): Dank u wel, voorzitter. Ik hoorde de Gedeputeerde net vertellen over rijks gelden en dat die soms ook al op korte termijn worden verwacht, soms dat we die ook al hebben. Als ik het goed begrepen heb, is er, om tot een geborgd pakket van maatregelen te komen, ook een vereiste om aan te tonen dat we de middelen hebben om die maatregelen uit te voeren. Wordt dat nog verder uitgewerkt in het stuk, omdat op dit moment de financiële paragraaf vrij beknopt is en op hoog niveau wat aangeeft? Wordt dat verder uitgewerkt of denkt het College, dat het op dit moment voldoende is in dit stuk?

De voorzitter: Mijnheer Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Nee, voorzitter, het is niet voldoende en dat gaan we natuurlijk verder uitwerken. Zoals gezegd: we hebben middelen voor nu om te beginnen. We hebben ook middelen voor de Peel, maar als we verdergaan, zullen we aan moeten geven welke middelen we nodig hebben. Dat wordt verder gespecificeerd. Volgens mij was dat het antwoord.

De voorzitter: Mijnheer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Voorzitter, net in het betoog van de Gedeputeerde had hij het over de additionele tijd bij de Peel en het lostrekken van vergunningen. Is er dan ook gesproken over de kritische depositiewaarde? Daar hebben een aantal mensen over ingesproken. Daar hebben ook een aantal commissieleden over gesproken. De KDW gaan we sowieso zeker niet halen in de Peel. Is er

dan een lijn om toch tot vergunningverlening te komen op het moment dat je in ieder geval laat zien dat het niet verslechtert of hoe moet ik het zien, en is daarover gesproken met de minister?

De voorzitter: Mijnheer Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Nee, voorzitter, daar is niet over gesproken. Maar het doel, wat we gaan doen, is dat we een geborgde daling krijgen en een natuurverbetering, en daar is over de KDW niet gesproken.

De voorzitter: Mevrouw Waajen.

Mevrouw Waajen-Crins (CDA): Dank u wel, voorzitter. In het betoog van de Gedeputeerde hoorde ik ook dat de minister overeenkomsten wil sluiten, in ieder geval met mijnheer Faassen. Volgens mij heb ik gisteren in het debat, landelijk, daar ook iets over gehoord dat het in zijn algemeenheid met meerdere provincies zal gaan gebeuren, dat dat de inzet is van het kabinet. Kunt u iets toelichten over het proces waarin dat gaat? Staat Limburg vooraan of achteraan in de rij? Heeft de minister daar bepaalde ideeën over? Wie is het eerste aan beurt? En welk proces is dat hier intern? Als er dan zo'n overeenkomst in wording is, neemt u ons dan ook in ieder geval even goed mee, zodat wij ook op de hoogte zijn.

De voorzitter: Mijnheer Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Ja, er zijn er volgens mij drie anderen gebeld. Volgens mij was ik de eerste, dus ik voelde me vereerd. Ik heb ook gevraagd of ik de regie kon krijgen. Daarop heeft ze nog geen antwoord gegeven, maar dat heb ik wel gevraagd. Brabant is gebeld, dat weet ik, en de Veluwe ook. Dus dat zijn de drie die zijn gebeld. We hebben in feite het principe uitgesproken dat we dat willen, maar inhoudelijk is daar nog niets over gezegd. En als dat er komt, kan ik u natuurlijk informeren hoe dat gaat, maar daar is nog niets over duidelijk. Ze heeft alleen gezegd: we willen het voor de zomer. Nou, dus dat is het antwoord.

De voorzitter: Nou, we weten dat de baby voor de zomer komt. Maar voor de rest weten we nog niets. Mijnheer Faassen, gaat u door.

Gedeputeerde Faassen: Ik hoop meer dan één, voorzitter. Maar goed, dat terzijde. Sorry, meer dan ...

De voorzitter: Babies.

Gedeputeerde Faassen: Babies. U zei toch babies?

De voorzitter: Ja.

Gedeputeerde Faassen: Ja, nou goed. Goed, waar ben ik gebleven? Op welke manier ondersteunen we agrariërs die bijdragen aan het herstel van de biodiversiteit? Daar hebben we al een programma, een subsidieprogramma, van een miljoen voor in 2023. Verder ontwikkelen we een biodiversiteitsmonitor. Daar zijn we mee bezig. En natuurinclusieve landbouw wordt natuurlijk momenteel samen met NaLi uitgevoerd. Want ook daar zal meer geld voor komen, dus dat zullen we in de toekomst sowieso moeten gaan inrichten. Hebben we voldoende capaciteit om te handhaven? Nee, op dit moment is dat niet het geval. Maar we zijn ook nog niet zover om te gaan handhaven. Dan

zullen we eerst iets moeten hebben. Dus op dit moment is het antwoord 'nee'. Volstaat ons huidige grondbeleid? Vooralsnog wel. We hebben op dit moment een wettelijk instrumentarium. Op dit moment voldoet dat. Wat bedoelt de Gedeputeerde met het opnieuw in gesprek gaan over het stuk? Wat betekent dat voor het stuk wat voor ligt? Dat heb ik net al gezegd. We gaan met de participatie ... Dat woord is hier vandaag een aantal keer gevallen en dat is toch echt cruciaal om tot een gedragen stuk te komen. Dat proces gaan we nu in tot 1 juli. Dan komen we met een voorstel. En dan gaan we nog een tweede participatieronde doen met de stakeholders en dat zal lopen tot 1 september. Oorspronkelijk was dat wat eerder, maar we hebben gezegd: we hebben het zomerreces. En we merken dan partijen in het veld, niet alleen stakeholders, maar ook met name gemeenten, allemaal roepen: ja, maar wij hebben vakantie. Dus om het proces nu ordentelijk te laten lopen, gaan we die periode verlengen tot 1 september. Dus dat daarover. Of er aandacht is voor dierenwelzijn? Ja, dierenwelzijn is volgens mij een onderdeel van de agrarische sector op zich. Of dat hier binnen het LOS een plek vindt? In principe niet. Het gaat hier met name over het reduceren van stikstof, dat is het doel dat we hier nastreven, en natuurlijk met name daaraan gerelateerd het lostrekken van vergunningen, zoals we gezegd hebben. En het voorkomen dat vergunningen ingetrokken worden, dat ben ik misschien vandaag nog een keer vergeten te benadrukken, is echt aan de sector zelf om dat te doen en volgens mij is de sector daar volop mee bezig om daar aandacht voor te hebben. Dus ja, dat is daarop het antwoord. Dat ligt eigenlijk aan het Rijk, dus niet hier. Een aantal vragen voor de heer Theuns. Welke normen gaan in de ... Sorry?

De voorzitter: Mevrouw Wesseling.

Mevrouw Wesseling (D66): Ja, sorry, ik had het idee dat de Gedeputeerde volgens mij al over was gegaan op de beantwoording van mijn buurvrouw. Dat klopt, toch? Ja. Want ik had nog even één vraag waarvan ik wel verwacht dat de heer Faassen die zal beantwoorden. Hoe wordt uiteindelijk nog geëvalueerd of het pakket dat hiervoor gaat liggen ook voldoende is? Is daar al een moment voor ingepland en op welk moment kan dan eventueel herijkt worden, mocht dat nodig zijn?

Gedeputeerde Faassen: Voorzitter, we hebben in elk geval in de eerste termijn in de loop van de tijd een second opinion ingelast om juristen met een andere blik als de onze ernaar te laten kijken in hoeverre dat wat we aan het doen zijn zinvol is en bijdraagt tot een geborgen pakket. Dus, ja, dat is ingebouwd, zeker al in de eerste participatieronde.

De voorzitter: Mevrouw Wesseling.

Mevrouw Wesseling (D66): Dank, voorzitter. Waar ik naar zoek, is zodra wij aan de slag gaan met de maatregelen, om dan ook nog op enig moment te evalueren. Volgens mij is het altijd verstandig om te kijken of de maatregelenpakketten die wij nemen ook zinvol zijn. Zeker als we er ook € 7 miljoen voor uittrekken, zou ik dat toch wel op prijs stellen.

De voorzitter: Mijnheer Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Ja, voorzitter, ik begrijp dat u dat op prijs zal stellen. Dat hebben we op dit moment nog niet ingebouwd en ook nog geen rekening mee gehouden, maar dat is zeker een optie die we in ogenschouw zullen nemen en ik denk dat dat ook heel verstandig is.

De voorzitter: Nog een vervolgvraag, mevrouw Wesseling?

Mevrouw Wesseling (D66): Ja, zou het College eventueel kunnen toezeggen om, zodra het in werking is getreden, dus het is vastgelegd in de Omgevingsverordening en dergelijke, na een jaar te evalueren?

De voorzitter: Mijnheer Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Ja, ik heb even overlegd met mijn collega. Collega Kuntzelaers, die goed in deze materie zit, zegt dat het zelfs verplicht is. Dus het is geen vraag. Het is een opdracht.

De voorzitter: Oké, momentje. Mijnheer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Nou, dat wilde ik vragen. Er zit toch monitoring in een adaptief maatregelenpakket? Dus dan hoeft je niet apart te evalueren, het zit erin. Dat was eigenlijk een opmerking.

De voorzitter: Oké.

Gedeputeerde Faassen: Goed. Dank, voorzitter.

De voorzitter: Dan gaat de Gedeputeerde door.

Gedeputeerde Faassen: Dank, voorzitter, voor de opmerking. Welke normen gaan in gebieden gelden en hoe worden die gerealiseerd? Dat is nou typisch een onderdeel dat we verder moeten uitwerken in de volgende versie van het LOS, dus dat is een proces wat nog gaande is. Hoe wordt gezorgd dat deze maatregelen werkelijk op korte termijn tot uitvoering komen? Daarom starten we met een aantal focusgebieden. Daar moeten we snel mee aan de slag. Met name de Peel is natuurlijk een gebied waar de minister ons ook gevraagd heeft om snel aan de slag te gaan. Dus het wil niet zeggen dat we beginnen als we in september zijn. De middelen die we nu hebben en de gebiedsprocessen die we al hebben liggen, daar kunnen we mee aan de slag en dat was volgens mij ook de vraag van de minister.

De voorzitter: Momentje. Mevrouw Van der Pol.

Mevrouw Van der Pol (BBB): Die second opinion, ik ga ervan uit dat over alle vier de focusgebieden wordt gevraagd, de maatregelen die daar worden genomen, het hele pakket?

De voorzitter: Mijnheer Faassen.

Mevrouw Van der Pol (BBB): Of het hele pakket? Hoe breed is de scope van de sector, de hele LOS?

Gedeputeerde Faassen: Nee gewoon voor het pakket van de ... Ja, precies.

Mevrouw Van der Pol (BBB): Oké, niet één gebied of zo?

Gedeputeerde Faassen: Nee.

Mevrouw Van der Pol (BBB): Nee? Oké.

Gedeputeerde Faassen: Eens even kijken. Hoe wordt ervoor gezorgd dat deze maatregelen werkelijk op korte termijn tot uitvoer komen? Dat is wat ik net zei: we starten in die focusgebieden met het geld wat we hebben. Wanneer wordt inzichtelijk gemaakt welke maatregelen en welk tempo effect zullen hebben op de stikstof? We gaan de komende tijd juist doorrekenen op wat voor termijn de maatregelen die we nemen effect gaan hebben. Datzelfde, en die vraag is al door een aantal van jullie Statenleden gesteld, geldt voor wat gebeurt er met de ruimte die we innemen bij de stoppers? Eigenlijk de enige die we echt op dit moment weten is de MGA-regeling, omdat die ingeboekt en afgewerkt is, zeg maar. En voor de Lbv- en dLbv-plus-regelingen is dat nog niet het geval. Dat weten we niet, maar dat hopen we wel op korte termijn te weten. Het enige nadeel is dat wij als Provincie van die stikstofruimte in principe geen gebruik kunnen maken, omdat dat een rijksregeling is die door rijksgeld is betaald. Dus dat is de consequentie, maar die draagt dan weer wel bij aan de hele deken wat we naar beneden moeten brengen, zeg maar de stikstofbelasting in het algemeen. Eens even kijken wat ik dan nog had. Met betrekking ... O nee, dat zijn vragen aan mijn collega Kuntzelaers. Op welke termijn denkt het College te voldoen aan de voorwaarden van de Raad van State en welke stappen moeten hiervoor worden gezet? We gaan het project nu uitvoeren en wij denken, maar dat is echt een gedachte die we nu hebben, dat het waarschijnlijk een halfjaar tot een jaar gaat duren. Zo lang duurt dat gewoon voordat we die projecten en die gebiedsprocessen waar we mee bezig zijn concreet hebben, dat dat ook geborgen is. Het wil niet zeggen dat het klaar moet zijn. Het moet alleen in gang gezet worden en geborgd in de zin dat we daaraan werken. Dus het hoeft niet af te zijn, laat dat duidelijk zijn. Dat is eigenlijk dezelfde vraag. Hoe gaat u rekening houden met de vandaag getoonde emoties en dit compenseren? Volgens mij heeft bijna iedereen daar dezelfde gedachten over. En, ja, dat gaan we natuurlijk meenemen. Dat heeft mevrouw Van der Pol ook gevraagd in die keukentafelgesprekken. Dat gaat zeker een rol spelen in hoe wij verder dit traject oppakken. We hebben dat vandaag als goed ervaren. Dus het belang van de participatie van de partijen, zeker de partijen die in deze toch veel moeten leveren, daar zijn we ons van bewust.

De voorzitter: Mevrouw van der Pol.

Mevrouw Van der Pol (BBB): U stelt een participatietraject van vijf weken voor. We staan op dit moment op een 5-0 achterstand. De hakken zijn in het zand, emoties zijn voelbaar, waren voelbaar in deze zaal. Is vijf weken wel voldoende om die participatie fatsoenlijk op te zetten om tot een gedragen plan te komen?

De voorzitter: Mijnheer Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Die vijf weken zijn bedoeld om tot een voorontwerp te komen en dan nog een keer tot 1 september om tot een ontwerp LOS te komen. Dus het is niet zo dat we dit in vijf weken klaar moeten hebben. Dit gaat in twee etappes, dus we zijn ruim drie maanden onderweg.

De voorzitter: Mevrouw van der Pol.

Mevrouw Van der Pol (BBB): Wat is voor u de afweging om de participatie in twee periodes te doen en bijvoorbeeld niet in één langere, waardoor er meer tijd is voor de participatie?

De voorzitter: Mijnheer Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Omdat we, volgens mij, maar dan moet ik even naar mijn collega's kijken, voordat we tot een vaststelling komen van het ontwerp LOS, we nog een tussenfase moeten hebben. Oké, mijnheer Theuns pakt het nog een keer mee in het tijdstraject. Dan was er een vraag van

50PLUS of we die € 7 miljoen gaan bezuinigen. Nee, die dekking is uit het voorstel van het positieve jaarresultaat van de begroting 2025. Daar is die in voorzien.

De voorzitter: Momentje. Mevrouw Boven.

Mevrouw Boven (Partij voor de Dieren): Dank u, voorzitter. Ik heb de indruk dat u naar de vragen van mijn buurman gaat. Ik had nog één vraag over het dierenwelzijn. Wat mij duidelijk is, is dat dit stuk niet over dierenwelzijn gaat, en dat was mijn vraag ook niet. Maar als je extensiveert, dan heeft dat ook voordelen voor het dierenwelzijn. En mijn vraag was alleen om dat ook mee te nemen als implicatie van dit plan, want dat is een positief resultaat, in elk geval in onze ogen. Dus dat was mijn vraag. En de andere is, en ik denk dat die ook voor u was, andere vragen zijn ook niet beantwoord, maar ik neem aan dat die voor uw collega's zijn, hoe u ervoor gaat zorgen dat de meest winstgevende gewassen, zoals bollenteelt en aardappelteelt, u niet voor zijn? En ik zie allerlei bewegingen.

Gedeputeerde Faassen: Nee, ik kijk naar mijn collega. Het is de interactie tussen collega's van dit is landbouw, dat ga ik beantwoorden.

Mevrouw Boven (Partij voor de Dieren): Oké, prima, duidelijk.

Gedeputeerde Faassen: Dat is mijn antwoord daarop.

Mevrouw Boven (Partij voor de Dieren): Heel goed. Ik dacht dat grond kopen bij u lag, dus vandaar.

De voorzitter: Oké. Gaat u door, mijnheer Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Dan moet ik weer gaan bladeren naar waar ik gebleven was. Even kijken, waar ben ik gebleven? Dan moet ik even goed kijken. Ja, er zijn nog vragen. Even kijken, van wie waren die vragen? Dat is een heel pak. 50PLUS ook. Wat zijn de kosten van de tien maatregelen en de sociaal-economische effecten en hoe worden die effecten gemonitord? Daar is het natuurlijk ook weer het feit van als we de middelen hebben, dan kunnen we die maatregelen nemen. En die volledige kosten zijn nu nog niet bekend. In de loop van het traject gaan we dat weten en dan weten we waar we het over hebben.

De voorzitter: Mijnheer Van Est.

De heer Van Est (50PLUS): Voorzitter, kijk, dit was een sonderend stuk en onze inbreng was van als je dat doet, breng het dan in beeld, zodat we weten wat er wordt beslist. En mijn vraag is: is dit nu wat u nu zegt? Gaan we dadelijk in het vervolg van dit project ook gewoon per activiteit, per maatregel inzichtelijk maken wat we gaan doen, wat we willen doen? En laat ik het zo zeggen: u hoeft niet te wachten op of de middelen beschikbaar zijn, want u kunt natuurlijk ook best laten zien wat de sociaal-economische effecten zijn en wat u nodig zou moeten hebben om iets te doen. En dat was de vraag vanuit de sondering van zorg dat dat beter inzichtelijk wordt in een soort LOS. En dan is mijn tweede vraag daaraan gekoppeld. U zei: 1 juli, dan komt u met een voorstel. Naar wie komt u met een voorstel? Komt u naar de participatiemensen met een voorstel of komt u naar ons met een voorstel of naar beiden?

De voorzitter: Die vraag zou de heer Theuns zo meteen meenemen.

De heer Van Est (50PLUS): Oké.

De voorzitter: De eerste vraag, mijnheer Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Ja, we gaan dat natuurlijk inzichtelijk maken. Want dan weten we: de eigen middelen die we hebben, die zullen we moeten verdelen over de voorstellen die we hebben. En de middelen die we extra nodig hebben, ja, dat zullen we inzichtelijk maken. Dat is het antwoord. Dan heb ik de vraag van de heer Beckers van JA21: wie is er op het idee gekomen om dit probleem op te lossen, het onhaalbare doel binnen deze tijd te realiseren? Ik weet niet helemaal hoe ik die vraag moet beantwoorden. Kijk, niets doen is geen optie. Dat hebben we volgens mij met zijn allen geconcludeerd. Ook de sprekers hebben dat gezegd. Dus we zullen gewoon aan de slag moeten gaan. En de vraag of het onhaalbaar is of niet, die ligt niet voor. We hebben een opdracht, vind ik, als GS, en volgens mij hebben we die vanuit PS ook gekregen, dat we zelf actie moeten ondernemen om te kijken dat we vergunningverlening lostrekken en dat is wat we gaan doen. Goed, dan hebben we de vraag van de heer Nijskens: hoe ziet het College de vrijwilligers in de deelname maatregelen in relatie tot de verordening? O, die is voor Michael, trouwens, sorry. Dat is daar, die komt van de heer Theuns. Dan de vraag: hoe is het document nu echt tot stand gekomen, de participatie? De paragraaf mist. Hoe zijn sectoren meegenomen? Ja, dat is natuurlijk de vraag die we vandaag hier al vaker gesteld hebben. Wij hebben in het PLC meegenomen ... Als ik terugkijk, zijn er een aantal ambtelijke overleggen geweest. Het is één keer in het PLC besproken. Ik denk, achteraf gezien, dat moet gewoon beter, en vandaar ook dat we die participatieronde nu ingaan. En hoe moet ik dat eerlijk zeggen? Ik denk, bij de reacties die we toen hebben gekregen, zijn de deelgenoten zich niet bewust geweest of hebben in die zin niet gezien wat nu de reacties zijn. Dat is het eerlijke antwoord.

De voorzitter: Mevrouw van der Pol.

Mevrouw Van der Pol (BBB): Volgens mij hoorde ik, ik dacht, de LLTB zeggen, en die zaten er natuurlijk bij, dat zij geen draagvlak voor dat plan hadden. En u zegt van ze realiseerden het zich niet goed. Hebben ze dat nou geuit of niet dat er geen draagvlak was voor dit plan?

De voorzitter: Mijnheer Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Er zijn drie ambtelijke overleggen geweest. Dat kan ik u niet zeggen. Er is één bestuurlijk overleg geweest. Dat heb ik, maar dat kan aan mij liggen, misschien niet zo ervaren. Dus als dat zo is, ligt het aan mij. We hebben het nu gehoord en we weten nu dat we het de komende periode juist met deze partners op moeten pakken. Die oproep is volgens mij vandaag luid en duidelijk geweest en daarvan zijn we ons meer dan bewust. Dat is daarop het antwoord. Wat is de invloed van de voorgestelde maatregelen in dit buitenlandbeleid, die wellicht verzacht geminimaliseerd kunnen worden? Dat heb ik ook als eens eerder gezegd en dat is misschien niet goed genoeg in dit stuk geland. In het buitenland, bijvoorbeeld in België, hebben ze echt een geborgd maatregelenpakket, wat ook invloed zal hebben op onze stikstofdepositie in de Natura 2000-gebieden en dat gaan we ook 100% zeker meenemen. Dat geldt ook voor natuurlijke provincies. De Peel grenst aan Brabant, dus de maatregelen die ze daar gaan nemen, geborgd, dat willen zij ook, gaan ons natuurlijk ook helpen. En dan verder natuurlijk de maatregelen die we zelf gaan treffen. Dat mag duidelijk zijn. Wanneer kunnen agrariërs.

De voorzitter: Mijnheer Van den Beucken.

Gedeputeerde Faassen: Ja.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Dank u wel. Dit was een van de vragen die wij ook hadden gesteld. Maar de gedachte die achter die vraag zit, is: als in het buitenland de depositie wordt verminderd, dan zou dat dus ook een verzachting of een minimalisering van beperkingen hier kunnen opleveren en daar heb ik niet echt een antwoord op gehoord. Kunt u daar misschien op reflecteren? Want dat vinden wij wel even een belangrijke.

De voorzitter: Mijnheer Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Volgens mij heb ik dat antwoord net gegeven. Dan herhaal ik het nog een keer: als België, zoals ik het heb begrepen, met een onder voorbehoudend cijfer dat ik noem Tot nu toe, maar dat zijn we verder aan het onderzoeken, ook met de Vlaamse regering, hebben ze mij gezegd, in de bijeenkomsten die ik heb gehad, dat ze doorgerekend hadden dat hun natuurreductie tot 2030 voor 30% minder depositie van hun emissie op onze natuurgebieden zou zorgen. Natuurlijk telt dat mee in de opgave die we hebben. Dat is wat ik net heb gezegd. En dat is cruciaal, want dat gaat ons zeker helpen. Is het antwoord zo voldoende? Goed. Wanneer kan een agrariër zichzelf een agrarische natuurbeheerder noemen en welk plaatje hangt daaraan? Ja, agrariërs kunnen zich aanmelden bij een Natuurrijk Limburg. Dan kun je daar een subsidie aanvragen voor een bepaalde manier waarop jij natuur gaat beheren als agrariër. Dat is natuurinclusieve landbouw. Dat wordt nog meer, want daar komt meer geld van tevoren. Op dat moment mag jij je agrarisch natuurbeheerder noemen.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Voorzitter.

De voorzitter: Mijnheer Van den Beuken.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Dus dit LOS verandert daar niets aan? Er worden geen extra eisen gesteld of geen extra dingen aangehangen? Het blijft dus zoals het is?

De voorzitter: Mijnheer Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Wat het agrarisch natuurprogramma ... Wat u daar stelt, dat blijft zoals het is. Maar misschien bedoelt u meer dat als je in een zone gaat kijken of je kunt extensiveren als opgave, dan krijg je daar een vergoeding voor. Ja, dat is natuurlijk een andere. Maar een echte vergoeding als agrarisch natuurbeheerder wordt via NaLi geregeld. Dan: is er in dit kader zicht op wanneer er wel LOS-nadelen zijn en welke dat zijn? De in het LOS genoemde maatregelen worden doorgerekend op de mate van te bereiken stikstofdepositie, reductie en effecten en de voor- en nadere uitwerking van de uitvoering en bijsturing. Daarbij worden de voor- en nadelen afgewogen. Dat is natuurlijk een heel technisch antwoord, maar in feite zeg je hiermee dat de uitwerking die in het LOS moet plaatsvinden, gewoon nog moet plaatsvinden. Dat is een proces wat nog gaan is. Wat gebeurt er als er vanuit het Rijk belangrijke uitgangspunten worden gewijzigd? Dat heb ik volgens mij in het begin van mijn betoog gezegd: dan gaan we die natuurlijk meenemen in de Limburgse aanpak. Wat is de stand van zaken van de Limburgse stikstofbank? Daar heb ik al iets over gezegd in mijn eerdere antwoorden op de vragen: alleen de MGB-regeling komt in de Limburgse stikstofbank en de andere landen in de landelijke stikstofbank. Kunt u ons uitleggen hoe vergunningverleningen weer mogelijk gemaakt moeten worden? Ja, dat is nou net het idee van het LOS: om te kijken dat we daar maatregelen in nemen, die nog uitgewerkt moeten worden, met de gebiedspartners, nogmaals, voor alle duidelijkheid, en om te kijken dat we dan weer tot vergunningverlening kunnen komen. Mevrouw Waajen vraagt om meer tijd te nemen voor de inspraak binnen de planning van de POVI. Ja, daarvan heb ik volgens mij vrij duidelijk aangegeven. En misschien kan de heer Theuns ... Er staat trouwens

ook dat de heer Theuns daar zo op reageert. Goed. Doorstaat doelsturing de juridische toets? Ja, dat is een discussie die wij denk ik al zeven maanden voeren binnen IPO en dat is gewoon een vraag die voorligt. Dat is een rijksmiddel. De Universiteit van Wageningen is daarmee bezig. Dat is gewoon nog niet klaar. Dat gaat zeker iets zijn, maar dat is gewoon nog niet uitgewerkt. Dus dat zullen we pas in kunnen voeren als we daar zekerheid hebben. Want als je een doelsturing in hebt, dan moet je hem ook kunnen monitoren. Dat is hier al vaker genoemd. Dus dat is iets wat nog in het vervolg moet worden uitgevoerd. Het enige voordeel is: als je doelsturing hebt, dan ga je natuurlijk weg van depositie naar emissie en dan kun je per bedrijf daarop afgerekend worden, wat natuurlijk voor de agrariër ook veel meer realistisch is, want dan kan hij zijn eigen doelen bepalen. Of, niet bepalen, die worden bepaald, maar dan kan hij wel zelf sturen van hoe hij die wil halen.

De voorzitter: Mevrouw Waajen.

Mevrouw Waajen-Crins (CDA): Dank u wel, voorzitter. U zegt: we zijn er al zeven maanden mee bezig. Volgens mij heb ik daar gisteren in het landelijke debat ook iets over gehoord. Kunt u ook aangeven op welke termijn hier duidelijkheid over zal ontstaan? **En ik snap dat niemand u daarop kan vastpinnen, maar het is wel fijn om een beetje een doorkijk te hebben over hoeveel tijd we het nog hebben.**

De voorzitter: Mijnheer Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Ik vind dat een goede vraag, mevrouw Waajen. Ik ben daar zelf natuurlijk ook heel benieuwd naar. 'Wij' was trouwens bedoeld al: binnen IPO. Ik zat in de stuurgroep. Ik ben daar trouwens uitgegaan omdat ik denk van als dit nog een jaar duurt, dan komen we niet verder. Dat zeg ik u heel eerlijk. Als ik de minister binnenkort spreek, ga ik haar die vraag stellen. En zo gauw ik het weet, ga ik het u zeggen, maar dat is het eerlijke antwoord daarop.

De voorzitter: Mevrouw Waajen eerst nog en dan de heer Nijskens.

Mevrouw Waajen-Crins (CDA): Dank u wel. Gedeputeerde, ik ben heel blij met deze toezegging.

De voorzitter: Mijnheer Nijskens.

Gedeputeerde Faassen: Maar, voorzitter, als ik heel kort mag reageren. **Maar als ik geen antwoord krijg, kan ik u ook geen antwoord geven. Dat is ook een toezegging.**

De voorzitter: Mijnheer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Is er voor die laatste toezegging ook een termijn? Nee, dat is flauw. U had het er net over als we teruggaan richting doelsturing met emissieplafonds. Wat gaat dat betekenen voor de absolute plafonds ten opzichte van wat bedrijven nu aan emissie hebben of veroorzaken?

De voorzitter: Mijnheer Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Daar kan ik nog geen antwoord op geven. Dat weet ik gewoon niet. Daar is volgens mij ook nog niet over nagedacht, dus ik kan er gewoon geen antwoord op geven. Goed, de volgende. Sorry?

De heer Nijskens (VVD): Voorzitter, wat is dan het doel? Als je toch doelsturing hebt, dan moet je ook een doel hebben.

Gedeputeerde Faassen: O, dat is de vraag. Het idee is dat je per bedrijf een emissieplafond krijgt. Dat kun je zelf invullen, als het maar geborgd is met de monitor. Maar de hoogte van dat emissieplafond, dat weet ik niet.

Gedeputeerde Faassen: Goed. Kan er ook sprake zijn van nieuwe natuur die niet de Natura 2000-status kan hebben? Kan dit worden bevestigd? Ja, het Rijk is alleen bevoegd gezag bij het aanwijzen van Natura 2000-gebieden, en wij als Provincie zitten daar niet in en hebben ook niet die bevoegdheid. Veel woningen kunnen niet gebouwd worden, alles zit op slot, Den Haag acteert niet, keuzes. Daarvoor kijken we juist met het LOS om te kijken of we daar binnen de Provincie een oplossing, of een oplossing is een groot woord, maar een weg vinden die we wel van kunnen lostrekken. Kan de Provincie agrariërs perspectief bieden met het LOS. Dat is natuurlijk een heel goede vraag. We hebben de jonge ondernemers vandaag een emotioneel betoog horen houden over hun toekomst. Ja, dat is natuurlijk wel een cruciaal onderdeel van het LOS om dit mee te nemen en met de gebiedspartners te kijken dat dat toekomstperspectief ... Volgens mij is dat een grote opgave die wij ook hebben als diegenen die dit LOS gaan maken.

De voorzitter: Mijnheer Hanegraaff?

De heer Hanegraaff (CDA): De vraag is dan even: is dat een toezegging dat dat dan echt onderdeel wordt van het LOS, dus dat er dan echt een gedetailleerd plan ligt met een realistisch toekomstperspectief voor de boeren die in bepaalde regio's wonen? Want dat is natuurlijk wel wat er in voorgaande plannen eigenlijk altijd aan heeft ontbroken, ook in rijksplannen. En dan snap ik de frustratie wel bij boeren, dat ze zeggen: ja, ik zie wel het zuur, maar ik zie nergens het zoet. En ik zoek dan toch wel even, want ik ben toch weer bang dat daar wat generieke uitspraken over komen en wat algemene verhalen. Is dat het idee of is het echt het idee dat er concrete voorstellen komen die realistisch zijn, als je kijkt naar het huidige economische stelsel wat wij hebben?

De voorzitter: Mijnheer Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Ja, voorzitter, ook dat is een goede vraag. Dat toezeggen kan ik niet. **Wat ik wel kan toezeggen is dat we met die jonge agrariërs samen gaan kijken hoe ze dat zelf zien en dat geborgd krijgen.** Dat is de opdracht die we volgens mij hebben, en dat is ook wat we gaan uitvoeren in het vervolg. Daar gaan we juist in gesprek met die jongere boeren die daar ook mogelijkheden zien. Dus dat is daarop het antwoord. Mevrouw van der Pol, u heeft het in het begin gehad over de onrust die is ontstaan aan de keukentafel. Ik weet niet of ik er nog meer aan moet toevoegen als dat we nu gedaan hebben. We hebben vanmiddag allemaal de ervaring gehad die we gehad hebben: het bewustzijn dat die participatie echt cruciaal is om een van onderop gedragen gebiedsproces te krijgen. Ik kan u niet meer zeggen dan dat we ons dat meer als ter harte nemen om het als onderdeel te maken in de participatie die we nu ingaan.

De voorzitter: Mevrouw van der Pol.

Mevrouw Van der Pol (BBB): Dank u wel, voorzitter. Ja, dan is eigenlijk het antwoord op de vraag van mijnheer Hanegraaff over het perspectief voor de jonge boeren, van hoe zij daar de invulling in zien. Maar als je weet dat je geen gewasbeschermingsmiddelen, geen beregening en geen meststoffen mag doen, dan blijft er nog heel weinig invulling over voor alternatieven. Dan kan je

eigenlijk alleen nog maar je gronden gebruiken voor natuurgroen. Dus ik vind het een beetje van we hebben het gehoord, we gaan participeren of een participatietraject opstarten, maar eigenlijk hoor ik heel veel open eindjes, waardoor ik eigenlijk nog wel een beetje aan het zoeken ben van ... Ik voel me hier nog niet helemaal comfortabel mee.

De voorzitter: Mijnheer Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Nee, de eerlijkheid gebiedt me te zeggen dat ik u het totale comfort op dit moment niet kan bieden. **Dan vraagt u aan mij: kan GS toezeggen dat ze met diverse belangen die participatie gaan opstarten? Ja, dat hebben we duidelijk gezegd. Nogmaals: dat zijn we ons bewust en dat gaan we 100% ook doen.** De natuurherstelbaarheid, bladzijde 4. Dat effect op korte termijn over de vergunning verlenen is minimaal. Waarom? Dit programma is in uitvoering, en uitvoering wil zeggen dat het nog niet klaar is. Dus ja, om dat dan te zeggen op korte termijn, dat is gewoon nog niet mogelijk. Dat plan moet eerst effectief worden, dan moet het gemonitord worden en dan weet je het. Dus het LOS is een uitvoeringsprogramma en daardoor dus GS-bevoegdheid, forse koppen, bovenop het beleid.

De voorzitter: Momentje, mijnheer Faassen. Mijnheer Hanegraaff.

De heer Hanegraaff (CDA): Een vraag van mij is niet beantwoord. Het kan zijn dat hij misschien bij de heer Kuntzelaers terecht komt, over de economie, als hij dat bevestigt. Hoe worden die economische effecten eigenlijk meegenomen in de besluitvorming? Dus jullie gaan het juridisch toetsen om te kijken of het houdbaar is, maar ik zou daarnaast ook economische toetsen willen zien om te kijken: wat zijn uiteindelijk de effecten, zowel voor de getroffen boeren, maar ook in algemene zin voor Limburg. Dus de vraag is of dat niet beantwoord is?

De voorzitter: Gaat mijnheer Faassen die beantwoorden of neemt de heer Kuntzelaers die straks mee? Dat laatste, begrijp ik. Dan kan de heer Faassen nu doorgaan.

Gedeputeerde Faassen: Fijn, dank u wel, voorzitter. U heeft dan een vraag over het uitvoeringsprogramma en met name de koppen daarop, de extra koppen. Ja, dat is duidelijk: wij gaan geen extra koppen invoeren. Dat mag duidelijk zijn. Dus dat is dat. Voegt de landbouw ... Daar gaat de heer Kuntzelaers op antwoorden. Generieke maatregelen, doorkruisende maatregelen, van onderop kunnen generieke maatregelen eruit. De gebiedsgerichte maatregelen komen boven op de generieke maatregelen. En zoals we het nu zien, gaan. Weet je, het Rijk ... Zoals nu bijvoorbeeld bij de Peel, wijkt de minister een generieke maatregel aan en daar vullen wij het gebiedsgerichte op aan.

De voorzitter: Mevrouw van der Pol.

Mevrouw Van der Pol (BBB): Voorzitter, er zijn al best wel wat initiatieven in de Peel. En ik kreeg van een van die initiatieven ook al zoiets te horen van als dit plaatsvindt, kan het initiatief niet meer plaatsvinden zoals het is ingestoken. In hoeverre is daar al enige vorm? Want de Peel is natuurlijk al langer in beeld. Is daar überhaupt al naar gekeken of de generieke maatregelen die wij voor ogen hebben, of tenminste wat hier allemaal in het LOS staat, werkelijk bij de gebiedsgerichte participatie ... Want je beperkt uiteindelijk de gebiedsprocessen door die generieke maatregelen, de mogelijkheden.

De voorzitter: Mijnheer Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Ja, de vraag of we dat al gedaan hebben. Nee, dat is een onderdeel van waar we naar moeten kijken in dit gebiedsproces, dus dat moet nog gebeuren. **Kan GS na Prinsjesdag aangeven hoe het beleid met LVV in het LOS wordt verwerkt en dat naar de Staten informeren? Ja dat gaan we doen. Zeker als het 1 september is, dan weten we de maatregelen die bij Prinsjesdag komen, dus die kunnen we daar dan ook in verwerken.** U heeft ons opgeroepen dat LOS een nieuwe gestalte te geven, dat het gedragen wordt van onder, en die opdracht is heel duidelijk. Graag aandacht voor Zuid-Limburg. We hebben natuurlijk altijd aandacht voor Zuid-Limburg. Dat is flauw. Nee, dat hebben we en dat gaan we blijven houden, zeker bij het Groen als Gras, waar veel onrust is ontstaan. Dat hebben we ook gemerkt en dat is ons duidelijk dat we daar zeker blijvende aandacht voor dienen te hebben. Dan is het ... Die is niet voor mij. De PVV: welk perspectief biedt het College aan de boeren? Het perspectief waar wij als Provincie voor kunnen zorgen en die binnen onze rol is, ook in dit proces wat we nu gaan doen, die zullen we nemen. Volgens mij is dat ook al in de beantwoording genoemd, zeker richting jonge boeren die vandaag gesproken hebben, dat daar de rol ligt wat we gaan doen in het gebiedsproces, dat we daar aandacht voor hebben en heel veel aandacht voor hebben, want die oproep hebben we vandaag duidelijk gevoeld. Welke zichtbare effecten heeft de uitkoop van de boeren in het verleden gehad? Ja.

De voorzitter: Excuus. Mijnheer Megens.

De heer Megens (PVV): Ja, dank u wel, voorzitter. Ik ben blij om te horen in ieder geval dat er een perspectief moet komen voor die jonge boeren. Heeft u ook al een idee wanneer dit perspectief voor die boeren er uiteindelijk zal zijn, zodat ze niet zo lang meer in onzekerheid zitten?

De voorzitter: Mijnheer Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Ja, dat nemen we natuurlijk mee in dit LOS, in dit programma wat we hebben. Daar ligt ook een taak voor het Rijk. En je ziet dat ook vanuit Europa, dat er subsidieregelingen zijn voor jonge boeren. Dus dat is een combinatie van dingen waaraan wordt gewerkt. Maar waar wij als Provincie aan de lat staan, zullen we die opgave op ons nemen.

De voorzitter: Mijnheer Megens.

De heer Megens (PVV): Dank u wel, voorzitter. Dat is nog steeds geen antwoord op mijn vraag. Wanneer is dat perspectief vanuit de Provincie Limburg dan gereed richting die boeren?

De voorzitter: Mijnheer Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Het eerlijke antwoord op wanneer het helemaal gereed is: daar kan ik geen antwoord op geven op dit moment, dus dat is het antwoord. Welke zichtbare effecten heeft uitkoop van boeren uit het verleden gehad? Ja, dat zijn een aantal bedrijven. Ik kan ze allemaal hier opnoemen die ik heb, of ik kan ze u schriftelijk laten toekomen. Het zijn er een aantal, maar het zijn zuivere cijfers. Ik weet niet of dat bijdraagt om dat hier nou te gaan noemen. Als u het wilt, kan ik u die laten toekomen. Is dat voldoende, mijnheer? Nee?

De voorzitter: Mijnheer Megens.

De heer Megens (PVV): Ja, dank u wel, voorzitter. Mijn doel daar was eigenlijk om te horen: welk zichtbaar effect heeft die uitkoop van die boeren gehad op die natuur? Kunnen we natuurgebieden noemen waar het zichtbaar vooruit is gegaan door de uitkoop van die boeren?

De voorzitter: Mijnheer Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Nee, dat kan ik niet. Ik heb alleen de totale emissie die gereduceerd is, maar niet per natuurgebied. Dat is wel te onderzoeken, maar dat is nogal een klus, omdat je dan per bron via AERIUS moet gaan terugrekenen wat het effect is. Kunnen we dat in beeld brengen? Nee. Oké. Het is wel de depositie op het natuurgebied. Maar inderdaad, u stelt de vraag: wat heeft het verbeterd aan de natuur? Nee, dat kunnen we op dit moment niet in beeld brengen, dus dat is het antwoord. Dan de PvdA. Mevrouw Schuurink vraagt: verwacht het College dat dit voldoende is om de vergunningverlening op gang te brengen? Dat is bijna een gewetensvraag. Dat is waarom we als Provincie het initiatief genomen hebben om het LOS überhaupt te initiëren, om juist te kijken dat we geborgde maatregelen hebben en dat we bij de Raad van State stand kunnen houden en dat we vergunningen kunnen verlenen. Er zit nog een andere aan vast, die ik ook net genoemd heb, en dat is met name het feit om te voorkomen, zoals we toch regelmatig in de krant zien, dat vergunningen die al verleend zijn, aangevochten worden. Dat is misschien niet helemaal het antwoord wat u wilt, maar dat is wel het antwoord zoals het is op dit moment.

De voorzitter: Mevrouw Schuurink.

Mevrouw Schuurink (PvdA): Voorzitter, dank u wel. Ik stelde deze vraag natuurlijk niet over het LOS in algemene zin, of u daar vertrouwen in heeft, want ik ga ervan uit dat u anders niet met het voorstel was gekomen. De vraag die ik stelde over of u op dat moment inzicht had of het voldoende op het schema lag om eraan te voldoen, ging over specifiek de rijksmaatregelen die eigenlijk ingeboekt worden en de maatregelen in het buitenland. En over het buitenland heeft u net natuurlijk al wat gezegd, maar omdat het nog niet helemaal vaststaat wat het Rijk wanneer precies gaat doen, vroeg ik me af of u daar wat extra toelichting op zou kunnen geven hoe u die rol nu ziet in dit stuk, wat we wel al parallel willen gaan opstellen.

De voorzitter: Mijnheer Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Het antwoord is dat we nu nog eigen middelen hebben, nog vrij veel middelen, die we daarvoor kunnen inzetten. Die staan nog los van het Rijk. En mijn idee is dat als we de plannen klaar hebben zoals we ze zouden willen hebben met zijn allen en we hebben de middelen zelf niet, we dan juist naar het Rijk toe gaan: Kijk, wij kunnen dit borgen. Dit plan hebben we en daarvoor hebben we dit nodig. En ik denk, dat vermoeden heb ik, dat het Rijk op den duur ook zal komen. De opgave is sowieso aan de provincies, en dan moet je dan komen met een plan. En dit gaat ons natuurlijk helpen dat we dat plan al klaar hebben om met het Rijk middelen te vragen. Dan heeft u gevraagd: de onderbouwing focusgebieden is niet duidelijk genoeg, graag verduidelijken. Dus we hebben daar ... In eerste instantie, en volgens mij heb ik dat ook in de commissievergadering de vorige keer al gezegd, zijn we gaan kijken naar die gebieden waar we zoveel mogelijk vergunningverlening proberen los te krijgen, waar daar de behoefte aan is. Verder hebben we gekeken naar de urgentie van natuurherstelmaatregelen en waar al initiatieven lopen, zoals rond de Peel, en daar waar natuurlijk behoefte is om PAS-melders te legaliseren. Op basis daarvan hebben we gekeken naar die natuurgebieden die we nu gekozen hebben. Hoofdstuk 4, paragraaf 'Monitoren, evaluatie en bijstellen', vindt u nog te mager. We nemen aan dat dit in een verdere uitwerking wordt uitgewerkt. Uw aanname is correct. Wij gaan dat verder aanpakken en uitwerken. Klopt onze inschatting dat de

effecten per Natura 2000-gebied worden meegenomen in een second opinion? Dat heeft mevrouw Van der Pol ook al gesteld, en daarop is het antwoord: ja. De volgende vraag is van de heer Theuns.

De voorzitter: Mevrouw Schuurding.

Mevrouw Schuurding (PvdA): Heel even verder de specificering. Want u krijgt natuurlijk honderdduizend vragen in één keer, maar mijn vraag is specifiek of de doorrekening dan ook af is in september, per Natura 2000-gebied?

Gedeputeerde Faassen: Dat is in elk geval wel de bedoeling, ja. Goed. Eens even kijken, wat was de volgende? Welke wijze is voorzien om het stuk nog aan te passen als tot de vaststelling of na een vaststelling nog maatregelen in het LOS worden toegevoegd? Er worden nog meerdere doelen toegevoegd met maatregelen die verder zijn uitgewerkt, zoals het aangeven van het adaptieve programma, zowel ten aanzien van de uitwerking van onze eigen maatregelen, maar ook het landelijke beleid, en het doel om maatregelen op te nemen in ons programma. Dat is precies wat we ook al eerder hebben gezegd. En als ik de rits van de minister, gisteravond om 21.30 uur, zie die ze daar opnoemde ... Ik heb het niet bijgehouden. Ik heb me ernaar gevraagd, maar dat lijstje heb ik nog niet gehad.

De voorzitter: De Tweede Kamer ook niet.

Gedeputeerde Faassen: De Tweede Kamer ook niet. **Een communicatieronde met SPUK opleggen of op een andere manier zaken helder toelichten. Ja, dat gaan we meenemen en dat gaan we zeker doen.** SPUK, rijksmiddelen, mogen we daarop rekenen als we alleen uitgaan van het debat gisteren? Ja, op dit moment wel, maar het idee is natuurlijk dat er meer middelen komen. Want als de opgaven richting Provincie komen, ja, nogmaals, ik ga het niet herhalen, maar zonder geld gaan we dat natuurlijk niet kunnen uitvoeren. Dus dat ligt toch echt bij het Rijk, want zij geven ons de opgaven, en dan verwacht ik daar ook de middelen bij. We zien risico's bij vrijwillige uitkoop. Ziet het College dat ook? Ja, dat risico zien we, maar dat is wel zoals we met elkaar in het coalitieakkoord hebben afgesproken dat onteigening niet aan de orde is en ook niet zal zijn. Krijgen we van het Rijk een volledige berekening van de vrijwillige opkoopregeling? We ontvangen van het Rijk informatie waarmee we zelf berekeningen kunnen maken, dus dat is daarop het technische antwoord. De volgende vraag is voor de heer Kuntzelaers. Die vraag daarna is voor de heer Theuns. Uitvoering in de definitieve LOS specifiek opnemen, zodat het helder is wat wel en niet kan. Uw oproep zullen we meenemen in het verhaal dat komt. Handhaving op maatregelen, zoeken, samenwerken, en is hier capaciteit? Zoals al eerder gezegd: er is niet voldoende capaciteit. Daar zullen we naar moeten kijken. Dat komt nog. Dat wordt ook verder uitgewerkt. Ja, dat is dezelfde vraag, de heer Theuns nog een keer. De realistische doorlooptijd om Limburg van het slot krijgen? Ja, wat is realistisch in dit leven? Maar wij gaan uit van een halfjaar tot een jaar na vaststelling, dus dat is wat het is. Welke financiële middelen denkt het College nodig te hebben in het LOS? Daar hebben we het nu een aantal keer over gehad. Volgens mij is dat wel duidelijk. Dierenwelzijn hebben we benoemd. Mogelijkheden te komen tot andere soorten emissies. Zijn we hier afhankelijk van het Rijk? De industrie en de mobiliteit hebben we nog niet specifiek benoemd. De enige opgave die wij als Provincie hebben, ja, het is niet anders, is de emissie in de agrarische sector. Alle andere industrie en wegverkeer ligt bij het Rijk. Maar dat gaan we zeker meenemen. Dat heb ik ook al eerder aangegeven. Want het Rijk geeft subsidies in Limburg aan industrieën. Daar zit volgens mij een verplichting aan qua reductie die dat oplevert, ook bij het inleveren van die rechten. Dus, ja, dat gaan we zeker meerekenen. Dit zal ook een rol gaan spelen in de opgave die we hebben. Dat is het wat mij betreft. Dan is nu het woord aan mijn dierbare collega's. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Dan geef ik nu het woord aan de heer Kuntzelaers. Wij zijn net al met het tellen van de minuten uitermate soepel geweest, en zelfs in de souplesse heeft u nog zes minuten. Ik zal wat u betreft ook wat soepel zijn, maar ik neem aan dat beide heren de resterende vragen vrij snel kunnen beantwoorden.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Jazeker, voorzitter. Dank u wel. Laat ik als Gedeputeerde Landbouw in de eerste plaats het gevoel en de emoties van de insprekers even adresseren, want ik denk dat dat op zijn plaats is. Ik voel enorm mee met de harte kreten die we in verschillende vormen gehoord hebben. En met name ook als ik kijk naar het participatietraject dat hierna vervolgt, voel ik me enorm verantwoordelijk dat in ieder geval een compleetheid aan partijen daar aan tafel zitten, en hun inbreng kunnen leveren en hun visie op dat wat geborgde maatregelen zijn of aanvullingen op dit voorstel die er liggen, om het zo verder te verbeteren en zo verder te verdiepen, zodat de mensen zichzelf kunnen herkennen in de oplossingsrichtingen, zodat wij de beste oplossingsrichtingen meenemen en met name ook dat de consensus dat dit de best mogelijke oplossing is, uiteindelijk overeind blijft. Dan de vraag die de heer Hanegraaff stelde over de economische effecten voor de agrarische sector, en ik denk dat dat in het verlengde zit van wat mevrouw Van der Pol vroeg: heeft u de effecten goed in beeld op de landbouw in een bepaald proces? En voor ons geldt: met name in de gebiedsprocessen moet dat gaan landen, want daar kun je het beste in beeld krijgen van wat de effecten van de maatregelen voor dat specifieke gebied zijn. Dan kun je ook de economische effecten daar het scherpst in beeld brengen. Dat is onze doelstelling. Daar willen we mee ... Op dat niveau willen we ... Op die schaalgrootte willen we acteren. Dan ...

De voorzitter: Mevrouw Van der Pol nog. Het wordt uw zevende interruptie.

Mevrouw Van der Pol (BBB): Ik kan er niets aan doen.

De voorzitter: Dus ik ga langzaamaan wat strenger worden. Mevrouw Van der Pol.

Mevrouw Van der Pol (BBB): Ik had gevraagd naar de landbouw-effectrapportage. Wordt die erbij gevoegd?

Gedeputeerde Kuntzelaers: Jazeker, de landbouweffecten brengen we op gebiedsniveau in kaart.

Mevrouw Van der Pol (BBB): Dat we iedere keer gewoon per gebied de maatregelen krijgen toegespitst die we nemen, dat het duidelijk is welke effecten dat heeft voor de agrarische ondernemers in dat gebied?

Gedeputeerde Kuntzelaers: Ja, voorzitter, dat is de intentie die we hebben. Daarmee kunnen we ook het meest gericht de oplossingen in dat gebied brengen. En onderdeel van perspectief leveren, is natuurlijk dat je dit met elkaar in beeld hebt, dus dat is onze intentie. Dat geldt dan ook meteen voor de lopende processen die je hebt. Want er zijn, en u gaf het terecht aan, natuurlijk al enorm veel initiatieven die er lopen, of het nou binnen de Peel is of Groen als Gras, en die worden ook geconfronteerd met die zoektocht naar een aanpak stikstof. En hoe je dat met elkaar tot een oplossing brengt, dat zul je binnen zo'n gebiedsproces ook echt met respect moeten doen voor het lef en de inzet die die mensen hebben om nu al in dit soort processen met elkaar te zitten, die al zelfstandig naar voren toe zijn gestapt. En die puzzel die je daar met elkaar moet gaan leggen, die is lastig, maar die verdient alle aandacht. Want er zijn mensen die echt enorm voorop willen lopen in die oplossingsrichting zoeken en die nu juist het gevoel hebben dat ze struikelen, terwijl ze juist die stad

naar voren toe zetten, en dat is iets wat we met elkaar moeten, willen voorkomen. Dan zijn er nog een aantal vragen gesteld. En aan de ene kant was het de Partij van de Dieren die het vroeg, maar het past eigenlijk ook het beste bij de inbreng van Frank de Rond van Livar. Die zei: Heeft u ook aandacht voor het dierenwelzijnsaspect van de maatregelen die wij nemen? Want u heeft buiten stikstof ook als overheid continu andere doelen, en de samenleving vraagt ook continu om andere producten en een andere omgang met dieren. Ja, dat is iets waar we in die gebiedsprocessen heel specifiek rekening mee moeten houden. En mevrouw Boven vroeg nog specifiek: telt u de positieve effecten ook nog mee, dat iets een positief effect kan hebben? Dat is niet het hoofddoel van het LOS, maar dat zijn wel zaken die natuurlijk een bijkomstigheid kunnen zijn. Dus kun je plussen halen op de doelstellingen die je hebt? Daar waar het kan, zullen we dat zeker proberen na te streven. Dan de bijdrage van de heer Kemper als spreker. Die sprak over de kansen bij biologische landbouw. En in de sliptstream van een van de verschillende schorsingen waarin de Staten en het College naar een snackje toe renden, werd ik al aangeklampt. En hij zei: Volgens mij zien we op andere plekken in het land ook vormen van een soort van geborgde aanpak rondom biologische landbouw. Kun je die niet integreren? Dat zijn echt zaken waar we ons in de komende tijd met elkaar gaan verdiepen. Zijn dat oplossingsrichtingen voor bepaalde delen of rondom bepaalde gebieden? Als we die geborgd kunnen noteren, dan doen we dat met alle plezier en dan gaan we daar ook echt kritisch naar kijken. En daarmee ook het antwoord op de vraag die door, volgens mij, mevrouw Jetten ook nog werd gesteld over dit onderwerp. Dan tot slot het effect van de concurrerende opkopers, om het maar zo te zeggen, het verdwijnen van grasland, een zorgpunt dat we allemaal ook zien. De vraag die gesteld werd, was: heeft u oplossingsrichtingen om dit te voorkomen? Ja, die zijn er wel, maar dat zijn over het algemeen niet gewenste oplossingsrichtingen, zoals het verbieden om bepaalde gebieden om te katten van grasland naar iets anders. Dat zijn wel mogelijkheden die er zijn, maar middelen die ik liever niet inzet. Dus om binnen een gebiedsproces naar een oplossing te komen waar een economisch perspectief in zit en waar je de maatregelen nog goed met elkaar in synergie brengt, dat heeft onze eerste voorkeur. Dat zou ook de richting zijn waarin we zoeken. Dus niet meteen door geboden en verboden, maar liefst naar een gebiedsproces waar je komt tot behoud van grasland op een andere manier dan door een verbod.

De voorzitter: Mijnheer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Voorzitter, naar mijn mening is er op dit moment al regelgeving voor en die geldt ook. Alleen vraag ik me af hoe het daarmee met de handhaving zit. Wat gebeurt er als iemand die feitelijk een stuk grasland heeft dat niet meer gescheurd mag worden, en dat toch doet? Hoe ga je met die handhaving om?

De voorzitter: Mijnheer Kuntzelaers.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Dank u, voorzitter. We zien heel veel verschillende momenten hierin, maar met name veel agrariërs die voorkomen dat ze over die termijn heen komen dat ze hun grond niet meer mogen scheuren, dus scheuren op het moment dat je nog net binnen de termijn valt. Dat is natuurlijk ook een discussie die we in Europa zien: moet je die termijnen niet oprekken of moet je die niet verlengen om te voorkomen dat men de ploeg haalt door grasland om die termijn te ontduiken. Ik denk dat je, en dan kom ik toch weer terug op het antwoord wat ik net gaf: juist door perspectief te geven in een gebied, door economisch met elkaar door te denken hoe je dit kunt oplossen, daar ligt de oplossing van het proces. Ik denk dat je niet meteen de graspolitie hierop af moet sturen. Ik denk dat we eerst met elkaar gewoon naar perspectief moeten zoeken hierin.

De voorzitter: Oké. Dank u wel. Dan ga ik naar de heer Theuns.

Gedeputeerde Theuns: Dank u wel, voorzitter. Ik zal proberen het kort te houden, voor zover dat kan. Er zijn in ieder geval een aantal vragen gesteld, ook over de status van dit programma, ook in relatie tot de POVI en in relatie tot de verordening, en ook een heel aantal zaken over de zonering, en die zal ik ook proberen in één keer mee te nemen. Misschien even beginnend met de status van het programma. De heer Faassen heeft er al kort iets over gezegd. Mevrouw Wesseling vroeg onder andere naar, en de heer Nijskens ook, wat nou precies vrijwillig betekent in dit kader. En dat betekent inderdaad, zoals de heer Nijskens dat ook volgens mij in een interruptie duidde, dat dit een programma is dat niet verplicht is gesteld, en dat wij dat niet verplicht hoeven te hebben, zoals we bijvoorbeeld het huidige programma Water hebben. Wij als Provincie worden geacht een waterprogramma te hebben. Dat is niet zo voor de stikstofaanpak. Dus in die zin is het programma niet verplicht onder de Omgevingswet. Dat betekent echter niet dat als je een programma uiteindelijk gaat vaststellen, dat daar niet zaken uit kunnen komen die je op dient te volgen. Uiteindelijk, als GS een definitief programma vaststelt, dan is dat programma zelfbindend voor ons als College. En dan toch even in de tijdlijn, het is al gezegd: vandaag, op 23 mei, bespreken we hier het concept voorontwerp. De periode tot 1 juli wordt genomen om te komen tot een ontwerp. Daarna wordt nog een participatieperiode genomen. En de heer Nijenhuis vroeg: dan moet er toch een zienswijzeperiode plaatsvinden? Dat is het interessante: omdat het een niet verplicht programma is, is de zienswijze periode, of de participatieperiode moet ik beter zeggen, vrij invulbaar is voor het College. Dus dat zou je kunnen doen met een formele zienswijze. Dat kun je ook op een andere manier doen. Dat kun je ook doen door veel gesprekken te voeren, en daar mag je vier weken overdoen, daar mag je zes weken overdoen, daar mag je tien weken overdoen. Wij kiezen er dus voor, ook op basis van de signalen, om zeker de periode juli, augustus en begin september, alvorens we komen tot een definitief plan, intensief te gebruiken voor nog een keer een tweede participatieronde. En dan zullen een aantal mensen zeggen: maar wat is nou precies de reden dat er dan toch in september tot besluitvorming moet worden gekomen? En daar zit de link met onder andere, maar niet uitsluitend, de Provinciale Omgevingsvisie en de Omgevingsverordening. Want het hele doel van deze aanpak, en dat heb ik meerdere mensen, volgens mij iedereen, hier vandaag gehoord zeggen, is om uiteindelijk Limburg, voor zover dat kan, van het slot te halen, vergunningen te kunnen verlenen en om onze natuur te herstellen. En daar zijn de Raad van State en een aantal andere rechtbankuitspraken klip en klaar in: dat kun je alleen maar doen met een geborgd maatregelenpakket. En geborgd betekent dus dat voor zover wij de mogelijkheid hebben om dat in ons eigen omgevingsbeleid te verankeren, in een visie, maar uiteindelijk in een verordening. Want de visies zijn, net als het programma, zelfbindend, maar de verordening is direct bindend. En als wij dus willen dat het LOS überhaupt effect gaat hebben, dat er überhaupt sprake kan zijn van een geborgde aanpak, dan zullen wij uiteindelijk de dingen dus mee moeten nemen die geborgd moeten worden in een Omgevingsvisie en een Omgevingsverordening. En dat betekent dat u uiteindelijk 12 december beslist over de Provinciale Omgevingsvisie en dat u maart volgend jaar beslist over de Omgevingsverordening. En als wij dus alles wat in het LOS staat, moeten borgen, en wat dat is, daar vindt dus nog participatie over plaats. Dan betekent dat dat wij gewoon in oktober als GS dat besluit moeten kunnen nemen. En dat betekent dus ook dat je in september dan ook definitief over een LOS een beslissing moeten nemen na een tweetal participatieperiodes. Daar kunnen wij van alles van vinden, het systeem waar we nu in zitten, en ik vind daar zelf ook iets van. Alle collega's die hier naast mij zitten, die vinden daar ook iets van. En ik heb het deze week in een aantal gesprekken een aantal keren vergeleken met een schip dat schipbreuk heeft geleden, en vervolgens zitten wij met elkaar voor een deel in een reddingsloepje op zee. En dan kunnen wij met elkaar gaan discussiëren waarom dat schip nou schipbreuk heeft geleden, of dat nou eigenlijk wel zo had moeten gaan. En dat zijn allemaal terechte vragen en dat zijn vragen die wij onszelf natuurlijk ook stellen. Maar tegelijkertijd zullen wij in de situatie waarin we zitten letterlijk moeten roeien met de riemen die we hebben binnen

de realiteit waar onze mogelijkheden liggen. En als er, en ik heb dat gisteren in het debat nog niet gehoord, ik had daar ook op gehoopt, maar als de komende weken, maanden het gouden ei van Columbus uit Den Haag komt waardoor het schip weer komt bovendrijven, ik hoop dat, wij helpen u dat allemaal, hopen, dan zullen wij de eerste zijn die zeggen dat wij hier sommige maatregelen om Limburg van dat slot te krijgen niet meer hoeven te nemen. Maar tot die tijd hebben wij een verantwoordelijkheid te nemen. Dat heeft u ook als Staten van ons gevraagd, en zullen wij goed moeten luisteren naar hoe wij kunnen zorgen dat die aanpak ook zoveel als kan gedragen is door Limburg.

De voorzitter: Ik heb al drie handjes gezien, dus ik ga u nu even onderbreken. Mijnheer Megens was de eerste, en dan mijnheer Nijenhuis en dan mevrouw Waajen.

Mijnheer Megens (PVV): Dank u wel, voorzitter. Ik werd eigenlijk getriggerd doordat er net werd gezegd dat het in de Omgevingsvisie wordt opgenomen. Volgens mij ligt de concept Omgevingsvisie volgende week voor en komen deze plannen pas na de zomer richting de Omgevingsvisie, dus hoe gaat dit plan dan in die Omgevingsvisie landen? Want er kunnen dadelijk zienswijzen ingediend worden, maar er wordt dus nog een stuk aan toegevoegd.

De voorzitter: Mijnheer Theuns.

Gedeputeerde Theuns: Ik kan me voorstellen dat u de stukken van de omgevingsvisie nog niet helemaal tot u heeft kunnen nemen, want ze staan pas net online, maar als u die opent, dan zult u zien dat daar iets in staat over algemene zonering. Dan zult u zien dat daar iets in staat over overgangsgebieden en hoe we daarmee omgaan, en dat staat ook in dit LOS. Die stukken zijn natuurlijk voor een deel ook parallel met elkaar opgesteld. Dan kan de hele periode tot aan het zomerreces, want daar zit wel een officiële zienswijze periode op van zes weken, Limburg daar inspraak op leveren, dat kan iedereen, en op basis daarvan gaan wij aan de slag met een definitieve Omgevingsvisie. En als wij uiteindelijk de beslissing nemen in het LOS om sommige dingen na twee participatieperiodes te doen en u zegt als Staten dat gaat ons een brug te ver, dan, uiteindelijk, op 12 december, bij het vaststellen van de Omgevingsvisie, heeft u daarover het laatste woord en bepaalt u uiteindelijk wat er in die visie komt te staan en daarmee ook wat er in die verordening komt te staan. Dus u als PS bent in die zin altijd nog aanzet via de visie en de verordening, want het zijn uw documenten.

De voorzitter: Oké, dank u wel. Mijnheer Nijenhuis.

De heer Nijenhuis: Ik moet misschien even recapituleren of ik goed heb begrepen wat de Gedeputeerde zei: de periode tussen nu en 1 juli, want op 1 juli zou dan het voorontwerp LOS worden vastgesteld worden of het ontwerp, en vervolgens, op 1 september wordt het LOS vastgesteld. Ik stel me voor dat een ontwerp LOS op 1 juli dan niet zo heel veel nut heeft op het moment dat je vijf weken, zes weken een participatietraject moet doorlopen en dat nog moet opschrijven. En bovendien, ik heb vragen gezien, technische vragen van een drie, viertal partijen, waar instond: deze vraag kunnen we nog niet beantwoorden, moeten we nog onderzoeken. Dat zijn heel veel technische vragen, misschien ook wel technisch-politieke vragen, die als je het behoorlijk bestuur zou willen voeren, op zijn minste een plaats zou moeten hebben in dat ontwerp LOS wat vastgesteld wordt op 1 juli. En ik kan me niet voorstellen dat die periode tot 1 juli dan voldoende is om die participatie inhoud te geven, om al die vragen die nog in het LOS zouden moeten landen, mee te nemen in het voorontwerp. En bovendien, wat misschien nogal minstens zo belangrijk is, hoe de voorgestelde maatregelen ook daadwerkelijk bijdragen en effectief zijn. Want dat is de voorwaarde voor een vrijwillig programma onder de

Omgevingswet. Dus ik zie nog steeds niet in hoe we dat tot 1 juli, en wat die 1 juli dan toevoegt, behalve jullie vakantie, met alle respect, om het op dat moment als voorontwerp vast te willen stellen.

De voorzitter: Mijnheer Theuns.

Gedeputeerde Theuns: Laat ik zeggen: we hebben toch in de afgelopen weken heel veel gesprekken gevoerd met heel veel dingen waar wij nu een verbeterslag op kunnen en ook moeten maken? Luister even naar de gesprekken vandaag, luister naar de signalen die u denk ik zelf als fractie heeft gekregen. Wij kunnen en moeten een heel grote slag maken voor je opnieuw dan een tweede participatieperiode ingaat. Ik ben zelf bijvoorbeeld ook geweest, en dan heb ik dat nu meteen ook maar hier gezegd in het kader van antwoorden op niet gestelde vragen, dat er bijvoorbeeld ook iets in staat over de kaderregeling Water en dat er in 2027 voldaan moet worden aan de wettelijke normen. Dat is er doorheen geslopen. Daar heb ik ook overheen gelezen. Dat klopt gewoon niet. Dat betekent dat maatregelen in 2027 uitgevoerd moeten zijn. Dat soort dingen, die kunnen wij allemaal. Die zijn eigenlijk al rechtgezet, nog niet in het stuk wat u heeft, maar achter de schermen zijn die dingen natuurlijk al rechtgezet. En het voegt wel degelijk iets toe om in een nieuw ontwerp, waar in ieder geval die flinke slag al overheen is gegaan, een tweede participatieronde in te gaan, daar dan ook serieus de tijd voor uit te trekken en meer tijd voor uit te trekken dan aanvankelijk door het College beoogd was, ook gelet op de signalen. Wij denken echt dat dat werkt, omdat je ook participatie in kunt met een blanco vel. Maar in deze discussie, die we vandaag ook hebben gezien, waar de meningen flink uiteenlopen, ga je er niet uitkomen op het moment dat je met een blanco vel ergens naar binnen loopt. Je zult ergens een keer, en dan sluit ik aan bij wat de heer Nijskens daarstraks zei, een begin moeten markeren en van daaruit met elkaar het gesprek moeten voeren. Nou, er zijn vandaag al veel waardeoordelen over tafel gegaan over dit beginpunt. Dat trekken wij ons zeer aan. En laat ons dan ook voor de zomer een verbeterslag maken om daarmee ook serieus nog een tweede participatieronde in te gaan.

De voorzitter: Mevrouw Waajen.

Mevrouw Waajen-Crins (CDA): Dank u wel, voorzitter. Ik hoorde de Gedeputeerde juist zeggen: we moeten nu roeien met de riemen die we hebben, en zodra er in Den Haag een wijziging is, dan nemen we die mee of dan passen we aan. Dat heb ik overigens de Gedeputeerde Faassen ook al horen zeggen: die ruimte is er en die nemen we. Ik heb daar toch nog één vraag over: Hoe zit het met Brussel? Zet u toch nog onverminderd de lobby voort om daar ook het natuurbesluit te wijzigen of hoe staat dit College hiertegenover?

De voorzitter: Mijnheer Theuns.

Gedeputeerde Theuns: Het College kan zich zeer aansluiten bij wat het landelijke kabinet daar ook over zegt. Een van de lijnen van de ministeriële commissie was uiteraard om een lijn uit te leggen naar Brussel. Het is primair ook het Rijk wat de gesprekken in Brussel voert. We steunen de inhoud daarvan zeer. We moeten alleen nog afwachten wat het resultaat daarvan is, en in afwachting daarvan willen we niet niets te doen. Als dat iets oplevert, dan is dat positief voor Nederland en ook voor Limburg, maar we moeten ons daar niet afhankelijk van maken.

De voorzitter: Mijnheer Theuns, u was bijna klaar of u was klaar?

Gedeputeerde Theuns: Ik ben bijna klaar. Ik heb alleen nog ... Voorzitter, er is gevraagd naar ...

De voorzitter: O, excuus, momentje. Mijnheer Van Est.

De heer Van Est (50PLUS): Voorzitter, ik hoor de Gedeputeerde zeggen van we krijgen een participatiebeslag 1, een participatiebeslag 2. Mijn vraag was eigenlijk: Hoe zit dan de rol naar de Staten? Krijgen wij daar de uitkomsten? Kunnen we daar nog vragen over stellen? Kunnen we dat nog bespreken of wordt alles uitgeschoven tot er straks ergens iets in de POVI is en komen we dan ... Want, laat ik het zo zeggen: het vertrouwen naar dit stuk wat wij nu hebben en de commotie die daar nu ligt, die had u toch moeten voorzien? Het geeft niet veel vertrouwen dat, als dat participatiebeslag dadelijk is geweest, we denken: nou, dat was het gouden ei van deze Gedeputeerde. Dus mijn vraag is: Wordt dit nog teruggekoppeld? Krijgen wij daar nog iets in te zien? Dan kunnen we ook zeggen van dat heeft u inderdaad goed opgepakt, en we kunnen inderdaad complimenten geven.

De voorzitter: Mijnheer Theuns, het gouden ei.

Gedeputeerde Theuns: Na het vaststellen van een programma sinds de Omgevingswet, voorheen bijvoorbeeld het Waterprogramma, werd door uw Staten vastgesteld: onder de Omgevingswet is het vaststellen van programma's een bevoegdheid van GS. Dit wordt hier nu gesondeerd. Wij snappen dat dit programma zeer onder het vergrootglas zal liggen. En dat is denk ik ook goed, want dat houdt ons ook scherp en bij de les. Uiteindelijk krijgt u het ontwerp natuurlijk toegestuurd. Ook het definitieve programma krijgt u toegestuurd. En inderdaad, via de POVI en de verordening bent u formeel aan zet, en het staat u als Staten of Statencommissie altijd vrij om elk stuk wat het College produceert te agenderen in de commissie of in de Staten.

De voorzitter: Oké. Mijnheer Scholte.

De heer Scholte (Forum voor Democratie): Voorzitter, de Gedeputeerde zegt enigszins tactisch niet helemaal blij te zijn met de gang van zaken hoe het nu geregeld moet worden: zinkend schip en nu maar roeien met de riemen die je hebt. Ik ben er op zich blij mee dat dat enigszins wordt toegegeven, maar gaat u dat ook doorgeven aan Den Haag, ook de zorgen die zijn geuit? Dat zou misschien ook wel langs elkaar heen kunnen lopen: enerzijds kijken van hoe ga je het nu doen, maar ook wel de zorgen uiten aan Den Haag.

Gedeputeerde Theuns: Voorzitter.

De voorzitter: Mijnheer Theuns.

Gedeputeerde Theuns: Het schip, de vergelijking die ik maakte over het schip, dat is het systeem waar we ons met zijn allen op dit moment landelijk ingewerkt hebben. En ik hoor mijn collega niet anders doen dan daarover pleidooien houden in Den Haag over hoe we daaruit komen, maar dat is niet het perspectief hoe we Limburg op de korte termijn van het slot krijgen. Dus ja, dat doen we, ja, dat blijven we doen, met name collega Faassen doet dat elke dag opnieuw, maar dat is niet de oplossing of dat is niet de ruimte die binnen onze invloedssfeer ligt, waar wij zelf een stukje van de oplossing dichterbij kunnen brengen. En dat is ook een verantwoordelijkheid die we hebben. En natuurlijk ontslaat ons dat niet om elke dag opnieuw die boodschap te brengen, ook daar waar hij is, en dat doet collega Faassen ook.

De voorzitter: Gaat u afronden, mijnheer Theuns?

Gedeputeerde Theuns: Ja, ik kom toch nog bij een vrij cruciaal deel, voorzitter, als u me dat nog toestaat, over de zonering. Ik heb in ieder geval in de bijdrage van de Partij voor de Dieren, en ook die van mevrouw Van der Pol, gehoord over de hectares. En dan zou ik zeggen: neem uw pen ook even erbij, want ik ga nu met hectares strooien. Maar u zult zien dat in de ontwerp omgevingsvisie die deze week naar buiten is gegaan, waar u ook over geïnformeerd bent, dat daar een aantal algemene zoneringen in zijn opgenomen. Dat is een groenblauwe landbouwzone van 49.000 hectare, dat is een primair landbouwgebied van 61.000 hectare en dan is er nog een verwevingsgebied en een natuurnetwerk. Maar wat u even moet onthouden, is dat het totale buitengebied dat wij hebben, buiten de natuur, 130.000 hectare is, en dat in de nieuwe POVI die groenblauwe landbouwzone daarvan dus 49.000 hectare in beslag neemt, zijnde 37%. Dat zijn de getallen die ik mevrouw Van der Pol ook hoorde noemen. Maar het is niet dat dat totaal nieuw is, want u moet zich realiseren: diezelfde 130.000 hectare in de huidige omgevingsvisie en de huidige verordening die elke dag nu al geldend is, ook daar staat een groenblauwe mantel in en die groenblauwe mantel is 46.000 hectare, zijnde 35%. En die groenblauwe mantel zorgt ervoor dat ik ook zelf elke week opnieuw werkbezoeken heb bij ondernemers die niet vooruit kunnen, omdat voor die hele groenblauwe mantel in die huidige omgevingsverordening één en hetzelfde motiveringsregime geldt, met algemeen geldende regels die niet specifiek zijn, die niet duidelijk zijn en die niet het perspectief vragen wat de ondernemers vroegen die hier aan het begin hebben ingesproken. Het feit dat er nu een groenblauwe landbouwzone opnieuw is opgebouwd, maar waar niet overal dezelfde regels voor gelden, waar veel specifiek is gekeken van wat is hier nou eigenlijk onderliggend aan de hand, zit ik hier in een beekdal, zit ik hier op een helling, zit ik hier in Zuid-Limburg, waar het behoud van grasland juist hard nodig is, ook daar heb ik een aantal sprekers over gehoord. En als ik moest kiezen tussen 49.000 hectare met regels, maar dan wel specifiek en van toepassing op mijn gebied en op mijn situatie, of bijna hetzelfde, 46.000 hectare regels, met dan overal dezelfde regels en iedereen over één kam scheren, dan wist ik dag en nacht waar ik voor zou kiezen. En dan zullen er misschien mensen zeggen: ik kies liever voor helemaal geen regels, want het hele systeem, hoe we het hier doen, dat slaat nergens op. Ook die zullen er zijn, maar dan zeg ik: dat is toch een stukje weglopen voor de realiteit waar we op dit moment met elkaar in zitten. Dus ik ben er heilig van overtuigd, en anders hadden we het ook niet zo naar de Staten gebracht, dat de nieuwe omgevingsvisie, zoals die deze week naar buiten is gegaan en zoals uw Staten die hopelijk 12 december gaan vaststellen, en ook dat zal niet perfect zijn, ook daar zullen wij de komende maanden nog aan verder moeten werken, met al die partijen buiten, juist meer perspectief geven aan de ondernemer. En dat juist ook voor de landbouw, die nu op dit moment iedere keer opnieuw het kind van de rekening is. En elke ruimteclaim komt ten koste van die landbouw. En dat er nu in de nieuwe omgevingsvisie meer dan 60.000 hectare primair landbouwgebied is aangewezen, waar dit College in ieder geval van zegt wat ons betreft gaat hier die landbouw voor en sluiten wij in principe elke niet landbouw-gerelateerde functie uit, dat is uiteindelijk wat perspectief is. En, ja, op plekken zal dat pijn gaan doen en betekent dat dat je sommige vormen van landbouw misschien niet meer kan doen. Maar ook daar heb ik net ondernemers beneden voor deze vergadering ook over gesproken. Die zeggen: hoe kan het dat op plekken waar ik eerst met mijn koeien zat, er nu allerlei intensieve teelten plaatsvinden? Dat moeten we juist niet willen met zijn allen. En we moeten niet doen alsof die groenblauwe landbouwzone een zone is waar er straks geen landbouw meer plaats kan vinden. Dat betekent juist perspectief geven aan de vormen van landbouw die we met elkaar willen, en dat is waar de nieuwe omgevingsvisie over gaat en dat is waarom wij die zones instellen, niet alleen maar om regels in te stellen, maar juist ook om duidelijker te zijn wat we met zijn allen willen, om ongewenste ontwikkelingen, die soms gewoon ontstaan door marktwerking, tegen te kunnen gaan. En daar kiest dit College voor en daar staan wij ook voor en daar blijven wij ook voor staan. En uiteindelijk moeten wij wel zorgen dat dat wat we opschrijven, ook gewoon de realiteit van buiten is, en daar hebben we nog een heel intensief

participatietraject voor. Maar dat we uiteindelijk met zonering meer perspectief kunnen bieden voor ondernemers, daar staan wij 100% voor en daar mag u ons ook aan houden.

De voorzitter: Mevrouw van der Pol, allee nog eentje dan.

Mevrouw van der Pol (BBB): Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Uitsmijtertje.

Mevrouw van der Pol (BBB): Ja. We hebben natuurlijk ook brieven gezien en er zijn gewoon zorgen bij de ondernemers. En ik vind het dan ook fijn als ik toch nog de kans krijg om daar een verduidelijkende vraag over te stellen. Dank u wel, voorzitter. Stel je voor dat je ondernemer bent. Je zit dan in zo'n Beekdal Zone, dan zou je dat kunnen zien via de POVI, die afgelopen week bekend is geworden. Dan zeg je: ik zit in de Beekdal Zone. Hoe ga je om ... Je zal waarschijnlijk geconfronteerd worden met beperkingen, en dat je dan tot de conclusie komt: de teelt die ik doe, kan niet meer daar plaatsvinden. Gaat de Provincie daar actief de boel op om te kijken van daar liggen tuinbouwgebieden in een soort zonering waar je niet meer vooruit kan? Hoe gaan we eigenlijk om met dat soort casussen?

De voorzitter: De vraag is voor wie die ... Mijnheer Theuns.

Gedeputeerde Theuns: Wie van de drie? Ja, maar die omgevingsvisie, voor de helderheid, dat heb ik daarstraks ook gezegd, is bindend voor ons. En op basis daarvan stellen we uiteindelijk een verordening op en daar zit daadwerkelijk doorwerking in. En dat zou inderdaad in een geval van een Beekdal sommige beperkingen op landgebruik, op middelengebruik, wat dan ook kunnen zijn. Het is geen gegeven dat dat zo is, maar dat zou zo kunnen zijn. Dan betekent dat inderdaad dat je in gebiedsprocessen, en in het voorontwerp LOS staan nu vier prioritaire gebieden, want je kunt niet overal tegelijk zijn, precies daarover het gesprek over aan moet gaan en dat je moet kijken: de manier zoals jij boert of de teelten die je hebt, die passen misschien niet meer in dit gebied, maar heel goed in een ander gebied. En iemand anders is misschien juist op zoek naar mogelijkheden om te kunnen boeren in dit gebied. Daar kun je met elkaar het gesprek over voeren en dat is het gebiedsproces van onderop. Dus, ja, wij moeten daar zeker het gesprek over aangaan. En dat doe je nou net in die gebiedsprocessen. En omdat je niet overal tegelijk kan beginnen en dat ook niet kan waarmaken, zo eerlijk moeten we zijn, niet alleen qua financiële middelen maar ook qua menskracht, kies je uiteindelijk prioritaire gebieden, daar waar de opgave het grootste is en je de meeste mensen kunt helpen, en dat zijn de vier gebieden die in het voorontwerp LOS staan.

De voorzitter: Dat allemaal gezegd hebbende, krijgt mevrouw Boven het laatste woord.

Mevrouw Boven (Partij voor de Dieren): Dank u, voorzitter. Ik had nog een vraag gesteld over dat het erop lijkt dat bij een aantal gemeenten de additionaliteitsvoorwaarden nog niet worden gehanteerd en of dat ook iets is waar dit College wat mee gaat doen?

De voorzitter: Wie o wie? Mijnheer Theuns.

Gedeputeerde Theuns: Kunt u uitleggen wat u bedoelt met dat gemeenten de additionaliteitsvoorwaarden niet hanteren?

Mevrouw Boven (Partij voor de Dieren): Er zijn een aantal mensen in mijn directe omgeving die vergunningen controleren voor de inspraak en dat geldt met name voor het gebied rondom de Peel. En dan is de gemeente, ik weet niet precies welke, voornemens om die vergunning te verlenen, terwijl er duidelijk geen rekening ... Daar wordt gewoon intern gesaldeerd en dat mag volgens mij niet meer.

De voorzitter: Mijnheer Theuns.

Gedeputeerde Theuns: Dat is dan wel interessant, want uiteindelijk het verlenen van omgevingsvergunningen waar wordt gesaldeerd, dat is een bevoegdheid van Gedeputeerde Staten. Dus misschien dat we buiten de orde van deze vergadering dat technisch kunnen beantwoorden voor mevrouw Boven, want dan weten we ook waar het over gaat.

De voorzitter: Goed, dan concludeer ik dat wij dit stuk nu hebben behandeld. Of wij het goed behandeld hebben is een oordeel van ieder individueel. Er zijn een aantal afspraken gemaakt. Ik heb een wat halve toezegging genoteerd. **De haalbaarheid van doelsturing, zo gauw als daar meer informatie over is, met name vanuit het IPO cum suis, wordt de commissie daarover geïnformeerd door het College.** Alleen, daar is geen datum aan te hangen. Daarom is het een wat halfslachtige toezegging, maar we noteren hem toch maar. Dan concludeer ik dat wij daarmee dit agendapunt hebben besproken. Ik concludeer dat wij ook geen andere ... Mevrouw Wesseling wil het laatste woord.

Mevrouw Wesseling (D66): Voorzitter, een heel klein procesvraagje. Er worden dus nog een aantal wijzigingen aangebracht. Misschien is het een open deur, maar krijgen we dan nog een soort van oplegnota erbij met wat dan concreet is gewijzigd, of dat geel wordt gemarkeerd? Meer praktisch gezien, omdat ik hoor dat er toch nog wel heel wat wijzigingen gaan plaatsvinden.

De voorzitter: ik kijk even naar Gedeputeerde Faassen, denk ik, of ...

Gedeputeerde Kuntzelaers: We waren het met zijn drieën erover eens, voorzitter, dat, zodra het stuk op 1 juli wordt vastgesteld, daarin dan ook wordt aangegeven hoe die qua wijzigingen zich verhoudt tot zijn voorganger.

De voorzitter: Dan noteren we die ook als een toezegging. Ja? Dan, mevrouw Van der Pol.

Mevrouw Van der Pol (BBB): Volgens mij hadden we eigenlijk best wel wat toezeggingen. Ik wil ze wel allemaal herhalen, maar ik kan ze ook even ...

De voorzitter: Ja, maar ik noteer altijd alleen maar echt de grotere toezeggingen, de harde toezeggingen op het wat hogere niveau, zal ik maar zeggen. Dus er zijn inderdaad heel veel praktische dingen: ik stuur dit of we informeren nog over dat. Dat ligt allemaal in de notulen vast, maar dat wordt dan niet op het lijstje van toezeggingen, met data enzovoort, gezet. Dat is wat we daarmee bedoelen, maar dat doet niets af aan ...

Mevrouw Van der Pol (BBB): De toezeggingen.

De voorzitter: De toezeggingen, ja, dat klopt.

T9677 Gedeputeerde Faassen zegt toe dat er over haalbaarheid van doelsturing duidelijkheid wordt gegeven zodra er meer informatie is vanuit het Rijk.

T9678 Gedeputeerde Faassen zegt toe dat wijzigingen van voorontwerp Limburg Offensief Stikstof (LOS) t.o.v. concept-voorontwerp LOS inzichtelijk worden weergegeven.

10.2.1 Rondvraag

10.2.2 Mondelinge mededelingen portefeuillehouder

10.2.3 Actualiteiten IPO

Niet behandeld.

11. SLUITING

De voorzitter: Dan constateer ik dat wij bij de sluiting zijn aangekomen. Het is 18.40 uur. Ik wens u allemaal een goede thuisreis en een fijn weekend. En wij zien elkaar in deze commissie, dan bedoel ik even LEO, op 13 juni. En voor die tijd zullen we elkaar gegarandeerd ook nog wel zien.

(De vergadering eindigde om 18.40 uur)

Vastgesteld in de vergadering van 05-09-2025,

De commissiegriffier,

De voorzitter,

Van Birgelen-Droog

Depondt-Olivers / Jenneskens